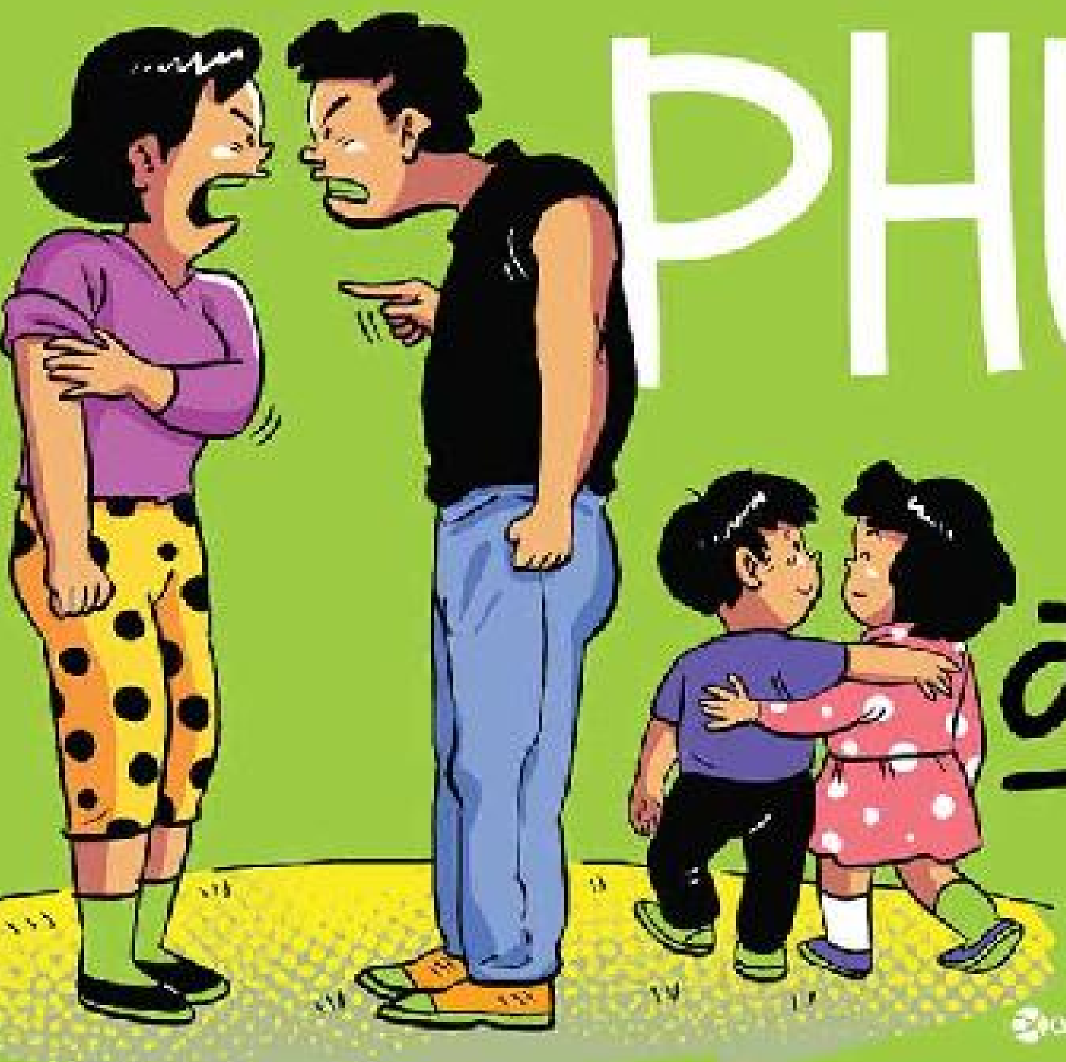
Hoàn hảo cũng được,
không hoàn hảo cũng được

CON CHÚNG TA HẠNH PHÚC là được

Libby Purves

Minh Phương *dịch*

a

Mục lục

Mọi điều có thể không như bạn tưởng

H

ồi bảy tuổi, Churchill đứng cuối lớp, được cho là tối dạ và không hợp tác. Chỉ còn tính không hợp tác ấy là vẫn tồn tại trong quãng đời sau này của ngài Thủ tướng.

Hoàng tử Albert dạy con trai Bertie sớm và khắc nghiệt đến nỗi khi Bertie trở thành vua Edward VII, ông không thể chịu nổi việc dạy chính các con trai mình mà đẩy hết vào Hải quân.

Vua Mặt trời Louis XIV lên ngôi bốn tháng trước khi tròn năm tuổi và trở thành nhà lãnh đạo (và về mặt pháp lý, là chủ nhân) của 19 triệu người. Tuy nhiên, ít lâu sau, ông suýt chết đuối ở một cái ao bởi không có người trông nom.

John Stuart Mill nói được tiếng Hy Lạp trước khi lên bốn và viết về lịch sử của Rome lúc sáu tuổi rưỡi, nhưng sau này hối tiếc về tuổi thơ mà ông đánh mất.

Dành tặng các giáo viên bậc Tiểu học ở mọi nơi

Lời cảm ơn

Đầu tiên, tôi muốn gửi lời cảm ơn sâu sắc tới chồng tôi – Paul, các con tôi, bạn bè tôi cùng con cái của họ, những người đã vô tình hay hữu ý đóng góp cho cuốn sách này. Cuốn sách cũng sẽ không được viết ra nếu biên tập viên từ các tạp chí định kỳ tôi đã cộng tác suốt năm năm qua bất chấp sự kháng cự của tôi vẫn một mực – nếu không nói là thúc ép – rằng tôi cần suy nghĩ, nghiên cứu và viết về trẻ em. Tôi xin đặc biệt cảm ơn Highe, Daphne Metland, Tony Bradman và Sandra Lane của tạp chí Parents.

Trong suốt khoảng thời gian đó, tôi đã mượn nhiều quan điểm và hiểu biết sâu sắc của vô số người qua những cuộc trò chuyện: đặc biệt cảm ơn sự thông thái của thầy cô trường Coldfair Green, tới Christina Hardyment, tới Janet Bellis, Caroline Stevens, Belinda Devenish, Robin Skynner, Martin Herbert và – như thường lệ – mẹ tôi.

Con của bạn không phải là con của bạn

Chúng là con trai và con gái của

Niềm khát khao của chính sự sống.

Chúng đến thông qua bạn nhưng không phải từ bạn

Và dù chúng ở với bạn nhưng không thuộc về bạn.

Bạn có thể dành cho chúng tình yêu nhưng không phải ý nghĩ,

Vì chúng sẵn mang suy nghĩ tự thân.

Bạn có thể chứa thân thể của chúng nhưng không giữ được tâm hồn của chúng,

Vì tâm hồn chúng trú ngụ trong ngôi nhà của tương lai nơi bạn không thể ghé thăm, ngay cả trong những giấc mơ.

Bạn có thể cố gắng trở nên giống chúng, nhưng đừng cố gắng biến chúng giống mình.

Vì sự sống vốn không đi ngược hay nán lại ngày hôm qua.

Kahlil Gibran

Ngôn Sứ (Kẻ Tiên Tri), 1923

Lời giới thiệu

Đừng bao giờ xin lỗi, cũng đừng bao giờ giải thích! Khi hoàn thành cuốn How Not to be a Perfect Mother (Làm mẹ “yêu nghề” là được), tôi khăng khăng đây là cuốn sách cuối cùng. Từ khi thai nghén cho tới sinh nhật lần thứ tư của con mình, tôi luôn có vài lời bào chữa cho việc đọc – hoặc viết – sách về trẻ sơ sinh. Với tôi, việc khái quát hóa về những giai đoạn đầu đời là hợp lý; dù mỗi em bé là một cá thể nhưng trong những năm đầu đời, các đặc điểm chung luôn lấn át cá tính riêng. Mọi em bé sáu tháng tuổi đều chộp lấy thìa khi bạn cố cho chúng ăn, mọi em bé mới tập đi đều kéo mọi thứ trên bàn đổ ụp xuống đầu; và những đặc điểm cụ thể của em bé hai tuổi (không khác gì một va li đầy chất nổ) cũng khá phổ quát. Nhưng sau khi con được bốn tuổi, tôi đã viết: “Trong tay bạn có thể là tay súng gan góc hay quý cô thanh lịch thời Victoria; một nhà trí thức, vận động viên hay nhân vật quảng giao. Chúng bắt đầu khác biệt, dù chút ít thôi nhưng hoàn toàn độc lập, dựa trên nền tảng di truyền, cơ hội và hoàn cảnh sống. Do đó, tuổi lên ba chín chắn có vẻ là mốc hợp lý để dừng lại.”

IMG_1503

Và tôi đã dõng dạc tuyên bố với bạn bè: đừng hỏi tôi chuyện viết một cuốn sách nào khác về chăm sóc trẻ em. Nếu chưa thành thạo cách nuôi con trước khi chúng bốn tuổi thì bạn đã hết thuốc chữa rồi. Nên sẽ không còn lời khuyên nào từ phía tôi nữa đâu: tôi đã làm chuyên gia nuôi dạy trẻ đủ rồi và sẽ không quay lại viết những thứ khác. Thực sự tôi đã khá mừng: tôi không còn phải quyết định xem liệu nên gọi một đứa trẻ là “cậu bé” (phong cách cũ), “cô bé” (hợp thời), “nó” (xúc phạm), hay làm quá tải từng câu bằng cách dùng dài dòng là “cậu bé/cô bé”. Tôi chưa bao giờ giải quyết được vấn đề đó, và sẽ không bao giờ làm được.

Nhưng tôi đã nhầm. Tôi đã nuốt lời. Các con tôi lớn lên, nhưng khi ký ức về bỉm bủng và tiếng chuông báo thức đêm bắt đầu phai nhạt, thay vì thư giãn bước vào một giai đoạn mới và “dễ thở” trong đời sống gia đình thì tôi lại thấy mình vẫn như đang bơi giữa biển. Tôi vẫn tiếp tục tìm cách hiểu mọi việc và trên tất cả, vẫn tiếp tục hào hứng so sánh những ghi chú với bạn bè đang làm mẹ ở mọi lứa tuổi và với người lạ chờ tính tiền trong siêu thị. Sự trưởng thành và tự lập của bọn trẻ đã giúp đôi chuyện dễ dàng hơn: tôi mất ít thời gian phục vụ con về mặt thể chất hơn và mọi thứ trở nên hợp lý hơn khi con qua tuổi chập chững biết đi. Sau bốn tuổi, bạn có thể thương lượng kiểu: “Cho mẹ mười phút với đống giấy tờ này, rồi mẹ con ta sẽ chơi trò Vòng quay ngựa gỗ nhé.” Khi một đứa trẻ bốn tuổi muốn ăn sữa chua, bạn có thể chỉ chiếc tủ lạnh và nói “Được thôi, con ra tủ chọn nhé!”mà không phải dừng tay trong lúc đang khơi thông bồn rửa bát. Khi con năm tuổi, bạn có thể tin tưởng rằng con sẽ nhớ đóng cửa tủ lạnh. Khi lên sáu, con sẽ đóng cửa tủ lạnh nhanh khủng khiếp bởi trường học và các chương trình ti-vi “xanh” đã khiến chúng quan tâm tới việc tiết kiệm điện. Ở nhiều mặt, việc nuôi con chắc chắn dễ dàng hơn.

Nhưng rồi những chuyện chưa từng xảy ra bắt đầu nảy sinh: ác mộng, chửi thề, trường lớp, ngủ qua đêm ở nhà bạn, tiệc tùng, ti-vi, bệnh quai bị, cãi vã, Tiên Răng, những thứ đại loại vậy. Chúng kết hợp thành vô vàn bức tranh mới: tôi đã dành nhiều giờ vui vẻ và ngồi tán gẫu sôi nổi với bạn bè về những vấn đề kiểu như làm gì nếu con bạn gặp ác mộng về Tiên Răng, hoặc chửi thề ở trường, hoặc lây bệnh quai bị cho những đứa khác trong bữa tiệc của con. Một ngày nọ, tôi nhận ra rằng mọi thứ đã thay đổi, nhưng cũng chẳng có gì thay đổi cả. Thay vì vừa nghiền chuối vừa bế con vừa hát “Chú voi con ở bản Đôn” cho một đứa chập chững biết đi, nay tôi lại vừa dựng một chiếc tàu vũ trụ bằng hộp đựng trứng vừa đặt lịch học bơi qua điện thoại vừa cố giải thích tại sao máy bay lại bay. Và cuối cùng thì tôi quyết định rằng có lẽ là đã đến lúc viết tập tiếp theo.

Cuốn sách này một lần nữa sẽ gạt đi cái ý tưởng về sự hoàn hảo trong đời sống gia đình.

Nó không giống lắm với cuốn đầu tiên, đơn giản bởi mọi thứ đã thay đổi. Đến giai đoạn làm cha mẹ này, sẽ không còn mấy ý nghĩa khi đưa ra mười mẹo vặt để dụ trẻ hay một trang giấy kín đặc các giải pháp kỳ diệu về chuyện tập ngồi bô. Không cần những mẹo nhỏ như dán băng dính trong bồn tắm khách sạn đề phòng con trượt ngã (thẳng thắn mà nói, khi được năm tuổi, các con tôi khéo léo hơn và ít bị ngã hơn tôi). Hẳn sẽ là một điều xúc phạm nếu viết một cuốn sách dành cho giai đoạn 3 – 8 tuổi theo kiểu viết cho trẻ nằm nôi: xoay xở với trẻ nhỏ chủ yếu là vấn đề về quản lý, theo đó mà mối quan hệ với trẻ được phát triển. Với trẻ lớn hơn, mối quan hệ đó lại chiếm ưu thế và mặc dù các chiêu trò vẫn có chỗ để dùng nhưng cần được ngụy trang khéo léo hơn. Còn lý do nào nữa khiến lũ trẻ 4 – 5 tuổi phát triển bất ngờ đến vậy, gây bối rối đến vậy và mất cả tình yêu dành cho những người bảo mẫu mà chúng vẫn yêu quý? Chúng đang thay đổi. Việc của các ông bố bà mẹ là thay đổi cùng chúng. Đó chính là nội dung cuốn sách này.

Hơn hết, có lẽ cuốn sách này một lần nữa sẽ gạt đi cái ý tưởng về sự hoàn hảo trong đời sống gia đình. Trong vài năm đầu, bạn rơi vào áp lực trở thành một Bà mẹ Hoàn hảo, một Đức mẹ Madonna thời hiện đại với một kho những nước nhỏ fluoride, thẻ học flashcard và sự kiên nhẫn vô hạn tới mức hy sinh bản thân. Nhưng khi con lớn lên, trọng tâm cũng thay đổi theo. Bỗng nhiên, chính con bạnđược kỳ vọng sẽ trở thành mẫu người hoàn hảo, tức một đứa trẻ biết cân bằng, biết cư xử, có tính nghệ sĩ, yêu khoa học và thể chất tốt. Thay vì thấy tội lỗi vì mình là một người mẹ bất tài, kém cỏi, bạn sẽ suốt đời canh cánh không yên với những suy nghĩ rằng con mình không đủ giỏi: không vượt qua các kỳ thi, không học đàn, không tham gia đội nhóm. Hãy chiến đấu với nó. Không có cái gọi là đứa con hoàn hảo, cũng như không có cái gọi là phụ huynh hoàn hảo.

Mà này, đừng lo nếu người phụ huynh đó là mẹ, bố hoặc cả hai. Theo tôi, "mẹ" là một từ mô tả công việc, không phải một định nghĩa

về giới.

1Tạm biệt chân mũm mĩm: Vì sao tuổi lên ba lại khác biệt?

T

rẻ ba tới bốn tuổi có một sự thay đổi khá lạ lùng. Nó không rõ ràng giống những giai đoạn trước, như đứng thẳng, biết nói hay bỏ bỉm, cũng không có nhiều sách đề cập đến. Nhưng thay đổi là có thực, thường là khá bất ngờ và cần được phản hồi.

Nếu tiếp tục đối xử với trẻ lớn như với trẻ mới tập đi, bạn sẽ tốn sức và mua bực vào mình như thể bắt đứa trẻ đã đi học dùng bỉm hoặc cố gắng địu một đứa trẻ tuổi vị thành niên đi khắp nơi. Tuy nhiên bạn có thể bỏ lỡ những thay đổi đó ngay từ đầu, bởi công việc làm cha mẹ vốn mệt mỏi và khó hiểu do bị che mờ bởi tình yêu, sự lo lắng hay ký ức tuổi thơ dù đẹp hay xấu; chưa kể đến những lý thuyết giáo điều đầy rẫy trên báo chí và những cuốn sách về trẻ em. Bạn có thể bỏ lỡ những thay đổi đang diễn ra ngay trước mắt, dù chúng thực sự sẽ giúp cuộc sống của mọi người dễ dàng hơn nhiều nếu được xem xét đúng cách. Bạn thấy mình mất cả nửa tiếng đồng hồ lùa con đi ngủ và bỏ qua bản tin lúc sáu giờ trên ti-vi, dù thực tế, con bạn không còn là đứa bé sơ sinh mà đã là một đứa trẻ lên sáu khá hứng thú nếu được xem tin tức cùng bạn và thảo luận nghiêm túc về cải tổ kinh tế trước khi đi ngủ vào đúng giờ mà bạn mong muốn.

Ranh giới giữa trước và sau tuổi tập đi là có thật. Tôi thường nghĩ rằng hẳn những đôi chân mũm mĩm của trẻ sơ sinh hay mới tập đi phải có một đặc tính bảo vệ kỳ diệu nào đó. Trẻ ở lứa tuổi này thường trông tròn tròn, vui tươi, nhưng khá cương quyết. Đôi chân mũm mĩm chắc nịch có vẻ sóng đôi cùng cái nhìn kiên định và khá thực tế về cuộc sống. Những trò đùa của đứa trẻ mới tập đi rất khó hiểu, những ước muốn của cậu rất cấp bách, tính khí cậu khó kiểm soát và hành động của cậu – theo như cậu nghĩ – là hoàn toàn vô

hại. Ai đó sẽ lau chùi nó thôi. Ai đó sẽ sửa lại nó thôi. Mẹ ơi, chúng ta sẽ mua một cái mới ở cửa hàng. Không có vấn đề gì cấp thiết tới mức mà một cái ôm hay một ly nước ấm không thể giải quyết được.

Sau đó thì đứa trẻ thay đổi hình dáng: mọi thứ đều dài ra và gầy đi. Đôi chân mũm mĩm mảnh khảnh dần, cái bụng tròn hóp lại duyên dáng và bỗng nhiên đứa bé ngày hôm qua của bạn lớn phổng lên, lo lắng, ngạc nhiên trước cả thế giới. Tại sao trời lại mưa? Tại sao con chuột lại không sống lại được nếu bị mèo Tibby cắn chết? Con có bị đi tù không nếu nói tục với chú cảnh sát?

Nếu tiếp tục đối xử với trẻ lớn như với một đứa trẻ mới tập đi, bạn sẽ tốn sức và mua bực vào mình.

Sự khác biệt gõ cửa nhà tôi khi chính hai đứa con tôi ở hai phía của ranh giới khác biệt này. Một lần, chúng cùng xem chương trình thiếu nhi có nhắc tới cái lỗ thủng trên tầng ô-zôn. Đứa lớn phải mất nhiều ngày để bình tĩnh lại trước nỗi sợ khủng khiếp mà thông tin đó gây ra: một cái lỗ thủng trên bầu trời, để lọt các tia sáng độc hại và khiến nước biển dâng lên nhấn chìm chúng ta! Ánh mắt thằng bé lộ rõ sự khiếp hãi. Còn đứa bé thì đơn giản là không tin và đáp tỉnh bơ: “Aha! Tất cả chúng ta sẽ bị nướng chín, xèo xèo, xèo xèo!” Ban đầu tôi nghĩ đó đơn thuần chỉ là sự khác biệt về tính khí, nhưng sau đó tôi nhớ lại rằng chỉ một năm trước Nicholas cũng đã từng nhìn cuộc sống đầy hăng hái và lạc quan như vậy, rồi tôi ngờ rằng (hóa ra là điều tôi nghi ngờ là đúng) một năm sau Rose cũng sẽ trở thành nạn nhân của những nỗi sợ vũ trụ như thế. Và một ký ức khác trở về: nhiều thập kỷ trước, hồi sáu tuổi, tôi cũng từng nằm trên giường, run rẩy sợ hãi khi nghĩ tới nhà máy năng lượng nguyên tử Sizewell A mới xây dựng ở cuối đường. Trước đó tôi đã được biết về phóng xạ. Em trai tôi cũng biết, nhưng nó chẳng mảy may run sợ gì trước ý nghĩ một ngày nào đó bị nhiễm phóng xạ. Nó thích thú được sáng rực lên, “giống một chiếc đồng hồ dạ quangấy”.

Chúng ta rất dễ xác định nhầm ranh giới đó, bởi nó có thể xuất hiện bất cứ lúc nào trong khoảng từ bốn đến sáu tuổi. Nếu bạn bận rộn

hoặc còn vướng những đứa bé hơn, hoặc nếu bạn giỏi về những hoạt động thể chất, trấn an, hát hò và vui chơi cùng trẻ đến mức thấy khó bỏ qua những phản ứng đã được thử nghiệm và kiểm chứng, thì bạn có thể bỏ lỡ mất ranh giới đó. Tôi thấy mình đã duy trì quá lâu những trò mua vui, vỗ về hay đánh lạc hướng con bằng những điều vô nghĩa, trong khi điều chúng thực sự muốn là được lắng nghe và trò chuyện nghiêm túc. Nó cáu: “Mẹ, mẹ đừng đem mọi thứ ra làm trò đùa nữa.” Nhưng đó là một sai lầm chúng ta rất dễ mắc phải: đôi khi bạn cần phải tránh gặp con một hay hai ngày, để khi trở lại, có thể nhìn nhận khách quan hơn điều con cần ở mình.

Bạn cần làm vậy, bởi đây là một yêu cầu cũng nghiêm túc như tiếng khóc đòi sữa của con khi còn bé. Trưởng thành là một quá trình khó khăn và giai đoạn bốn tuổi này giống như một cuộc tập dượt cho thời kỳ vị thành niên vậy. Đứa trẻ vẫn tích cực, vui tươi và tinh nghịch như những chú quỷ nhỏ ham đạp xe và xếp hình Lego, nhưng bên trong hẳn đang trải qua đầy nỗi hoang mang và khai sáng lớn lao. Con đang nắm bắt tất cả những khái niệm và sự thật của thế giới người lớn rồi đây sẽ làm đảo lộn mọi nền tảng căn bản trong thế giới nhỏ bé của con: giống như việc mỗi tuần lại khám phá ra một hành tinh mới, một định luật khoa học mới hay một tôn giáo mới vậy.

Hãy lấy cái chết làm ví dụ. Với một đứa trẻ hai tuổi, chúng ta chỉ cần nói rằng: “Ông của con đã lên thiên đường.” Vài năm sau, nếu một sự kiện tương tự ập đến với gia đình, nó sẽ mang ý nghĩa khác và kinh khủng hơn hẳn. Ngay cả khi bạn vẫn lấy thiên đường ra để xoa dịu cú sốc thì bạn cũng phải thừa nhận rằng mọi người (và những con thỏ cưng) đã chết thì không thể sống lại được, không bao giờ. Điều này khiến các con tôi kinh hoàng tới nỗi trong một khoảng thời gian, ngay cả trò chơi păng-păng-bạn-đã-bị-bắn-chết cũng phải được điều chỉnh. Chúng sẽ nói: “Con sẽ bắn mẹ chết, nhưng không phải chết lên thiên đường, mà chỉ là chết păng.”

Những vấn đề nhỏ hơn cũng gây ra nhiều khó chịu. Hàng tháng trời, chúng tôi phát điên lên với lời mè nheo lặp đi lặp lại “Con muốn một

món của riêng con”. Chúng tôi còn không thể đi tới một triển lãm động cơ hơi nước hay một bảo tàng đường ray xe lửa và chia sẻ những thú vui đơn giản của việc chỉ đứng nhìn những cỗ máy như sáu tháng trước nữa. Con gái hai tuổi của tôi vui vẻ vẫy chào tạm biệt khi cuộc vui ngoài trời kết thúc; nhưng thằng anh trai nhấp nhổm của con bé thì mè nheo suốt đường về đòi có bằng được một đầu máy xe lửa hơi nước “của con”, một cái máy ảnh cá nhân, hoặc một đầu máy kéo “thật” đặt trong phòng ngủ. Đôi khi thằng bé hung hăng thực sự. Cứ thế mà kết luận rằng chúng ta đã nuông chiều quá mức và con đúng là một tiểu quỷ thực dụng thì thật hấp tấp. Trong hầu hết tình huống, chúng ta phải kiểm soát được cơn khó chịu trong mình. Chúng ta có một lý thuyết mà tôi tin là đúng, rằng không phải thằng bé tham lam, đó chỉ là một dạng bị sốc và sợ hãi khi nhận ra tính chất tạm thời của mọi việc. Thằng bé bất thình lình nhận ra rằng những cuộc vui ngoài trời và những chuyến thăm đều phải kết thúc, mọi sự dễ chịu và vui thú đều sẽ trôi qua. Kể từ ngày ấy, tôi còn được nghe kể về những em bé khóc nức nở trước ngày sinh nhật vì nghĩ rằng sẽ rất buồn khi ngày sinh nhật qua đi. Bạn không thể giúp gì nhiều những lúc như vậy, nhưng bạn có thể cố gắng hiểu chúng.

Khi còn bé xíu, trẻ sống thật vô tư, nhưng lớn lên một chút, trẻ mang theo gánh nặng của những mong mỏi bị trì hoãn hoặc không được đáp ứng. Thời gian rộng dài và thế giới rộng lớn – nếu đẹp trời, đứa con bốn tuổi của bạn sẽ thấy vui với ý tưởng đó. Những câu chuyện về Mẹ còn nhỏ, chuyện về những đất nước xa xôi hoặc về những việc con có thể làm khi lớn – tất cả đều có một khán giả say sưa lắng nghe. Rồi vào một ngày tồi tệ, con bạn chỉ muốn thế giới thật nhỏ bé và ấm cúng trở lại. Thế là bỗng nhiên, con sẽ đeo bám lấy bạn. Dường như mọi ông bố bà mẹ đều trải qua giai đoạn khổ sở khi con mình chỉ muốn ở nhà và từ chối thẳng thừng việc đi chơi cùng nhóm bạn mà con đã vô cùng thích thú cả năm trời. Chàng ta sẽ thích được ngồi trên sàn nhà bên cạnh Mẹ vừa bận rộn vừa cáu bẳn, dù việc đó rất nhàm chán. Chàng ta không muốn làm những thứ to lớn hay dũng cảm của người lớn, không thích gặp bạn bè, không thích đọc sách mới, không thích xem Ben 10 nữa. Chàng ta sẽ thích ngồi quỳ gối và đọc lần thứ một nghìn cuốn truyện ưa thích

nào đó. Tất cả các cuốn sách về chăm sóc trẻ đều nhấn mạnh tầm quan trọng của “giao tiếp xã hội”, nhưng tôi chưa gặp một ông bố bà mẹ nào không thừa nhận rằng ở độ tuổi từ ba tới tám, có vô số giai đoạn – kéo dài nhiều ngày, nhiều tuần hoặc nhiều tháng – khi con họ dường như bất chợt ghét tất cả những đứa trẻ khác và từ chối mọi hoạt động bên ngoài.

Trưởng thành là một quá trình khó khăn và giai đoạn bốn tuổi này giống như một cuộc tập dượt cho thời kỳ vị thành niên vậy.

Cha mẹ có thể thấy khó khăn, bực bội, buồn tẻ và xấu hổ, nhưng mọi sự sẽ “dễ thở” hơn nếu bạn coi nỗi sợ đó là một phần hoàn toàn có thể hiểu được của quá trình tìm hiểu thế giới bên ngoài. Khi các con tôi còn bé xíu và chơi trên bãi biển với những đôi chân mũm mĩm, tôi thường ủy mị nghĩ về những lời của Isaac Newton trước khi mất: “Tôi thấy mình chỉ là một đứa bé tung tăng trên bãi biển… trong khi đại dương mênh mông của những sự thật bí ẩn trải ra trước mắt.” Những ngày đó, bọn trẻ thường chỉ chăm chú vào từng viên đá sáng lấp lánh, tập trung vào những gì gần mình, có thể chạm cũng như ném đi được. Chỉ khi lớn lên thì đôi mắt của chúng mới ngước lên nhìn, nửa ngạc nhiên thích thú nửa lo lắng trước đại dương của sự thật chưa được khám phá đang trải dài trước mắt. Tất nhiên, đôi khi chúng sẽ phải ngập ngừng khi đối diện với nó.

Nhưng con trẻ sẽ học hỏi rất nhanh. Với sự giúp đỡ của bạn, đến sáu hoặc bảy tuổi, chúng sẽ hiểu ra triết lý căn bản để đương đầu với cuộc đời bao la và những rủi ro trong đó. Chúng sẽ ngày càng yêu thích hành động hơn là tưởng tượng: thay vì đòi những đầu máy kéo, chúng sẽ đi ra ngoài với một mớ đồ bỏ đi và tin rằng sẽ tự lắp ráp được một cái. Thay vì khiếp sợ khi thấy trẻ vùng cao đang đói rét, chúng bắt đầu thu thập quần áo và sách báo cũ để gửi từ thiện hoặc dành dụm tiền cho chương trình gây quỹ ở trường. Chúng thích các loại luật và quy tắc: chúng nói rành rọt cho bạn nghe về tín hiệu đèn giao thông và khi đi trên đường, chính các con là những người chấp hành nghiêm túc nhất, rít lên giận dữ nếu bố mẹ lỡ vượt một cái đèn đỏ.

Vì thế, đây là những năm tháng của tư duy, những năm tháng mà bạn truyền đạt lại triết lý cá nhân cho con mình. Những giá trị xã hội, tinh thần và cảm xúc của bạn đang được truyền đạt lại cho thế hệ tiếp theo. Đây là một viễn cảnh đặc biệt đáng báo động. Hầu hết chúng ta xoay xở vượt qua giai đoạn mới trưởng thành mà không hề nhận thức được việc có một triết lý cá nhân. Tuổi vị thành niên nghĩ về đạo lý và nhân phẩm và người già nghĩ về sự bất tử, nhưng trừ phi bạn là tín đồ nhiệt thành của một trong hai nhóm này thì những năm tháng bạn dành để xoay xở trong thế giới thường ngày của công việc và tiền vay mua nhà thường làm mờ đi những sự thật bất tử. Chúng ta có thể biết mình ủng hộ đường lối chính trị nào, có chấp nhận việc ngoại tình, sử dụng xăng không chì và giáo dục tư nhân hay không; nhưng chúng ta thường lúng túng khi một đứa bé bốn tuổi bắt đầu nảy ra những câu hỏi như tại sao ông trời lại để con người chết trong những vụ lũ lụt hay tại sao nhà họ lại giàu hơn nhà mình.

Mà thực ra, chúng ta có lúng túng cũng không sao cả. Nó thể hiện rằng chúng ta đang cố gắng tìm ra sự thật và sẵn lòng chia sẻ cả những điều không chắc chắn của mình với con cái. Đáng buồn lại chính là những người tin rằng mình biết tất cả: dường như họ thường xuyên nuôi dạy những đứa con có niềm tin mù quáng.

Những bậc phụ huynh tốt nhất thường chia sẻ một vài điều không chắc chắn với con cái, theo tinh thần cầu thị tích cực và đầy hứng thú. Ví dụ, họ không khẳng định chắc nịch: “Những kẻ xấu chặt phá rừng bởi vì họ tham lam và tồi tệ”, mà sẽ để ngỏ – có thể sáng tạo, có thể không – để giải thích về những người nông dân nghèo, sự thờ ơ hay chính sách quản lý lỏng lẻo của chính quyền. Với một chút may mắn, họ kết luận lại thành một điều khá đơn giản như sự thực rằng việc chặt phá rừng là điều tồi tệ đối với hành tinh của chúng ta và những người có thiện chí cần cố gắng ngăn chặn nạn chặt phá rừng. Đôi khi những cha mẹ như vậy có thể tự làm mình rối trí và hứng chịu những lời mỉa móc của người khác – chẳng có gì gây cười hơn hình ảnh một người mẹ đầy quan ngại cố gắng giải thích cho con về triết lý môi trường khi đang xếp hàng ở siêu thị –

nhưng việc họ đang làm dù sao vẫn thông minh hơn những người chỉ nói: “Rừng riếc mà làm gì, con cứ uống trà đi.”

IMG_1504

Xin hãy lưu ý rằng có những câu hỏi mà chúng ta không thể trả lời. Thật không vui chút nào khi phải trả lời những câu hỏi như “Hãy nói thật cho con biết, có Ông già Noel hay không?” hoặc “Nếu bố yêu con thì tại sao bố lại bỏ đi?” Và ở một số thời điểm, chính sách thảo luận cầu thị và cởi mở về những vấn đề lớn sẽ bị thất bại. Nhiều năm trước, có một đứa trẻ bảy hay tám tuổi đến chơi nhà tôi. Bố mẹ cậu bé rất năng động và vô cùng cởi mở trong các cuộc thảo luận. Một buổi chiều nọ, chúng tôi nghe họ nói những lời rất hợp lý và bổ ích với thằng bé về chiến tranh hạt nhân, đồng tính luyến ái, đánh bom khủng bố, những kẻ quấy rối trẻ em và hình phạt tử hình. Chúng tôi hoàn toàn ngưỡng mộ gia đình dũng cảm và cởi mở này. Sau đó, vào bữa tối, Paul và tôi bắt đầu kể cho mọi người chuyện chúng tôi diệt chuột trong nhà kho. Thằng bé trợn tròn mắt và tái nhợt đi. Người mẹ phải mất hàng tiếng đồng hồ để dỗ thằng bé đi ngủ và khá là giận chúng tôi vì đã nhắc đến một thứ đáng sợ như thế. Thằng bé đã quen với những khái niệm như khả năng hủy diệt hàng loạt của hạt nhân và bom đạn, nhưng nó không thích nhắc đến những con chuột. Ngay cả những con chuột chết. Vì không phải là bố mẹ thằng bé nên chúng tôi đã hiểu sai: chúng tôi không đủ thân thiết để biết nỗi sợ của thằng bé.

Điều quan trọng là phải có sự gần gũi. Không phải gần kiểu bao bọc nhưng phải đủ gần để nhận thấy những tín hiệu. Hãy lắng nghe khi con nói chuyện với bạn.

Điều quan trọng là phải có sự gần gũi. Không phải gần kiểu bao bọc – đây là lứa tuổi thích có phòng chơi riêng, thích biến lên tầng với bạn bè hàng giờ để chơi các trò riêng tư – nhưng phải đủ gần để nhận thấy những tín hiệu. Hãy lắng nghe khi con nói chuyện với bạn. Điều này khó, càng khó nếu bạn đã trở lại làm việc và chỉ thích những trò nô đùa và ôm ấp vào buổi tối; nhưng lắng nghe những nỗi

ám ảnh của con nhỏ và nói với con những điều có ý nghĩa cũng quan trọng như việc đưa chúng những cuốn sách và đánh răng cho chúng, quan trọng hơn nhiều so với việc chải tóc hay thúc ép chúng ăn thìa đúng cách. Nó quan trọng hơn những buổi học đàn violin thời thượng và những đồ chơi giáo dục đắt tiền. Đó là một mảng mà bạn không thể cắt bỏ (đến một người chuyên đi tắt như tôi cũng phải thành thực thú nhận).

2Những người bạn đầu tiên của con: Con của những người khác

T

rong bốn năm đầu đời, bọn trẻ phải chịu đựng những người bạn của bạn. 14 năm tiếp theo, bạn sẽ mắc kẹt với bạn bè chúng.

Trẻ ở tuổi tập bò sẽ bò xung quanh phòng cùng nhau trong khi mẹ chúng nói chuyện phiếm; những đứa tập đi sẽ thích ứng – dù miễn cưỡng – với những người bạn mà bạn đưa tới trước mặt chúng. Nhưng một khi trẻ khỏe mạnh, đến tuổi đi học mẫu giáo và gặp được cạ cứng thì bạn sẽ bị tước quyền lựa chọn. Chúng sẽ nói chắc nịch “Gillie là bạn thân nhất của con” và dù bạn có thấy những chuyện phiếm của mẹ Gillie nhạt nhẽo cỡ nào thì vẫn phải tươi cười mà kết bạn và mời cô đưa con đến nhà chơi. Thế là công bằng. (Thật ra thì có khả năng bạn cũng thích mẹ của Gillie: tôi thân với vài cặp đôi dễ thương chính là phụ huynh của mấy đứa trẻ mà con tôi kết thân ở trường hoặc ở lớp học ngoại khóa. Nhưng ngay cả khi không thích thì bạn cũng vẫn phải chịu đựng thôi.)

Bạn không dám ngăn cản tình bạn, bất kể là tình bạn gì, bởi điều đáng sợ tồi tệ nhất là con của bạn sẽ không kết bạn nữa. Giả sử thằng bé lủi thủi một mình trong lớp ngoại khóa hay trơ trọi trên sân chơi? Đau lòng quá! Tôi không thể nghĩ được điều gì trong công cuộc làm mẹ thường ngày lại đau đớn hơn cảnh con bạn đứng một mình buồn rầu ở đường biên hoặc là người cuối cùng được chọn khi chia đội. Bản thân là người khá tự tin, nhưng tôi chưa bao giờ tổ chức tiệc sinh nhật cho các con mà không lo sợ rằng không có bạn nào tới. Tất nhiên, hậu quả là tôi mời quá nhiều người, lụi hụi cả đêm nhét đầy 20 túi quà và đợi món thạch đông lại. Rồi cuối cùng, khỏi phải nói, tất cả lũ trẻ đều tới và chúng tôi không đủ ghế ngồi.

Nhưng nỗi sợ con lớn lên mà không có món quà mang tên “tình bạn” vẫn là ám ảnh lớn nhất và ớn lạnh nhất.

Bởi suy cho cùng thì còn điều gì khác nữa? Giàu có hoặc xinh đẹp hoặc thông minh mà cô đơn thì cũng chẳng có nghĩa lý gì. Và trong tất cả các mối quan hệ giữa con người với con người, mối quan hệ đáng tin cậy nhất và ít đau khổ nhất là tình bạn thực thụ. Ngay cả những cuộc hôn nhân tốt đẹp nhất cũng dựa trên nền tảng tình bạn. Bất kể điều gì sẽ xảy ra đối với các con tôi trong 70 năm tiếp theo, nếu được ban một điều ước dành cho chúng thì tôi sẽ xin bà tiên hãy đảm bảo rằng chúng sẽ luôn có một vài người để gọi tới cuối mỗi ngày dài không yên ả và một chiếc ghế xô-pha êm ái mà chúng có thể ngả lưng khi buồn nản. Khi đó, và chỉ khi đó, tôi mới có thể chấp nhận thực tế là bản thân mình cuối cùng sẽ không còn trên cõi đời này nữa.

Trong tất cả các mối quan hệ giữa con người với con người, mối quan hệ đáng tin cậy nhất và ít đau khổ nhất là tình bạn thực thụ.

Khoảnh khắc con bạn lần đầu chìa chiếc tàu hỏa đồ chơi cho một đứa bé chập chững khác và sẵn lòng để cậu bé ấy lấy món đồ hoặc nhìn nó, chính là khởi đầu của tất cả những điều này. Hãy cố gắng ghi nhớ khoảnh khắc đó. Nó có thể không kéo dài lâu đâu, vì giai đoạn tiếp theo là một thay đổi đột ngột trong suy nghĩ, đi kèm một cú ném mạnh bất thình lình vào đầu bằng chính cái tàu đồ chơi đó, với tần suất khá thường xuyên. Nhưng dù sao đó cũng là một khởi đầu cần được khuyến khích.

Bằng kinh nghiệm, sai lầm và một cuộc thăm dò của các nhà tâm lý học tỉnh táo hơn mình, tôi xin đưa ra một vài cách để khuyến khích việc đó:

- Đừng cố gắng quá mức. Nếu người bạn lâu năm nhất và thương quý nhất của bạn đến chơi vào dịp cuối tuần dắt theo đứa con năm tuổi và đứa bé ấy chưa bao giờ gặp con bạn, thường thì ban đầu chúng sẽ ghét nhau. Tình hình có thể sẽ

khá “căng”. Hãy buộc chúng cư xử đúng mực, dắt chúng đi xem quanh nhà và các việc kiểu vậy, sau đó hãy phớt lờ chúng. Đừng mặc định rằng con của bạn muốn chia sẻ phòng ngủ với một người hoàn toàn xa lạ. Giả như một ai đó đã nói với bạn: “Có một cô gái 32 tuổi khác đang tới đây, sẽ rất vui đấy, hai bạn có thể ngủ trên giường với nhau và chơi cùng nhau cả ngày dài.” Hẳn bạn sẽ nghĩ là họ bị khùng, hoặc bạn đang có một kỳ nghỉ cực kỳ rẻ tiền.

- Cho trẻ thấy tình bạn là một điều tốt. Khi bạn chuẩn bị đi gặp bạn bè của bạn, hãy thể hiện sự hào hứng: nói về họ với vẻ háo hức, nhắc tới họ, giải thích nếu bạn đang đi mua sắm là vì họ, hoặc họ đi mua sắm vì bạn. Hãy nỗ lực hết sức để con không nghe thấy bạn nói về “những người bạn của Bố trong câu lạc bộ chơi gôn/đội ném phi tiêu” như thể họ là một thứ khó ưa. Ngay cả khi họ thực sự như vậy.
- Giúp trẻ hiểu được ý nghĩa của việc kết bạn tự do và hứng thú với việc đó càng sớm càng tốt. Hãy đừng nói gì để can thiệp. Hãy đem đến cho con một nhóm bạn hợp cạ cùng tuổi hoặc gần tuổi mà chúng vẫn gặp thường xuyên. Trước khi đi học, nhóm này có thể dẫn tới một nhóm chơi chung hoặc khá nhiều buổi uống cà phê ở các căn bếp khác nhau. Bất kể bạn sống ở nông thôn hay thành thị, đâu đó quanh khu bạn ở sẽ luôn có trẻ con. Cứ bám lấy bạn bè và con cái của họ cũng được, nhưng cần một nhóm đông đông. Không phải ai cũng thích Cậu bé Hàng Xóm đến vậy. Chúng tôi từng gặp một cậu bé như thế và tôi không thể chịu nổi cậu bé đó.
- Nếu bạn coi những đứa trẻ khác cùng dãy phố là “hung dữ”, hoặc “không phù hợp”, đó lại là vấn đề khác. Tôi không có quyền trách bạn trong tình huống đó. Tôi hiểu cảm giác khó chịu khi thấy đứa con ngây thơ, trong sáng và được nuôi nấng tử tế của bạn say sưa nói về nhân vật lố lăng nào đó, đòi hỏi những thứ đồ chơi không hề bổ ích, hoặc tỏ ra thành thục đến khó chịu với những ngôn từ không lấy gì làm lễ độ mà ông anh ngỗ ngược của bạn nó vẫn dùng. Những lúc ấy, bạn hãy khẳng định rõ ràng với con về giá trị của bạn, đảm bảo rằng khi con bé tinh ranh mặc tất vá và váy ngắn đó sang chơi, bạn sẽ phải bắt

con bé chơi ghép hình, bất kể con bé có hét lên đòi xem video nhạc người lớn.

- Mặt khác, nếu một tình bạn tiến triển tốt, đừng can thiệp vào. Ở độ tuổi từ ba đến tám, trẻ con chơi rất nhiều trò ngớ ngẩn. Bạn đừng tham gia vào để cải thiện chúng, trừ khi có những mối đe dọa thực sự.
- Đừng vô tình cản trở việc con kết bạn với những đứa trẻ khác. Nếu con dè dặt với những đứa trẻ khác, đừng khen chúng kiểu: “Đúng là cậu bé của Mẹ, luôn luôn chỉ cần bên mẹ, phải không, con yêu?” Đừng nói với những người lớn khác điều khiến bọn trẻ nghĩ rằng giao thiệp xã hội là thứ không được khuyến khích như: “Chúng ồn ào kinh khủng khi tập trung lại với nhau.” Tất nhiên điều đó đúng. Nhưng hãy tự nhủ vậy thôi.
- Martin Herbert, nhà tâm lý học trẻ em giỏi nhất hành tinh, đã từng viết “một mối quan hệ bạn bè đòi hỏi khả năng tự nhận thức về bản thân và tính nhạy cảm với xã hội ở một mức độ nhất định”. Trẻ sinh ra không tự dưng có hai điều này, chúng không biết và cũng chẳng quan tâm liệu chúng dễ thương hay đang làm người khác khó chịu. Hãy dạy trẻ từ từ. “Nếu mối quan hệ với người gần gũi thân thiết nhất mà hạnh phúc, cởi mở, dạt dào tình yêu thương và tôn trọng, trẻ sẽ có nhận thức tốt về bản thân và dễ hòa đồng với những người khác.” Nếu bạn lạnh lùng, xa cách, luôn phán xét và phản đối con, trẻ sẽ trở nên lo lắng, rơi vào tâm thế phòng vệ và khó thư giãn để bước vào những mối quan hệ bạn bè bao dung và vô tư.
- Những đứa trẻ hung hăng đôi khi chỉ đơn giản là cần lời khuyên về những cách ứng xử khác. Chúng có thể không biết việc “đợi đến lượt” hoặc “chia sẻ” bởi chẳng có ai chỉ cho chúng cả. Hãy nhẹ nhàng nói cho chúng biết. Sau đó nhắc lại. Rồi tiếp tục như vậy. Và thử làm cho chúng thấy. Hãy chia sẻ các thứ. Hãy để con mèo chơi với cuộn len đan dở và cô con gái được chơi với son môi của bạn. Một ngày nào đó, trẻ sẽ hiểu.
- Khi con bắt đầu đi học, bạn hãy cố gắng đảm bảo rằng con vẫn còn liên lạc với một vài người bạn ở các trường khác, hoặc có anh chị em họ cùng lứa đến chơi cùng. Đó có thể là một sự giải thoát dành cho những trẻ thấy lo lắng, nếu bước ra khỏi thế giới nhà kính ngột ngạt của tình bạn ở trường lớp, chúng được

bước vào một nơi bình yên hơn và bền lâu hơn. Một đứa trẻ cảm thấy tách biệt khỏi thế giới bởi bạn George ở trường đã bỏ rơi nó sẽ được xoa dịu khi nhớ ra rằng Jeremy – người sẽ từ trường nội trú trở về ngay cuối tuần này – vô cùng thích thú gặp gỡ nó và tiếp tục những trò vui còn dang dở từ lần trước.

- Trong trường hợp bạn là mẹ của George nhắc tới ở trên, đừng bị sốc bởi sự thất thường của cậu bé. Những tình bạn trẻ thơ có thể tan nhanh như bong bóng xà phòng, nhưng ngắn không có nghĩa là hời hợt. Đừng cố gượng ép. Không tử tế là cấm kỵ, nhưng hay thay đổi thì không. Nếu Laura không thích Becky, con bé sẽ vẫn phải tử tế với Becky khi chúng gặp nhau, nhưng con bé không buộc phải mời Becky uống trà. Mặt khác, bạn phải dàn xếp với mẹ Becky. Đặc biệt là vì chỉ một vài tuần tới thôi là các cô bé lại quấn quýt thân không thể rời. Tôi e là hội con gái dễ có kiểu sớm nắng chiều mưa như vậy hơn là con trai. Tụi con trai hoặc là đánh nhau hoặc là làm lơ nhau hoặc là chơi vui vẻ với nhau. Có vẻ như hội con gái thể hiện tất cả các sắc thái quan hệ đó chỉ vì thấy vui. “Tớ ghét cậu, Zoe, Mẹ, con ghét Zoe. Nó là bạn thân nhất của con, con ghét nó. Con sẽ chỉ coi nó là bạn thân hạng hai sau Sarah thôi. Sarah, tớ ghét cậu!” Buổi chiều nào có một đám con gái đến nhà thì giống như sống trong phòng thay đồ của Hoa hậu Thế giới vậy. Tôi xin lỗi vì có phần hơi phân biệt giới tính, nhưng đó là thực tế. Chúng – chúng ta! – đều trải qua giai đoạn đó. Hầu hết là vậy.

Nếu một tình bạn tiến triển tốt, đừng can thiệp, đừng tham gia vào để cải thiện chúng, trừ khi có những mối đe dọa thực sự.

IMG_1505

Vậy còn quan hệ của bạn với con của người khác thì sao? Có thể tử tế đến ngạc nhiên đó. Tất cả những người mới làm mẹ hẳn đều biết cảm giác mà Pam Ayres đã mô tả rất hay: “Thật khó để giải thích/Khi tôi nhìn vào Wayne của bạn/Tại sao bạn lại muốn có một đứa “như vậy” cơ chứ.” Và liệu có ai trong chúng ta có thể thề thốt rằng mình chưa bao giờ nhìn đứa trẻ mập lùn được nuông chiều hay khóc nhèo nhẽo nhà hàng xóm và nghĩ thầm “Eo ơi!”? Tuy

nhiên, một nhóm trẻ trong nhà, một đám trẻ om sòm, lớn lên cùng nhau trong cùng một vùng vẫn có những điểm tốt. Chúng ta đang dần đánh mất văn hóa gia đình mở rộng, tôi thấy tiếc về điều đó. Con người khác rất vui, bởi bạn không phải chịu trách nhiệm quá lớn đối với chúng và chúng không thể khiến bạn nổi giận đùng đùng như con nhà mình. Nếu chúng tới chơi, bạn sẽ đảm bảo an toàn cho chúng và ngăn chặn bất cứ hành động sai trái nào, nhưng thường thì bạn chẳng quá quan tâm nếu chúng dùng ống tay áo chùi miệng. Mặt khác, nếu thấy bạn cuống cuồng đi tìm giày dép cho mọi người, con bạn sẽ thấy khó chịu còn những đứa trẻ ngoài cuộc sẽ nhìn vào với một thái độ khá điềm tĩnh. Việc tặng quà cho những đứa trẻ khác thường rất vui vì bạn được dùng con mắt hoàn toàn mới mẻ của người ngoài cuộc để đoán xem chúng thích gì. Và nếu chúng ứng xử tệ, bạn rất dễ yêu cầu chúng dừng lại ngay: bọn trẻ thường cảnh giác hơn với những người không phải bố mẹ mình. Tới đây, chắc bạn cũng mơ hồ hiểu được điều bí ẩn lớn nhất trong mọi bí ẩn, đó là làm thế nào các giáo viên mầm non trên đời này có thể khiến 25 đứa bé dưới năm tuổi ngồi thành hàng và hát bài “Em yêu trường em”, trong khi bạn dường như không thể kiểm soát được con mình dù chỉ một hay hai đứa.

Nếu mối quan hệ với người gần gũi thân thiết nhất mà hạnh phúc, cởi mở, dạt dào tình yêu thương và tôn trọng, trẻ sẽ có nhận thức tốt về bản thân và dễ hòa đồng với những người khác.

Tuy nhiên, có một tiêu chuẩn kép trong việc rèn luyện kỷ luật cho con cái của những người khác. Tất cả những bà mẹ mà tôi từng nói chuyện đều nói họ rất hy vọng rằng các bố mẹ khác thỉnh thoảng hãy mắng mỏ con của cô ấy nếu chúng đánh nhau hoặc phá hoại hoặc cư xử tồi tệ, nhưng bản thân họ lại thấy kỳ quặc khi mắng con của người khác. Hồi còn chưa chắc chắn lắm về đường lối của mình, tôi thường cưng nựng hoặc không cương quyết với con cái của những người khác, gắng không mắng mỏ chúng thậm tệ hoặc tịch thu món bánh của chúng. Dần dần, tôi trở nên cứng rắn hơn. Một lần, ba gia đình chúng tôi cùng tham gia một kỳ nghỉ bão tố ở

Norfolk Broads với chín đứa trẻ từ hai đến mười tuổi. Vào đêm đầu tiên, ba bà mẹ cùng uống rượu gin và long trọng trao cho nhau toàn quyền mắng mỏ hoặc trong tình huống tệ nhất thì thậm chí còn có thể tát con của người khác. Mọi chuyện diễn ra tốt đẹp. Ngoại trừ việc tôi đã quan sát một quy luật tự nhiên khá lạ lùng rằng khi nhóm bốn đứa con trai có trục trặc và một trong số chúng bị loại ra khỏi nhóm, những bà mẹ liên tục nói “Hãy để tụi nhỏ tự giải quyết” luôn là những bà mẹ của ba đứa kia. Bà mẹ có đứa con bị bỏ rơi thì không chắc lắm về điều này. Và lần lượt, cả ba bà mẹ đều rơi vào vị trí đó. Chúng tôi, và cả con trai của chúng tôi, vẫn là bạn bè cho tới ngày hôm nay. Việc này có thể thực hiện được. Do đó, nếu hiện tại bạn khá dè dặt và thấy kỳ quặc với đám bạn bè của con, hãy cứ kiên trì cố gắng. Bất cứ ai cũng có thể thành thục chuyện này. Thỉnh thoảng, việc hòa trộn các gia đình đem lại cảm giác về sự thân thuộc rộng lớn của gia đình nhân loại: tất cả các đứa con đều thuộc về tất cả các ông bố bà mẹ. Một tối nọ, trong quãng thời gian chồng tôi đi công tác dài ngày, con gái tôi đã chăm chú quan sát cảnh một ông bố tới nhà chơi dành cho con gái anh ấy một cái ôm. “Cháu có thể ôm cùng được không?” Con bé hỏi, rồi con bé đã làm thế thật. Ông bố ấy không thay thế ông bố của con bé và cũng không có ý định đó, nhưng cả hai phía đều đón nhận cái ôm ấy. Nước mắt lăn dài trên má tôi. Sau đó, tôi thấy cảnh hỗn độn mà tụi nhỏ đã gây ra cho căn phòng mới được dọn dẹp gọn gàng. Nhưng tôi không còn mấy bận tâm như mọi lần.

3Làm mẹ giỏi hơn người khác: Cha mẹ của những đứa trẻ khác

T

ôi từng nói và sẽ còn tiếp tục nhắc lại rằng: món quà hay nhất dành cho một người phụ nữ đang mang bầu là giới thiệu cô ấy với một phụ nữ đang mang bầu khác và sống cùng khu phố.

Chúng ta cần nhau. Mối quan hệ này không phải là chủ đề được quan tâm hoặc được nhiều người viết: các chuyên gia về trẻ em thường tự giới hạn quanh những nội dung về việc kết nối, vai trò của người cha và làm sao để tìm được vị bác sĩ giỏi. Họ bàn luận về vấn đề anh chị em, ông bà và những người trông trẻ; họ lo lắng về nhu cầu tương tác của trẻ với con của những người khác. Không ai nghĩ về mối quan hệ giữa các Bà Mẹ, hoặc để tâm rằng cô ấy có mong muốn được tương tác với một ai đó nhiều tuổi hơn. Nhưng sự thực là cô ấy ở đó, bị kẹt ở nhà hoặc tất bật đi làm, và cô ấy cần bạn bè. Không, hơn cả bạn bè: cô ấy cần những người có chung niềm đam mê, những người kề vai sát cánh, những người thực sự hiểu. Cô ấy cần những bà mẹ khác.

Tất nhiên, cô ấy có thể giả vờ là mình không cần. Tôi đã từng như vậy. Từ lần nhìn chằm chằm vào dấu “hai vạch” kỳ diệu đó, tôi đã rất trông ngóng con mình nhưng kinh hãi mọi thứ khác. Tôi có một mối ngờ vực tồi tệ rằng việc làm mẹ có thể gồm việc loanh quanh trong bếp với đám đồ chơi bừa bộn, ngổn ngang, thảo luận về việc tập cho trẻ ngồi bô trong khi mấy đứa con chập chững nhà người khác chùi mũi vào đầu gối mình. Tôi không muốn tất cả những điều đó. Tôi đã thề là con tôi và tôi sẽ tham gia vào nhóm bạn giống như trước đây: đám đàn ông độc thân, những cô gái đang đi làm, bạn bè và hội đồng nghiệp cũ. Tôi sẽ từ chối tham gia những buổi cà phê

của các bà mẹ. Tôi không thích những bà mẹ bỉm sữa và thậm chí cũng chẳng thích cà phê. Và cũng như rất nhiều lý thuyết về mang thai, tôi đã sai một cách khôi hài.

Xã hội vốn coi nhẹ những bà mẹ và em bé, nên hẳn sẽ là dại dột nếu chúng ta không gắn bó với nhau. Chúng ta trở nên thân thiết đến đáng kinh ngạc: ai có thể nghĩ được rằng bạn, một người kín đáo và thích riêng tư vốn thường dè dặt khi nhắc tới việc bầu bí của mình, lại có thể thảo luận về hình dạng của núm vú, mối quan hệ với mẹ và những thiếu sót của chồng, với một người con gái chỉ mới gặp hai tuần trước ở phòng khám cơ chứ?

Khi năm tháng trôi qua, bức tranh ấy sẽ thay đổi. Các nhóm mẹ-và-con và các nhóm chơi chung sẽ mở rộng mạng lưới mối quan hệ của bạn và bạn có nhiều lựa chọn hơn. Bạn cũng bắt đầu khám phá ra những vấn đề của mối quan hệ giữa các bà mẹ. Phía sau sự thân thiết nảy sinh ngay tức thì giữa hai người phụ nữ có lũ con đang ôm nhau thắm thiết dưới bàn ăn có thể là rất nhiều sự không phù hợp về căn bản. Việc này có những lợi ích riêng: thẳng thắn mà nói, nếu bạn ở nhà trông con thì rõ ràng giao lưu với một kẻ đua đòi, một người mù quáng hay một người nhạt nhẽo vẫn còn hơn là không ai cả. Mỗi người đều có những điểm tốt và việc tranh cãi là vô nghĩa. Những người lính ở doanh trại biệt lập biết điều đó. Những người phụ nữ ngồi ở sàn sảnh nhà thờ Hội Giám lý theo dõi con chập chững đi vòng tròn trong khi mưa đang nhỏ tong tong trên mái thiếc cũng biết điều đó. Nhưng khi lũ trẻ đến tuổi đi học, tình bạn hơi “thực dụng” đó sẽ phai nhạt đi – một cách nhẹ nhàng, hy vọng thế – và tình bạn thực sự sẽ phát triển thành một thứ gì đó khác. Nhưng chúng ta vẫn duy trì bản năng sẵn sàng giúp đỡ những người phụ nữ khác – bất kỳ ai – có con cùng độ tuổi với con mình. Đó là một loại bản năng có thể khiến chúng ta chệch hướng đôi chút.

Có hai thói cực xấu làm hỏng việc làm mẹ. Một là cảm giác tội lỗi. Hai là sự cạnh tranh.

Dưới đây là sáu kẻ thù tồi tệ nhất của tình chị em bỉm sữa. Đôi khi, một vài trong số này có thể là bạn. Một vài đã từng là tôi. Hãy nhận diện những kẻ thù mà bạn thấy:

- *Cô Thê Lương*

Là người bạn tuyệt vời với những ai đang gặp rắc rối. Cô ấy giúp trông nom con cái, giúp thay khóa cửa để chống những ông chồng say xỉn đã ly thân, giúp nấu ăn và chịu lắng nghe những lời than thở suốt hàng giờ liền. Điều kỳ lạ là cô ấy khá khó chịu khi rắc rối của bạn kết thúc và bạn nhận ra rằng trước giờ cô ấy chỉ coi bạn như một loại phim bộ dài tập.

- *Nàng Luộm Thuộm*

Bạn yêu quý nàng vì nàng bừa bãi hơn bạn, cho phép lũ cún liếm đĩa ăn của gia đình, không bao giờ chải tóc cho con, mang trên mình ba ký mỡ bèo nhèo sau sinh và quên mất buổi họp phụ huynh ở trường. Được khích lệ bởi hình ảnh của nàng, bạn trở nên thậm chí còn tệ hơn, cho đến khi bạn bỗng nhiên phản ứng ngược lại và kết bạn với…

- *Chị Hoàn Hảo*

Có nhà cửa sạch không tì vết, rèm cửa và thảm luôn trắng bóc, luôn sắp xếp đồ chơi trong hộp ngăn nắp. Con cái của chị không bao giờ ăn đồ ngọt, bim bim hoặc bất cứ thứ gì có chất bảo quản ghi trên bao bì. Mọi chuyện đều ổn, trừ chuyện bất cứ khi nào đến nhà bạn, chị đều tuôn ra được một tràng những yêu cầu tuy nhỏ nhưng hiểm hóc chết người để nhấn mạnh vào thiếu sót của bạn. Ví dụ: “Cô có sẵn kim và chỉ trắng không?” hoặc “Cô có chiếc khăn mùi soa sạch nào không cho tôi mượn?” Nếu dũng cảm, bạn hãy đưa cho chị ấy mượn tất cả những chiếc khăn mùi soa đã ngả xám trong ngăn kéo. Chúng sẽ được trả lại trắng hơn cả trắng và còn được là lượt cẩn thận.

- *Chị Phòng Vệ*

thì hơi khó chơi hơn một chút. Chị vui tính, năng động và hầu như không phê phán ai, chỉ có điểm mù duy nhất là chính con của chị. Bất kể khi nào có đánh nhau, cắn nhau, hoặc đồ sứ bị vỡ, thì đều không phải là lỗi của con chị. Đó thậm chí còn chẳng phải lỗi chung: là lỗi của con bạn, thế thôi.

- *Em Than Vãn*

lại đổ lỗi cho con cái em trong mọi việc, từ vóc dáng của em cho tới những căng thẳng trong ngày tiền kinh nguyệt của em. Em làm như thể mình là con chim bị nhốt trong lồng, tuyệt vọng đập cánh chống cự lại những rào ngăn của việc làm mẹ. Dường như em không thấy vui vẻ gì với những ngày tháng sơ sinh ngắn ngủi của con và không thể chờ tới lúc chúng lớn lên. Em nhắc đi nhắc lại về sự bất hạnh và bạn lo lắng cho con cái của em. Không cần đâu: khi đã trút hết những điều khổ cực lên bạn, ở nhà, em là một tia nắng ấm.

- *Cô Tiện Thể*

Bạn không bao giờ thấy mệt mỏi khi bên cạnh cô ấy, bởi vì bạn không gặp cô ấy quá lâu. Cô ấy sẽ xuất hiện bất chợt, có vẻ là đến thăm bạn, rồi nhớ ra là cần đi mua sắm vài thứ, để bé Tarquin chơi với con bạn “thật vui” và biến mất trong khoảng ba tiếng rưỡi. Khi bạn muốn làm điều tương tự bằng cách để Germaine bé nhỏ ở nhà cô trong vòng 20 phút, cô sẽ nói rằng mẹ cô đang ở nhà và bà kinh hãi những đứa không phải cháu bà. Tuy nhiên, nếu con bạn là bạn thực sự của con cô ấy, cô có thể là người bạn tốt nhất: bạn sẽ có hàng giờ yên tĩnh ở nhà để đọc sách hoặc viết lách trong khi lũ trẻ tự vui chơi với nhau và chẳng cần phải uống cà phê.

Họ đều là những người phụ nữ tốt bụng, thực vậy. Hãy tận hưởng họ lúc này. Một thời gian nữa thôi là bạn sẽ bị bắt trở lại chỗ làm. Và, nghe tay giám đốc nói luyên thuyên về chơi gôn và dòng tiền, bạn sẽ nhớ tới chị Phòng Vệ và em Than Vãn. Tuy nhiên, không phải như vậy với dạng cuối và nguy hiểm nhất này:

- *Cô Cạnh Tranh*

Con của cô ấy lật, ngồi, mọc răng, bò, đi, nói và đi bô đúng cách trước con của tất cả những người khác. Đó là cô ấy nói thế. Thằng bé cũng vô cùng nhạy bén, có khiếu âm nhạc, thể thao và thích ứng xã hội rất nhanh. Cả khu hy vọng, dù hơi thiếu nhân đức một chút, rằng một ngày nào đó cậu bé Victor sẽ tè ra quần và cắn vào tận xương cô giáo. Khi ấy, hẳn là cả phố sẽ tung hô.

Việc trở thành người mẹ giỏi hơn tất cả những người mẹ khác đáng để tham gia, nếu mục đích là làm hỏng nhiều khoảnh khắc hạnh phúc và mối quan hệ quý giá. Có hai thói cực xấu làm hỏng việc làm mẹ. Một là cảm giác tội lỗi. Hai là sự cạnh tranh. Cả hai hiện diện khắp nơi ngay từ những ngày đầu: các phòng đẻ đầy những người phụ nữ vừa khóc lóc tự oán trách mình vì không biết cho con bú vừa chú ý rằng không có đứa bé nào trong phòng đẻ xinh xắn và lanh lợi bằng con mình. Việc hầu hết chúng ta không hề thấy mâu thuẫn khi nuông chiều hai thứ cảm xúc này đóng góp lớn vào việc làm lu mờ sức mạnh của các hoóc-môn.

Cảm giác tội lỗi khi làm mẹ có xu hướng phai nhòa đi sau vài năm đầu tiên. Điều này có lẽ bởi ngay khi có thể nói năng rõ ràng, trẻ đã bắt đầu buộc tội bạn là một người mẹ đáng ghét, nhờ đó bạn khỏi phải buộc tội chính mình nữa. Nhưng tính cạnh tranh không phai nhạt đi. Có thể bởi xã hội ngày nay đặt quá nhiều áp lực "thành công" lên con người, khiến trẻ em cũng được cha mẹ lấy làm "sản phẩm" để cạnh tranh với nhau. Giữa chúng ta, sự cạnh tranh hầu như luôn lớn mạnh khủng khiếp.

Và những giai đoạn đầu thường không có nhiều vấn đề – những đứa bé xíu rõ ràng chẳng thèm quan tâm xem liệu Jason cuối phố có nhiều răng hơn chúng hay không – nhưng khi trẻ lớn lên, môn thể thao tồi tệ mang tên Làm Mẹ Giỏi Nhất ấy còn gây nhiều tác hại lớn hơn. Ngay cả những người phụ nữ sáng suốt và tốt bụng cũng trở nên ác nghiệt. "Mà này, Jamie đang ở chỗ cho chơi trẻ phải không? Nhà tớ cũng qua đó nhìn rồi, nhưng không phải là thứ mà Victor thích. Lái xe đến tít đấy thì bã cả người nhưng gòthằng bé vào khóa chuẩn bị vào lớp một đã đem lại kết quả diệu kỳ. Việc họ dạy đọc sớm thật tuyệt diệu, thằng bé đơn giản là rất yêu sách."

Bạn há hốc miệng, lấy lại bình tĩnh và phản pháo: “Ồ, thật tốt… Như thế thì dễ chịu rồi, nhất là với một đứa không thích chơi nhóm.” Mẹ của Victor nhận ra mình hơi bị “hố” và thay đổi chủ đề ngay: “À, sách chỉ dành cho lúc nó yên tĩnh trong nhà thôi. Thằng bé phát cuồng với môn quần vợt luôn. Cho nó đi học kể cũng đáng.” Và bạn lén rời đi trong tức tối, lên ngay một ý đồ trả thù như thể mình là một tài phiệt truyền thông hoang tưởng mới bị chạm nọc vậy. Còn hai đứa trẻ được nhắc đến, chúng thực sự chỉ là những cậu bé năm tuổi dễ thương với bộ não như mọi trẻ khác và có sở thích cứ hai tuần lại thay đổi một lần. Chúng không có vấn đề gì cả. Mẹ chúng mới có vấn đề.

Việc trở thành người mẹ giỏi hơn tất cả những người mẹ khác đáng để tham gia, nếu mục đích là làm hỏng nhiều khoảnh khắc hạnh phúc và mối quan hệ quý giá.

Hiệu trưởng trường tiểu học nọ từng kể với tôi rằng ông ấy không sử dụng chỉ một chương trình đọc sách mà đã trộn các cuốn sách thuộc nhiều chương trình khác nhau. Điều này không phải vì một lý do giáo dục nào cụ thể, mà bởi rất nhiều bà mẹ mím chặt môi tới hoạnh họe ông: “Tại sao Rowanne mới chỉ đọc Cuốn sách Màu xanh Số hai trong khi Jackie sinh cùng ngày lại đọc tới Cuốn sách Màu đỏ Số một rồi?” Thầy hiệu trưởng gắng hết sức trấn an người mẹ đó, trong lòng còn muôn phần tội lỗi khi biết rằng cô sẽ còn mím môi chặt hơn nữa khi khám phá ra Jackie đang đóng vai Đức mẹ Đồng trinh Maria trong vở diễn Giáng sinh còn Rowanne chỉ đóng vai phụ thiên thần hát bè. Ở nhà, bạn có thể chắc chắn rằng mẹ của Rowanne theo dõi sát sao những gì diễn ra trong nhà của Jackie, giống như bất kỳ một nhà kinh doanh nào đang theo dõi đối thủ của họ. Nhà Jackie đã tháo bánh phụ khỏi chiếc xe đạp ba bánh của con bé à? Được, mang cái cờ-lê ra đây nào. Và Rowanne đáng thương bắt đầu một tuần loạng choạng trầy xước và khóc lóc. Jackie đi học ba-lê với đôi tất Pineapple hả? Rowane, mặc áo khoác vào. Chúng ta sẽ đi đo một chiếc váy xòe. Hóp bụng vào, con yêu. Hai bà mẹ cố

gắng giả vờ làm bạn tốt của nhau: khi họ gặp nhau ở chợ, bạn có thể thấy họ cười rất tươi từ tận đầu kia của lối đi.

IMG_1506

Các ông bố cũng không phải ngoại lệ. Đặc biệt là vào ngày thể thao của trường. Đau khổ nhất là đứa bé năm tuổi chạy sai đường, đứa bé sáu tuổi không mấy yêu thể thao và không thể nhảy bao bố thật nhanh, hay nhà thơ kiêm cậu bé mộng mơ bị bất ngờ khi nhìn thấy dải vạch đích đến nỗiđã khựng lại khi cách đích một mét trong khi cả đoàn ào ào về đích. Ông bố đó sẽ ra ngoài và ngay lập tức gọi điện thoại, tìm ngay một huấn luyện viên thể dục cá nhân cho cậu bé.

Vâng, tôi đã cường điệu. Một chút. Nhưng có hàng ngàn người trong chúng ta – ở một khoảnh khắc bấp bênh hoặc lo lắng – sẵn sàng tự trói mình vào một trong những cuộc cạnh tranh đáng buồn nhất và ít lợi nhuận nhất trên thế giới. Sẽ chẳng ai chiến thắng cả. Niềm tự hào phóng đại lên đối với những thành tích của con không phải là biểu hiện của tình yêu thương mà là của sự thiếu tình yêu thương. Thay vì tuyệt vọng săn lùng những lời giải thích hợp lý cho việc tại sao chúng ta yêu con cái mình nhất (bởi vì thằng bé có khiếu âm nhạc, đọc nhanh hơn, mọc răng sớm hơn, thông minh và mạnh mẽ hơn), chúng ta cần chấp nhận rằng mình đánh giá thằng bé cao hơn chỉ bởi nó là con mình – đó là cốt lõi của vấn đề. Hãy nhìn vào những bậc phụ huynh tuyệt vời nhất của những đứa trẻ khuyết tật: con cái họ sẽ không bao giờ cạnh tranh nhau. Và những phụ huynh ấy có liên tục xin lỗi vì con của họ, hoặc khoe khoang trong bồn chồn về số bước mà con họ đi được so với đứa trẻ bị liệt não ở cuối dãy phố không? Họ không làm vậy. Họ chỉ yêu thương chúng và giúp chúng hết mức có thể. Với chút đau thương, họ học được bài học cốt lõi về tính cá nhân. Bài học đó cũng sẽ chẳng gây hại gì cho chúng ta.

4Bình minh của Kỷ luật: Tri giác, những cái phết mông và sự tự vệ

T

ôi không trông mong viết chương này, không một chút nào. Sử dụng từ "kỷ luật" là cách tốt nhất để làm các ông bố bà mẹ khác lo lắng, gây bối rối, hoặc tức điên lên. Bạn ngờ rằng họ nghĩ con bạn được nuông chiều thái quá hoặc bị kiềm chế quá mức. Bạn đưa ra những lời biện hộ, nhưng hầu như lúc nào chính bạn cũng nghĩ như thế về con cái họ.

Vì có rất nhiều phong cách gia đình. Hãy lấy một dãy phố làm ví dụ. Ông bà Cẩn Thận luôn bắt con cái viết thư cảm ơn, ăn hết phần rau chân vịt, đứng lên khi có khách vào phòng và tắt đèn đọc sách lúc bảy giờ. Chúng không được phép để chân lên sô-pha ngay cả khi đi giày riêng trong nhà. Cạnh đó, những đứa trẻ của gia đình Xuề Xòa chạy khắp nơi với mái tóc chưa chải, trèo lên đồ đạc trong nhà khi chân vẫn xỏ ủng cao su và đi ngủ khi chúng muốn. Tuy nhiên, chúng là những đứa trẻ đam mê đọc sách và có khiếu âm nhạc. Kế đó là gia đình Cáu Bẳn. Con cái họ chẳng có giờ ngủ cố định, không bao giờ ngồi bàn ăn mà sống nhờ vào những bữa tiệc đứng toàn bim bim và xúc xích, chơi giữa đường với những chiếc ô tô đồ chơi tự chế từ mấy cái bánh xe nôi bị mất trong sáu tháng qua.

Việc so sánh các gia đình này phức tạp hơn nhiều so với bạn thấy ban đầu. Rõ ràng, ông bà Cẩn Thận nghĩ hai gia đình kia thật kinh khủng; nhưng họ lại tát con cái họ khá thường xuyên, điều khiến gia đình Xuề Xòa vô cùng sốc. Gia đình Xuề Xòa không bao giờ tát con và cũng không bao giờ cho phép con cái họ đánh bất kỳ ai: đó là quy tắc bất di bất dịch duy nhất trong gia đình nghệ sĩ dường như

chẳng-có-quy-tắc-nào của họ. Trong khi đó, ông Cẩn Thận lại ủng hộ việc đánh nhau hơn. Ông nói: “Chúng cần phải tự bảo vệ mình.”

Gia đình Xuề Xòa xem thường gia đình Cáu Bẩn, cơ bản là bởi những đứa trẻ nhà Cáu Bẩn dành quá nhiều thời gian xem ti-vi và đá ống lon từ đầu phố tới cuối phố. Nhưng gia đình Cáu Bẩn lại không thích con cái nhà Cẩn Thận bởi chúng thêu dệt chuyện về nhau và cũng không thích những đứa trẻ nhà Xuề Xòa vì chúng nói năng thô lỗ. Nhưng đám trẻ nhà Cáu Bẩn rõ ràng là những đứa biết yêu thương đúng chỗ: chỉ có chúng tham gia cuộc đi bộ từ thiện gần đây nhất và gây quỹ cho Quỹ Cứu trợ Trẻ em. Gia đình Cẩn Thận thì quá lo lắng rằng con họ sẽ bị mệt, còn gia đình Xuề Xòa lại quên mất ngày gây quỹ.

Điều duy nhất gắn kết cả sáu ông bố bà mẹ này là sự khinh thường dành cho gia đình Mới Phất sống trong biệt thự đầu phố, bởi họ trao hết việc dạy dỗ cho bà vú nuôi và ngôi trường bán trú đắt tiền. Chẳng cần phải nói, gia đình Mới Phất nghĩ rằng ba gia đình còn lại đang nuôi dạy lũ trẻ lưu manh khủng khiếp.

Kỷ luật là khả năng của một cá nhân tự sắp xếp hành vi của mình, là một yếu tố của hành vi tốt được thấm nhuần từ bên ngoài, dù nhẹ nhàng đến đâu.

Với những phong cách sống đa dạng khác nhau đến như vậy, ai sẽ nói được “kỷ luật” bao gồm những gì? Và bạn cần bắt đầu khép kỷ luật từ lúc nào? Vẫn có những bà đỡ và những vú nuôi độc đoán hoàn toàn tin rằng bạn có thể khép một đứa bé sơ sinh vào kỷ luật – “bám sát lịch ăn bốn tiếng một lần và cứ để con bé khóc, con bé phải biết ai nắm quyền kiểm soát”; thậm chí còn có nhiều người thường tát trẻ dưới hai tuổi (một cách vô lý và độc ác). Bạn và tôi biết là họ sai, nhưng chúng ta cũng biết đến kiểu gia đình thiếu quyết tâm: họ áp dụng nguyên tắc cho ăn theo yêu cầu quá lâu, năm này qua năm khác, cho tới tận khi đứa con được nuông chiều đến tuổi vị thành niên thì họ vẫn giặt giũ cho con theo yêu cầu và cuối cùng là cho con mượn chiếc xe của gia đình năm đêm mỗi tuần

mà không cần cảm ơn. Tuy tránh điều đó, nhưng mặt khác, chúng ta cũng không muốn làm những kẻ thiết quân luật nhẫn tâm, phải không? Suy cho cùng, gia đình đâu phải là một trại lính.

Bản thân từ “kỷ luật” đã là một cái bẫy. Các chính trị gia buông ngay từ đó bất kể khi nào có người ném một lon bia xuống sân bóng: đồ “vô kỷ luật”. Mặt khác, những giáo viên quá nghiêm chỉnh lại nhấn đi nhấn lại hết sức vô vị rằng “khắc sâu tính tự kỷ luật thì hơn là tuân thủ những luật lệ vụn vặt”; trong khi ở nhà, các ông bố vật vã đến kiệt sức từ văn phòng thì gầm lên “Thằng này không biết thế nào là kỷ luật!” khi một đứa năm tuổi không chịu đi ngủ.

Vì vậy, chúng ta hãy cùng nhau lột bỏ vẻ ngoài dễ gây hiểu lầm của từ này. Từ “kỷ luật” trong tiếng Anh (discipline) gần với từ “môn đồ” (disciple), nó chỉ việc học hỏi. Đó là khả năng của một cá nhân tự sắp xếp hành vi của mình.Đó là điều cần được dạy. Nói rõ ra, kỷ luật là một yếu tố của hành vi tốt được thấm nhuần từ bên ngoài, dù nhẹ nhàng đến đâu. Nó không giống như sự tốt bụng, trầm tính hay sự tập trung đầy thích thú vào một nhiệm vụ mà chúng ta thường thấy ở một đứa trẻ. Kỷ luật không liên quan gì trong trường hợp một đứa trẻ rụt rè không chạy xa khỏi Mẹ khi đi trên đường, nếu lý do chỉ đơn thuần là bởi thằng bé không dám; mặt khác, một đứa trẻ vốn tò mò và không biết sợ lại học được cách kiểm soát mình để không chạy đi loăng quăng thì đáng được khen ngợi và tặng thưởng. Một đứa trẻ trầm tính đang vui vẻ khi được vẽ tranh hàng giờ liền trên chuyến tàu dài và nhàm chán cũng không tốt hơn hay tệ hơn cậu nhóc thích chạy ngược chạy xuôi hay nhún nhảy trên ghế ở hàng kế bên. Chúng chỉ có bản tính khác nhau và khi chúng lớn lên, mỗi đứa sẽ phải học cách để kiểm soát bản năng mà tự nhiên đã ban cho. Kỷ luật sẽ khiến một đứa trẻ mọt sách đi ra ngoài bầu không khí trong lành để tập thể dục một chút; kỷ luật sẽ khiến đứa trẻ om sòm ngồi yên đọc sách để học hỏi điều gì đó.

Tuân theo luật lệ chỉ là một phần nhỏ của kỷ luật. Luật lệ là cần thiết để giữ cả xã hội ổn định và từng cá nhân được an toàn, nhưng sự tự kiểm soát còn đi được xa hơn thế. Chúng ta đang nói tới quá trình học hỏi ba điều: sự tự kiểm soát, sự quan tâm tới những người

khác và cách chờ đợi để có được điều bạn muốn. Các nhà tâm lý học gọi đó là “trì hoãn tưởng thưởng”. Trẻ sơ sinh không có điều nào trong những điều này: nó gào thét khi đói hoặc thấy khó chịu, không quan tâm xem việc đó ảnh hưởng tới người khác như thế nào vào lúc ba giờ sáng và không thể chờ đợi được. Trong vòng năm hoặc sáu năm tiếp đó, trẻ sẽ thoát khỏi tính ích kỷ quá lớn này và bạn sẽ cần giúp đỡ trẻ. Nhưng bạn nên bắt đầu từ đâu và như thế nào? Trừ phi là giáo viên, huynh trưởng hướng đạo hoặc chỉ huy trung đoàn, hầu hết các bậc phụ huynh đều không có kinh nghiệm trong việc áp dụng kỷ luật lên những cá nhân khác; bên cạnh đó, họ yêu cái sinh linh bé nhỏ này đến chết đi được và không thể chịu được cảnh nhìn thấy nó buồn.

Với trẻ dưới hai tuổi, tức giận không đem lại ích lợi nào. Ta chỉ cần không ngừng loại bỏ những thứ không được phép. Tuy nhiên, đến giai đoạn trẻ biết lại gần cái ổ điện và nhìn lén về phía bạn, hoặc thậm chí cười khúc khích thì bạn có thể thêm một chút “thép” vào trong giọng nói. Không cần bạo lực gì cả: đối với một đứa trẻ thường được cưng nựng, chỉ một từ “KHÔNG” chắc nịch và nghiêm túc là cũng đủ sốc ngang với một cái tát. Đây cũng là giai đoạn bắt đầu cần đến bài học về trì hoãn tưởng thưởng. Trẻ học được rằng nó phải chờ bữa tối bởi vì bạn vẫn còn đang nấu nướng. Một lần nữa, bạn phải đánh giá thật khéo léo xem liệu có đáng để mắng mỏ trẻ ở tuổi chập chững biết đi vì đã mè nheo đòi đồ ăn hay không. Con có thể đói thật và hoàn toàn mất kiểm soát lúc này, nhưng lúc khác lại làm vậy chỉ để thử xem bạn sẽ khó chịu tới đâu. Vào giai đoạn này, mất bình tĩnh là chết người: chỉ gây sợ hãi mà không ích gì cho việc dạy dỗ. Bạn phải vừa cứng rắn vừa nhẹ nhàng kiểu tích cực, ngay cả khi nó có nghĩa là thỉnh thoảng bạn phải rời khỏi phòng và chửi bới con mèo thật đã đời. Một khi đã rõ con bạn biết nó đang cố tình làm phiền bạn – thường là từ ba tuổi trở lên – cá nhân tôi cho rằng việc hét mắng không hề gây hại. Trẻ thỉnh thoảng cần phải học được rằng mẹ cũng có cảm xúc. Nhưng đừng bao giờ hờn dỗi một đứa bé: chúng tha thứ và quên trong tích tắc, bạn cũng phải như vậy. Trong nhà chúng tôi thường vang lên các tiếng hét kiểu “CON IM NGAY! Đi nào, cưng, vào bồn tắm nào. Húp, có một cô bé dễ thương quá!” gần như cùng một lúc.

Với trẻ dưới hai tuổi, tức giận không đem lại ích lợi nào.

Dành thời gian giải thích cũng là một cách có ích cho quá trình khép kỷ luật. “Chúng ta không thể đi chơi vì chú thợ ống nước đang tới. Nếu chú ấy không tới, chúng ta sẽ không có nước ấm để tắm. Không, chúng ta phải tắm, không thì chúng ta sẽ bị bẩn và ốm mất.” Những câu giải thích kiểu như vậy. Bạn cũng nên chỉ ra một điều mà trẻ không thể biết nếu chưa đi học, đó là việc mọi ngườiđều phải tuân theo luật. Một đứa trẻ bốn tuổi bình thường sẽ hoàn toàn kinh ngạc với ý tưởng về luật, cảnh sát, nhà tù và những thứ như thế. Bé sẽ vui lên khi nghĩ rằng bố mẹ chúng đầy quyền lực như vậy mà cũng phải sống dưới một sự kiểm soát nào đó từ bên ngoài. Bằng giọng làm như bình thường, bạn cũng có thể chỉ ra cho trẻ thấy chính bạn cũng đang làm điều mà bạn không thực sự thích, chỉ để giúp đỡ người khác, như “Ôi trời, chúng ta nên vứt hộ rác cho bà Biggs nhà bên nữa, bà ấy đang bị ốm!” hay “Tốt nhất là chúng ta nên nhặt rồi vứt hết rác của buổi picnic đi, thật chẳng hay gì nếu những người khác thấy đống rác đó, phải không nào?” (Tuy nhiên, bạn cần có một kỹ năng nhất định để làm việc này mà không gây cho con bạn cảm giác rằng những người khác phiền hà kinh khủng. Có một câu đùa trên sân khấu nhạc xưa như thế này: “Chúa đưa chúng ta xuống Trái Đất để giúp đỡ người khác. Chúa đưa những người khác xuống để làm gì, chỉ có Chúa mới biết.”)

Dành thời gian giải thích cũng là một cách có ích cho quá trình khép kỷ luật.

Ở giai đoạn nào cũng vậy, dẫn lối tốt nhất luôn là hiểu con thật rõ. Ví dụ, con trai tôi hồi bốn tuổi có một giai đoạn rất khó chịu: bất cứ khi nào chúng tôi từ chối thằng bé một điều gì, thằng bé sẽ hét lên “Đồ mặt phân!” và chạy vù ra khỏi phòng, đóng sầm cửa lại. Với trẻ lớn hơn, đây sẽ là lúc ta cần đuổi theo và yêu cầu một lời xin lỗi (“Đừng nói với cha con kiểu như vậy!”). Nhưng thực tế là khi ấy con đang chấp nhận một luật lệ, dừng những yêu cầu của mình và sau đó bất

thình lình thể hiện sự tức giận theo cách duy nhất mà thằng bé có thể nghĩ ra. Vì vậy, chúng tôi quyết định bỏ qua việc bị gọi là đồ mặt phân.

Cuối cùng thì, loại kỷ luật duy nhất đáng giá là sự tự kỷ luật. Nếu không, một khi đã mất phanh thì chẳng gì ngăn nổi một đứa trẻ trưởng thành trở nên khó bảo. Trẻ lớn lên trong những gia đình nghiêm khắc khủng khiếp thường đi chệch hướng trầm trọng, một khi Bố hoặc Mẹ hoặc Bảo mẫu hoặc Giáo viên không để ý tới. Khả năng tự kiểm soát chính là sự kiểm soát đáng tin cậy duy nhất. Và bạn sẽ không bao giờ có được sự tự kiểm soát cho đến khi bạn chấp nhận ý tưởng về sự "trì hoãn tưởng thưởng". Điều này đặc biệt khó để khắc sâu trong thế giới ngày nay, trong một xã hội tương đối đủ đầy, nơi người lớn thường bị những cửa hàng cho phép mua bằng thẻ tín dụng dụ dỗ để "có cái mình muốn mà không phải chờ". Dù bạn có đi con đường dễ dàng này xa bao nhiêu, bạn vẫn nợ con bạn một điều gì đó để bé phải chờ đợi trước khi có được điều bé muốn. Việc này không nhất thiết phải quá hà khắc: quy tắc "nhấn mạnh vào các hành vi tốt" từ xưa vốn vẫn luôn hiệu quả. Mỗi khi một đứa trẻ biết để dành một cái kẹo hoặc biết điềm tĩnh chờ đợi đến bữa tiệc sinh nhật, bạn có thể cho con biết là bạn thấy hành động ấy, và cả bản thân con, đặc biệt hơn nhiều vì cố gắng đó. Nếu trẻ còn chia sẻ cái kẹo với một đứa trẻ khác, hãy đừng tiếc lời khen ngợi (nhưng hãy đợi sau đó và chỉ khen thật kín đáo thôi).

Ở giai đoạn nào cũng vậy, dẫn lối tốt nhất luôn là hiểu con thật rõ.

Lèo nhèo

Hay khóc nhèo nhẽo, rền rĩ, phàn nàn không ngớt – bạn gọi thế nào cũng được, nhưng đó là một hành động rất gây bực mình. Nó có thể khiến một phụ huynh bình thường muốn "bợp tai" hơn cả những hành động khó chịu hơn thế. Ngay từ khi trẻ còn nhỏ xíu, chúng ta đã nên bắt đầu chiến dịch chống "giọng khóc đòi", yêu cầu chúng phải biết hỏi xin lại bằng "giọng biết điều". Tuy nhiên, ngay cả nếu bạn làm việc này đều đặn từ lúc hai tuổi thì cái giọng mè nheo ấy sẽ

vẫn tồn tại trong vài năm sau đó. Để trị được chứng mè nheo đó thật không dễ chút nào, vì sai lầm thực sự duy nhất của chứng ấy là nó khiến bạn phát điên. Tôi không thích cách vài người áp dụng là giả vờ rằng con mình đã thay đổi tính nết. “Ồ, Timmy đâu rồi nhỉ? Chỉ có một cậu bé kinh khủng đang mè nheo thôi. Mẹ ước gì Timmy của mẹ quay trở lại…” Câu nói phổ biến này nghe hơi đáng sợ. Tuy nhiên, có những lúc tôi đã rất thành công khi viện đến một lập luận rằng tai tôi đã được điều chỉnh để “lọc những lời mè nheo” nên không thể nghe những lời yêu cầu được đưa ra với kiểu giọng phàn nàn. Thêm một chút nghệ thuật “đóng kịch” từ bố mẹ, trẻ sẽ nửa tin nửa ngờ điều đó: biết là điều đó không đúng, nhưng hành động như thể nó đúng như thế. Đây cũng là một chút đùa vui, giúp cha mẹ khỏi phải dùng đến hình phạt hoặc gào toáng lên vì bực.

Ăn uống

Nếu có một cuộc chiến thực sự vô ích trong lĩnh vực này thì đó là cuộc chiến “phải ăn hết”. Chúng ta không nên lấy việc “ăn” làm tiêu chí đánh giá trẻ ngoan hay hư mà chỉ nên coi đó là nguồn cung cấp năng lượng hoặc niềm vui thú cho trẻ. Trẻ con dùng thói quen ăn uống kỳ quặc để làm bố mẹ khó chịu, nhưng chúng cũng có những sở thích kỳ quặc thực sự. Dù thế nào, đừng bị kích động. Một miếng bánh mì nâu và bơ lạc, tiếp theo là một ít trái cây – như vậy là đã được một bữa ăn cân bằng. Nhiều cách kết hợp khác và đồ ăn vặt cũng vậy. Những luật lệ thực sự duy nhất đáng để chúng ta cố gắng áp đặt đối với đồ ăn chỉ là: không ăn vặt giữa các bữa ngoại trừ những ngày đặc biệt; không ăn đồ ngọt nếu chưa ăn một ít đạm và rau xanh. Hãy cố đừng phản ứng khi thấy con tới nhà một người bạn và nhét vội thịt-và-rau vào miệng trong khi ở nhà thì không thèm động tới; cố đừng lăn tăn quá về đồ ăn vặt trong các bữa tiệc và những buổi ra ngoài chơi. 99% các trường hợp thỉnh thoảng tiệc tùng như vậy không gây hại gì, dù bạn có chán nản tới mức nào khi nhìn thấy vết cam lóng lánh quanh miệng con.

Chúng ta không nên lấy việc “ăn” làm tiêu chí đánh giá trẻ ngoan hay hư mà chỉ nên coi đó là nguồn cung cấp năng lượng hoặc niềm vui thú cho trẻ.

Đánh trẻ

Đây chính là quan điểm gây chia rẽ. Một vài quốc gia đã cấm tất cả các hình thức dạy dỗ bằng “roi vọt”; nhiều nước khác vẫn đang tranh cãi sôi nổi có nên làm theo. Ngoại trừ một vài người cổ hủ vẫn còn dùng roi quất trẻ, về cơ bản, mọi người đều đồng ý rằng không nên đánh trẻ sơ sinh hoặc trẻ mới chập chững biết đi, không bao giờ nên đánh vào đầu trẻ hoặc dùng dụng cụ như gậy, thìa, dây để đánh – trong bất cứ trường hợp nào. Nhưng vẫn có một nhóm vận động khăng khăng đòi hỏi rằng “bất cứ hành vi động chạm thể xác nào đối với một đứa trẻ”, bao gồm cả việc nhốt giữ, đều là bất hợp pháp. Tôi đã phỏng vấn khá nhiều người về chủ đề này và muốn nói với bạn rằng những người phản đối việc đánh trẻ chính là những người có con ở tuổi vị thành niên hoặc đã trưởng thành và có trí nhớ cực kỳ ngắn hạn. Khi tôi cố gắng mô tả việc sống với một đứa bé bốn hoặc năm tuổi dễ nổi cáu thực sự là như thế nào, nhìn họ hoàn toàn vô cảm. Nhưng những lập luận thì cực kỳ thú vị. Về cơ bản, lý do chống lại việc đánh trẻ là:

- Việc này không có tác dụng.
- Nó sẽ dẫn tới việc bạo hành, thậm chí là ngược đãi trẻ em.
- Nó tượng trưng cho một thái độ xấu đối với trẻ em, rằng chúng không có đầy đủ quyền con người. Đến chó mèo chúng ta còn không nỡ đánh đập cơ mà.

Phương pháp thay thế mà họ gợi ý là “lập luận” với đứa trẻ, hoặc “rút lại sự cho phép” – một cụm từ khoa trương.

Lý do ủng hộ đánh trẻ là:

- Đôi khi nó có tác dụng.
- Chưa chắc việc này sẽ dẫn tới bạo hành. Trong hàng ngàn gia đình nơi con trẻ thỉnh thoảng bị bợp tai, có lẽ chỉ một trường hợp chuyển thành bạo lực thực sự.
- Mèo mẹ vẫn làm vậy suốt. Nó không phải là biểu tượng của điều gì cả, mà là phần bản năng và tự nhiên của việc làm mẹ,

giống như việc ôm ấp vậy. Đó là cách tốt để trẻ học được rằng chúng có thể khiến bạn phát điên.

Những người ủng hộ đánh trẻ cũng chỉ ra rằng “lập luận” có thể dẫn tới việc mè nheo không ngớt và “rút lại sự cho phép” có thể gây ra nhiều loại bạo lực tinh thần ớn lạnh. Trong bộ truyện ngắn Saki có nhân vật người dì xấu xa: bất cứ khi nào một đứa trẻ phạm luật, bà sẽ nghĩ ra một bữa tiệc mới dành cho tất cả lũ trẻ ngoại trừ đứa phạm luật. Trẻ con là những sinh vật rất hấp tấp, mang nhiều cảm xúc mạnh mẽ và như nhà văn Lynette Burrows từng nói: “một cái đánh dứt khoát” có thể đưa chúng trở lại đúng đường nhanh hơn nhiều và ít buồn bã hơn nhiều so với việc cằn nhằn chê trách không ngớt. Đánh đôi khi kết thúc nhanh chóng một cơn mè nheo nào đó, trong khi áp dụng bất kỳ cách nào khác cũng chỉ làm kéo dài lê thê thêm. Nói “Mẹ đã nói con không được đá em và khôngđược khạc nhổ vào người khác” đi kèm với một cái phát không quá đau vào mông đôi khi có thể là giải pháp tốt hơn nói “Nào bây giờ, con không được đá, con biết như vậy chứ – con có thích không nếu em con đá con? Em con đã đá con hả? Và lấy chiếc ô tô của con? Ồ, em con nhỏ hơn con nhiều và con nên nói với mẹ, chứ không phải đá lại… không, con không được khạc nhổ, điều đó không tốt – không, nó không tốt, đừng hỗn xược như thế hoặc là con sẽ không được ăn bánh pút-đinh vào bữa trưa – Frederick, con không bao giờ được gọi mẹ như thế một lần nào nữa. Hãy vào phòng con ngay!”

Nếu bạn vẫn còn đánh một đứa trẻ bảy tuổi thì cần phải xem xét lại.

IMG_1507

Nếu Frederick không vào phòng, mẹ của thằng bé sẽ phải quát hoặc bế thằng bé vào (nhưng giam giữ có thể là điều bất hợp pháp, bạn nhớ chứ?). Đến giờ ăn trưa thì thằng bé đã quên béng mất việc mình làm và hành động tước quyền ăn bánh pút-đinh của thằng bé có vẻ hơi nhỏ mọn và xấu xa. Thằng bé sẽ cảm thấy một sự oán giận mơ hồ cả ngày. Nếu trước đó bạn chọn cách phết cho thằng bé một cái vừa yêu thương vừa cho nó thấy mình không hài lòng (và

sau đó trả cho thằng bé cái xe mà đứa em gái láu lỉnh đã lấy trộm), thì toàn bộ vấn đề đã được giải quyết trong vài giây. Được rồi, đúng là bạn đã làm ảnh hưởng một chút đến "tư cách con người" của thằng bé, nhưng ít ra trong đầu cậu nhóc cũng có được nhận thức rằng việc đá và khạc nhổ sẽ mãi mãi đi liền với việc mất "tư cách".

Nhưng bất kể là bạn nghĩ gì – hẳn phải có cả nửa tá cách hiệu quả khác để xử lý tình huống nho nhỏ mệt mỏi phía trên – thì thiệt hại thực sự gây ra bởi những người ủng hộ việc không đánh trẻ chính là đối với những bà mẹ vốn đã có sự tự trọng thấp. Thẳng thắn mà nói, hầu hết chúng ta sẽ buộc phải đánh trẻ (không quá mạnh tay) lúc này hay lúc khác: hoặc do bản năng nói rằng chúng ta đúng, hoặc sự mệt mỏi và sự bực tức khiến chúng ta làm vậy để giải tỏa những cảm xúc của mình. Vì vậy, khi những chuyên gia chăm sóc trẻ đáng kính nói đánh trẻ là một hành động xấu, độc ác và "luôn luôn" dẫn tới ngược đãi trẻ em, chúng ta đâm hoảng sợ. Bản năng của chúng ta sai cả rồi! Chúng ta là những Bà Mẹ Tồi! Chúng ta vốn vẫn luôn luôn nghi ngờ mình như vậy, ngay từ khoảnh khắc đầu tiên khi việc sinh thường chuyển thành sinh có hỗ trợ của dụng cụ phóc-xép. Chúng ta là những bà già độc ác cay nghiệt cần đến Luật để sống cho đúng. Chỉ cần một chút thôi là cũng đủ để khiến các bà mẹ cảm thấy mình cực kỳ không đủ khả năng. Và điều này không tốt chút nào. Từ những gì tôi đã được chứng kiến trong những gia đình đầy tình thương yêu, việc đánh trẻ xảy ra khá tự nhiên trong một giai đoạn ngắn – khi trẻ khoảng từ ba tới năm tuổi. Sau năm tuổi, trẻ bắt đầu phát triển một kiểu lòng tự trọng khác và vì lý do nào đó bạn sẽ ngần ngừ khi đập tan lòng tự trọng đó bằng một cái phết. Nếu bạn vẫn còn đánh một đứa trẻ bảy tuổi thì cần phải xem xét lại. Bởi lúc này trẻ đã biết nghe theo những lời lập luận, hối lộ và đe dọa. Bạn có thể tước đi một số quyền mà không sợ bị không công bằng, đơn giản bởi lúc này trẻ có trí nhớ dài hạn hơn: khi các con tôi bắt đầu có tiền tiêu vặt, tôi đã có thể áp dụng triệt để việc phạt tiền. (Đá và khạc nhổ bị phạt năm xu mỗi lần. Nhưng mẹ không vô cảm. Con có thể kiếm lại năm xu nếu làm việc tử tế, có ích và biết cân nhắc.)

Những hình phạt khác rất đa dạng và liệt kê ra thì thật mệt mỏi: không được xem ti-vi, không được ăn món yêu thích, bị phạt vào

phòng ngủ, không cho bạn tới chơi trong một tuần và còn nhiều nữa. Dù là loại hình phạt nào, hãy lưu ý để TRÁNH TÌNH TRẠNG LEO THANG. Tất cả những mâu thuẫn giữa con người với con người có một xu hướng chết người là sẽ ngày càng leo thang nếu không được một bên tham gia kiên quyết dừng lại. Đó là khi đánh trẻ chuyển thành bạo hành, lý luận chuyển thành tra tấn tinh thần. Thường thì cha mẹ sẽ không bị mất kiểm soát đến mức sử dụng quyền lực làm cha mẹ để xả những cảm xúc chẳng liên quan gì tới đứa bé, khi đó thảm họa sẽ xảy ra. Bất kể bạn làm gì, đừng để sự việc leo thang. Nếu vì một lý do gì đó bạn cô đơn hoặc không bạn bè, hoặc bạn cảm thấy như vậy; nếu việc mắng mỏ trở thành la hét giận dữ cả nửa ngày trời; nếu việc phạt tiền tiêu vặt kéo dài hàng tuần lễ và bạn đánh đập một cách thiếu suy nghĩ trước khi cân nhắc tình huống, bạn hãy kiềm chế lại.

Hãy ra khỏi phòng, chải đầu, tự thưởng gì đó cho mình. Hãy nhìn vào những bức ảnh của kẻ hành hạ bạn, chính là đứa con yêu dấu, rồi khóc nếu bạn muốn. Sau đó hãy nhìn vào thực tại và nhận ra trước giờ bạn đã làm tốt như thế nào để nuôi nấng một đứa trẻ khỏe mạnh, dễ thương, sáng láng và cứng cỏi. Ngay cả tính cứng cỏi cũng là phần thưởng của việc nuôi dưỡng đầy tình yêu thương và không bạo lực.

Việc bỏ một hình phạt vì tình yêu không phải là công thức dẫn tới một đứa trẻ hư hỏng. Có thể đó lại là bài học tuyệt vời nhất.

Và nếu bạn đã thấy khổ sở và mâu thuẫn tới mức muốn xả hết ra, hãy nhớ tới điều này: tình yêu quan trọng hơn sự công bằng. Như ai đó từng nói: việc bỏ một hình phạt vì tình yêu không phải là công thức dẫn tới một đứa trẻ hư hỏng. Có thể đó lại là bài học tuyệt vời nhất. Đừng bận tâm tới việc tên tiểu yêu kia thoát được vụ làm vỡ gương trong nhà tắm khi tức giận, xé rách một cuốn sách mới hay gọi bạn là mẹ phù thủy lần thứ 15 trong một buổi sáng. Nếu hai mẹ con vừa có một cuộc cãi vã khủng khiếp thì bạn cũng nên làm dịu những oán giận bằng một cái ôm và một trận cười. Thậm chí hãy

xin lỗi vì đã tức giận. Con có thể học được gì hơn, ngoài việc cũng làm như vậy chứ?

5Ti-vi và máy vi tính: có cách cứu chữa không?

T

rong tất cả những cảnh tượng dễ làm một bậc phụ huynh quan tâm đến con cái nổi đóa nhất, chắc ít có điều gì tồi tệ hơn là nhìn thấy đứa con bé bỏng, nhạy cảm, thiện lương, sắc sảo và thông minh của mình đang ngồi mê mẩn với đống rác rưởi đáng khinh ghét trên màn hình ti-vi hay máy vi tính.

Trẻ em thời nay xem những thứ này quá nhiều: bốn tới năm tiếng một ngày, thậm chí hơn thế. Và đó là nỗi hổ thẹn đối với tất cả chúng ta. Người ta cam chịu chấp nhận việc lũ trẻ vị thành niên nằm sõng sượt cả ngày xem những thứ vô bổ trong khi Mặt trời đang tỏa nắng tươi đẹp bên ngoài, cho rằng đó là một phần của quá trình dậy thì đầy bí hiểm ở thời hiện đại. Nhưng với một đứa trẻ năm hoặc sáu tuổi mà thụ động, không có óc phê phán và mơ hồ, ngồi đợi chương trình nhàm chán hoặc bạo lực tiếp theo được rót vào đầu, thì là một điều thực sự khủng khiếp.

Vậy bạn làm gì? Đặc biệt nếu bạn là một ông bố? Bạn sẽ trở nên ngày càng giận dữ với sự thụ động của chúng và cuối cùng bạn hùng hổ bước vào phòng, quát lên: “Tắt thứ rác rưởi đó đi!”, gây nỗi oán giận cay đắng trong thâm tâm của lũ nhỏ. Chúng coi bạn, khá đúng, như một kẻ hay bắt nạt trước sau bất nhất. Khả năng cao là chương trình mà chúng đang xem là một đoạn phim tài liệu đầy trí tuệ về chim hải âu, dù đúng là nó được chiếu 35 phút sau loạt phim siêu anh hùng Mỹ to lớn gớm ghiếc hạ gục lẫn nhau dưới danh nghĩa huynh đệ. Bạn đã không can thiệp vào chương trình đó bởi bạn còn bận nói về một vấn đề phức tạp qua điện thoại và thà nghe tiếng tàu vũ trụ từ xa còn hơn là tiếng rền rĩ ngay bên tai “Con chán, con làm gì bây giờ?” Đừng bào chữa. Bố này, điều mà anh đang

thiếu, điều mà tất cả chúng ta đều thiếu lúc này hay lúc khác, chính là một Chính sách Rõ ràng.

Chọn lấy những điều tốt từ ti-vi là bước đầu tiên để loại bỏ những thứ xấu và vô vị.

Để hỗ trợ bạn hình thành một Chính sách như thế, dưới đây là một bộ quy tắc hướng dẫn. Một vài quy tắc lấy từ gia đình tôi, của những gia đình khác, hoặc thẳng thắn mà nói thì gần như là cuồng tín. Hãy chọn một vài điều, lập thành một chính sách, rồi tuân thủ nó:

- Chấp nhận ngay từ đầu rằng xem ti-vimột chút là tốt cho trẻ. Có những vở kịch, những câu chuyện, phim tài liệu, phim hoạt hình và những chương trình tin tức dành cho thiếu nhi hay có ích cho việc học tập của chúng. Hãy để các con biết là bạn đồng tình và thỉnh thoảng xem cùng chúng, đưa ra những bình luận có tính xây dựng. Thật chẳng ích gì nếu cứ coi ti-vi chỉ là một thứ xấu xa. Chọn lấy những điều tốt từ ti-vi là bước đầu tiên để loại bỏ những thứ xấu và vô vị.
- Hãy đặt ra quy định – từ những năm đầu tiên – rằng chúng luôn tắt ti-vi khi kết thúc chương trình, để có thể thảo luận về chương trình đó. Ngay cả khi các con tôi được phép xem hai chương trình liên tiếp, chúng vẫn tắt ti-vi một lúc giữa hai chương trình. Như vậy, ti-vi được xem như một cuốn sách hoặc một bữa ăn được bày biện chỉn chu trên bàn, tức một thứ cần được tiếp xúc thật thận trọng và thông minh chứ không phải để sử dụng như một loại giải trí nửa vời và vô vị.

IMG_1508

- Hãy lưu lại các chương trình thiếu nhi mà bạn nghĩ là phù hợp hay bổ ích. Cho trẻ xem cùng một chương trình hai tới ba lần cũng không gây hại gì cả: nó khuyến khích thái độ phản biện. Ngay cả một đứa trẻ năm tuổi cũng bắt đầu thắc mắc làm thế nào các con rối chuyển động được, hoặc tại sao họ để bài hát

vào đoạn kịch đó. Nuôi dưỡng một thế hệ các nhà phê bình mới hẳn sẽ tốt hơn một thế hệ thụ động ngồi ghế bành xem ti-vi. Một đoạn phim cũng giúp bạn củng cố quy định về thời gian, như không xem ti-vi trước giờ ăn trưa chẳng hạn. Và dĩ nhiên, đôi khi nó giúp bạn sử dụng chiếc ti-vi như một người trông trẻ – khi bạn khao khát sự yên bình để đọc báo ở phòng bên cạnh – bởi bạn biết rằng chúng đang xem chương trình đáng xem đã được kiểm duyệt kỹ.

- Nếu trẻ thực sự muốn xem một chương trình bạn cho là vô bổ (có thể là vì những đứa trẻ khác ở trường đang xem), bạn có thể nhượng bộ, với điều kiện là thằng bé phải tắt đi ngay sau khi chương trình kết thúc và viết một phần bình luận (ít nhất 40 chữ) hay vẽ một bức tranh để minh họa chương trình đó. Công sức để viết ra được cốt truyện của một bộ phim vớ vẩn có thể phá tan tành vẻ hấp dẫn của nó.
- Khuyến khích trẻ phân biệt chương trình giúp tư duy và dạy điều mới với chương trình mà các con tôi gọi là "không não". Các con được phép xem một hoặc hai chương trình "không não" mỗi tuần, nhưng phải biết phân biệt đâu là những chương trình như vậy.
- Hãy xem cùng chúng ít nhất một chương trình mỗi tuần và cố phán đoán xem chúng hiểu và không hiểu bao nhiêu phần trăm, đặc biệt là phần quảng cáo. Hãy giải thích mục đích của các quảng cáo là gì và chúng đang cố thuyết phục bạn thèm muốn thứ gì đó như thế nào. Phân tích các kỹ thuật trong quảng cáo (bốn tuổi là không quá sớm để bắt đầu). Trẻ con thích được tham gia vào thế giới của người lớn, chúng sẽ ngay lập tức không đòi những đồ chơi được quảng cáo nhiều nữa khi hiểu rằng ai đó đang cố gắng dụ dỗ chúng.

Khuyến khích trẻ phân biệt chương trình giúp tư duy và dạy điều mới với chương trình "không não".

- Hãy trì hoãn việc dạy trẻ nhỏ cách bật ti-vi càng lâu càng tốt. Tôi luôn vô cùng sửng sốt khi chứng kiến một vài bé ba hoặc bốn tuổi mới sáng sớm mở mắt ra đã lao ngay tới bật ti-vi để

xem hoạt hình. Hãy tắt ti-vi từ nguồn, để điều khiển lên một chỗ cao, đừng để mọi thứ quá dễ dàng. Mặc dù nói như vậy, nhưng tôi biết một đứa bé dám nghĩ dám làm vào buổi sáng nọ đã từng đi xuống nhà một mình, bật ti-vi lên, không nghĩ nhiều lắm về những hình ảnh trên ti-vi và dũng cảm thay thế chúng bằng cách lấy sơn vẽ trên màn hình. Bố mẹ của thằng bé thấy không thể mắng mỏ con được, vì thằng bé đã thể hiện tính độc lập kiên quyết đến vậy đối với ngành truyền thông. Họ cảm thấy thằng bé đã có một tinh thần đúng đắn.

6Công bằng là công bằng: Anh chị em lý sự

V

ào thời của các đại gia đình, trẻ con lớn lên từ nhỏ đã hiểu rằng cuộc sống vốn không công bằng. Tuy nhiên, mọi thứ trong gia đình hai hoặc ba con thời hiện đại thì khác.

Trong đại gia đình, đứa chập chững biết đi bé nhất cũng đã có thể hiểu rõ rằng có một vài người lớn hơn những người khác, có quần áo mới thay vì đồ mặc lại và được dùng dao bỏ túi. Trong một gia đình có bốn con trở lên, theo quy luật xác suất thì thể nào cũng có một đứa có vẻ có tiệc sinh nhật lớn hơn đứa khác, và một đứa khác nữa thì vô cùng ghen tị với sinh nhật của đứa này. Quy luật hiểu biết thông thường và quy luật kinh tế ngăn không để mọi đứa trẻ có được chính xác cùng một món quà vào cùng một lúc. Tính cạnh tranh ở một mức độ nhất định sẽ phát triển dần, song song với tình cảm anh em. Khi trẻ lớn lên, chúng ta dễ nhận thấy rằng con cái trong những gia đình lớn kết bạn dễ dàng hơn, nhưng cũng ăn nhanh hơn những đứa con một. Đó là bởi chúng đã phải dành những năm tháng đầu đời phấn đấu để được ăn no trước khi hết đồ ăn.

Trong gia đình hai hoặc ba con thời hiện đại, cha mẹ của hai đứa gần tuổi nhau hoàn toàn có thể đối xử với chúng gần như y hệt nhau từ khi sinh ra cho tới lúc ba tuổi. Nếu một đứa nhận được một món quà nhỏ thì đứa kia nhận được một món giống hệt. Chúng có thể cùng đi xem phim, đi bơi, hoặc đi mua sắm với bạn. Chúng được cho một khoản tiền tiêu vặt bằng nhau từ khi còn khá nhỏ, mua quần áo và giày dép cùng nhau, thậm chí được tặng những món quà nhỏ trong ngày sinh nhật của đứa kia. Ông già Noel thường đem cho chúng số bít tất như nhau và tốt như nhau.

Điều này đôi khi xảy ra trong gia đình chúng tôi, tới mức một đứa trở nên giận dữ khi phát hiện ra rằng con em không thể có mẹ nuôi chung với thằng anh, rồi tới lượt thằng anh thì khó chịu khi con em có một tấm nẹp trên cánh tay còn nó thì không (ồ thì, thằng bé đâu có bị gãy tay chứ). Vào khoảng thời gian này tôi bắt đầu nghi ngờ rằng tôi đã rơi vào một cái bẫy đáng xấu hổ. Ngay từ đầu đó đã là một chính sách ngớ ngẩn mặc dù có ý đồ tốt. Việc đối xử y hệt nhau đối với những đứa trẻ không giống nhau là một phương pháp tạm thời, nhưng kết quả mà nó chắc chắn mang lại thì khá tiêu cực: đó là một căn nhà đầy ắp đồ chơi và đồ trang trí đã hỏng (vì chỉ một trong hai đứa thực sự đủ tuổi để biết chơi con thuyền đồ chơi trang trí chúng tôi mang về từ Venice) và thói quen theo dõi tài sản của người khác với sự ghen tị tới ám ảnh. Bạn đã kể lại rằng khi đứa lớn bắt đầu học chơi sáo, lẽ tự nhiên là nó được mua cho một chiếc sáo. Đứa em gái, còn quá nhỏ để học môn này, đã khó chịu ra mặt và mẹ con bé phải cự nự trong vô vọng rằng con bé có quần áo và giày múa ba-lê cho lớp học múa mà chị con bé không muốn học. Thói quen được đối xử y hệt nhau khắc sâu vào bọn trẻ và mỗi sự phá vỡ dù nhỏ cũng là một sự giận dữ: “Thật không công bằng!” Học được bài học từ kinh nghiệm ngớ ngẩn ngày nào, giờ chúng tôi cố thương lượng với những cách đối xử khác nhau. (“Nếu anh con có cá và khoai chiên trên đường về nhà từ lớp học toán, con sẽ có chúng vào thứ Năm khi anh con ở nhà Matthew… nếu mẹ mua cho anh con thanh ray cho đường ray xe lửa của anh ấy, mẹ sẽ cho con đi xem bộ phim Care Bears mà anh con không muốn xem…”)

Việc đối xử y hệt nhau đối với những đứa trẻ không giống nhau là một phương pháp tạm thời, nhưng kết quả mà nó chắc chắn mang lại thì khá tiêu cực.

Nhưng tôi nghĩ cuộc cạnh tranh hiển hiện và sát nút này là một trong số những lý do tại sao anh chị em cãi nhau và cái điệp khúc bất hủ “Mẹ! Anh đánh con!” không bao giờ mất đi, cho dù quy mô gia đình có thu nhỏ lại. Nếu có sáu đứa con, bạn có những cuộc cãi nhau hoán đổi giữa những đứa khác nhau. Nếu chỉ có hai đứa thì

bạn sẽ có những cuộc chiến song phương căng thẳng và thậm chí còn hiểm độc hơn. Việc cãi nhau vặt kiểu này khó chịu hơn bất cứ thứ gì trẻ con làm: tồi tệ hơn cả phá hoại, bừa bãi, láo xược, không chịu nghe lời, hay nói dối. Có lẽ nó còn đẩy bạn đến gần với bạo lực hơn bất cứ thứ gì khác. Sau tất cả những nỗ lực của bạn, những đứa con bạn đã nuôi dưỡng nghe chừng mất nết, hư hỏng, vô ơn, đầy thù hận và nhỏ mọn. Giờ tôi đã hiểu tại sao tuổi thơ của tôi lại được chấm phá với những tiếng hét như "Mẹ sẽ đập đầu hai đứa vào nhau!" (dù bố mẹ tôi chưa bao giờ làm thế). Tôi cũng đã từng muốn làm thế. Đúng, mới gần đây thôi. Mười phút trước, nếu bạn muốn biết. Nếu không phải là nhờ có món rượu thần thánh mà Thượng đế ban tặng, có thể tôi đã chẳng đủ bình tĩnh để gõ những dòng này.

Hãy mang sự hợp lý và bình tĩnh vào cuộc tranh luận này, bạn sẽ tạo ra những sứ giả hòa bình và những thẩm phán cho tương lai thế giới đầy bão táp.

Tuy vậy, khi tâm trạng nhẹ nhàng hơn, tôi phải thừa nhận rằng tình trạng này cũng có những mặt tốt. Sớm hay muộn thì lũ trẻ cũng phải học về mâu thuẫn trong lợi ích. Những mâu thuẫn trực tiếp với bố mẹ không phải là cách tốt nhất để học hỏi, bởi suy cho cùng thì bố mẹ nắm được quá nhiều con át chủ bài. Cãi nhau với bạn bè bên ngoài cũng quá nhiều rắc rối: đối thủ có thể phủi sạch mọi chuyện bằng cách bỏ đi luôn và kết thúc cuộc cãi cọ chẳng với thành quả nào ngoài ghét nhau. Nhưng những cuộc cãi cọ giữa anh em tốt hơn nhiều: khi cãi nhau với anh hoặc chị, bạn cạnh tranh khá ngang tầm với một người sẽ chẳng bao giờ bỏ đi đâu được. Một người anh chị em không bao giờ đánh bại bạn hoàn toàn nhưng cũng chẳng bao giờ chịu thua hoàn toàn. Do đó, những cuộc cãi cọ này chính là minh họa thu nhỏ hoàn hảo của thế giới rộng lớn hơn với chiến tranh biên giới, đối thủ cạnh tranh chuyên nghiệp hay hôn nhân. Chúng buộc phải kết thúc trong hòa giải, bởi nếu không thì chẳng bên nào có thể tiếp tục tồn tại bình thường. Và bài học về cách kết thúc chúng trong êm đẹp là điều sẽ đi cùng bạn suốt cuộc đời.

Hãy nhìn vấn đề với con mắt tích cực – dù điều này không dễ, khi mà ghế sau xe của bạn loạn như một tổ tinh tinh – và những cuộc cãi vã sẽ dễ chấp nhận hơn. Khi bạn phải đánh xe vòng lại vì đi nhầm vào đường một chiều, hãy nghiến răng tự nhủ rằng đây là bài học xã hội thiết yếu cho trẻ. Cùng lúc đó, công việc làm cha mẹ của bạn trở nên tuyệt vời hơn. Bạn phải thể hiện tinh thần đại chúng Công bằng, Khoan dung và Hòa bình. Bạn phải là một nhà ngoại giao như Kissinger hay một nhà cầm quyền như Solomon. Hãy mang sự hợp lý và bình tĩnh vào cuộc tranh luận này, bạn sẽ tạo ra những sứ giả hòa bình và những thẩm phán cho tương lai thế giới đầy bão táp. Nếu ý tưởng này khiến bạn nhấn ga và đâm vào cột mốc giao thông, tôi sẽ dừng lại nếu tôi là bạn, rồi thở thật sâu. Trên thực tế, khi cuộc tranh cãi xảy ra trên ô tô, điều tôi thường làm là: tìm cách thoát ra khỏi đoạn đường đang đi hoặc tìm một chỗ bên đường có thể tạm dừng xe, đỗ lại, tắt động cơ và tắt bất cứ thứ nhạc nào đang mở, khoanh tay và ngồi im không nhúc nhích cho tới khi trận chiến của bọn trẻ lắng xuống. Việc này có thể cần tới một chút chỉ dẫn sao cho chúng có thể kết thúc tranh cãi theo cách tốt nhất, nhưng rất đáng làm: "Nhìn này, nếu các con không thể đồng ý xem nên nghe Postman Pat hay nghe nhạc, chúng ta sẽ không nghe gì cả. Có ai trong hai đứa muốn nhường hôm nay và ngày mai sẽ được chọn nghe chương trình của mình không?" hoặc "Nếu đó là sách của Rose, hãy chấp nhận rằng nó là của Rose. Nhưng nếu Nicholas đang đọc cuốn sách thì sẽ chẳng hay ho gì nếu Rose đòi chia cuốn sách ra, phải không nào?" Việc dừng xe cũng giúp bạn hoàn thành vai trò thiết yếu của một người hòa giải, đó là lắng nghe. Terry Waite[1] có lần đã nói với tôi rằng một phần cốt lõi trong công việc của anh ấy – trong những năm thành công trước khi bị bắt cóc – là ngồi gật đầu đầy cảm thông trong khi những tên khủng bố cuồng tín và gian xảo nhất trình bày chi tiết về quan điểm thế giới của mình. Bạn cũng nên thế. Ẩn dưới cuộc cãi cọ ngớ ngẩn về một con khủng long nhựa có thể là một điều gì đó mà bạn cần biết.

[1]. *Tác giả, người theo chủ nghĩa nhân đạo nổi tiếng người Anh, từng bị tổ chức Hồi giáo Jihad giữ làm con tin.*

Tôi nói về tình huống cuộc cãi cọ ở trên ô tô vì ở đây bạn không thể sử dụng phương pháp kinh điển của các bậc cha mẹ để xử lý các cuộc cãi cọ, đó là hét lên: "Nào TÁCH NHAU RA! Tom lên tầng, Lucy xuống dưới nhà, tách nhau ra!" Cách này có chút hữu dụng, đặc biệt là nếu các con cần có nhau để chơi cùng, bởi cuối cùng chúng sẽ nghiệm ra được bài học thiết yếu rằng nếu muốn có người khác bên cạnh thì chúng phải dừng hành động ngốc nghếch lại. Nhưng phương pháp càng cứng rắn – như họp gia đình để phân tích và giải quyết cuộc cãi vã chẳng hạn – thì tính giáo dục càng cao. Nếu bạn có thể đối mặt với phương pháp này. Và trên một chiếc ô tô (hoặc trong một căn phòng khi đi nghỉ dưỡng), tin tôi đi, bạn buộc phải làm thế.

Dưới đây là vài điều thường khiến lũ trẻ cãi nhau:

Sở hữu

Bạn có thể tránh được rất nhiều cuộc cãi vã kiểu này nếu có một chính sách rõ ràng và vững vàng về sự sở hữu. Mỗi đứa trẻ có quyền sở hữu một vài thứ cho riêng mình và có những đồ vật bất khả xâm phạm. Con bé có thể phản đối kịch liệt nếu cái ngăn kéo riêng hoặc tủ quần áo của mình bị xâm phạm. Nếu biết rằng việc này được đảm bảo, con bé sẽ không lấy đồ của người khác và bỏ vào ngăn kéo riêng của mình.

Tuy nhiên, một vài vật vẫn là sở hữu chung: viên đá trông giống con cú mèo mà một trong hai đứa đã tìm thấy trên bãi biển nhưng bạn không thể nhớ chính xác là đứa nào; hộp Lego mua chung; bộ đồ nghề xây dựng cả hai đều có và đã trộn lẫn với nhau. Nếu thực sự không có cách nào để biết chắc chắn lời ai đúng, giải pháp Solomon có thể phát huy tác dụng: hãy lấy món đồ đi luôn và xem đứa nào tức giận hơn. Nhưng tốt hơn là thuyết phục lũ trẻ, bằng thái độ bình tĩnh và buồn chán rằng chẳng đứa nào sẽ có thể chơi vui với thứ đồ chơi đó trong khi chúng đang cãi cọ nhau, vì thế tốt nhất là chúng phải nhượng bộ. Nếu bạn nhận ra một đứa luôn nhường hoặc luôn đưa ra một công thức hòa giải khiến chính nó bị bất lợi trong những cuộc tranh cãi này, thì hãy ghi chú lại, sau đó đừng tiếc lời khen ngợi con (riêng tư thôi nhé), nói rằng mình hiểu quyết định của con,

giải thích việc đó khó khăn như thế nào và bạn rất tự hào vì con hiểu lý lẽ.

Nếu bạn đang thuyết giảng thông điệp không có gì mất mặt khi nhường nhịn, đừng quên tự mình làm điều đó cho trẻ thấy. Thỉnh thoảng hãy thể hiện rằng ngay cả cha mẹ cũng phải mềm lòng với những cuộc tranh cãi bình tĩnh và hiểu lẽ phải. Nếu bạn cứng nhắc chuyện ngủ đúng giờ ngay cả trong kỳ nghỉ, thì bạn lấy điều gì để nói với con rằng thằng bé không nên cố chấp tương tự khi không cho em gái chơi chung toa tàu chỉ một lúc thôi?

Ẩn dưới cuộc cãi cọ ngớ ngẩn về một con khủng long nhựa có thể là một điều gì đó mà bạn cần biết.

Trẻ nhỏ có lòng tự trọng rất lớn. Nhiều cuộc cãi lộn nảy ra chỉ vì một đứa sáng ngày rảnh quá nên đã giễu cợt đứa còn lại là “đồ béo ú”, hoặc “đồ mặt mông” hoặc “đồ hay khóc nhè”. Thật không may làđến thời điểm mà âm lượng đã lớn tới mức khiến bạn phải ra mặt thì đứa trẻ bị trêu cũng đang xối xả buông ra những lời chửi rủa thậm tệ để trả đũa và cả hai bên đều có thể nói rằng: “Anh ấy/em ấy đã bắt đầu trước.” Nếu một đứa nói ra điều gì đó tiết lộ kiểu “Ồ, con bé đã gây sự trước vì nó có cái mặt mông” thì bạn biết phải làm gì rồi đấy. Hãy nói với đứa phạm lỗi rằng bạn biết ai là người bắt đầu và đừng làm thêm gì nữa. Nếu bạn vẫn không chắc nên buộc tội đứa nào thì bạn có hai lựa chọn. Hoặc là đưa ra thông điệp hòa bình và hòa thuận thì vui hơn nhiều việc cãi cọ, cảnh cáo người đầu tiên cố tình đẩy sự việc thành bạo lực sẽ bị xử phạt rất nặng, rồi dừng ở đó. Hoặc, nếu mọi việc thực sự tồi tệ, hãy cố gắng tìm cách tách riêng bọn trẻ ra. Anh em, giống như vợ chồng, có thể khiến cho người kia phát điên vì quá gần gũi.

Nếu bạn đang thuyết giảng thông điệp không có gì mất mặt khi nhường nhịn, đừng quên tự mình làm điều đó cho trẻ thấy.

Bạn

Đây là vấn đề khó nhằn. Đôi khi sự chú ý và thời gian của bạn bị hạn chế bởi áp lực công việc, những hoạt động xã hội quay cuồng, đau ốm, hay trầm cảm thông thường (Tất cả các bà mẹ đều bị trầm cảm lúc này hay lúc khác. Điều đó chẳng có gì phải xấu hổ). Khi điều này xảy ra, bọn trẻ hầu như luôn làm cho tình hình tồi tệ hơn bằng cách tranh giành bạn, với những lời khóc than kiểu “Thật không công bằng!” bất kể khi nào bạn làm bất cứ điều gì cho một đứa. Với tâm trạng này, lũ trẻ tra hỏi xem bạn yêu ai nhất. Tôi đoán câu trả lời là: “Thế con yêu con mắt nào hơn trong hai con mắt? Hay con yêu cái tai nào hơn? Bàn chân nào hơn?” Một điều khá quan trọng ở giai đoạn này là bỏ qua những chỉ trích cục cằn mà tôi đã đưa ra ở phần đầu chương để chống lại việc đối xử y như nhau, rồi duy trì sự công bằng tuyệt đối với những vấn đề liên quan đến vật chất. Nhưng hẳn bạn vẫn biết đâu là câu trả lời thực: hãy cố gắng loại bỏ những áp lực, bỏ bớt những cam kết, đặt những nhân tố bên ngoài xuống và đối xử tốt hơn với bản thân mình. Chỉ khi đó bạn mới có đủ năng lượng cuối ngày để dành cho tất cả con cái.

Qua những lần dàn hòa và thương thảo, bài học cốt lõi rút ra là:

- Cãi nhau là không hiệu quả. Tranh luận chỉ phát huy hiệu quả nếu cả hai lắng nghe.
- Nếu cuộc cãi cọ trở nên nghiêm trọng hơn đồ vật đang được tranh giành, đến lúc cần làm dịu nó đi. Những vấn đề thực sự về nguyên tắc là rất hiếm.
- Rất ít đồ vật đáng giá tới mức có thể phá hủy một mối quan hệ tốt đẹp.
- Hòa bình trong danh dự là luôn luôn có thể.

IMG_1510

7Những ngày huấn luyện: Các lớp học, các khóa học, buộc phải hành động

S

arah Ferguson, Nữ công tước xứ York, được đặt ngồi lên lưng ngựa khi mới lên hai. Cô học bơi khi ba tuổi và trượt tuyết ở tuổi lên bốn. Một vài đứa trẻ chơi violin lúc ba tuổi, những đứa khác tự tin lái thuyền Optimist cỡ nhỏ vào sinh nhật lần thứ năm. Huấn luyện chơi quần vợt hoặc đi xe đạp có thể bắt đầu khi bốn tuổi. Tôi cũng từng thấy các bé chưa vào lớp một mặc những bộ pijama bằng vải bạt trắng vật lộn nhau trên sàn tập judo.

Kết lại: thế thì sao? Nếu bạn cũng tự tin nói như vậy, hãy bỏ qua chương này. Bạn là một ông bố bà mẹ có khả năng thích ứng tốt và khá tự tin về phương pháp của mình. Tuy nhiên, nếu – giống như phần lớn chúng ta – bạn bắt đầu co rúm lại vì lo lắng khi đọc cả đoạn đầu tiên đó và nhìn sang lũ trẻ nhà mình đang đánh nhau bằng gươm nhựa hoặc ném đá tán loạn vào tường, thì bạn cần đối diện với vấn đề. Dưới áp lực xã hội, nhiều bố mẹ vội vã đăng ký cho con vào vô số “khóa học” và chương trình huấn luyện, rất giống chủ nhân của những chiếc xe cũ không đáng tin cậy cứ tiếp tục mua những thứ phụ kiện, dải dán cạnh xe và tấm cản dòng khí động lực hào nhoáng rẻ tiền.

Khi gặp những bà mẹ đối thủ, họ nói: “Ồ, Nicky mê tít lớp quần vợt, nhưng tất nhiên Taekwondo mới chính là lớp tuyệt vời để phát triển khả năng phối hợp trước mùa trượt tuyết và tôi nghĩ là nó cũng sẽ giúp ích cho việc học đàn cello.” Người mẹ kia sẽ trả lời ngay: “Ồ, gần đây Samantha thực sự thích học bơi và học violin vào các thứ Tư và tham gia lớp tập thể dục vào các thứ Năm, tôi không chắc là chúng không lậm quá nhiều thời gian cưỡi ngựa của con bé. Con bé

sẽ đi săn vào mùa đông này.” Nicky và Samantha hiện đang bốn và năm tuổi, hẳn bố mẹ chúng phải tự thấy xấu hổ lắm. Trong vài năm tiếp theo, hai đứa bé chập chững biết đi đã bị quá tải này sẽ trở thành nạn nhân của một hội chứng mà giáo viên ở những khu khá giả bắt đầu nhắc tới. Một giáo viên thành thị nói: “Học sinh của tôi có những đứa không thể mở mắt nổi trong giờ tập trung và cũng chẳng giúp việc được trong cửa hàng của gia đình. Đó là những đứa chẳng chiều nào là không có hoạt động ngoại khóa. Nạn nhân của tầng lớp trung lưu.”

Hãy hít thở thật sâu và tự nhủ với bản thân câu thần chú đầu tiên này: Sáu tuổi là đủ sớm để bắt đầu bất cứ thứ gì.

Những phụ huynh để con cái bị quá tải trong hoạt động thể thao là một trường hợp đặc biệt: các chuyên gia y học trong thể thao đã cảnh báo số lượng trẻ mười tuổi bị kiệt sức trong các môn như trượt băng hay thể dục dụng cụ. Nhưng có một vấn đề khác, diễn ra song song nhưng ít nổi cộm hơn: đó là trẻ lớp lá thường bị quá tải các hoạt động. Những hoạt động này vốn hoàn toàn tốt nhưng lại bồi thêm vào sự mệt mỏi và hoang mang của bọn trẻ vốn đã mất đi khả năng tự giải trí bằng các trò như cùng nhau đi loăng quăng, thử vận đồ các kiểu và sáng tạo ra những trò chơi dài đầy trí tưởng tượng tuyệt vời. Những trẻ được dạy các kỹ năng cụ thể trong các nhóm thường trở nên đầy tính cạnh tranh và phát triển tư duy “xếp hạng” với tốc độ nhanh đáng sợ. Chúng biết ai là người giỏi nhất ở “môn này” và tự đánh giá chúng dựa vào đó. Trẻ con trong các nhóm lộn xộn lại mang niềm vui cho nhau theo một cách khác: trong môi trường nguyên bản hơn và tự do hơn của những trò chơi thông thường, mỗi đứa trẻ đều đóng góp một tài năng khác nhau. “Matthew rất giỏi vẽ máy móc, nhưng con giỏi nghĩ ra xem máy móc đó dùng để làm gì nhất. Rose có thể trèo ngay lên khung leo trèo và kéo mọi thứ lên, bởi vì Sally rất giỏi thắt nút phía bên dưới.” Nhóm nào học hỏi được nhiều hơn và có vẻ như sẽ hạnh phúc hơn?

Vì vậy, hãy hít thở thật sâu và tự nhủ với bản thân câu thần chú đầu tiên này: *Sáu tuổi là đủ sớm để bắt đầu bất cứ thứ gì*. Đối với một số

hoạt động, bảy hoặc tám tuổi là vừa. Và đối với một số trẻ, tất cả các kỹ năng đặc biệt – ngay cả những môn thể thao có luật lệ – đều có thể chờkhá lâu sau đó.

Quy-luật-sáu-tuổi này cũng có ngoại lệ – rất hiển nhiên và tự nhiên. Trẻ con ở vùng Scandinavia và Thụy Sĩ học trượt tuyết ngay khi biết đi vì đó là hoạt động chung hết sức tự nhiên của gia đình. Những gia đình hay cưỡi ngựa luôn ném lũ trẻ nhà họ lên lưng ngựa con ngay khi chúng vừa ngồi vững; những gia đình lái thuyền buồm đưa bánh lái cho đứa con chập chững như một việc tự nhiên và con cái của những gia đình may mắn có bể bơi thường biết bơi từ sớm. Vấn đề là những phụ huynh này không làm điều đó với suy nghĩ rằng nó có tính giáo dục, đáng được thèm muốn hay thông minh. Tuyết, con ngựa già mập ú và thuyền thì có sẵn, lũ trẻ thì muốn bắt chước bố mẹ chúng như cách chúng tạo nên những chiếc ô tô từ thùng các-tông bỏ đi vậy.

Để sắp xếp các lớp ngoại khóa, bạn cần ý thức được về cá tính của con.

Những kỹ năng đặc biệt đáng phải suy xét nếu đó chỉ là một phần của tham vọng xã hội hoặc của áp lực hiện đại nhàm chán đặt lên bố mẹ, khiến họ bắt buộc phải “phát triển” con cái không ngừng. Tương tự như họ cố gắng cơi nới nhà bếp hoặc xây thêm một cái nhà kính, ở đây là cố gắng nhất để gia tăng “giá trị” của đứa con nhỏ bé bằng cách dạy chúng những kỹ năng của người lớn.

Điểm lại lương tâm của mình qua nhiều năm, tôi đã thiết kế ra một bộ các câu hỏi kỳ quặc để tự vấn:

- Con có muốn làm điều đó không? Thằng bé/con bé có thể hiện chút năng khiếu hoặc ý thích nào không? Như vỗ về ngựa, làm một con thuyền đồ chơi, say mê âm nhạc cổ điển, hay nhảy múa ngay từ khi biết bước đi?
- Có khi nào là do tôi âm thầm muốn quay trở lại lúc bốn tuổi và tự đi tới lớp học đó không?

- Kế hoạch này có điều gì – bất cứ điều gì – liên quan tới thực tế rằng môn thể thao đang được cân nhắc chẳng qua chỉ là thể hiện sự sang chảnh hoặc đang là mốt không?
- Kế hoạch này có bất cứ điều gì liên quan tới việc cô hàng xóm cho Jason nhà ấy đi học lớp đó và nói rằng thằng bé đoạt giải đồng tháng vừa rồi không?
- Hoặc nó có bất cứ điều gì liên quan tới việc tôi muốn có một giờ giải thoát để khỏi phải bận tâm tới con mình vào các thứ Tư không? Tôi có đang lấy việc dạy dỗ con ra để ngụy trang không?

Sau khi có câu trả lời, bạn có thể quyết định. Còn sau đây là kinh nghiệm của một vài bà mẹ:

Lớp học bơi

Rõ ràng là một việc tốt. Tuy nhiên, một khi đã bơi được, con có thể không còn hứng thú với các lớp học chính thống và chuyển sang thích nghịch với anh chị (ít bị bạn quản thúc) hơn là tập luyện theo bài bản. Hãy mua thật nhiều thuốc mỡ bôi các vết mụn và để bôi chân cho các vận động viên này.

Lớp học cưỡi ngựa

Nếu con không rất thích cưỡi ngựa, hãy dừng ngay. Lớp học này quá đắt và nguy hiểm cho những người nghiệp dư không có mong muốn học. Đừng quan tâm đến việc bạn đã bỏ ra một mớ tiền vào quần áo và mũ cưỡi ngựa. Hãy bán chúng đi.

Trượt băng, quần vợt và các môn thể thao khác

Nếu câu lạc bộ không cho học thử, hãy bỏ qua nó.

IMG_1511

Lớp học nhạc

Ở đây nguyên tắc lại khác: rất đáng để tiếp tục ngay cả khi bọn trẻ nói là con chán ngấy rồi, vì thường sẽ có sự đột phá sau vài tháng. Nếu đột phá không xảy ra, hãy dừng lại một thời gian và đi xem vài buổi hòa nhạc thú vị. Thế giới cần người đi xem hòa nhạc chẳng khác gì cần nhạc sĩ.

Lớp học nhảy

Rất tốt để xây dựng tính kỷ luật, sự phối hợp toàn cơ thể và khả năng xoay chuyển trên đầu ngón chân. Vì lý do lạ thường nào đó mà lũ trẻ vừa ra khỏi lớp học nhảy luôn mệt mỏi và còn đá mẹ chúng. Tôi đoán đó là cách để xả bỏ tính kỷ luật. Hãy bắt chúng đi giày ba-lê đến khi tâm trạng đó trôi qua.

Cũng giống như nhiều thứ khác, sắp xếp các chương trình học ngoại khóa cần cân bằng và khiếu hài hước. Trên tất cả, nó cần bạn ý thức về cá tính của con: một vài trẻ không muốn bị dạy một chút nào. Và một vài đứa, trước sự ngạc nhiên của mọi người, hóa ra lại là những thiên tài ẩn thân.

8Mở rộng Mạng lưới: Những người độc thân và những người trông trẻ

B

a năm đầu tiên làm cha mẹ thường vô cùng nhọc nhằn. Dầu vậy, những năm tháng này vẫn có một đặc điểm khá dễ chịu và luôn được bao bọc, đó là khi nhìn lại.

Trong ba năm đầu, thế giới bên ngoài lùi xa một chút. Bạn có thể phàn nàn về những chiếc cửa quá hẹp không đủ lối cho cỗ xe nôi đôi hoặc những nhà hàng không thích trẻ em, nhưng nói chung bạn sống và đi lại trong một bong bóng sơ sinh hơi “bấn loạn” nhưng nhỏ bé mà ấm áp, với những chiếc nôi, giấy ướt, gấu bông, nước mắt và cánh tay nhỏ bé mũm mĩm, ẩm ướt, nhếch nhác đang ôm lấy cổ bạn. Giờ đây, tôi nhìn những người bạn có con dưới bốn tuổi mà thấy ghen tị với họ về thế giới riêng tư này: họ cười, dù lo lắng, nhưng hạnh phúc, qua những đám bụi bột tắm, chùi nước mắt và xóa tan cơn giận bằng một cái ôm và một trò đùa. Con họ hỏi những câu hỏi dễ, dù dễ gây mệt mỏi, kiểu “Cái gì đấy ạ?” rồi lăn đùng ra ngủ, giống như những chú mèo vậy.

Và bạn, dù mệt mỏi tới mức nào, cũng phải chịu trách nhiệm. Bạn đã tạo ra cho chúng cả thế giới, điều kiện sống và khung đạo đức để chúng được sống hạnh phúc. Nhưng thời gian trôi, khi trẻ đến tuổi lên bốn hoặc năm, chúng chuyển hướng chú ý từ gia đình ra thế giới rộng lớn bên ngoài. Thằng bé có những người bạn mà bạn không biết, ở trường hoặc ở lớp mẫu giáo. Tôi chưa bao giờ quên cú sốc khi con trai tôi năm tuổi, đi qua ngôi làng, bỗng dưng vẫy tay chào nồng nhiệt một người phụ nữ phía bên kia đường. “CHÀO BUỔI SÁNG, BÁC SAXBY!” Thằng bé hét lên. Cô ấy là một trong những người làm việc tại trường mẫu giáo mà tôi không hề biết vào

thời điểm ấy. Nhưng đó là một cú sốc có phần dễ chịu; nhìn thấy con mình hướng ra thế giới rộng lớn là một niềm vui vừa ngọt vừa đắng, nhưng vẫn là một niềm vui. Suy cho cùng, bố mẹ không ở mãi đó được. Và chúng ta cũng không nên thế. Một kiểu “cai sữa” về mặt cảm xúc diễn ra: đó là khoảnh khắc gợi nhớ lại lần con bạn quay mặt khỏi bầu ngực của bạn để hướng về phía toa tàu đông đúc, cười rạng rỡ với những hành khách khác (khiến ngực bạn hớ hênh, nhưng con chẳng thèm quan tâm). Khoảnh khắc ấy thật vui, nhưng cần được xử lý khéo léo một chút.

Vậy ai là những người lớn khác mà con bạn sẽ gặp?

Nhìn thấy con mình hướng ra thế giới rộng lớn là một niềm vui vừa ngọt vừa đắng, nhưng vẫn là một niềm vui.

Người trông trẻ

Khi con còn rất nhỏ, bạn thường có một mạng lưới những người trông trẻ nổi tiếng. Bà, dì, những người hàng xóm đáng tin cậy, hoặc vú nuôi. Những người trông trẻ đó thật đáng quý bởi phụ nữ mới có con thường bỗng dưng thấy quan tâm tới một số nhóm người cụ thể, thèm thuồng tìm kiếm trong siêu thị những người phụ nữ góa bụa có vẻ mang những đức tính của người mẹ và quan tâm đến những cô bé tuổi vị thành niên gần nhà giống như thể những chàng trai tuổi vị thành niên (dù mối quan tâm là khác biệt). Những người trông trẻ tốt đáng giá như vàng. Những người xấu thì không khác gì thảm họa hoặc bi kịch. Điều quan trọng nhất về bất kỳ người trông trẻ nào là cách suy nghĩ của người đó: đừng nhìn vào kiểu tóc có vẻ du côn, váy ngắn hoặc hành động nhai kẹo cao su, hãy nhìn vào trí tuệ. Xét cho cùng thì chỉ có một người độc ác mới cố tình để đứa trẻ bị tổn hại, nhưng có ý tốt mà không hiểu việc thì nguy hiểm không kém, mà lại phổ biến hơn nhiều. Nếu bạn thấy cô con gái tuổi vị thành niên của bạn mình (hoặc dì của người lau dọn hoặc bất kỳ ai) thực sự có vẻ không hiểu việc, thì đừng để người đó trông con bạn dù chỉ trong nửa giờ, ngay cả khi bạn chỉ đi sang hàng xóm. Một trong những dấu hiệu đầu tiên không hiểu việc là không biết khi nào

nên gọi giúp đỡ; một dấu hiệu khác là xu hướng hoảng loạn và đổ nước vào một cái chảo rán đang cháy, tốn thời gian cho đứa trẻ bị ngộ độc nôn ra, miệt mài gọi điện cho phụ huynh của trẻ hoặc nhờ người gọi họ ra khỏi rạp chiếu phim trong khi ngay cả người ngốc nhất cũng hiểu rằng số duy nhất cần gọi là cấp cứu 115 hoặc nhà hàng xóm. Một người trông trẻ tốt không chỉ thân thiện và vui vẻ, mà còn có trí tưởng tượng đủ lớn để không cho đứa trẻ ở bất kỳ độ tuổi nào ôm một sợi dây dài bất thường đi ngủ, hoặc cẩn thận nhặt cái túi ni-lông đang bay trên sàn phòng ngủ. Người trông trẻ đó cũng sẽ không tin vào lời đảm bảo có vẻ ngây thơ thật thà của con bạn rằng thằng bé luôn được phép ăn kẹo trên giường.

Khi trẻ con đủ lớn để nói chuyện, người trông trẻ trở thành một sự kiện, một điều để trông ngóng. Trẻ vị thành niên là những người đặc biệt thu hút đối với trẻ nhỏ, còn người lớn ở mọi độ tuổi mà trẻ gặp lần đầu lại đại diện cho một thách thức lớn. “Chào chị Suzy. Chị có phải đang tuổi vị thành niên không? Chị có đi nhảy disco không? Mình có thể nhảy disco ở đây không? Chị sẽ kể cho chúng em nghe một câu chuyện chứ? Chị có muốn xem em nhào lộn không? Chị có muốn thấy trò thổi bong bóng mà Rose làm với ống hút của em ấy nếu chị đưa cho em ấy một thứ đồ uống không?” Khi gặp một phụ nữ trung niên ấm áp, tốt bụng và dễ mến, các cậu bé sẽ muốn thử giới hạn mức độ chịu đựng của bà ấy theo cách những con ngựa phi vòng vòng quanh một cánh đồng mới, dựa vào hàng rào để xem có điện không. Một người bạn của tôi để hai đứa con trai vô cùng dễ thương, năm tuổi và bảy tuổi, với người trông trẻ mới trong một giờ vào buổi chiều, để thử xem tình hình ra sao. Cô trở về thì thấy nhà cửa đảo lộn hết cả, các ngăn kéo bị bới hết ra, đồ chơi bừa bãi, đồ đạc trong nhà bị xáo tung, các từ ngữ thô lỗ được viết lên các mảnh giấy nhỏ vương vãi khắp nơi còn người trông trẻ thì lơ đãng và lo lắng trong khi bọn nhỏ thì nổi cơn điên. Cô đã giận lũ trẻ, nhưng cũng giận người trông trẻ không kém. Bạn phải biết khi nào thì cần phanh lại và phải tự tin để làm việc đó: một người đã từng phù hợp với con của bạn có thể quay lại làm sau ba năm và lại là một thảm họa.

Điều quan trọng nhất về bất kỳ người trông trẻ nào là cách suy nghĩ của người đó.

Mặt khác, những người trông trẻ quá khắt khe đôi khi khiến trẻ không muốn để bạn ra ngoài chút nào. Thật không dễ phán đoán chính xác điều gì đang xảy ra, đặc biệt là nếu con bạn hay phóng đại. Con bé nói: “Mẹ, cô Katy rất độc ác với chúng con.” Người mẹ hoảng loạn, tự hình dung ra cảnh bạo hành trẻ con và đủ các điều khủng khiếp. Cô bèn hỏi vẻ bình tĩnh nhất: “Được rồi, con yêu, cô ấy đã làm gì?” Con bé nói: “Ồ thì, con ghét cô ấy. Cô ấy làm những điều tồi tệ đối với con.” Người mẹ – đang cố nuốt mấy viên thuốc an thần Valium – gặng hỏi: “Điều gì, con yêu?” Con bé nói, rất hài lòng vì được chú ý như thế: “Thì, con đang cởi quần áo để đi tắm thì cô ấy bảo con cho cái áo vào rổ đồ bẩn. Cô ấy bảo con phải tự nhặt nó lên. Và cô ấy bảo sẽ không lấy con vịt nhựa khỏi giá đồ chơi nếu con không nhặt nó lên.” Thêm nửa giờ tra vấn cũng không lấy thêm được bằng chứng nào về sự độc ác, cuối cùng thì người mẹ quyết định để Katy vào danh sách bảo mẫu.

Người trông trẻ đến nhà bạn và trở thành những thành viên tạm thời trong gia đình. Mức độ tiếp theo của việc tiếp xúc với xã hội bên ngoài tác động tới một đứa trẻ là:

Bố mẹ của bạn bè

Dễ hiểu thôi: ngay từ bé, hầu hết trẻ em đã quen thuộc với việc ở lại nhà bạn nhiều giờ, tham gia các bữa ăn, hay thỉnh thoảng ngủ lại. Lần “ngủ ngoài” đầu tiên của trẻ là một cuộc thám hiểm lớn đối với các phụ huynh, có sự tham gia của một túi xách đầy thú bông, những đồ đặc biệt để ôm, mối nghi ngại vào phút cuối và những hướng dẫn thầm thì với mẹ của người bạn kia về thói quen trong nhà vệ sinh của con mình. Người mẹ ở nhà dường như ôm điện thoại cả tối với một đống lo lắng. Nhiều đứa trẻ vui vẻ ngủ tại nhà bạn bè từ lúc hai hoặc ba tuổi; nhiều đứa khác mãi tới bảy tuổi mới đủ can đảm. Nhưng có thể cho con sang nhà khác trong một đêm là một điều hết sức may mắn – không chỉ vì nó khiến việc trông trẻ vào những đêm muộn trở nên dễ dàng hơn, mà còn bởi điều đó có

nghĩa là bạn có người hỗ trợ dễ dàng và không gặp khó khăn trong bất kỳ tình huống khẩn cấp nào có thể rơi vào bạn hoặc một đứa con khác, ví dụ như khi cần ở một đêm trong bệnh viện chẳng hạn. Nó cũng tốt cho cả tinh thần của lũ trẻ: sau một đêm ở nhà bạn bè, chúng trở về với thái độ tự tin mà đứng từ xa bạn đã có thể nhận thấy. Dưới đây là những cách giúp bạn an tâm khi cho con ngủ qua đêm ở nhà bạn bè:

- Chỉ ở nhà những bố mẹ mà bạn và con bạn biết rất rõ. Đừng bỏ qua bất cứ dấu hiệu nào cho thấy con bạn thực sự không thích hoặc sợ một ông bố hoặc một bà mẹ nào đó, ngay cả nếu bạn biết chắc không có lý do nguy hiểm nào. Mọi người đều có quyền để không thích điều gì đó.
- Nói cho mẹ của đứa trẻ kia về mọi thói quen "đặc biệt" của con bạn: phải có chăn lông cừu, kê bạn gấu bông dưới đầu, bật đèn ở chiếu nghỉ cầu thang, mặc đồ ngủ ngược trước-sau, thích ăn ngô vào bữa sáng – bất kỳ điều gì. Nhưng cũng đừng bận tâm nếu sau đó hóa ra nó chẳng cần gì đến những thứ đó.
- Trao đổi với người mẹ kia về những nỗi sợ hoặc những điều khiến con hay gặp ác mộng. Một đứa trẻ sẽ cảm thấy yên tâm khi một người lớn khá lạ lẫm có vẻ hiểu rất rõ cảm giác của nó về mấy con chuột, những chiếc cửa sập bỗng nhiên mở toang, hoặc tiếng còi xe trong đêm.
- Nếu bạn nói sẽ sang đón con ngay sau bữa sáng, hoặc thậm chí trước bữa sáng, hãy giữ lời. Một lần không giữ lời có thể khiến cả năm sau thằng bé mới dám thử lại.

Khi đến lượt bạn là chủ nhà, hãy nhớ:

- Để đèn sáng từ phòng ngủ của bọn trẻ tới phòng tắm.
- Hãy nhớ rằng ngay cả cậu bé cứng cỏi và mạnh mẽ nhất cũng muốn được thơm chúc ngủ ngon. Ngay cả nếu khi đó thằng bé sẽ nói "Eo ơi! Cháu không thích!" và bị đứa bạn đang ngủ giường bên cạnh cười vào mặt.

IMG_1512

- Nếu con của bạn và bạn của con quyết định ngủ chung giường, hoặc trải đệm dưới sàn và cắm trại, hoặc thể hiện điều gì đó kỳ cục, hãy cứ để chúng thử. Đây là một bài tập về tính độc lập. Đừng ì xèo về nó.
- Đừng làm điều này trước ngày đi học, nếu tránh được.

Ngoài phạm vi thân thuộc của gia đình, trường học và những Bà Mẹ Khác, còn có thế giới rộng lớn nữa. Theo quan điểm của tôi, vòng tròn các mối quen biết của một đứa trẻ càng lớn và càng khác biệt càng tốt. Tôi không thấy có bất kỳ lợi ích nào đối với việc một đứa trẻ trong quá trình lớn lên tin rằng mọi người trên thế giới đều kết hôn, có con tầm tuổi nó và thuộc về cùng một đẳng cấp xã hội. Để cho con thấy một nhóm toàn phụ nữ già, em bé sơ sinh, hay những đứa trẻ khác cùng bố mẹ chúng thì chẳng khó, nhưng vẫn còn có những nhóm người khác. Hãy đứng từ xa, quan sát với con mắt của người làm cha mẹ thận trọng vừa phải, để trẻ làm bạn với những ông cụ, những người tuổi vị thành niên, người lập dị, người độc thân, người bị vấn đề về tinh thần, những bà sơ và nhà sư, những người thích du lịch và những người đồng tính… Những mối quan hệ họ hàng tốt đẹp nhất đôi khi lại là giữa bọn trẻ với những cô chú độc thân – những người không chịu bó hẹp ở thế giới nhỏ bé lấy trẻ làm trung tâm mà đem đến cả một thế giới của sự lộn xộn, thiếu trách nhiệm và niềm vui. ("Dì Susie," một đứa bé viết, "luôn mang cho chúng cháu những thứ như son môi mùi kẹo cao su hoặc mứt ở trên máy bay. Một hôm chúng cháu và dì đi ăn tại Covent Garden, không thể tìm được chỗ gửi xe nên dì đã đậu vào đường vạch vàng song song và cứ năm phút là cháu hoặc Susanna lại phải ra ngoài để kiểm tra xem có thẻ phạt giao thông hay không. Dì cho chúng cháu năm xu mỗi lần chúng cháu ra kiểm tra. Dì là một người dì tuyệt vời!")

Trong một gia đình quy củ và kỷ luật tốt, biết quan tâm và có trách nhiệm, chẳng có thứ gì kiểu như một ông chú hoặc một người bạn độc thân của bố mẹ, tự dưng nằm chình ình ở ghế sô-pha vào một buổi sáng và đang say xỉn nhưng vẫn sẵn lòng dạy thằng cháu làm thế nào để biến một quả chuối thành hình trông khá giống một con heo bị ốm. Một vài kỷ niệm tuổi thơ vui vẻ nhất trong các tự truyện

có vẻ như đều liên quan tới tình bạn với những kẻ lang thang hoặc những người họ hàng lập dị. Ngày nay, khi các gia đình lớn đã bị chia nhỏ, chúng ta đang phải đối mặt với một rủi ro thực sự về việc nuôi dưỡng nên một đứa trẻ quá nhạt nhòa, quá an toàn, quá được bao bọc. Tâm hồn, cũng như thể chất, đều cần được nuôi dưỡng.

Vòng tròn các mối quen biết của một đứa trẻ càng lớn và càng khác biệt càng tốt.

Rất nhiều những tình bạn này, tôi xin nhắc lại, cần sự trông nom từ khoảng cách xa vừa phải của cha mẹ. Đúng là có những người hư hỏng và những người lạm dụng tình dục trẻ em; thậm chí các bài học triết lý đạo đức của những người chú độc thân nhất định có lẽ cần được khéo léo nắn chỉnh lại (“Chú Neddy của cháu,” một đứa nói tới một người quen khủng khiếp của tôi, “nói với con rằng luật lệ của cuộc đời là: đừng bao giờ đánh cắp thứ gì mà bạn không thể bán. Con không nghĩ là Chúa Jesus sẽ đồng ý với việc đó, phải không mẹ?”). Nhưng tầm quan trọng của họ là rất lớn. Chính sự tốt bụng của những người không nghĩ tới lại giúp bù đắp cho nhu cầu khẩn thiết thời hiện đại để cảnh báo những đứa trẻ thường xuyên về:

Những người lạ

Nguyên tắc an toàn duy nhất là không nói chuyện với người lạ, trừ khi có mặt bố mẹ hoặc người giám hộ.

Hiển nhiên những đứa trẻ được nuôi dạy độc lập cần được dạy là không nên nói chuyện với người lạ. Nhưng đó cũng là điều đáng buồn. Vào những thời kỳ còn nguyên sơ hơn, những người già cô đơn trong công viên có thể nói chuyện vui vẻ với lũ nhỏ, kể cho chúng nghe câu chuyện cuộc đời và tận hưởng tình bạn vô hại đó. Một vài bố mẹ cho rằng chỉ cần dạy trẻ đừng bao giờ đi với người lạ, đặc biệt là trong một chiếc ô tô; nhưng các chuyên gia cho rằng

như vậy không đủ. Một khi đã bị lôi cuốn vào cuộc trò chuyện, có thể là hơn một lần và chưa bị gây hại gì, một đứa trẻ thân thiện sẽ quên mất rằng người này là “người lạ”. Nguyên tắc an toàn duy nhất là không nói chuyện gì cả, trừ khi có mặt bố mẹ hoặc người giám hộ. Cảnh báo Người Lạ Xấu là một cảnh báo tồi tệ phải đưa ra, ngay ở thời kỳ con bạn đang phát triển tình yêu và sự quan tâm tới toàn thế giới. Nhưng bạn không thể trốn tránh việc này và sẽ là điên rồ nếu hành xử như thể nó không quan trọng. Một vài công thức để đưa ra cảnh báo này bao gồm:

- “Con có nhớ truyện chó sói đội lốt bà ngoại không? Thật không may, có một vài người giông giống như thế. Họ có vẻ thân thiện và trông dễ thương, nhưng bên trong họ xấu xa như những con sói. Vì vậy để phòng trường hợp đó, đừng nói chuyện với người lạ.”
- “Hầu hết mọi người đều thân thiện với trẻ em và sẽ không làm hại chúng. Nhưng có một vài người – trông cũng như thế thôi – nhưng lại mắc một loại bệnh khiến họ muốn bắt những đứa trẻ đi khỏi bố mẹ chúng và làm đau chúng. Vì vậy để phòng trường hợp đó, đừng nói chuyện với người lạ.”

Bạn không cần đem ác mộng đến cho trẻ bằng cách mô tả những hành động tàn bạo đã diễn ra với những đứa trẻ khác, mối đe dọa “bị bắt đi” vốn đãđủ đáng sợ để truyền tải thông điệp rồi. Những điểm bổ sung để nhấn mạnh là:

- Hầu hết mọi người đều tốt bụng NHƯNG…
- Con không thể nhìn mặt mà bắt hình dong.
- Bố mẹ sẽ không bao giờ gửi người tới đón con mà không nói với thầy cô hoặc nói với con và làm điều gì đó để chứng tỏ người đó đúng là người được nhờ đón. Điều này có vẻ hơi nghiêm trọng quá, nhưng đừng bận tâm. Hồi tám tuổi, mẹ từ chối thẳng thừng đi về nhà với một người từ văn phòng của bố, mặc dù Mẹ Bề Trên và ba sơ khác biết điều đó là ổn và dùng mọi cách để thuyết phục mẹ. Mẹ đã giấu mấy đứa em nhỏ phía sau lưng và giữ vững lập trường như thể nữ anh hùng Joan d’Arc vậy.

- Đôi khi những người lạ xấu có thể giả vờ là bố mẹ hoặc thầy cô giáo khi họ cố gắng kéo con đi. Không ai trách con thô lỗ nếu con bỏ chạy và hét lớn "Ông ta không phải bố cháu!" hoặc thậm chí cắn họ. Hãy gọi những người lạ tốt bụng tới giúp con. Công an là an toàn nhất, hoặc người thu ngân, hoặc cảnh sát giao thông.
- Đôi khi những người con biết khá rõ hoặc những người thường rất tốt bụng lại có thể yêu cầu con làm những điều kỳ lạ mà con cảm thấy không đúng. Con không phải làm điều đó cho họ. Con thuộc về chính con, không thuộc về bất kỳ ai khác. Ngay cả bố mẹ con.
- Mông đít và chim/hĩm của con là riêng tư. Chẳng có vấn đề gì với chúng cả, chỉ là chúng thuộc phần riêng tư của mình. Con không phải chú ý đến ai đó muốn cho con thấy chim của ông ta hoặc muốn nhìn thấy của con, trừ khi ông ta là bác sĩ và mẹ hoặc bố có ở đó.

Để cân bằng giữa việc khuyến khích sự thân thiện và không thiên kiến với việc bảo vệ một đứa trẻ đôi khi phải ở ngoài một mình, bạn cần tinh tế một chút. Hầu hết chúng ta đều thiên về phía cẩn trọng, nhưng có một rủi ro thực sự khi chúng ta vẽ nên một bức tranh về toàn bộ thế giới bên ngoài gia đình giống như sào huyệt của những kẻ giết người, những kẻ hư hỏng và những tên chuyên sát hại trẻ em. Một phần rủi ro là bạn có thể tạo ra một đứa trẻ đầy sợ hãi, thiếu niềm tin và ghét người ngoài. Ngay cả nếu bạn không bận tâm về điều đó, thì hãy ghi nhớ sự nguy hiểm tương đương khi bỗng một ngày thằng bé phát hiện ra một người lạ nào đó hoàn toàn thân thiện. Và không nói với bạn, nhưng thằng bé ngấm ngầm rằng bạn đã sai về tất cả những điều khác nữa.

9Khi tiền bạc lên tiếng: Nhưng chúng nói gì?

C

ác nhà tâm lý học đã theo dõi quá trình nhận thức về tiền của trẻ em và nhận thấy trẻ phát hiện ra tiền sớm đến kinh ngạc.

Những bé hai tuổi cầm chúng trong bàn tay mũm mĩm và ngâm nga "Tiền tiền tiền!". Chúng biết nó "có giá trị", không giống như những viên sỏi trong một cái giỏ. Những tờ giấy hình chữ nhật này được giữ trong những nơi đặc biệt, luôn được cất đi, được bảo vệ nhờ những chiếc khóa kéo và những cái nắp. Người ta khẩn trương mò tìm chúng trong các cửa hàng, trông nom chúng cẩn thận, đóng chúng lại trong những chiếc ngăn kéo có chuông. Tiền! Nó có mùi của quyền lực, sự bí ẩn và sự cẩn thận. Nó là vật tổ của bộ lạc. Sau này, trẻ lại được nghe bố mẹ sử dụng từ này với vẻ lo lắng, hân hoan hay ảm đạm: "Đấy là rất nhiều tiền… tốt thôi nếu anh có tiền… anh có mang tiền không?" Nó là lời biện minh phổ biến cho hành động tước đoạt, sự vắng mặt, nỗi thất vọng: "Quá nhiều tiền, không thể mua được… Bố phải ra ngoài đi làm, để kiếm tiền… Khi con ở sân chơi thì mẹ làm việc, để kiếm tiền mua những thứ tốt đẹp…"

Quá trình nhận thức về tiền của trẻ em cũng lớn dần như mọi điều khác đến với chúng trong đời. Đầu tiên, trẻ hiểu được nguyên tắc trao đổi: kẹo đổi lấy tiền qua quầy. Dần dần, trẻ phát triển một vài ý tưởng về quy mô (không thể mua một chiếc ô tô với 40 nghìn). Sau đó là sự chia hết (một bé gái trong một nghiên cứu đã không nhận ra rằng vẫn có thể có được một cái kẹo 10 xu khi bạn chỉ có đồng 20 xu). Tiếp theo là ý tưởng về việc kiếm tiền (tiền đổi lấy dịch vụ), hoặc sự luân chuyển (bố lấy tiền từ sếp của bố để đưa cho người bán ga), cuối cùng là những khái niệm như lợi nhuận (người chủ cửa hàng thu tiền nhiều hơn tiền họ trả) và giá trị gia tăng (mua một cái que và một miếng vải, làm một con rối, kiếm tiền lời). Rồi bé hiểu

về lợi tức và tiết kiệm, tới thẻ tín dụng, việc tránh thuế, giao dịch chứng khoán và tài khoản ngân hàng. Quá nhiều đối với những chi tiết thực tế căn bản. Sự hứng thú, cũng như các vấn đề, nằm nhiều hơn ở khía cạnh cảm xúc và đạo đức của tiền.

Ở nơi nào đó, một đứa trẻ phải tìm ra câu trả lời cho các câu hỏi sau và chúng sẽ đi cùng thằng bé suốt cuộc đời. Làm thế nào mà con quyết định được các thứ khác nhau đáng giá bao nhiêu tiền? Hoặc các công việc khác nhau đáng được trả bao nhiêu? Công việc được trả tiền có khiến người ta có giá trị hơn không? Lợi nhuận thu được bao nhiêu thì là ổn? Khi nào thì việc nợ tiền là đúng? Có phải người giàu tốt hơn người nghèo không? Hay xấu hơn? Hoặc không tốt hơn cũng chẳng xấu hơn? Tại sao một vài người không có một chút tiền nào và bị đói, trong khi những người khác lại hoang phí tiền? Điểm khác biệt giữa người tiết kiệm với người keo kiệt là gì? Câu trả lời cho tất cả ẩn tàng trong những điều mà bạn và những người khác nói, trong những điều trẻ nghe được, trong những việc bạn làm và cách bạn làm chúng.

Ở bất cứ mức thu nhập nào thì bạn cũng có thể làm hỏng vấn đề này. Những gia đình nghèo-nhưng-trung-thực có thể đưa ra thông điệp sai chẳng khác gì những gia đình giàu-và-bất-cẩn. Bản thân tôi sinh ra thuộc trường phái con nhà nghèo và nuôi dưỡng một ý tưởng lãng mạn rằng lớn lên trong một gia đình nghèo sẽ giúp xây dựng tính cách. Một phần trong tôi tin vào điều này, tuy nhiên tôi không bao giờ có thể quên mô tả khủng khiếp của George Orwell về gia đình Comstock trong cuốn tiểu thuyết *Keep the Aspidistra Flying* (Để hoa tỏi vẫn bay): họ nghèo và cẩn trọng với tiền bạc và:

“Tác động đầu tiên của tất cả điều này là khiến anh ta sùng bái tiền bạc. Vào thời đó, anh ta thực sự ghét bỏ những người thân bị lâm vào cảnh khốn khó – bố mẹ anh ta, Julia, mọi người. Anh ta ghét họ vì ngôi nhà bẩn thỉu của họ, vẻ nhếch nhác của họ, thái độ không vui với cuộc sống của họ, những mối lo và tiếng rên rỉ không ngớt của họ về những đồng ba xu và sáu xu. Cụm từ quen thuộc nhất trong ngôi nhà Comstock là ‘Chúng ta không đủ tiền’.”

Từ khóa ở đây là “không vui”. Nhưng hàng tá tự truyện đã ghi lại những bức tranh khác nhau của việc lớn lên trong nghèo khó: về niềm vui, nụ cười và sự thích thú với những điều thú vị miễn phí của ánh mặt trời, mặt trăng và những công viên công cộng; của việc trẻ con đọc sách ở các thư viện và làm những chiếc ô tô đồ chơi tài tình từ xe nôi cũ. Trẻ con như chúng, vốn được nuôi lớn để không bị sự nghèo đói đánh bại, đến giờ vẫn là những người canh giữ tiền bạc tốt nhất và vui vẻ nhất khi chúng có tiền khi lớn lên. Những đứa trẻ phung phí tiền bạc và sa đọa, hoặc bủn xỉn và hợm hĩnh, là những trẻ có bố mẹ coi tiền bạc là một mối lo ám ảnh và nặng nề. Bạn và tôi có thể biết rằng tiền quả đúng là một mối lo ám ảnh và nặng nề: mẹo ở đây là đừng khiến cho bọn trẻ phải lớn trước tuổi.

Hãy tránh từ nhạy cảm “nghèo” khi nói về bất kỳ ai.

Mối nguy hiểm ngược lại là những gia đình quá nhiều tiền. Làm thế nào để con bạn dừng việc nói những lời gây tổn thương, ra vẻ kẻ cả hay thậm chí tỏ ra đáng ghét khi nói về những món quà Giáng sinh lộng lẫy của nó, trong khi trẻ không chủ định làm thế? Làm sao để bạn khuyên can con gái đừng khoe khoang, vênh vang về món đồ chơi Lâu Đài Sắc Đẹp Ở Xứ Sở Thần Tiên của Chú Ngựa Con? Nghe có thể đáng kinh ngạc, nhưng nhìn chung, bạn không phải làm gì ngoại trừ việc giữ im lặng và không làm mọi việc tồi tệ thêm bằng việc cố gắng quá mức. Đến khoảng mười tuổi, trừ phi chúng bị một gia đình hoặc ngôi trường quá nặng về vật chất làm hư hỏng, trẻ con vẫn mù tịt về giá trị tiền bạc. Chúng sẽ không bị khó chịu về tài sản trừ phi bạn khuyến khích chúng trở nên như thế: rất ít trẻ con không có thứ gì đó để khoe. Hãy trung lập. “Thế Lisa không có Lâu Đài Ngựa Con à? May mắn cho con đấy, vì cả hai có cùng một đồ chơi thì chán lắm. Con có nghĩ là bạn ấy sẽ cho mình tới chơi nữa để xem tàu hỏa chạy rầm rầm qua cửa sổ nhà bạn ấy không?” Hãy tránh từ nhạy cảm “nghèo” khi nói về bất kỳ ai: nó gợi lên hình ảnh cô bé bán diêm và mọi người ngủ trong một túp lều xung quanh gia đình heo. Tôi từng nghe kể về những đứa trẻ rất nghiêm túc đưa tiền tiêu vặt của chúng cho bố mẹ của bạn bè, sau khi nghe người

lớn thiếu cẩn trọng gọi họ là “nghèo”. Ít nhất, chúng cũng được trải nghiệm về việc người lớn có thể nhạy cảm đến lạ lùng thế nào về cái thứ kỳ lạ này – tiền.

Chẳng có gì sai trong việc cho đứa con nhỏ bé của bạn biết về sự nghèo khó.

Mặt khác, chẳng có gì sai trong việc cho đứa con nhỏ bé của bạn biết về sự nghèo khó. Những lời kêu gọi trên ti-vi hay báo chí luôn được đáp lại bằng ngọn lửa nhiệt huyết từ các bạn nhỏ: trao tặng đồ chơi, gây quỹ cho những bạn nhỏ vùng cao và viết cho các bạn những bức thư – tất cả đều là những nguồn vui, là sự cảm thông thực sự và lâu bền.

Vấn đề chỉ thực sự xảy ra khi trẻ hỏi, trực tiếp hoặc gián tiếp, rằng tại sao một vài người thì nghèo còn những người khác thì giàu. Tại sao cuộc sống lại không công bằng? Thật khó cưỡng lại cám dỗ của việc đưa cho chúng một câu trả lời sáo rỗng bởi suy cho cùng, đó là một trong số những bí ẩn lớn nhất và buồn nhất trên thế giới: người giàu sống trong lâu đài, người nghèo gác cổng, và có đúng là Chúa thực tình đã đặt họ ở cao hay thấp và sắp xếp đẳng cấp của họ không. Bạn có thể giải thích về nạn đói, hạn hán và động đất; bạn có thể nói về “vận may”, hoặc thử một vài khái niệm trong kinh tế tiền tệ (hoặc chủ nghĩa Mác, nếu có chiều hướng như thế); bạn thậm chí còn có thể, cầu trời là không phải vậy, thử dựng lên một lý thuyết không vững chắc nhưng rất an lòng rằng những người tốt và làm việc chăm chỉ sẽ không bao giờ phải đứng chờ đồ phát chẩn.

Nhưng rất khó để làm gì khác ngoài việc trung thực về sự không công bằng, thẳng thắn về sự thất bại và nhắc đi nhắc lại rằng bản thân tiền không tốt hay xấu, mà trung tính. Một vài người xứng đáng có tiền và không có được nó, người khác lại dễ dàng nhận được tiền dưới dạng thừa kế. Một vài người hưởng thụ đồng tiền, vài người khác lại để tiền phá hỏng cuộc đời họ. Bạn có thể nói rằng tiền không quan trọng, không phải là mọi thứ và không thể mua tình yêu; nhưng mặt khác, sẽ là điên rồ nếu không dạy con bạn tôn trọng

tiền và tiết kiệm một ít cho những lúc khó khăn. Hãy sáng tạo, xây dựng kiểu triết lý của riêng bạn, chỉ là đừng bỏ sót điều gì.

Tiền tiêu vặt

Là ứng dụng thực tế đầu tiên của tiền. Điểm kỳ lạ, ít nhất là ở Anh, là những nghiên cứu chỉ ra rằng gia đình càng giàu thì tiền tiêu vặt cho con càng ít. Một nhân vật truyền hình nổi tiếng cho các con của cô ấy, lúc tám tuổi, chỉ một nghìn mỗi ngày. Trong khi ở những gia đình công nhân lao động, lũ trẻ có thể nhận được tới hai mươi nghìn một tuần.

Tôi hoài nghi điều này. Trong những gia đình nhà giàu, dù sao thì trẻ con cũng được người lớn mua cho rất nhiều thứ tuyệt vời. Nhưng tôi thấy hơi có vấn đề khi chỉ cho con bảy nghìn một tuần, hay kể cả là mười nghìn. Với thời giá hiện tại, như vậy trẻ sẽ không có bất kỳ cơ hội nào để học cách dùng tiền. Thật không công bằng khi bắt một đứa trẻ phải tiết kiệm hai tháng trời để mua một cuốn truyện mà nó thích. Cho trẻ những khoản tiền ít đến ngớ ngẩn như thế tức là bạn đang khuyến khích trẻ nghĩ tiền của chúng khác với tiền của bạn – giống như thể một món đồ chơi vậy. Bạn phóng đại sức mạnh của bạn: nếu bạn mua một đồ chơi trung bình với bảy trăm nghìn, bạn đang nhấn mạnh rằng một người lớn có sức tiêu dùng lớn hơn gấp hàng trăm lần một đứa trẻ, rồi lặp đi lặp lại nhiều lần như vậy. Đứa trẻ sẽ cảm thấy không có sức mạnh và buồn phiền.

Bạn có thể nói rằng tiền không quan trọng, không phải là mọi thứ và không thể mua tình yêu; nhưng mặt khác, sẽ là điên rồ nếu không dạy con tôn trọng tiền và tiết kiệm một ít cho những lúc khó khăn.

Mặt khác, nếu đưa cho trẻ nhiều tiền hơn một chút, trẻ sẽ cảm thấy cần phải có trách nhiệm. Nó sung sướng với viễn cảnh rằng nếu không mua bất cứ thứ gì trong một năm thì nó sẽ có thể tiết kiệm để mua một bộ xe ô tô điện. Nó đưa ra quyết định, nó chia khoản tiền: tiêu 50 nghìn vào món đồ chơi quái vật không gian, sau đó ngậm ngùi ước giá mà nó đã không làm thế; cho tiền vào một tài khoản

tiết kiệm, rồi nhìn thấy khoản tiền lớn lên thực sự. Thằng bé sẽ dành 25 nghìn cho quỹ từ thiện và được thông báo khoản tiền đó đủđể mua gạo cầm hơi cho cả một gia đình vùng lũ lụt và giúp họ sống thêm hai ngày nữa trước khi chết đói. Thằng bé sẽ có một chút trải nghiệm về sức mạnh, trách nhiệm và tính lưỡng nan của tiền bạc. Nhìn chung, tôi nghiêng về phía cho nhiều tiền tiêu vặt nếu bạn có thể.

IMG_1513

Kiếm tiền

Là một khái niệm hữu ích khác. Có một số cách hợp pháp để trẻ từ khoảng bảy tuổi có thể kiếm tiền, nhưng chúng ta có thể đạt nhiều mục đích hơn nếu sử dụng tiêu vặt để thưởng hoặc phạt. Tôi thu của con vài đồng mỗi lần chửi bậy, khạc nhổ, đánh hay những hành vi tương tự trong tuần, điều này khuyến khích con hiểu khái niệm trừ; và tôi trả một khoản nhỏ cho các công việc nhà không nằm trong nhiệm vụ thông thường (Hãy chú ý: trẻ con có thể trở nên rất vụ lợi vào khoảng sáu tuổi và bắt đầu tính phí cho những việc nhà hết sức hiển nhiên như dọn bàn hoặc dọn dẹp phòng ngủ. Đừng để bị lừa phỉnh). Kiếm được những đồng tiền đầu tiên là một niềm vui tuyệt vời và đáng trân trọng. Đừng phá hỏng điều đó bằng việc chiều chuộng cho con gấp đôi số tiền đã thỏa thuận: cảm giác khi thực sự kiếm được năm nghìn thích hơn nhiều so với cảm giác được chiếu cố cho mười nghìn.

Cảm giác khi thực sự kiếm được năm nghìn thích hơn nhiều so với cảm giác được chiếu cố cho mười nghìn.

Tiêu pha

Trẻ cần được tùy ý tiêu khoản tiền đầu tiên. Một số gia đình kiểm soát việc này quá độc đoán. Những thứ đồ ngọt độc hại hoặc những đồ vật nguy hiểm rõ ràng là phải được kiểm soát hoặc bị cấm, nhưng nếu không phải những thứ đó thì con có quyền lãng phí số

tiền mà con kiếm được. Chúng ta muốn bảo vệ con khỏi cái cảm giác ớn lạnh vàđáng sợ khi mở món đồ được bọc gói rất màu mè ra và trông thấy thứ đồ chơi siêu rởm, nhưng chúng ta không có quyền đó. Một câu nói nổi tiếng của giới chính trị gia Anh khi một thủ tướng về hưu là: "Các cố vấn đưa lời khuyên và các bộ trưởng quyết định." Cha mẹ chỉ là những cố vấn, dù rất khổ sở để chấp nhận điều đó. Một trong những nhiệm vụ khó khăn nhất của việc làm mẹ là đứng loanh quanh hàng giờ liền trong cửa hàng đồ chơi trong khi đứa con bồn chồn, vừa khổ sở vừa khao khát, nhìn chòng chọc vào các bảng giá và cố gắng đưa ra quyết định. Đừng nói gì cả. Hãy lấy sách ra đọc. Đừng làm hộ con.

Đổi chác

Tôi giữ quan điểm có thể trái với thông thường. Tôi không nghĩ bố mẹ có quyền can thiệp vào việc mua bán khá kỳ lạ giữa những đứa trẻ với nhau trong độ tuổi này. Nếu con bạn là kiểu người có xu hướng đổi một món siêu đồ chơi tối tân giá 50 nghìn lấy hai hòn bi và một thỏi sô-cô-la, hãy cứ để con làm thế (Trừ phi bạn khá chắc chắn là con bị bắt phải làm như vậy. Khi đó, hãy nói chuyện với cả hai đứa trẻ, nếu cần). Nếu thằng bé thực sự muốn mấy thứ đồ lặt vặt kia, hãy chia tay với số tiền của bạn và học bài học của mình: thật không công bằng khi áp đặt hệ giá trị của người lớn vào những đứa trẻ. Nếu bạn thực sự không thể chịu đựng được cảnh những đồ thiết yếu, như những bộ xếp hình chẳng hạn, rời khỏi nhà mình, hãy nói thằng bé chỉ có thể đổi những thứ mà nó tự mua (không phải những món quà) mà không cần phải xin phép.

Cho tặng

Là một vấn đề khó hơn. Nhìn chung, để được sống yên bình và có mối quan hệ ngang bằng với những người hàng xóm, một nguyên tắc tốt là trẻ con không bao giờ nhận tiền hoặc cho tiền bất kỳ ai bên ngoài gia đình mà bạn không được biết – trừ khi thông qua một quỹ từ thiện phù hợp. Trẻ con tuổi này cũng không nên cho mượn, hoặc mượn, bởi rất khó để có thể theo dõi hay kiểm soát xem đồ đạc đi đâu. Đó còn là khởi nguồn dẫn đến sự oán giận lẫn nhau nữa.

Thật không công bằng khi áp đặt hệ giá trị của người lớn vào những đứa trẻ.

Bạn có thể nắm được tất cả những điều này. Nhưng tôi có thể nói cho bạn một điều khó khăn vẫn chờ phía trước. Khi dạy trẻ dùng tiền theo cách có ý nghĩa, bạn sẽ rơi vào tình huống khá khó khăn là phải giải thích cho trẻ rằng một người rơi vào hoàn cảnh thiếu thốn mà không có quỹ dự phòng không hẳn đã là người vô trách nhiệm hoặc kém cỏi. Một cô bé con nhà giàu mà tôi biết đã dừng lại trước một người lang thang gần Charing Cross và hỏi mẹ thật lớn: “Tại sao người đàn ông này không mở một Tài Khoản Tiết Kiệm Nhỏ khi ông ta còn nhỏ hả mẹ?” Ánh nhìn giận dữ từ kẻ lang thang phiêu bạt sống trong những chiếc hộp các-tông và một đồng năm bảng vẻ tội lỗi của mẹ cô bé không làm dịu được lòng tự trọng của ông; hai mẹ con rời ngay đi, âm thanh của những lời giải thích tan dần vô ích trong buổi tối lạnh lẽo.

10Quần áo lâu bị cũ: Bật mí cách chọn quần áo

Đ

ến một lúc nào đó, trong khoảng từ mốc bỏ bộ quần áo liền thân cho trẻ sơ sinh đến lúc đủ lớn để mặc trang phục dành cho đám cưới, trẻ con sẽ hình thành ý thức về trang phục.

Thẳng thắn mà nói, nhận thức này càng tới muộn thì càng may cho bạn. Nếu con bạn muốn được mặc cùng một kiểu quần áo thể thao cho-trai-hay-gái-đều-được mà chỉ cần tăng dẫn kích cỡ, từ khi bốn tuổi cho tới tuổi có thể quan hệ tình dục, thì vấn đề duy nhất của bạn là thỉnh thoảng làm dáng cho con trong vài giờ đồng hồ. Đôi khi đây có thể là một thử thách (tôi nhớ rất rõ kỹ thuật của riêng mình là trở nên cứng đờ và hét lên khi ai đó bắt tôi mặc áo dài tiệc nhung đỏ với cổ ren) nhưng nó sẽ tiết kiệm tiền cho bạn và, về mọi mặt, giúp bạn tránh bực bội. Trẻ con trông đáng yêu trong những bộ quần áo thời trang, nhưng một đứa trẻ mới bé xíu mà đã quá quan tâm tới quần áo thì hẳn là vừa khó chịu vừa tốn kém. Vấn đề không chỉ nằm ở mặt hậu cần: món đồ mà một đứa bé như vậy muốn mặc thường hoặc là đang giặt chưa khô, hoặc quá nhỏ, hoặc sẽ có giá tới 500 nghìn; mà còn ở sự thực là một đứa bé thường xuyên chải chuốt trước gương không phải là điều phù hợp. Trẻ ăn mặc xuề xòa, không quá ý thức về vẻ bề ngoài, năng động và khỏe mạnh thì dễ sống cùng hơn. Hầu hết trẻ đều rơi vào khoảng giữa hai nhóm đó: không quan tâm quá mức về bất cứ thứ gì ngoại trừ sự thoải mái, mà vẫn có những lúc chợt phát cuồng với chiếc áo len nào đó hoặc những bộ áo may liền quần cũ rích có hình thêu.

IMG_1514

Bất kể con bạn thuộc nhóm tính khí nào thì vẫn rõ ràng là từ ba tới tám tuổi, vấn đề quần áo hoàn toàn khác với trước đây. Bỉm tã chỉ là

kỷ niệm, nôn trớ rất hiếm hoi và quan trọng nhất, con bắt đầu độc lập trong việc mặc quần áo. Sự độc lập đáng quý này (ý tôi là đáng quý đối với bạn vì bạn có thể nhâm nhi một tách cà phê vào buổi sáng) nên được nuôi dưỡng và khuyến khích với những loại quần áo dễ xỏ, có cổ rộng và cạp co dãn. Đúng là những cậu bé trông sẽ rất tuyệt vời trong những chiếc sơ mi với nút khuy áo thực thụ, nhưng những bất lợi của loại quần áo này cũng quá rõ ràng. Trẻ con ở độ tuổi năng động và hay nghịch bẩn cần rất nhiều quần áo, hàng ngày thường phải thay hết các món đồ kể cả áo len, nên chỉ có chỗ cho nhiều nhất là ba bộ trang phục "đẹp nhất". Ở tuổi đang lớn nhanh như thổi này không có chỗ cho đồ thời trang. Nếu sáng suốt, bạn hãy cương quyết chống lại việc đó và đừng bao giờ gợi ý cho con khi còn quá nhỏ về những khái niệm như "thời thượng" hoặc "thời trang". Một bà mẹ thành thị lo lắng với đứa con thông minh xinh đẹp lẽo đẽo theo sau kể lại: "Những thứ con bé có mà chưa bị chật thì con bé sẽ nói là lỗi thời, và ngược lại". Con gái cô ấy sáu tuổi. Tất nhiên, thời gian sẽ ảnh hưởng tới những gì chúng mặc bởi thời trang quyết định đồ bán trong các chuỗi cửa hàng, nhưng chủ ý khuyến khích điều đó thì quả là điên rồ. Theo quan điểm mà tôi thừa nhận là khá lập dị của mình, khuyến khích "sự nữ tính" ở con gái trong độ tuổi quá nhỏ cũng là điều điên rồ. Sau này sẽ có đủ thời gian cho việc đó, còn bây giờ, hãy cứ để chúng chạy, xé toạc đồ và nhún nhảy vô tư trong những bộ quần áo kiểu con trai. Xét cho cùng, đó chính là sự tự do mà rất nhiều phụ nữ đang đấu tranh để có được.

Nếu đến nay bạn vẫn đang đồng hành vui vẻ với một đứa trẻ mặc lại đồ được cho, bạn nên biết rằng có những mức độ phân cấp rõ ràng trên thị trường quần áo trẻ em béo bở và hãy chú ý tới loại cửa hàng mà bạn đi lạc vào. Đây là hướng dẫn của một người hay hoài nghi:

Đẳng cấp cao nhất

Ở bất cứ thành phố lớn nào cũng có vài cửa hàng bán những loại trang phục đặc biệt cầu kỳ như áo len không thể giặt máy, váy dạ hội bằng lụa nguyên chất dành cho những cô bé bốn tuổi (cũng chỉ

được giặt tay), áo khoác chỉ có thể đem ra tiệm giặt khô… Chúng sẽ làm bạn vỡ tim. Những thứ quần áo này được thiết kế cho các bố mẹ có vú nuôi với nhiệm vụ duy nhất trong đời là ủi quần áo và lau chùi tụi trẻ con bốn lần một ngày. Chúng rất tốn kém và lợi ích duy nhất của chúng là có thể được truyền từ đời này sang đời khác (chấp nhận vết bẩn không thể gột sạch) trong 50 năm. Cũng cần phải nói là những chiếc áo khoác vải đẹp đẽ với những chi tiết người lớn trong đường may cứng quèo quanh cánh tay của một đứa trẻ năm tuổi sẽ vô cùng khó chịu. Tôi biết, tôi đã từng mặc một chiếc như thế.

Ở tuổi đang lớn nhanh như thổi này không có chỗ cho đồ thời trang.

Rất rất thời thượng

Các cửa hàng này bán những chiếc váy tuyệt đẹp có 50 lớp lót, áo vét chắp vá nhiều màu từ Bali, áo vét đi ăn tối có đồng xu xê-quin cho các cậu bé, cùng tất cả các loại đồ nhảy hở hang và bộ đồ ôm sát không thể tưởng cho các bé gái. Những thứ quần áo này đắt tiền, nhưng những người thiết kế ra chúng đã chẳng hề chú ý tới chiếc bụng tròn của những đứa bé chập chững biết đi, những chiếc máy giặt, hoặc nhu cầu đi vệ sinh khẩn cấp. Chúng sẽ làm thủng, làm bạc màu, chạy và xé toạc trong vòng một tuần. Nhưng cũng chẳng quan trọng bởi đến lúc đó thì chúng cũng đã lỗi thời rồi. Và nếu bạn đã mua chúng thì hẳn bạn phải có nhiều tiền cơ mà.

Thị trường cao cấp

Hầu hết những thương hiệu này là quần áo ngoại, chất lượng lẫn thiết kế đều tuyệt và giá cả vì vậy cũng không hề thấp. Tuy nhiên, chất liệu của dòng trang phục này thường thân thiện hơn, giặt thoải mái và có thể truyền lại cho các thành viên trong gia đình qua nhiều năm liền. Nếu mua chúng, hãy mua cỡ lớn một chút, nếu không bạn sẽ tiếc đứt ruột khi con mặc chật trong vòng một mùa.

Trong khi chỉ có tính đồng bóng mới khiến một bà mẹ bình thường mua quần áo từ hai loại cửa hàng đầu tiên, nhóm cửa hàng cao cấp đáng để thỉnh thoảng xem xét, đặc biệt là với một gia đình lớn hoặc có cả một tập hợp các cháu trai cháu gái để tặng lại. Nhiều trong số những quần áo này còn tốt đến mức có thể bán đi nếu bạn hết tiền.

Cửa hàng theo chuỗi

Có lẽ đây chính là nơi cho hầu hết chúng ta. Những bộ đồ rộng rãi thoải mái, áo thun, áo len (ưu tiên những đồ không chi chít hình quảng cáo cho những đồ chơi không hợp thời), quần với cạp chun phía sau để những cậu bé lười biếng không phải đóng khuy hay khóa quần, váy thun cho các bé gái có thể chui đầu dễ dàng, sáu bộ quần lót dáng đùi và tất – đây là những thứ cần thiết trong một tủ quần áo tiện dụng. Và nhìn chung, lũ trẻ phải được coi như những người lao động chân tay: quần áo của chúng cần phải bền, trông tươi tắn và có thể để quên được. Các cửa hàng theo chuỗi hiện nay cũng rất phổ biến, chất lượng khá tốt và dịch vụ ổn. Chỉ có một điểm theo tôi rất cần lưu ý, đó là hiện nay các cửa hàng có xu hướng bán đồ của mùa mới rất sớm. Ví dụ, từ tầm tháng chín ở miền Bắc là họ đã bán quần áo cho mùa thu-đông rồi. Hãy tranh thủ để mua được đồ đẹp, tránh hàng nhái và không bị tăng giá như vào chính vụ. Nhưng hãy tỉnh táo một chút: vì đồ bán trước mùa nên bạn cần ước chừng xem con mình liệu có lớn thêm nhiều trong vài tháng tới không, từ đó căn cỡ quần áo cho chuẩn.

Đặt hàng qua mạng

Hình thức này hiện cực kỳ phổ biến. Với những bà mẹ đi làm bận rộn, chúng là một ân huệ và một niềm vui. Phải thừa nhận rằng sẽ có những lúc bạn ra phố và gặp không ít em bé mặc cùng loại váy/quần/áo với con mình, vì các cửa hàng nhỏ lẻ bán qua mạng thường có những mối hàng hóa chung; nhưng cũng không thể bỏ qua thực tế là giá của những bộ đồ này khá hợp lý, chất lượng tốt, lại nhàn nhã, không phải bon chen ra phố, tìm chỗ để xe và lê lết qua các cửa hàng. Dù sao thì hầu hết trẻ em không thích đi mua sắm quần áo, vì thế bạn có thể chỉ cần đo kích cỡ và gửi thông số đi. Tuy nhiên, mua sắm online thường rất dễ khiến bạn tiêu nhiều

hơn ý định ban đầu. Hãy tỉnh táo và biết kiềm chế. Một điểm nữa: đừng quên hỏi xin người bán hàng cho xem ảnh thật của sản phẩm (chớ tin 100% vào hình ảnh quảng cáo). Cũng nên lưu ý mà hỏi rõ về chính sách đổi hàng, phòng trường hợp đồ đặt về không vừa (thuộc nằm lòng đủ các hệ kích cỡ quần áo châu Á – châu Âu – Nhật Bản… đôi khi cũng chưa ăn thua!), con không thích ("Không, con thích Người Nhện cơ mà, sao mẹ lại mua Người Dơi?")… Mua nhiều lần là bạn sẽ có kỹ năng thôi. Nhưng vẫn chúc may mắn!

Thị trường cấp thấp

Nhìn chung, những điều sau đây là không thay đổi: chúng là loại quần áo được may vội bằng vải loại rẻ tiền, trông vẫn ổn sau một hoặc hai lần giặt nhưng sau đó bắt đầu lộ diện nguồn gốc thứ cấp: vải xù lông, chun quần giãn nhanh, tuột cúc, tuột đường may… Tuy nhiên, chúng là thứ mà đa phần chúng ta đều mua được vào một lúc nào đó, đặc biệt là khi lũ trẻ lớn quá nhanh. Thường thì bạn có giá hời hơn tại:

Hàng thùng

Tôi thấy không ít bà mẹ khá "sành điệu" lại chăm chỉ tìm đồ cho con ở những cửa hàng bán đồ đã qua sử dụng. Có lẽ là vì họ có gu quần áo vốn không tồi, lại sành sỏi nên biết đồ cũ của hãng nào, của cửa hàng nào, là dùng lại được. Và "được" đối với họ "không phải dạng vừa" đâu nhé, mà có nghĩa là hàng độc, màu sắc "tây tây" và chất lượng khỏi bàn (vì chỉ những đồ thực sự "xịn" thì người bán lại mới được giá – mà đồ xịn thì hẳn phải xuất phát từ các cửa hàng loại số 1, số 2, số 3 ở trên). Không bố mẹ nào trên thế giới phải xấu hổ vì sử dụng chúng. Bộ váy tiệc được yêu thích nhất của Rose trong ba năm liên tiếp chỉ tốn có 180 nghìn; tôi chớp lấy ngay được vài chiếc quần đùi và áo thun tuyệt vời một mùa hè nọ chỉ với 250 nghìn cho cả lố, vải cô-tông nguyên chất và phong cách thì sành điệu.

Đồ tự may

Giá trị lớn nhất trong tất cả. Tuy nhiên, có một chuyện đáng cẩn trọng là: một cô gái mà tôi quen quyết định tự may một bộ đồ cho con, bèn dành ba tiếng đồng hồ và 300 nghìn để chọn mua vải, rồi sau đó thấy một chiếc giống y như thế bán với giá 200 nghìn trong một đợt giảm giá ở cửa hàng cao cấp. Suy cho cùng, đức tính tốt không phải lúc nào cũng được khen thưởng.

11Thú cưng: những con chuột nhảy kinh khủng và những con cá vàng giang hồ

K

hông nghi ngờ gì, giữa trẻ con và động vật có một mối liên hệ đặc biệt nào đó. Nhìn trẻ vuốt ve một con ngựa hoặc bế một con mèo dễ tính, bạn sẽ nhận ra điều đó. Hay quan sát một đứa bé nhỏ hơn tô màu những mảng lông trắng của chú chó trong nhà hoặc một đứa bé đang tuổi chập chững dùng chú chó Labrador của gia đình làm khung tập đi.

Thậm chí những người đàn ông trưởng thành có thể kể lại đầy ủy mị khi nhớ về chú mèo thời thơ ấu, còn bản thân tôi đã để một túm lông của chú chó cưng trong một cái mề đay và mang nó qua những tổn thương tuổi vị thành niên. Thêm vào đó, khi được yêu cầu viết về một "kỷ niệm tuổi thơ thiêng liêng" cho một cuốn sách từ thiện, tôi thấy chiếc máy đánh chữ tự động ném ra những dữ liệu mà tôi đã không chủ đích nghĩ đến trong nhiều năm: câu chuyện về chú chim Birdie bị nhốt trong lồng, sống thọ khác thường và đồng hành cùng tuổi thơ tôi. Ồ phải rồi, động vật quan trọng với lũ trẻ.

Tuy nhiên, chúng ta cần có một cái nhìn lạnh lùng và không ủy mị đối với toàn bộ chủ đề này, nếu không rốt cuộc bạn sẽ có một đứa con bị cắn hoặc bị buồn chán; hoặc khả năng tươi sáng nhất là có một con mèo quá hiếu động, một cái thảm bị phá nát và cả một cái bể toàn cá vàng chết.

Nếu bạn thực sự là người yêu động vật, có lẽ bạn không cần nhiều đến chương này. Ngoại trừ một cảnh báo quan trọng mà mọi người đều cần: những con thú cưng mà ta đang có, dù dễ thương đến mấy, cũng có thể nổi điên với một đứa trẻ. Những chú chó rất hay

ghen: đừng bao giờ để chúng một mình với đứa con bé nhỏ của bạn cho đến khi bạn hoàn toàn chắc chắn về lòng nhân đức của chúng. Hãy nhớ rằng một chú chó không thèm để ý đến trẻ sơ sinh hay trẻ chập chững biết đi lại có thể trở nên cáu kỉnh khi đứa bé lớn lên. Rất hiếm – thường thì nó diễn ra ngược lại – nhưng chuyện đó có xảy ra. Tương tự đối với chó của những người khác khi bạn đến thăm: một chú chó trong lúc xấu tính có thể vồ tới mà ngoạm sơ một miếng vào mặt trẻ. Và hãy cảnh giác về móng vuốt của những con mèo. Hầu hết bọn mèo sẽ tránh đối đầu bằng mọi giá, nhưng nếu bị nắm đuôi thì chúng sẽ hoảng loạn thực sự. Hãy yêu cầu bọn trẻ đối xử với chúng bằng tất cả sự tôn trọng, giống như bạn vẫn làm, đồng thời làm rõ thông điệp là giống như việc bản thân bọn trẻ không phải thơm hay ôm bất kỳ ai mà chúng không muốn (thông điệp chống-bạo-hành-trẻ-em hiện đại số 1 – như được dạy trong tất cả các trường học tốt), mèo cũng không bắt buộc phải làm thế nếu chúng không thích.

Nuôi thú cứng rất có ích. Chúng dạy trẻ sự dịu dàng và tôn trọng những vật sống.

IMG_1515

Nếu bạn chưa bao giờ dính dáng nhiều đếnđộng vật, nhưng cảm thấy con bạn muốn có thú cưng và việc nuôi thú cưng có thể mang lợi ích cho con, thì đây là hướng dẫn cho người mới bắt đầu. Tôi đã viết ra nó với vẻ đáng chán nhất có thể, cố tình bỏ đi ánh mắt ngọt ngào đầy tin tưởng, bộ lông xồm xoàm và dáng vẻ đầy âu yếm của những con vật đang cố để được vào sống với gia đình bạn. Tôi nói với tư cách một người có một con mèo con trên vai, một con khác đang cắn chiếc giày bên trái, một con lợn đang ụt ịt bên ngoài cửa sổ và một con nhím con ù lì đang nằm ườn bên cạnh bếp.

Chó

Mọi người đều biết những điểm tốt của chúng: người ta tha thứ cho chúng nhiều lần bởi chúng quá sức tận tụy và không phán xét.

Nhưng cho đến khi con bạn hơn mười tuổi và có khả năng (phụ thuộc vào khu vực bạn sống) tự dắt chó đi dạo, việc mua một con chó là điên rồ, trừ khi bạn muốn một con cho riêng mình. Những chú chó cần khá nhiều đồ ăn, đi dạo hằng ngày và diệt ký sinh trùng định kỳ, đặc biệt là khi có trẻ con ở xung quanh. Ký sinh trùng Toxicara canis là một mối đe dọa nghiêm trọng có thể gây mù lòa. Thêm vào đó, ở nhiều khu vực, người ta sẽ yêu cầu bạn tự dọn phân chó. Mang theo những cái xẻng trắng be bé và những chiếc túi ni-lông hẳn không phải là ý tưởng hay nếu bỗng nhiên bạn muốn tận hưởng thiên nhiên tươi đẹp.

Nếu bạn có một chú chó, hãy chú ý tới nòi giống của nó. Tuy hơi kỳ lạ, nhưng những giống chó to thường lành hơn những chú chó “đồ chơi” nhỏ và một chân lý hiển nhiên là chó lai hầu hết đều dễ chịu hơn chó thuần chủng. Những chú chó cảnh được phối giống hoàn toàn chỉ vì vẻ bề ngoài, không phải vì tính khí, thế nên một chú chó xấu tính cũng có thể được phép phối giống nếu nó đủ xinh đẹp. Mặt khác, chó lai lại được phối giống vì khả năng làm bạn đồng hành hoặc không thì là do ngẫu nhiên, cho ra kết quả là chúng hiền hơn và thân thiện hơn.

Nhưng nếu bạn thực sự là người mới bắt đầu nuôi chó, đừng chỉ hỏi lời khuyên của một người, hãy hỏi một vài người. Và hãy huấn luyện chó: tới các lớp dạy chó phục tùng rồi để một cô nàng chuyên huấn luyện chó dữ tợn và bỗ bã quát vào mặt. Những lớp huấn luyện chó sẽ vô cùng buồn chán đối với những người không có hứng thú, nhưng những chú chó không có kỷ luật và không được huấn luyện lại là một mối nguy hại. Nhân tiện nói về việc này: đừng, tuyệt đối đừng, bị cám dỗ mà mua một chú chó con trông dễ thương và kiêu ngạo từ một trong những giống “tấn công” sau: Rottweiler, Dobermann, thậm chí Alsatian cũng có lịch sử kinh khủng của việc bất ngờ tấn công trẻ con mà không cảnh báo trước. Đôi khi chúng còn giết cả đứa bé. Trong vài giây.

Mèo

Là loài động vật độc lập và cứng đầu. Chúng có thể khiến lũ trẻ tức giận vì khăng khăng tự chọn xem muốn ngồi lên đùi của ai và chúng

thích những người không di chuyển liên tục. Nếu bạn có những chú mèo con, hãy chọn những con mạnh bạo nhất và láo xược nhất trong lứa. Hai con sẽ vui hơn là một, bởi vì chúng vật lộn và vồ chụp và tăng sự tự tin của nhau khi đối mặt với lũ trẻ to lớn đáng sợ. Những chú mèo nhà không cần tập thể dục, chúng chỉ phi ra vào qua cái lỗ chui của mèo. Tuy nhiên, nếu bạn một mực muốn nuôi một con trong nhà, bạn phải dũng cảm đối mặt với vấn đề đi vệ sinh của chúng. Những cái khay ị mà bọn mèo lớn vẫn dùng thường không hề dễ chịu, đặc biệt nếu bạn có một đứa con đang tuổi tập bò hoặc chính bạn đang mang bầu (chúng mang rủi ro truyền bệnh tật cho phụ nữ mang bầu). Những cái khay ị ấy rất tốn kém. Và đồ ăn của mèo cũng vậy.

Mặt khác, trẻ nhỏ có thể có một mối quan hệ thực sự với những chú mèo. Nicholas và Rose đã từng đi hát thánh ca cho chú mèo Nelson quá cố của chúng tôi trong dịp Giáng sinh, hát rằng: “Nếu bạn có một miếng thịt bằm hoặc một ít tiền, bạn sẽ cho chúng tôi, phải không Nellie?”

Tuyệt đối đừng bị cám dỗ mà mua một chú chó con trông dễ thương và kiêu ngạo từ một trong những giống “tấn công” sau: Rottweiler, Dobermann hay Alsatian.

Thỏ và chuột lang nhà

Nhỏ, dễ mang đi, nhiều lông và ăn thực vật (do đó, phân của chúng không quá kinh khủng). Chúng có thể sống ngoài trời trong các cái chuồng thỏ, do đó bếp nhà bạn sẽ không có mùi. Còn gì tuyệt vời hơn thế? Ồ, sẽ tuyệt vời hơn nếu bạn không cảm thấy tội lỗi. Chúng rõ ràng là vô cùng buồn chán khi ở trong chuồng. Chúng muốn chạy chơi trên cỏ. Vậy là bạn cho chúng chạy, rồi con chó của nhà bên cạnh xông tới cắn chết chúng. Hoặc chúng đào hang trốn ra và bạn phải mất hàng giờ lần mò xung quanh bờ rào vì chúng có thể chết nếu ở ngoài một đêm.

Và chúng cũng cần – đây mới là vấn đề khó khăn – được xử lý thường xuyên để giữ chúng đủ thuần hóa cho bọn trẻ; rồi cả hai loài đều cào bới trên tay người, khiến những đứa trẻ nhút nhát sợ và đánh rơi chúng (và có thể làm chúng bị thương). Sau một tuần vô cùng sung sướng, thể nào trẻ cũng cảm thấy chán ngay, để lại nhiệm vụ huấn luyện và trông nom cho bạn. Bạn còn phải đọc một vài tờ giới thiệu về những loài vật này, vì có rất nhiều nguyên tắc kỳ lạ mà một người có thể không biết: bạn có biết rằng chuột lang nhà cần được cung cấp vitamin C hằng ngày? Rằng những chú thỏ giống Hà Lan Nhỏ không được ăn quá nhiều xà lách? Bạn còn chỗ nào trong đầu để mà tìm hiểu những thông tin này không?

Dầu vậy, gia đình nào có vườn hoàn toàn có thể nuôi một chú thỏ, để nó nhảy xung quanh nhà bếp từ lúc còn bé, thuần hóa nó hoàn toàn, sau đó để nó sống bên ngoài. Tôi biết một gia đình nuôi một con thỏ đã được thuần hóa từ nhỏ trong vườn. Sau đó họ còn mang về thêm một đàn thỏ hoang và thuần hóa chúng. Gia đình đó vui chơi cùng những chú thỏ đầy vườn, thân thiện và vô cùng dễ thương. Đó là một cảnh điền viên thơ mộng. Cô bạn Sheridan của tôi đã làm thế và điều đó tốt cho cô, nhưng tôi thì không làm được như vậy; và chỉ có bạn mới có thể đánh giá liệu bạn có làm được không.

Chuột lang thì không thể sống tự do quá lâu, và thẳng thắn mà nói thì chúng có tính khí buồn chán nhất trong tất cả các loài mà tôi biết.

Chuột nhảy gerbil và chuột hamster

Nhỏ hơn và dễ mang đi hơn, lại ít gây cảm giác tội lỗi hơn vì ít ra chúng còn có bánh xe để tiêu khiển. Nhưng chuột nhảy thì đặc biệt phải sống trong nhà. Trong nhà bạn có góc nào để cái lồng chuột không bị đá đổ hoặc đạp không? Con bạn sẽ đảm nhiệm việc vệ sinh lồng và thay nước chứ?

Điều khiến lũ trẻ thích thú là những loài gặm nhấm nhỏ này có khả năng tiêu khiển vào mùa đông hơn là những chú thỏ, vì chúng dễ tìm thấy. Tuy nhiên, chúng là những sinh vật mong manh và có thể chết bất cứ lúc nào – một điều vô cùng đau lòng.

Rõ ràng là rất vui khi lũ trẻ chăm sóc những con vật bé nhỏ này; nhưng chúng có xu hướng để chuột chạy đi, để sau đó bạn phải mò tìm dưới tủ quần áo. Điều tương tự xảy ra với những chú chuột thường, ngoại trừ việc một khi chuột thường trốn ra ngoài thì nó sẽ ở ngoài luôn, theo như kinh nghiệm của tôi. Đôi khi nó kết đôi với những chú chuột hoang và bạn sẽ có những con vật mang bộ lông chia khoang nhiều màu bí hiểm, ra vào chạn thức ăn của bạn suốt nhiều năm sau đó, mà bạn thì không muốn hạ độc chúng chỉ vì bạn, theo một nghĩa nào đó, là bà của chúng.

Cá

Đừng mua cá vàng hoặc cá vùng nhiệt đới, dù con bạn có van nài cỡ nào, trừ phi bạn thực sự thích có một bể đẹp đẽ trong nhà. Sau một thời gian, chú cá vàng cô đơn, buồn bã trong một cái bát không được lọc và không được bổ sung ôxy sẽ tạo nên một cảnh tượng chẳng lấy gì làm vui. Đó cũng là một ví dụ tồi cho con bạn về việc chăm sóc những sinh vật sống. Vậy là bạn phải tự quăng mình vào một mớ việc gồm mua máy tạo bọt phù hợp và một cái bể lớn, rồi cho chúng những cái cây để bơi lội xung quanh. Nhưng vấn đề là trẻ có thể nhanh chóng đánh mất hứng thú với trò cá kiểng này.

Chúng tôi từng mua cá vì lũ trẻ van nài, một vấn đề kỳ lạ phát sinh. Tất cả lũ cá đều chết, ngoại trừ Albert. Mỗi lần chúng tôi đưa thêm cá vào ở cùng Albert, chúng cũng chết. Albert lớn nhanh. Chúng tôi quyết định là chú cá này hoặc là mang một loại bệnh AIDS của cá, hoặc là một kẻ chuyên ăn cá. Vậy là chúng tôi có cả một năm với duy nhất một chú cá giết người, cô độc trong cái bể khổng lồ, tốn điện và ánh sáng. Cuối cùng, chúng tôi đưa Albert ra hồ ngoài vườn để chú ta tha hồ lặn ngụp và bơi lội. Chú ta đã sống ở đó mãi cho đến trận đại hạn hán năm 1989, khi người ta phải nghĩ rằng chú đã chết. Lũ trẻ đến lúc đó cũng đã quên hẳn chú, do đó chúng tôi không mất miếng gỗ để làm Bia Tưởng Niệm Albert.

Chim chóc

Cảm giác tội lỗi lại nổi lên. Chưa ai từng xác minh về việc chim không phiền nếu bị ở trong lồng. Tôi nghĩ là chúng phiền đấy. Cứ

cho rằng cái lồng đủ lớn và được treo trên tường, còn chú chim có rất nhiều hạt kê, một cái chuông, một miếng cá mực và nhạc phát từ đài ra để ngâm nga theo, tôi đoán cuộc sống như thế hẳn không tệ lắm. Hãy chắc chắn rằng bạn không mua một loài chim nằm trong danh sách quý hiếm cần được bảo vệ (ví dụ như chim sẻ Châu Phi). Lũ trẻ sẽ thích chú chim, theo kiểu không thiết tha lắm.

Nhìn chung, rất đáng để nuôi thú cưng. Chúng dạy trẻ sự dịu dàng và tôn trọng những vật sống. Chúng là những bạn đồng hành dễ chịu, không phê phán trong một thế giới đầy rẫy những biểu tượng quyền lực và, với vòng đời ngắn, chúng đem đến bài học về cái chết. Ti-vi, những trò chơi và những thứ kỳ cục của lễ hội ma Halloween mô phỏng cái chết là bạo lực và vấy máu quá đà; nhưng một đứa trẻ có cơ hội chôn chú thỏ cưng và làm một dấu chữ thập bằng gỗ, hoặc vuốt ve một chú mèo đã chết lần cuối và cảm thấy không còn sự sống dưới lớp lông kia, sẽ hiểu rõ hơn và bình tĩnh hơn. Một ngày tháng giêng nọ, chúng tôi đã cùng nhau trông nom một chú cừu bị ốm dần bình yên chìm vào giấc ngủ cuối cùng bên bếp lửa. Cảnh đó thật buồn, nhưng có một thực tế khiến chúng tôi lấy làm vui vì được chia sẻ lại với bọn trẻ.

Mặc dù – bạn có đoán được không? – chỉ chưa đầy một tuần sau thì một chú cừu khác lại xuất hiện.

12Đồ chơi: Rác và niềm vui

T

ôi chủ ý để dành việc viết chương này cho đến khi gia đình chúng tôi đang chuyển nhà. Tôi muốn nói với bạn từ vị trí của một người đang đứng ngập giữa đống chân nhựa gãy, tàu vũ trụ hỏng, bút màu sáp đã tày đầu, tủ lạnh long cửa của búp bê, mô hình cối xay gió dở dang, những chú Lego không chân và những chiếc máy cưa bị mẻ.

Và như hầu hết các ông bố bà mẹ khác, tôi cũng cảm thấy cơn buồn nôn dâng tận cổ trước cảnh tượng đó. Hãy nhìn vào hộp đồ chơi của bất cứ gia đình khá giả nào: quá nhiều thứ chẳng còn thú vị nữa, những món quà ly kỳ, quà chuộc lỗi, quà bất ngờ từ Ông già Noel và những vật quý mua bằng tiền tiêu vặt đầy rẫy xung quanh chúng ta, tất cả biến thành một biển đồ nhựa vứt đi. Chúng ta cảm thấy tội lỗi về sự tàn phá môi trường. Chúng ta sợ rằng mình đã làm hư con cái và bực bội vì đã chịu thua trước những chiêu trò quảng cáo hàng loạt. Vào lúc này, tôi đang đứng giữa đống túi rác, đủ loại hộp tạp nham và những cái tủ trà, trong khi hai đứa con đang ở trên tầng, say mê chơi các mô hình cửa hàng đơn sơ mà tôi đã làm từ những hộp diêm trong một lần sáng tạo hiếm hoi ba năm trước. Vào những khoảnh khắc như thế, thật dễ để nói rằng tất cả những thứ khác đều vô nghĩa.

Nhưng không phải thế. Thực tế phức tạp hơn nhiều và tất cả sự bực bội này chỉ làm lu mờ những vấn đề thực sự. Đề tài đồ chơi rất khó để tách bạch ra khỏi những khía cạnh cảm xúc khác của việc làm cha mẹ. Một mặt, đồ chơi làm tăng nỗi sợ nuông chiều con trẻ của chúng ta; hơn nữa, chúng lợi dụng những hạn chế về giáo dục của chúng ta và những khao khát thẳm sâu mà chúng ta không thừa nhận. Chúng ta đều khao khát con cái đạt được những tiêu chuẩn nhất định: hãy nhìn vẻ kinh sợ trên khuôn mặt của người cha trí thức khi thấy con trai bắn những viên thạch nhựa từ khẩu súng Giết Ma, hay sự bối rối của người mẹ nữ tính khi nhìn đứa con gái bé

bỏng đang chăm chút mặc một chiếc váy cưới gấp bằng ni-lông cho chú ngựa con bằng nhựa màu cam có cái bờm bằng sợi ni-lông bóng. Quan sát một hộ gia đình khá giả có óc thẩm mỹ vào dịp Giáng Sinh thì thường thấy rất nhiều niềm vui chẳng gây hại cho ai: nào là cây thông Noel được trang trí với tượng Nữ thần Tự do, nào là những đồ trang trí tươi sáng kiểu Thụy Điển điểm xuyết hoàn hảo và những cuộn giấy nổ hiệu Habitat nổi tiếng. Và đây, phía dưới cái cây, đang chực chờ để tấn công sự nhạy cảm mong manh của các ông bố bà mẹ, là Cửa hàng Làm Đẹp Trong Mơ Của Ngựa Con với những màu sắc kinh khủng và chất liệu rởm, một cô búp bê Cindy trong bộ đồ bằng da kiểu nô lệ và một phiên bản khủng khiếp của súng máy Kalashnikov. Còn các ông bố bà mẹ nghèo thì sao? Họ thấy khó khăn khi phải chọn lựa giữa ý thức và mong muốn rất đáng khen ngợi là để lũ trẻ tự chọn, vậy là họ đầu hàng. Thật chán nản khi mua tất cả quần áo sơ sinh từ hãng Colefax & Fowler, chỉ để có những chú gấu Care Bears sặc sỡ chất lượng tồi in trên đó.

Thẳng thắn mà nói thì ngành công nghiệp đồ chơi tương đối kinh khủng: ít nhất là trong tính “chủ nghĩa quốc tế” của nó và cách nó đối xử với những đứa bé trên bốn tuổi. Đồ chơi của những đứa nhỏ hơn thì không tệ lắm: theo luật quy định, những đồ chơi này khá chắc chắn và an toàn, nhiều đồ được thiết kế đặc biệt tốt, ví dụ: mô hình nông trại của Fisher-Price, hay đồ chơi di chuyển bằng cách đẩy của Tomy, sẽ đủ bền để chơi suốt thời thơ ấu và có thể chùi rửa đẹp đẽ để bán rẻ lại được. Thêm nữa, trẻ mới biết đi thường không đòi đua theo các kiểu hợp phong cách hay mốt. Chúng thực sự không quan tâm xem liệu đồ chơi của chúng có phải đời cũ hay không.

Tuy nhiên, thế giới đồ chơi cho những đứa trẻ lớn hơn lại là một phạm trù không mấy dễ chịu. Nếu bạn muốn biết các nhà sản xuất và những nhà tiếp thị thực sự nghĩ gì, hãy tới thăm một hội chợ đồ chơi thương mại, nghe họ nói về các mục tiêu làm bão hòa 98% thị trường và chiến lược “tiếp thị ồ ạt”; xem họ nhỏ dãi trước ý tưởng lồng ghép vào một bộ phim hoạt hình trên ti-vi, hoặc thuê được một người nổi tiếng viết lời khen ngợi cho sản phẩm của họ, bất kể người đó thực sự nghĩ ra sao hay thậm chí có sử dụng sản phẩm

đó hay không. Bạn không thể tách đồ chơi ra khỏi sách hay ti-vi trong lĩnh vực này, bởi rõ ràng là đôi khi những nhà thiết kế có đầu óc thương mại đã đầu tư suy nghĩ hơn là một số tác giả viết sách thiếu nhi hoặc nhà làm phim cho trẻ em (sản phẩm của họ nhàm chán, nhạt nhẽo đến nỗi trẻ thà chơi trò chơi còn hơn).

Những nhà sản xuất đồ chơi có mối quan tâm thương mại lớn với việc chiếm lĩnh tâm trí con cái chúng ta. Họ đưa ra những dòng sản phẩm "có thể sưu tầm", hy vọng sẽ khiến lũ trẻ bị nghiện: bạn phải có cả bộ Biệt đội Săn Ma, cả bộ Người Máy Biến Hình, tất cả quần áo và phụ kiện cho búp bê Barbie hoặc Cindy. Những cửa hàng đồ chơi, ngay cả các cửa hàng lớn nhất, có xu hướng đi theo những thứ như vậy bởi những kệ hàng toàn các đồ chơi nổi tiếng và đóng gói trông rất dễ đoán thì thuận tiện hơn nhiều so với việc phải dò qua tất cả các danh mục, nói chuyện với những nhà sản xuất đơn lẻ và phân phối những mặt hàng rời rạc. Kết quả là, bạn hoàn toàn có thể rơi vào tình huống đi lòng vòng khắp những cửa hàng đồ chơi lớn nhất mà vẫn không tìm thấy một chiếc trống hay một bộ đồ xếp hình bằng gỗ đơn giản cho trẻ. Một phát ngôn viên cho chuỗi cửa hàng đồ chơi Hamleys ở London từng nói với tôi: "Chúng tôi thường đi theo những điều mà khách hàng muốn và tôi cho rằng khách hàng lại bị ảnh hưởng ở một mức độ kha khá bởi những thứ trên ti-vi. Một vài thứ rất kinh khủng và chất lượng tệ, nhưng chúng bán tốt. Chúng tôi cố gắng tích trữ đồ chơi làm bằng tay, đồ chơi bằng gỗ, nhưng bạn biết những món đó thế nào rồi đấy…" Tôi biết, tôi biết. Nhưng cá nhân tôi hiện đang chi nhiều tiền tại những cửa hàng như Tridias of Bath (và đặt hàng qua thư), họ có một nguyên tắc sắt đá là "Nếu mọi người đã có nó thì chúng tôi không bận tâm đến nó nữa". Họ có một loạt những đồ chơi từ khắp thế giới, nhưng không có thái độ chống đồ nhựa hợm hĩnh rởm đời như một vài cửa hàng đồ chơi độc lập khác. Thực vậy, một trong những đồ chơi bằng pin chúng tôi ưng ý nhất là Con Gà Phóng Tên Lửa Liên Thiên Hà, một con gà trống nhựa kích thước thật đi sải bước trên thảm, vỗ cánh và có thể phóng tên lửa nhựa về khắp các hướng. Phía cửa hàng kể lại rằng: "Chúng tôi tìm ra nó tại một hội chợ đồ chơi nước ngoài và có vẻ nó là câu trả lời cuối cùng cho vấn đề về những đồ chơi chiến tranh hung bạo". Quả đúng là như vậy: đó là một con gà màu vàng

mập mạp vừa có thể bắn bất cứ thứ gì từ kho vũ khí đạn dược NATO “sơ sinh” vừa tự khiến mình có vẻ ngốc nghếch. Bất cứ ai cảm thấy chán nản với những chiếc xe tăng nhựa màu kaki và xám, hay những chiếc bệ phóng tên lửa “sơ sinh” cho trẻ nhỏ, hẳn đều cần một Con Gà Phóng Tên Lửa để vui lên. Nó chắc chắn sẽ được đặt vào trong hộp đồ và đi cùng chúng tôi đến ngôi nhà mới.

Nhưng tôi chỉ có thể chỉ trích đến đây thôi. Bởi bên cạnh những thứ rác rưởi tồi tàn vẫn có những vật báu mà chỉ có những chủ nhân bé nhỏ của chúng mới nhìn ra giá trị. Ngay cả vài thứ đồ chơi bán tràn lan đến chướng tai gai mắt nhất cũng có thể được sản xuất tử tế. Trẻ con cũng có khả năng bẩm sinh trong việc kết hợp các đồ chơi với nhau, phá vỡ những luật lệ của nhà sản xuất và chơi theo cách chúng muốn. Lần nọ, tôi về nhà và thấy mấy nhân vật nhựa đầy cơ bắp và hết sức nam tính đang nằm trong một cái nôi kiểu cách của búp bê, được chăm sóc bởi một chú gấu teddy và một con búp bê rách rưới. Con tôi kể: “Chúng không được khỏe mẹ ạ. Chúng đang được chăm sóc cho khỏe hơn. Sau đó chúng sẽ có một kỳ nghỉ trên bãi biển.” Xét đến việc các bệnh nhân này đều đang mang trên mình những chiếc đai đạn và ánh mắt dữ tợn của Đặc nhiệm Hàng không SAS, tôi nghĩ đó là một trí tưởng tượng đáng được khen ngợi nhất về một thế giới bình yên, hơn rất nhiều so với thế giới mà các nhà thiết kế đồ chơi mong muốn (Và không, đó không phải là lời của con gái tôi đâu. Con trai cũng cần búp bê: bạn nghĩ vì lý do nào khác mà lính đồ chơi lại được sản xuất chứ?). Sau lần ấy, tôi từ bỏ những nỗ lực vô vọng hòng cấm đồ chơi súng ống, rồi nhận được phần thưởng là cảnh chiếc xe tăng được sử dụng làm xe kéo để kéo cái cày đồ chơi, là việc con trai tôi giảm dần sở thích với súng ống, ngoại trừ những khoảng thời gian ngắn ngủi giữa lũ con trai với nhau hay những lúc tiếp các vị khách đặc biệt hiếu chiến.

Nguyên tắc đầu tiên là định kỳ cất đồ chơi đi.

Có ba nguyên tắc hữu ích trong việc quản lý đồ chơi. Nguyên tắc đầu tiên là định kỳ cất đồ chơi đi. Bất cứ bộ đồ chơi nào rồi cũng trở nên nhàm chán, nên thay vì phải không ngừng mua những món đồ

chơi mới, hay xoay vòng chúng. Thêm nữa, với tư cách Giám Đốc Điều Hành của căn nhà, hãy nỗ lực cất gọn gàng từng bộ đồ chơi vào từng chiếc hộp khác nhau, phân loại riêng các bộ xây dựng, người đồ chơi, đồ đạc trong những ngôi nhà búp bê và các chú lính ở pháo đài. Việc này nên được làm định kỳ (ngay trước những ngày sinh nhật hay nghỉ Tết là tốt nhất). Trộn lẫn là một hoạt động tốt khi chơi, nhưng kết quả có thể là một đống lộn xộn bẩn thỉu chẳng khơi gợi được trò chơi sáng tạo tử tế nào. Đến khi bảy tuổi, trẻ con sẽ bắt đầu có khả năng tự làm việc này, nhưng thời gian trước đó thì khá gây "nản". Nếu con bạn rõ ràng là đã có quá nhiều đồ chơi, như lũ con tôi, thì đã đến lúc phải Cất Đi hoặc – tốt hơn cả – Cho Đi.

Nguyên tắc thứ hai là cố gắng đừng mua đồ chơi quá sớm.

Nguyên tắc thứ hai là cố gắng đừng mua đồ chơi quá sớm. Đừng chỉ vì ngày xưa bạn luôn mong có một bộ tàu điện mà tặng ngay một bộ cho đứa bé năm tuổi vụng về chưa thể đặt ngay ngắn những toa tàu lên trên đường ray. Đừng chỉ vì nhớ tới niềm vui thích mà bạn từng có từ bộ đồ chơi in ấn John Bull mà nhét những mẩu nhựa ghép chữ vào tay một đứa trẻ còn chưa đánh vần được từ MÈO. Nếu trẻ được cho một món đồ chơi mà chúng chưa thực sự sẵn sàng thì hãy cất nó đi, ngay lập tức. Nếu không nó sẽ bị phân tán đi khắp nơi hoặc hỏng trước cả khi đứa bé có thể sử dụng nó theo cách có ích. Thêm nữa, đừng mua cho trẻ những món quà quá xa xỉ, chúng chỉ làm hỏng trẻ mà thôi. Việc này có sức cám dỗ khủng khiếp, đặc biệt là nếu bạn khá giàu và thấy tội lỗi vì đi làm suốt ngày. Sự ngạc nhiên và thích thú của trẻ là điều tuyệt diệu đối với người lớn tới mức chúng ta đôi khi ích kỷ tới mức cố gắng đẩy nó lên để bản thân được vui lòng. Thấy một đứa bé năm tuổi phấn khích khi tìm ra một cái mạng nhện long lanh trong vườn, chúng ta bèn lập luận rất sai lầm rằng: hãy nghĩ xem thằng bé sẽ nói gì khi chúng ta tặng cho nó một chiếc xe đua đồ chơi Lamborghini Countach với động cơ dầu bốn kỳ và bộ dẫn động vận hành thực sự! Nếu thằng bé sướng run lên với con gấu teddy, thì hãy nghĩ xem thằng bé sẽ nói gì khi thấy một con hươu cao cổ đầy lông cao bốn mét rưỡi có

đôi mắt thắp đèn đang nhìn vào phòng ngủ thằng bé! Đó là sự điên rồ, đối với cả hai. Thật may là hầu hết chúng ta không đủ tiền mua cái loại hình ngược đãi trẻ em đó.

Nguyên tắc cuối cùng – và quan trọng nhất – đặc biệt khi bạn bắt đầu hoảng loạn vì việc nuông chiều con, đó là luôn nhớ rằng có hai loại đồ chơi (bất kể chất lượng hay độ bền thế nào). Một loại là các dụng cụ, một loại là đồ xa xỉ. Công cụ là những thứ bạn thường tặng cho con khi chúng còn nhỏ: bạn sẽ không từ chối tặng một em bé sơ sinh những cái trống lúc lắc hoặc tặng một bé mới tập đi những viên xếp hình. Nếu không thể mua chúng, bạn sẽ làm chúng. Tương tự, trẻ lớn hơn cần những loại đồ chơi cụ thể, phù hợp với sự phát triển tư duy và thể chất của chúng. Đừng bao giờ cảm thấy tội lỗi vì đã mua một bộ đồ chơi xây dựng tuyệt hảo (ngay cả nếu ban đầu nó không được chơi thường xuyên lắm), một cái cưa, một bộ búp bê nhựa dòng cơ bản, hay dụng cụ vẽ và tô màu. Hãy nhớ rằng trẻ con thực sự thích những thứ có bánh xe, những thứ có thể nổi, những thứ có thể chứa những thứ khác hoặc khớp với nhau để tạo kiểu. Những thứ này không nhất thiết phải quá phức tạp hoặc đắt đỏ, nhưng hãy luôn nhớ mua những công cụ căn bản cho sự phát triển của con. Thằng bé chính là nhà phát triển chuyên nghiệp cho chính bộ óc và thân thể của mình. Do đó mua cho trẻ những dụng cụ này sẽ không giống như việc phung phí vào những Biệt Đội Săn Ma hay thỏa mãn ký ức ủy mị của chính bạn bằng những hộp đồ chơi hù dọa: đây chính là những thứ xa xỉ.

Nguyên tắc cuối cùng, quan trọng nhất: luôn nhớ rằng có hai loại đồ chơi (bất kể chất lượng hay độ bền thế nào). Một loại là các dụng cụ, một loại là đồ xa xỉ.

Lời khuyên của tôi về đồ chơi được chia ra hai danh sách. Đầu tiên là những thứ bạn sẽ không bao giờ thấy hối tiếc khi mua chúng, mặc dù bạn không cần đến tất cả chúng; thứ hai là những thứ bạn chắc chắn sẽ hối tiếc trong cay đắng, nếu bạn mua chúng cho lứa tuổi này.

IMG_1516

Bạn sẽ không bao giờ hối tiếc:

- Đồ vẽ và tô màu đơn giản, phong phú. Những cuốn sách tô màu đơn giản.
- Những hệ thống xây dựng tươm tất. Đồ chơi xếp hình cho kỹ sư kiến trúc, kỹ sư máy móc, những phiên bản hộp số và động cơ hiện đại và có hoạt động thật. Chỉ cần quyết định sớm: đừng mua tất cả đều là loại cho người mới bắt đầu.
- Một vài món đồ thực sự xuất sắc và những phụ kiện nhỏ. Điều quan trọng là những đồ chơi này vừa đủ chi tiết để khiến một đứa sáu tuổi tinh tế cảm thấy thích thú, vừa không quá hoàn thiện đến mức chẳng còn gì để tưởng tượng. Loại này thường có nhiều món nhỏ thành bộ, nhưng không bị bán quá mức theo kiểu “đồ sưu tầm” – bản thân mỗi món đã là một đồ chơi đáng giá.
- Những quả bóng. Tôi thấy thật ngạc nhiên khi nhiều gia đình dường như có đủ loại khung leo trèo và đồ chơi công phu ngoài trời, nhưng lại không có quả bóng đá nào. Có lẽ bởi một quả bóng chỉ đơn giản là nhấn mạnh một thực tế rằng họ không kiếm được cho bọn trẻ đủ người chơi, dù là người lớn hay trẻ con.
- Diều. Những chiếc đơn giản, bằng vải thì tốt hơn. Loại có thể điều khiển được nên để dành sau này.
- Những trò chơi trên bàn bổ ích để bạn và con có thể cùng chơi.
- Những dụng cụ tốt dành cho trẻ nhỏ. Cưa, búa, bào và những thứ tương tự nếu được thiết kế cẩn thận, giữ tách biệt khỏi những đồ chơi khác và được sử dụng dưới sự giám sát thận trọng, sẽ giúp đảm bảo chắc chắn cho sự an toàn trong tương lai hơn là điên cuồng cấm đoán những đồ có lưỡi nhọn.
- Một ngôi nhà búp bê loại cơ bản với đồ nội thất có thể mua hoặc được làm theo từng giai đoạn.
- Đồ chơi xếp hình ở trình độ phù hợp. Hãy bỏ qua thông tin về lứa tuổi khuyến nghị ghi trên hộp – nó sẽ chỉ khiến bạn thất vọng thôi.

- Một pháo đài với những chú lính. Gọi đó là lịch sử, nếu bạn buộc phải gọi tên.
- Những con búp bê mà con bạn thực sự yêu thích, muốn mua và tự chọn.
- Những bộ đồ chơi chất lượng mà có thể bạn không tự lắp ghép được: bộ hình khối in ấn, khung thêu cho trẻ con, bộ hóa học an toàn loại cơ bản, hay một bộ máy ảnh lỗ kim.
- Những bộ đồ chơi khoa học độc đáo mà ít tốn kém: mô hình giấy bồi cứng do bạn dựng và lấy năng lượng từ pin mặt trời, đồng hồ làm bằng khoai tây, hay các thứ tương tự. Nhưng đối với hầu hết việc học khoa học, chao ôi, chẳng có gì thay thế được một ông bố bà mẹ kiên nhẫn và một cuốn sách hay dành cho trẻ con. Không có gì khó chịu hơn là mua một chiếc hộp ấn tượng có ghi "tạo một trạm thời tiết của riêng bạn", để rồi nhận được một hộp đựng mứt, một quả bóng bay và một cái ống hút để làm chiếc phong vũ biểu – thứ mà hẳn bất cứ cậu bé hướng đạo sinh nào cũng biết.
- Rối cả bàn tay và rối ngón tay.
- Đồ chơi nhồi bông với biểu cảm dễ chịu trên mặt.

Cần cân nhắc kỹ lưỡng hơn, là:

- Một chiếc máy tính tươm tất (theo tôi thì dành cho trẻ từ bảy tuổi, nhưng tôi là một người có niềm tin hơi cổ hủ), giúp trẻ học ngoại ngữ, xem các chương trình khoa học thiếu nhi. Để phát huy tối đa tác dụng tốt và hạn chế tác dụng xấu của nó, có lẽ chúng ta cần kiểm soát cẩn trọng: không quá cấm đoán nhưng cũng đừng thả lỏng tự do, tương tự như các cách đối phó với ti-vi mà tôi nhắc đến ở phần 5. Hiện nay người ta còn cung cấp nhiều cách giúp cha mẹ chặn các trang mạng độc hại và hạn chế quyền truy cập của trẻ. Có lẽ tôi không cần nói quá nhiều về một vấn đề đang nóng lên gần đây là việc những đứa trẻ trở nên thu mình, thành những con nghiện máy tính hay điện thoại của bố mẹ, ngại giao tiếp. Hãy quan tâm đến trẻ, ra những luật cứng rắn ngay từ đầu, đừng đểđến khi thói quen đã được thiết lập hàng tháng trời rồi mới can thiệp.

Bạn sẽ hối tiếc khi mua:

- Những hộp bút màu nhỏ ngớ ngẩn, với cọ vẽ bị rụng lông ngay lần rửa đầu tiên. Bút dạ màu cũng vậy (rất hiếm trẻ nhớ đóng bút lại sau mỗi lần dùng, vậy là bút bị khô mực). Cũng như những chiếc bút màu sáp dầu đẹp đẽ và đắt tiền mà trẻ sẽ nghiền nát và đánh mất. Nếu bạn có thể mua những thứ xa xỉ đó, hãy mua cho con những loại màu tốt thay vì màu lòe loẹt. Nhưng cũng có cách trung gian: bút màu sáp, loại cứng như bút chì, là hoàn toàn tuyệt vời.
- Bất cứ thứ gì làm từ nhựa mỏng mà sau khi vỡ sẽ tạo ra những cạnh sắc lởm chởm gây thương tích.
- Bất cứ thứ gì mà điểm hấp dẫn duy nhất chỉ là nó nằm trong một bộ đồ chơi được quảng cáo quá nhiều trên ti-vi. Nếu nó có một đặc điểm tốt nào khác mà ta có thể nhìn ra rõ ràng (độ bền chẳng hạn), bạn sẽ không cần phải quá hối tiếc.
- Những chiếc diều tốt mà chỉ Bố mới hiểu và, ngay cả khi hiểu thì Bố cũng có vẻ phát cáu.
- Những trò đánh cờ chơi trên bàn phô trương mà chỉ có Mẹ mới hiểu luật lệ. Và những trò lồ lộ “tính giáo dục” mà chẳng ai buồn động vào.
- Những đồ chơi ngoài trời mới tinh và dễ cả thèm chóng chán. Nếu con bạn muốn mua ván trượt, hãy hoặc là cho con thử chơi ván trượt của bạn nó trong vài tuần, hoặc mua một cái đã qua sử dụng và còn tươm tất cho đến khi bạn nhận thấy rằng con bé thực sự muốn nó. Tương tự với giày pa-tanh, hay thậm chí là xe đạp.
- Bất cứ thứ gì bạn mua bởi cảm giác tội lỗi vì khả năng học Toán/Đánh vần/Đọc của trẻ có vẻ không tốt và món đó hứa sẽ dạy cho lũ trẻ những điều này. Có thể sẽ vô tác dụng.
- Những bộ xếp hình quá phức tạp. Nhưng bạn luôn có thể tự làm thay chúng.
- Những ngôi nhà búp bê được trang bị đầy đủ mọi thứ đáng thèm muốn, chẳng còn không gian cho trí tưởng tượng và khiến bạn phát điên khi các bộ phận bị phân tán, vì bộ phận rẻ nhất cũng tốn tới 150 nghìn.

- Những công trình đường ray quá lớn cũng chẳng chừa chỗ cho trẻ sáng tạo, khao khát và tự sưu tập.
- Những con búp bê quá cầu kỳ mà con bạn còn không muốn nhìn. Búp bê quá đơn giản cũng vậy, nhưng ít nhất thì bạn không tốn quá nhiều tiền.
- Những "bộ" đồ lừa đảo không có bảng liệt kê các thứ bên trong hộp, không thể mở ra kiểm tra tại cửa hàng đồ chơi và hóa ra phần lớn toàn những hướng dẫn được in sẵn và những bộ phận đúc bằng nhựa bị định giá quá đắt. Đây hẳn là món đồ yêu thích của những phụ huynh có đầu óc học thuật nhưng lười chảy thây khi nghĩ rằng mua một bộ Thợ Điện Nhỏ Tuổi là có thể là khởi đầu tốt giúp con trở thành nhà sáng chế vĩ đại. Bạn có thể làm tốt hơn với chi phí chỉ bằng một phần tư tại một cửa hàng "tử tế" có nhân viên bán hàng biết cảm thông.
- Những đồ chơi được lập trình sẵn mà chỉ làm được một việc duy nhất – ví dụ như kiểm tra đánh vần, tính cộng, hoặc nói tiếng Anh lại với bạn bằng cái giọng Mỹ chói tai khàn khàn.
- Máy bay điều khiển từ xa. Chúng sẽ bay đi mà không quay trở lại, bởi vì con bạn quá nhỏ để điều khiển chúng. Ít nhất thì ô tô điều khiển từ xa cũng không đi xa và nhanh như thế, nhưng ít khi được yêu thích quá một tuần.
- Đồ chơi nhồi bông với những ánh mắt thiếu tử tế.

Danh sách đầu tiên nghe có vẻ đắt đỏ, nhưng một vài thứ có thể làm được và một vài thứ có thể giữ lại dùng sau. Và danh sách thứ hai, trên thực tế, là cũng đắt ngang ngửa. Vài món đồ chơi được lựa chọn kỹ lưỡng, đi kèm với những viên sỏi nhiều màu, là nền tảng tốt cho cuộc sống hơn là những món đồ xa xỉ vô ích. Và chúng ta nên dành thời gian suy nghĩ về việc chọn đồ chơi, bởi khi phát huy tác dụng tốt nhất, chúng là những sứ giả của niềm vui, sự say mê và nâng cao tinh thần. Còn khi tệ nhất, là những thứ chỉ mang đến sự thất vọng, sự giễu cợt, bụi và tro. Chúng có vai trò quan trọng.

IMG_1517

13Cẩm nang Người Bà Tốt

T

ừ “người bà” khiến bạn nghĩ tới điều gì? Một người phụ nữ già tóc bạc lặng lẽ đung đưa trong góc riêng của mình, hay một phụ nữ 43 tuổi mà cư xử như cô nàng 15 tuổi tóc vàng lả lơi rối bù và mang thứ năng lượng khiến một người mới làm mẹ đang kiệt sức cảm thấy như thể mình một trăm tuổi?

Và bà để làm gì? Có phải bà ở đó để ngâm nga những điệu dân ca cho con bạn, truyền lại những hiểu biết qua nhiều thế hệ và sự điềm tĩnh của tuổi tác, hay đi loanh quanh nhòm ngó và giải thích xem bạn đã làm gì sai? Bà có đan không? Bà có soi mói tất cả công việc nhà cẩu thả của bạn?

“Công việc” làm ông bà ngày càng trở nên khác xưa. 50 năm trước, các đại gia đình thường sống quây quần bên nhau và vai trò của ông bà rất rõ ràng. Ngày nay, ít gia đình ba thế hệ ở cùng nhau hơn và nhiều gia đình chỉ cần tới ông bà khi sinh con: họ cần người chăm con giúp để đi làm.

IMG_1518

Rồi với xu hướng kết hôn muộn hơn, ta chẳng khó bắt gặp cảnh này: một người bà 60 tuổi vừa bế đứa cháu đầu tiên vừa ra rả những điều như: “Con không nên cứ thấy thằng bé khóc là bế lên như thế. Con đang gieo rắc rối cho mình trong tương lai đấy, con yêu. Cho ăn bốn giờ một lần nghiêm ngặt là lành mạnh nhất. Cứ ôm ấp như thế thằng bé sẽ bện hơi mẹ đấy. Tại sao con không mua xe đẩy nào chắc chắn hơn là chiếc xe đẩy mỏng manh này?”

Tất nhiên, vẫn luôn có những ngoại lệ tích cực. Có những người bà luôn vui vẻ hoạt bát dù trông cháu quấy khóc. Có những người bà già nua, ấm áp, không bao giờ chỉ trích mà chỉ đem lại sự bảo vệ chắc chắn cho cả mẹ và con, rồi có những người ông khéo chăm

cháu, “cân” hết các việc từ cho cháu ăn đến ru cháu ngủ. Đời sống gia đình tuyệt vời nhất chính là sự yên ả, với niềm hạnh phúc và ý thức tốt truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác. Đừng bao giờ bận tâm xem gia đình tệ là như thế nào, bởi sự lạc quan là mấu chốt. Tuy nhiên, để gia đình được hài hòa và những điều không hài lòng vẫn có cơ hội được xả ra nhẹ nhàng khi cần, đây là Cẩm Nang Người Bà Tốt:

Kiểu I: Người Bà Già Nua Tội Nghiệp

Bà có thể chỉ mới 62 tuổi nhưng đã quyết định rút lui khỏi đời sống hăng hái. Mặc dù rất vui mừng với sự hiện diện của đứa cháu mới ra đời hay đang khôn lớn, nhưng bà không thể thay bỉm cho cháu. Việc tắm rửa, nô đùa cùng cháu, hoặc học cách xử lý cái xe đẩy mới cũng thế.

Bà có thể làm bạn phát điên trong ba năm bù đầu đầu tiên, khi phần lớn công việc nuôi dạy con là những việc thường nhật đơn giản. Nhưng hãy cứ vui lên. Bởi với tài năng phi thường là ngồi hoàn toàn tĩnh lặng và để những người khác mang cho bà mọi thứ, bà sẽ đem đến một sự tập trung hữu ích cho những đứa trẻ nghịch ngợm. Trên tất cả, bà sẽ chứng minh là mình vô cùng hữu ích khi làm khán giả cho những cô bé cậu bé muốn trình diễn những vở kịch không thể hiểu nổi với rạp hát đồ chơi, nhảy đi nhảy lại một điệu nhảy thiên thần, biểu diễn những cú lộn nhào hoặc kể một câu chuyện vô cùng dài và chán về những điều cô giáo nói ở trường.

Kiểu II: Người Bà Hoài Cổ

Bà muốn giúp. Ồ, không, điều bà thực sự muốn làm là sống lại mọi khoảnh khắc của nhiều năm trước đây, thời bà còn làm mẹ. Con của bạn lại là con *của bà*, mỗi đường nét trên khuôn mặt nhỏ bé mũm mĩm của bé đều khiến bà ngậm ngùi nhớ về đứa con thân yêu của chính bà. Do đó, chuyện xảy ra tiếp theo là nếu bạn không dùng nước chè bà đã đun để rửa mông cho con, không quấn bé bằng vải xô bà cất công chọn mua, không cho con ăn bột như ngày xưa bà nấu cho bố nó… thì bạn đang phản bội gia đình hết sức kinh khủng.

Những hộp kem hăm, bỉm sơ sinh, hay phương pháp ăn dặm Bé Chỉ Huy sẽ được chào đón với những tiếng rít lên hốt hoảng.

Biện pháp duy nhất đối phó với tình trạng này là cười thật nhiều và cứ làm việc của mình. Và hãy nhớ rằng 30 năm nữa, bạn có thể cũng khiến con gái bạn phát điên với những lời chỉ trích về chiếc ghế đẩy bay bằng năng lượng mặt trời và những chiếc bỉm tự hủy. Và công bằng mà nói, không ít lời khuyên của những Người Bà Hoài Cổ này thực sự hữu ích! Hãy biết cân bằng giữa xưa và nay: đôi khi để bà được cho con ăn theo cách đút thìa ngày xưa (nếu bé hợp tác) thì cũng chẳng hại gì. Rồi quần áo bà mua cho con có chẳng hợp mốt, lại lòe loẹt xanh đỏ nhưng chất vải ổn, thì cũng cứ để con mặc. Suy cho cùng, bà cũng chỉ có ý tốt thôi mà.

Đừng bao giờ bận tâm xem gia đình tệ nhất thì như thế nào, bởi sự lạc quan là mấu chốt.

Kiểu III: Người Bà Lơ Đãng

Bà không chắc chắn chút nào về công việc làm một người bà. Không ai ở câu lạc bộ những người độc thân có thể tin được điều đó khi bà nói với họ. Bà không thể nhớ được một điều gì về những đứa trẻ, bởi vì bà vẫn chỉ như một đứa trẻ khi bà sinh bạn ra: vì thế bà lờ nó đi bằng cách cười thật nhiều. Trên thực tế, bà giữ vai trò như một người chú hoặc người cô độc thân hơn là một người bà. Hãy dọn dẹp, thở dài và nhớ rằng trẻ con yêu thích những người lớn thiếu trách nhiệm. Và hãy chuẩn bị tinh thần rằng bà sẽ thể hiện một mức độ cảnh báo nhất định khi cháu gái bà bắt đầu trông quá lớn để dỗ dành.

Kiểu IV: Người Bà Bất Cẩn

Một vài – hay phải nói là rất ít – người trung niên đã quên hoàn toàn những năm tháng làm mẹ của họ, đến nỗi thành thật mà nói thì họ rõ ràng là không an toàn với những đứa trẻ. Họ đánh rơi tàn thuốc vào xe đẩy, đặt đồ uống gây bỏng trong tầm với của cháu, không

chấp nhận tin rằng một ít vết bẩn của chú chó khỏe mạnh có thể làm hại bất kỳ ai, hay ngồi xem phim bộ thay vì trông đứa cháu đang bò loanh quanh. Lạy Chúa, vào những năm đầu đời bạn phải thực tế và cẩn trọng mà không bị quá quan trọng hóa vấn đề: để một người bên thông gia khó chịu còn đỡ hơn là để một đứa trẻ bị thương. Nhưng khi con bạn lớn lên thêm, Người Bà Bất Cẩn này có thể trở thành một người bạn tốt. Bạn có thể gợi ý thật tế nhị cho một đứa bé sáu tuổi rằng Bà hay quên về sự an toàn, nên Bà cần giúp đỡ. Bà không phải là người để gọi trong trường hợp khẩn cấp.

Kiểu V: Người Bà Khó Tính

Bạn không xứng đáng với con trai (hoặc con gái) của bà. Bạn có thể nhận thấy điều này qua cái cách bà luôn gọi con bạn là “đứa bé tội nghiệp”. Trong bất cứ trường hợp nào cũng đừng cố chứng minh với bà rằng bạn là một người mẹ/cha tốt. Điều đó chỉ gây tức giận, bởi bà sẽ không chịu chấp nhận đâu. Hãy cứ chỉ làm tăng sự cố tình bác bỏ của bà, vì nó có thể dẫn tới việc trông trẻ hoàn hảo: bà sẽ kiên quyết chứng minh bà giỏi hơn bạn và sẽ không bao giờ bận tâm tới việc bạn về muộn như thế nào bởi điều đó chỉ đơn giản là chứng minh bà đúng. Hãy nhờ bà giúp bất cứ khi nào bạn thấy con cần được uốn nắn.

Kiểu VI: Người Bà Lạnh Lùng

Một người bà kiểu này đã từng chào đón lần mang bầu thứ tư của con gái với những từ ngữ như: “Mẹ không thể hiểu tại sao con lại có một đứa nữa, con yêu, vì ba đứa kia con còn chưa quản nổi hay đưa vào khuôn phép nghiêm chỉnh cơ mà.” Hãy nhìn lại một chút: có thể hóa ra là bà đang kiệt sức vì trông con hộ bạn và dọn dẹp nhà cửa. Trong trường hợp đó, bạn có thể tế nhị cho bà biết là bạn hoàn toàn nhận thức được thực tế đó. Nhưng nếu bà là một người theo kỷ luật chặt chẽ thực sự, người luôn trong tư thế sẵn sàng mắng mỏ rồi tịch thu quà vặt của lũ nhỏ chỉ vì những lỗi như đặt khuỷu tay lên bàn, thì bạn cần nhìn vào mặt tích cực. Hoặc là lũ trẻ sẽ yêu mến bà và biết hành xử đúng mực như bà dạy hoặc, nếu không được thế, bạn có thể dùng bà để “dọa” con khi cần.

Hãy biết cân bằng giữa xưa và nay.

Kiểu VII: Người Bà Nuông Chiều

“Có phải mẹ con quá khắt khe với con không cục cưng bé nhỏ? Chà, như thế có vẻ hơi xấu hổ nhỉ. Chúng chỉ có một lần làm trẻ con thôi mà. Nào, các cháu yêu, để bà mua kẹo cho nhé. Sao? Không phải loại cháu thích hả? Không, không vứt đi, cháu cưng! Ôi! A, thôi, không sao. Bà sẽ trả cho chiếc chai bị vỡ trên cái giá cũ ngớ ngẩn. Hãy để bà tìm cho cháu một món thật là ngon…”

Ta có thể chịu đựng được những người bà như vậy chừng nào bà còn sẵn sàng chịu trách nhiệm về hậu quả của việc nuông chiều các cháu. Vấn đề chỉ xảy ra khi bà không thể dừng một đứa trẻ nghịch ngợm lại và đến khi thằng bé hoặc con bé trở nên cực kỳ kinh khủng – thô lỗ, vô ơn, nói năng thô tục và hết sức hư hỏng trong ngôi nhà của bà – thì bà trả nó lại cho bạn, môi mím chặt và lầm bầm những thứ đại loại như “nòi giống xấu xa lọt vào gia đình”. Hiện chưa có biện pháp “cứu chữa” tình huống này.

Kiểu VIII: Người Bà Hoàn Hảo

Bà nấu những bữa ăn tuyệt vời, không bao giờ cáu giận, may quần áo búp bê, kể những câu chuyện tuyệt vời về những ngày xưa cũ, đọc sách cho cháu hàng giờ liền và có thể làm mọi việc giỏi hơn bạn rất nhiều. Những em bé ngủ trên cánh tay bà ngay lập tức, những bé lớn hơn không bao giờ gây rắc rối cho bà. Nếu bạn may mắn thì bà cũng nhớ để luôn nói rằng bạn là một người mẹ tuyệt vời và những đứa con bạn được nuôi dưỡng tốt thế nào. Còn nếu bà quên mất chi tiết nhỏ này, hẳn bạn có thể cảm thấy như muốn nhảy cầu tự tử ở cây cầu gần nhất rồi.

Nhưng, nhìn chung, bà là Điều Tốt Đẹp. Chúa phù hộ họ. Chúa cũng phù hộ cho những người ông, dù lạ lùng thay, họ dường như ít khi rơi vào những nhóm trên, có thể là nhờ sự ích kỷ lành mạnh và tâm thế “để yên mọi chuyện” vốn có ở đàn ông. Một ngày nào đó, con của chúng ta sẽ sinh con và chúng ta sẽ bị bất ngờ với sự tuyệt

diệu của đứa bé, của hành trình sản sinh tiếp nối từ cơ thể mập mạp của chúng ta. Niềm vui ấy có thể sẽ khiến đến lượt chúng ta trở nên hơi lập dị một chút. Còn lúc này, chúng ta hãy cứ vô cùng biết ơn những phúc lành nho nhỏ. “Móc cái mũ phải mất mấy tiếng ấy mẹ nhỉ? Con thấy màu đấy đẹp ạ. Cái gì đây ạ? Áo len đan kiểu ba-lê ạ? Tuyệt vời… À vâng, con bé hơi nghịch ngợm như con trai. Hay mẹ làm cho con bé một chiếc áo len màu đào ạ? …”

14Niềm tin, Nỗi sợ và Những truyền thuyết

M

ột trong những niềm vui không ngờ tới của việc làm cha mẹ là trò chuyện. Đúng là cũng có những lúc bạn chỉ thấy đau khổ, như khi những bộ óc ham hiểu biết bước rón rén sang phòng ngủ của bạn lúc 5 giờ 30 sáng với câu hỏi "bầu trời bao nhiêu tuổi", nhưng nhìn chung, nói chuyện với trẻ nhỏ là một niềm vui.

Khi nhìn vào sinh vật màu hồng nho nhỏ trong phòng hộ sinh, ai mà nghĩ được là bạn sẽ chỉ có khoảng bốn năm để chuẩn bị câu trả lời cho mọi câu hỏi về sự kỳ bí của vũ trụ? Tại sao ban đêm trời lại tối? Những chú chó đang làm gì? Em bé ra đời từ đâu? Thủ tướng là gì và tại sao chúng ta phải làm theo những điều ông ấy nói? Những chú mèo có được lên thiên đường không? Chúng ta còn ngỡ ngàng hơn khi nhận ra rằng chúng ta nói gì thì trẻ đều tin; và dù sau này chúng học được rằng điều bạn đã nói là không đúng, thì một góc nhỏ nào đó trong bộ não chúng cũng vẫn sẽ lưu giữ bài học đầu tiên và không thể xóa bỏ đó. Nếu một người mà trẻ tin tưởng nói rằng công an là kẻ xấu xa chuyên đi còng tay người ta lại và đấm đá người ta, mười năm sau chúng ta sẽ thấy một bạn trẻ tuổi vị thành niên đi ra ngoài đường và tránh xa công an, thay vì chạy về phía họ, khi một vụ đánh nhau xảy ra. Nếu bạn nói với thằng bé rằng Chúa là tốt, khả năng là một ngày nào đó, khi gặp rắc rối, thằng bé sẽ cầu nguyện. Nếu bạn nói với thằng bé (hoặc chỉ cho thằng bé thấy) rằng ăn cắp vặt không sao miễn là thằng bé không bị bắt quả tang, thằng bé sẽ mãi mãi gặp vấn đề về sự trung thực.

Trên lý thuyết, không có gì khiến chúng ta hài lòng và "lên tinh thần" hơn việc truyền cho con cái những hiểu biết mà bạn đã dành 25 năm để học hỏi. Một vài điều thì dễ dàng thôi. "Đúng rồi, con yêu, bạn thỏ đã chết, thân xác nhỏ bé của bạn ấy sẽ hóa thành đất và

giúp các bông hoa mọc lên", "Men là một chất đặc biệt giúp bánh mì phồng lên" hoặc trốn tránh: "Khi về nhà, bố sẽ giải thích cho con về việc điện hoạt động thế nào, mẹ hứa. Đúng rồi, có thể bố sẽ mua cho con một cái điện kế đấy." Tuy nhiên, khi trẻ lớn hơn và khôn ngoan hơn, những câu hỏi ngây thơ như thế bắt đầu trở thành quả bom hẹn giờ đã bị kích hoạt. Chúng ta sẽ nói thêm về những thứ đó ở phần sau.

Và – một cạm bẫy khác – thế còn những truyền thuyết thì sao? Về Ông già Noel, Tiên Răng hay thần lùn giữ của phía dưới cây nấm độc thì sao? Bạn có đang tích thêm rắc rối cho chính mình hay không, khi kể lại những truyền thuyết này để rồi về sau sẽ bị chứng minh là không đúng? Liệu một lời nói dối bị phát hiện có phá đổ cả tòa nhà niềm tin "một lần và mãi mãi" hay không? Ít người trong số chúng ta thấy lăn tăn quá lâu về những vấn đề như vậy vì chúng bị chìm đi khá nhanh dưới những vấn đề rắc rối của cuộc sống hằng ngày, nhưng chúng đáng để xem xét.

Nói chuyện với trẻ con là tự nhiên và riêng tư. Nhưng có một vài chiến lược phổ biến giúp việc này suôn sẻ hơn. Hãy bắt đầu với chủ đề dễ nhất trong các chủ đề khó:

Các truyền thuyết

Chúng tôi có một cụm từ rất hữu ích trong gia đình mình, có từ mùa hè năm nọ khi gia đình tôi dong buồm quanh nước Anh, chúng tôi kể lại chi tiết mọi câu chuyện dân gian địa phương cho lũ trẻ để giết thời gian những lúc trời mưa gió: chuyện về những chú cá tuyết khổng lồ bị sóng đánh trôi dạt xuống khe núi; con rắn biển khổng lồ độc ác bị nướng gan rồi biến thành những ngọn núi lửa Iceland (răng của nó là đảo Faeroe, Shetland và Orkney); hay con rắn khổng lồ bị chôn dưới Núi của Thánh Michael ở Cornwall; và những câu chuyện tương tự. Cụm từ đó như thế này:

"Đó là một truyền thuyết. Truyền thuyết là một câu chuyện từ rất xa xưa, đến nỗi không ai biết liệu nó có thật hay không nữa."

Tôi thấy cách nói này giữ được những điều thú vị về người khổng lồ, người bỏ bùa và những bà tiên, mà không khiến chúng trở thành một điều quá rõ ràng hay mang tính lịch sử.

Tuy nhiên, vẫn còn đó những truyền thuyết trong gia đình. Ví như Tiên Răng. Chúng ta vốn không bao giờ chủ đích chán Tiên Răng, ấy là cho đến khi con bạn tìm đến bạn, với ánh mắt sáng rỡ và một mẩu răng màu ngà nhỏ xíu dính máu: nó đã được nghe từ các bạn rằng vị tiên này có thể mang đến những vật quý báu. Vậy là chúng tôi bọc chiếc răng bằng giấy thiếc để dưới gối, rồi tráo đổi, trước khi chúng thức dậy, bằng tiền. Sau đó thằng bé bắt đầu viết những lời nhắn dành cho Tiên Răng và rất tự nhiên thôi, Tiên Răng phải trả lời (bằng nét chữ mềm mại). Rồi đến độ tuổi biết hoài nghi hơn một chút (chúng tôi nghĩ thế), thằng bé và bạn bè chúng bắt đầu rải bột nghiền ở cạnh cửa sổ để xem dấu chân lưu lại của Tiên Răng; được thôi, có ngay dấu giày của Tiên Răng (hãy thử dùng ngón cái và một ngón khác). Truyền thuyết này có một lợi ích rõ ràng, đó là Tiên Răng chỉ thích răng sạch và sẽ biết ngay nếu răng được làm sạch sau khi đã bị rụng ra, rồi không tính đến nó nữa. Hết cái răng này đến cái răng khác rụng, hết đứa con này đến đứa con khác, luôn có những món tiền đặt dưới gối. Tôi khá thích Tiên Răng, giống như tôi thích Ông già Noel: có điều gì đó giúp xoa dịu lũ nhỏ rằng bố mẹ chúng không phải là nguồn duy nhất của mọi món quà bởi vũ trụ còn đầy những người rộng lượng khác. Đó chính là bản chất nguyên thủy của tôn giáo và con người sơ khai – giống như những đứa trẻ – đều cần một loại tôn giáo dân gian nào đó.

Nhưng khi nào thì bạn dừng lại? Tôi đã dừng lại và để sự thật hiện ra khi tin rằng con thực sự biết. Lúc đó thằng bé bảy tuổi. Tôi nói với con rằng đó là một truyền thuyết, nhưng truyền thuyết đó không còn tác dụng nữa, nên Bố và Mẹ đã đóng vai Tiên Răng, chỉ cho vui thôi. Tôi thực sự nghĩ rằng thằng bé đã biết, nhưng thật thảm họa: môi nó run run. Nó không muốn biết điều đó. Sau đó thằng bé cười một chút, có vẻ xấu hổ, còn tôi cảm thấy phép lạ dần dần biến mất, và con mình thì đang phải trưởng thành quá sớm. Thằng bé vượt qua chuyện đó nhanh hơn tôi, nhưng tôi đã có bài học của mình: sau tám mùa Giáng Sinh, Ông già Noel vẫn giữ quyền lực tối cao. Ông

vẫn đi xuống phòng ăn qua đường ống khói và chúng tôi vẫn để cà rốt cho những chú tuần lộc. Và bạn có biết chúng làm gì không? Chúng ăn cà rốt và nhả phần cuống qua đường ống khói xuống tấm thảm trước lò sưởi (chúng thật bẩn quá đi). Bản thân Ông già Noel thì ăn một miếng bánh thịt bằm và để lại những thứ kỳ lạ: những món quà kỳ lạ bằng gỗ và bí ẩn mà bạn không tìm thấy ở cửa hàng gần nhà (Tuy nhiên, bạn có thể tìm thấy chúng trong danh mục hàng của một cửa hàng ở thành phố khác). Tôi không biết khi nào thì Ông già Noel mới thực sự không còn được tin là thật nữa, nhưng tôi đã học được công thức đúng đắn từ cây viết sắc bén Christina Hardyment, người đã nuôi dưỡng bốn cô con gái:

"Một sốbạn ở trường nói với con rằng không có Ông già Noel, phải không? Thật là đáng tiếc cho các bạn ấy. Con biết không, một khi chúng ta không tin vào Ông già Noel nữa thì ông ấy sẽ không thể đến với chúng ta được. Khi đó, thường thì các bậc cha mẹ phải giả làm Ông già Noel, cho quà vào những chiếc bít tất để không ai phải buồn cả. Nhưng tất nhiên như vậy thì không còn vui như trước nữa."

Cách nói này thực sự rất thông minh. Nó vừa cho trẻ cái để tin một nửa hoặc để bám chặt lấy niềm tin ấy và từ bỏ dần khi trẻ muốn; vừa giúp trẻ không cảm thấy bị lừa bịp nếu tình cờ phát hiện ra trong nhà có giấy gói quà mà Ông già Noel sử dụng, hoặc món quà xuất hiện trong chiếc bít tất đựng quà của nó hóa ra là thứ nó đã từng thấy lòi ra từ cái hộp dưới gầm cầu thang, hoặc nếu thằng bé thực tình bắt quả tang Ông già Noel ngay tại trận. Cách nói này giữ bí mật của vũ trụ và để nó tự biến mất dần mà không tổn hại gì tới sự tử tế đầy yêu thương và rất đỗi bình thường của cha mẹ.

Những nỗi sợ

… đều có nguyên do từ những thứ quanh ta. Bạn hoặc bất kỳ ai cũng có thể gây ra nỗi sợ. Sau đây là một vài nỗi sợ điển hình, từ các gia đình khác nhau:

- Rằng mấy chú chó to đùng có thể trốn dưới giường và xé cổ họng bạn ra khi bạn ngủ (nguồn: tin tức trên ti-vi).

- Rằng ông ba bị sẽ đến bắt trẻ không chịu ngủ (nguồn: lời dọa dẫm của người lớn).
- Rằng Ông già Noel sẽ không đến.
- Rằng ông ấy sẽ đến và là một người đàn ông lông lá kỳ lạ ở phòng ngủ (nguồn: những Ông già Noel đáng sợ ở cửa hàng tạp hóa với hơi thở khó chịu. Cách chữa: treo bít tất đựng quà ở dưới tầng).
- Rằng những điều ước sẽ trở thành sự thật. Điều này nghe có vẻ ngốc nghếch, nhưng có gia đình đã từng hốt hoảng khi một đứa trẻ bật khóc: "Điều ước có trở thành sự thật không ạ?" Sau một thời gian, thằng bé khai ra là: "Con đã ước giá mà con là một con voi, *nhưng con không muốn làm một con voi* đâu!"
- Rằng lỗ hổng trên tầng ô-zôn sẽ nhấn chìm chúng ta hoặc nướng tất cả chúng ta lên (hãy nói rằng các nhà khoa học đang nghiên cứu tìm cách giải quyết về vấn đề này, cả thế giới đều nhận thức được điều đó và tìm cách giải quyết vấn đề, đại loại vậy).
- Rằng sẽ có một cuộc Chiến tranh hạt nhân mới (hãy nói về những hoạt động chính trị có thiện chí, những hội nghị thượng đỉnh và khát khao hòa bình chung).
- Rằng Mẹ và Bố sẽ chết (cách chữa: ôm, trấn an và cho phép ngủ cùng bạn đến khi nỗi sợ tan biến).
- Rằng con sẽ chết (cách chữa: như trên).
- Rằng anh chị em sẽ chết (cũng vậy, kết hợp việc chỉ ra sức khỏe khủng khiếp của anh chị em. Cũng nên chỉ ra với vẻ tự nhiên rằng chỉ ước ai đó bị chết không bao giờ thành hiện thực. Nỗi sợ ban đầu kia biết đâu lại chỉ là một điều ước).
- Rằng kẻ trộm sẽ vào nhà (nghiêm túc chỉ cho con thấy những ổ khóa, then cửa và những thứ như thế).
- Rằng phù thủy, yêu tinh, ma và quỷ sẽ đi xuyên qua tường vào nhà (một tình huống khó. Chỉ nói rằng chúng không tồn tại thì có thể không phát huy tác dụng). Lần nọ, một thằng bé đến chơi nhà đã làm con tôi hoảng sợ với những câu chuyện về phù thủy đến để bắt trẻ. Không thể làm dịu chúng xuống và cảm thấy thèm ngủ vô cùng, tôi bèn trở lại với thời thơ ấu đắm chìm trong đạo Thiên chúa của tôi, chỉ cho chúng một hình thập ác được đóng trên tường và một bức tranh của Thánh Brendan

trên con thuyền của ngài, giải thích rằng không một điều xấu nào có thể lọt vào nơi có một bức tranh linh thiêng. Nó có tác dụng ngay tức khắc. Vấn đề duy nhất là đứa trẻ tối đó đã về nhà và kể với mẹ nó – và cả khu – rằng nhà chúng tôi ôm cây thập ác đi ngủ để xua đuổi ma cà rồng.

Hãy luôn luôn lắng nghe những nỗi sợ của con trẻ, dù chúng có đơn giản hay lặp lại thế nào đi nữa.

Tôi có thể cứ liệt kê ra mãi. Bất cứ bà mẹ nào cũng có thể. Một số trẻ không có những nỗi sợ kiểu như thế, hoặc ít ra là không nhiều; một vài đứa mỗi đêm lại có một nỗi sợ mới. Quan trọng là giữ cho mạch trao đổi được cởi mở: luôn luôn lắng nghe những nỗi sợ, dù chúng có đơn giản hay lặp lại thế nào đi nữa. Nếu chúng là những nỗi sợ phổ biến đáng buồn (như kiểu vô gia cư, hoặc không được yêu thương, hoặc mồ côi, hoặc bị mắc kẹt trong chiến tranh), hãy nói với con rằng mọi người đôi khi đều có những cảm xúc này, ngay cả người lớn, và chúng ta làm quen với việc xua đuổi những nỗi sợ đó. Điều này tạo ra tình "bằng hữu" và một ý thức lành mạnh rằng đó không phải là thảm họa thực sự, mà chỉ là cảm giác rằng thảm họa có thể xảy ra.

Nếu chúng là những nỗi sợ hoang đường, bạn không nên cười, hoặc mang tư duy của một nhà tâm lý học ra liên hệ với sự kiện em bé mới sinh, chuyển nhà, hoặc bất cứ chuyện cũ nào. Chúng có thể là một phần nguyên nhân, nhưng bản thân những nỗi sợ cũng đáng được tôn trọng. Hãy cố lần theo nguồn gốc nỗi sợ. Một bé trai từng cảm thấy chán nản nhiều ngày liền về chuyến công tác sáu tuần sắp tới của bố. Hóa ra là thằng bé đã nghe nhầm thành một chuyến công tác sáu năm, thật đáng thương. Con gái tôi sợ ngủ trong phòng riêng và chúng tôi thử cả mắng mỏ lẫn dỗ dành con bé đều không được. Sau khi con bé được ngủ luân phiên trong các phòng khác nhau, lôi theo gấu teddy và cái chăn lông vịt của mình như một Nữ hoàng Elizabeth thu nhỏ trong cuộc tuần du hoàng gia không mệt mỏi. Một đêm, tôi vào phòng ngủ con bé. Dưới tầng, chồng tôi đang xem ti-vi và tới một đoạn quảng cáo bộ phim giật gân nào đó.

Âm thanh rít lên: “Tao sẽ giết mày – Tao thề đó”, được khuếch đại một cách kỳ lạ qua sàn nhà. Thì ra là con gái bé bỏng tội nghiệp của tôi đã phải khổ sở nhiều đêm liền, từ những dự đoán điềm chẳng lành tới các kỹ thuật học trong lúc ngủ. Các chương trình ti-vi sến súa, bạo lực và nghèo nàn đã xâm chiếm giờ nghỉ ngơi của con bé. Bảo sao con bé lại đi lòng vòng như thế.

15Phía dưới thắt lưng: Và mông nữa

C

ảnh báo: chương này bao gồm những từ ngữ thẳng thừng có thể khiến độc giả trên tám tuổi cảm thấy sốc và khó chịu. Hãy chuẩn bị tinh thần. Chương này nói về mông đít. Và những cái bô. Nó có thể nhắc tới những cái chim, đi ị và đánh rắm.

Nhiều năm trước, vào thời hoàng kim của cặp hát đôi Flanders và Swann, họ có một bài hát rất nổi tiếng, mở đầu bằng chất giọng trẻ con cao vút:

“Mẹ ra ngoài, bố ra ngoài, hãy nói chuyện thô tục nào!” và có đoạn điệp khúc:

“Tè, ị, bụng, mông đít, quần đùi!”

Và họ đã hoàn toàn đúng. Không có gì hấp dẫn bọn trẻ bằng việc nói về chuyện đi bô hay chuyện “mông đít”. Chuyện đó vốn đã luôn lôi cuốn và tôi e là sẽ luôn như vậy. Rõ ràng là không có nhiều hy vọng đối với những ông bố bà mẹ cho rằng môi trường hiện đại với sự cởi mở và thẳng thắn về các chức năng của cơ thể sẽ biến những tiếng cười khúc khích chỉ còn thuộc về quá khứ. Gia đình tự do nhất mà tôi từng biết chấp nhận sự cởi mở kiểu này: Mẹ và Bố đi lòng vòng trong nhà không mặc quần áo, thảo luận tự do về đại tràng và quá trình sinh đẻ. Tuy nhiên, ngày nọ, tôi tới nhà họ và nghe Nellie nhỏ bé thân yêu, lúc ấy năm tuổi, nhảy xung quanh bếp và hát nhịp:

“Đi đái vào bô, dễ chịu và nóng, ra nào bạn mông!”

trong khi mẹ của con bé nghiến chặt răng, cố gắng hết sức để không tỏ ra bị sốc. “Tớ không biết tại sao con bé làm thế.” Cô nói vẻ

tội nghiệp. “Nhà tớ vẫn luôn đối xử khá tự nhiên với việc đi tiểu, tớ không biết là ai dạy con bé gọi như thế.” Cô phun cái từ ấy ra. “Đi đáiá. Phải không vậy, nghe thật ngớ ngẩn và thô tục.”

Tôi lịch sự thể hiện sự ái ngại, trong khi Nellie tiếp tục ngân nga bài hát của mình. Nhưng từ thẳm sâu, tôi ngờ rằng mẹ con bé đang đấu tranh trong tuyệt vọng. Giờ thì, với con mình, tôi biết chắc điều đó. Sự thực là trong mỗi đứa bé đều có một cái nết trái khoáy, đó là sự ngốc nghếch, thô tục sâu sắc và không thể tránh khỏi. Suy cho cùng, người lớn chúng ta vẫn coi những trò đùa thô tục là “trẻ con” hoặc “ấu trĩ”, vậy nếu trẻ con không thể được ấu trĩ thì ai có thể chứ? Tôi không dám chắc rằng chúng ta nên cố gắng và bắt chúng không được như thế. Sự thô lỗ sẽ biến mất, bằng cách nào đó, nhưng nếu chúng ta thực sự kiểm soát để ngăn chúng nói điều đó ra trong ngôi nhà của mình, thì chúng ta không khắc sâu những tiêu chuẩn phù hợp và có thẩm mỹ vào tâm trí chúng mà chỉ dạy chúng cách “cất” lời thô lỗ đi. Nếu cấm đoán chúng ở nhà, chúng sẽ tập hợp nhau lại trên sân chơi ở trường để hát nhịp “Lễ hội đánh rắm, lễ hội đánh rắm”. Hoặc chạy sang nhà bạn hàng xóm và lặp đi lặp lại rất vui nhộn rằng: “Mẹ ơi Mẹ ơi, con thấy không vui, có gì nằng nặng, trong bỉm con rùi.”

Người lớn chúng ta vẫn coi những trò đùa thô tục là “trẻ con” hoặc “ấu trĩ”, vậy nếu trẻ con không thể được ấu trĩ thì ai có thể chứ?

Tôi biết điều này, bởi vì vợ chồng tôi vốn không quá nghiêm khắc với những trò đùa về đi bô. Nhiều đứa trẻ bị hạn chế hơn khi nói về vấn đề này ở nhà thì túm tụm tại nhà chúng tôi để chơi, kéo các con tôi vào một góc và thầm thì mấy câu về chuyện đi ị với những tràng cười khiếm nhã. Nếu bạn phớt lờ đi thì cuối cùng chúng cũng sẽ dừng lại, nhưng có thể mất một quãng thời gian dài, rất dài.

Tuy nhiên, một vài trong số chúng khá thú vị. Trẻ có thể trở về từ trường học và ngâm thơ:

“Mập và Ốm cùng đi sở thú

Mập ngã vào phân voi – một đống!

Ốm chạy ù về kể cho mẹ

Nhưng chỉ được cái phát vào mông!”

Nó không thực sự có tính giáo dục – không phải cách nói hay về đời sống gia đình và sự tôn trọng đối với thế giới động vật – nhưng dù sao nó có vần và nhịp, có sự kết hợp táo bạo giữa sự kỳ dị, phân và sự hỗn loạn hài hước. Nó là một thể loại trào phúng, một thể loại văn chương khá chỉnh tề đấy chứ. Hoặc ít nhất là tôi đã tự nhủ như vậy, cố gắng không cười vào cái thanh treo khăn trong phòng bếp. Khi đi dạo con tôi cũng hát:

“Billy có chim dài mười mét

Bạn bèn cho bà hàng xóm xem

Bà tưởng đó là một con rắn

Rồi đánh nó bằng một cái gậy

Và giờ nó chỉ còn mét bảy.”

Tại sao chúng lại hát như thế? Đó không phải điều gì đặc biệt kỳ bí. Các nhà tâm lý học đã cảnh báo rằng trẻ con bị hoảng sợ và kinh ngạc trước sức mạnh của các bộ phận tự nhiên trên cơ thể chúng. Những trò đùa có thể chỉ là cách riêng của lũ trẻ để xoa dịu mối quan hệ vừa yêu vừa ghét với nhà vệ sinh hay bô tiêu. Hãy nghĩ như thế nếu nó giúp bạn cảm thấy tốt hơn về vấn đề này. Hoặc có thể – cầu cho đó không phải sự thật – tất cả những thứ này thực sự vui vẻ. Suy cho cùng, chúng nhắc chúng ta khi ở đỉnh cao của sự tự cao tự đại ở con người rằng chúng ta vẫn có một phần “con” không thể chối bỏ. Ai có thể trách lũ trẻ vì cười khúc khích trước ý tưởng rằng ngay cả Nữ hoàng cũng có thể đánh rắm chứ?

Bởi vậy, hãy coi chuyện đó là bình thường. Tuy nhiên vẫn có những giới hạn. Ít có tình huống nào hài hước hơn là một gia đình cởi mở,

tự do vẫn thường nói với con cái rằng chẳng có gì sai với cơ thể và sự trần truồng, bỗng dưng phải đối mặt với việc giải thích chính xác tại sao trong một xã hội lịch sự người ta lại không lấy chim của mình ra cho thiên hạ xem. Cách tiếp cận tốt nhất (và thông điệp chống quấy rối tình dục tốt nhất) là:

"Các phần phía dưới là Riêng tư."

Tuy nhiên, lời nói thì tự do. Và một giới hạn khác cần xem xét là những lời mà bạn dạy con cái. Khi trẻ bảy, tám tuổi và ý thức được kha khá về sự kín đáo, chúng có thể cũng nên học nghiêm túc về những thứ này: cơ quan sinh dục nam, cơ quan sinh dục nữ, hậu môn và những thứ tương tự. Nhưng, trước đó, hãy cân nhắc: chẳng phải dùng những từ trẻ con thì tốt hơn cho mục đích xã hội đơn thuần hay sao? Ở điểm này, tôi có thể khác với những chuyên gia hàng đầu về chăm sóc trẻ, nhưng hãy nghĩ mà xem: dù sao lũ trẻ cũng sẽ có xu hướng sử dụng từ ngữ thô tục để "lăng mạ", vậy bạn thấy đỡ hơn khi bị gọi là "đồ mặt phân!" hay "đầu cứt?" Và liệu bà sẽ bao dung hơn với tiếng hét lớn "Cháu ghét cái mông đít thối của bà!" hay với câu "Cháu ghét cái bím già nua hỏng của bà!"? (Đó là một ví dụ thực. Đứa trẻ chẳng có ý gì cả, chỉ biết từ đó có nghĩa là thứ gì đó ở phía dưới. Nhưng cô con dâu phải mất tới hai năm để khiến mọi người quên đi chuyện đó.) Bạn hãy nghĩ mà xem.

Một khẩu hiệu hữu ích khác là:

"Những trò đùa về phần dưới chỉ phù hợp trong gia đình!"

mặc dù điều này có thể gây ra phản ứng khác nhau của các bà, các dì dễ tự ái và tôi cũng không chắc rằng nói "đi ỉa" với một người chú mới chỉ sắp về làm rể trong gia đình thì không sao cả.

Các nhà tâm lý học đã cảnh báo rằng trẻ con bị hoảng sợ và kinh ngạc trước sức mạnh của các bộ phận tự nhiên trên cơ thể chúng.

Và đối với tình dục cũng vậy. Cách cũ để ứng phó với chủ đề này là hoàn toàn không động tới nó cho tới tuổi dậy thì, sau đó dặng hắng một chút về những con chim, những con ong và những Ý Nghĩ Không Trong Sáng. Cách này không còn phát huy tác dụng nữa, vì đơn giản là nếu bạn không trả lời khi con hỏi thẳng về tình dục thì giáo viên của chúng sẽ trả lời, hoặc ti-vi sẽ đưa ra những ý tưởng khó hiểu rằng các em bé được sinh ra do mọi người hôn nhau với đầu nghiêng sang một bên, hoặc một người bạn nào đó ở trường sẽ đưa cho đứa con bế tắc của bạn một bức tranh rối rắm về sự sinh sản khiến con bé thề (như tôi đã thề, hồi tám tuổi) là sẽ sống độc thân suốt đời.

Ngược lại, một số ít người lại oanh tạc trẻ với các từ kỹ thuật hay các từ ngữ y khoa phức tạp và quá khó hiểu. Cách này có mặt hạn chế là đứa trẻ sẽ cảm thấy chán và không nghe nữa, hoặc sẽ đi thảo luận những từ ngữ ấy với những người lớn không thích hợp, khiến họ xấu hổ kinh khủng.

Cách thứ ba chỉ đơn giản là trả lời các câu hỏi với một thái độ không xấu hổ, thẳng thắn và thoải mái, khi những vấn đề này xuất hiện trong đầu trẻ. Thật không may là chúng lại có vẻ thường xuất hiện ở giữa hàng tính tiền ở siêu thị, trong một cửa hàng thuốc đầy những phụ nữ già cáu bẳn, trong phòng chờ bác sĩ, hoặc trên xe buýt. Bạn luôn có thể đánh trống lảng bằng câu “Mẹ sẽ giải thích cho con khi chúng ta về nhà”, nhưng việc đó còn tùy thuộc vào đứa trẻ. Cách phòng vệ duy nhất để tránh sự lúng túng thiếu thuyết phục là chuẩn bị sẵn câu trả lời trước khi chủ đề này xuất hiện. Bạn đã sẵn sàng chưa?

“Phụ nữ có một ngôi nhà nhỏ trong bụng, em bé ở trong đó và lớn lên. Nó được gọi là tử cung. Và họ có những nơi đặc biệt được gọi là buồng trứng và mỗi tháng một lần một quả trứng nhỏ xíu…”

“Đàn ông nuôi những hạt đặc biệt trong cơ thể họ, hạt đó đi ra ngoài qua đường bộ phận sinh dục nam và gặp trứng ở trong người mẹ…”

“Khi em bé đủ lớn để chào đời và sống được khỏe mạnh, thì em bé phải ra khỏi cơ thể người mẹ. Em bé sẽ ra ngoài thông qua một cái lỗ đặc biệt…”

Khá là khó, phải không ạ? Tôi không mơ đến việc mớm được lời cho người khác, nhưng hãy cứ nhẩm một chút trong đầu, bạn sẽ khỏi bối rối và trả lời loạn lên khi con hỏi. Mẹo ở đây là không trả lời bất cứ thứ gì không được hỏi; ống dẫn trứng, tinh hoàn, buồng trứng và hành vi tình dục để sau; bám chặt vào những chủ đề như em bé lớn lên trong dạ con của người mẹ, các hạt được đi ra từ người bố và thực tế rằng bố mẹ yêu nhau và muốn có một em bé từ tình yêu đó (được chấp nhận một cách đáng kinh ngạc bởi tất cả đám trẻ mà tôi biết, ngay cả khi Bố không có ở đó).

Mẹo ở đây là không trả lời bất cứ thứ gì không được hỏi.

Nói tới việc thảo luận về hành vi tình dục, tôi có thể bị các nhà tình dục học ném đá cho tới chết vì nói “không”, nhưng kể từ lần phải giải thích nhàm chán và cụt lủn cho con về mặt kỹ thuật (“Hạt đi vào cơ thể người mẹ thông qua một cái ôm đặc biệt mà chỉ có người lớn mới có thể làm”), tôi đã luôn cố gắng để truyền đạt ý tưởng chung nhất rằng tình dục là thứ gì đó mà các bà mẹ và các ông bố trưởng thành làm và nó không thực sự phù hợp hoặc thú vị đối với trẻ con. Suy cho cùng, vốn vẫn có rất nhiều thứ kỳ lạ người lớn làm mà con cái họ chẳng thích thú gì: uống cà phê đắng, nói chuyện với những người phụ nữ nhiều chuyện trong các cửa hàng, ký ngân phiếu, nghe dự báo thời tiết. Thêm một điều khác thường nữa thì cũng không ảnh hưởng gì.

IMG_1519

Một điều nữa. Nếu bạn cảm thấy lo lắng, hoặc không thỏa mãn, hoặc đang bị kiêng tình dục theo một cách nào đó; nếu bạn mơ hồ về tình dục, hoặc tức giận trước đống lộn xộn mà nó gây ra cho cuộc sống của bạn, hoặc đơn thuần là thấy bị nó ám ảnh cả ngày, thì đó là gánh nặng của bạn. Không phải là vấn đề của con bạn.

Đẩy gánh nặng đó sang con, hoặc để con sống trong môi trường nhà kính đầy lời nói bóng gió về tình dục – đó là một loại bạo hành. Và nó có thể dẫn tới những dạng bạo hành khác: tất cả trẻ em đều có rủi ro bị quấy rối tình dục, nhưng những đứa trẻ biết quá nhiều mà không có định hướng chính là những trẻ gặp rủi ro nghiêm trọng hơn cả. Hãy cẩn trọng với bất kỳ người nào – ngay cả một chuyên gia trị liệu – nói quá nhiều về "tình dục tỉnh thức" trong trẻ nhỏ. Cách an toàn hơn nhiều là cứ bám chặt lấy những lời xưa cũ nhàm chán này: con thuộc về chính con, con không phải ôm bất kỳ ai nếu con không muốn ôm hay theo cách mà con không muốn làm, và phần dưới là riêng tư.

Mặc dù cũng chẳng hại gì khi thừa nhận rằng chúng có cả những mặt buồn cười.

16Các bữa tiệc: Điều ngớ ngẩn nhất

N

hững bữa tiệc của trẻ con vừa là giấc mơ đẹp vừa là ác mộng. Trong giấc mơ đẹp, ta thấy hơn chục khuôn mặt nhỏ bé ngồi quanh chiếc bàn dài, bánh có hình ô tô, ánh nến mờ ảo và giọng trẻ con hát "Chúc mừng sinh nhật" trước khi ùa ra để chơi trò rồng rắn lên mây với tiếng hét nho nhỏ đầy háo hức (nhưng được kiểm soát tốt).

Còn ác mộng là một đám hỗn độn toàn những tiếng hét và trò ném bánh, bạn sẽ phải một mình chiến đấu với đám trẻ thiếu văn minh, đứa bệnh hen thì bị đè bẹp ở giữa và cô con gái bé nhỏ của bạn, tức chủ nhân bữa tiệc sinh nhật, thì khóc lóc rầu rĩ vì bị ra rìa.

Tôi thích các bữa tiệc và có quan điểm tích cực về chúng. Tôi cũng có một ngôi nhà phù hợp cho các bữa tiệc của lũ nhỏ (nhà cũ, hơi tồi tàn, không trải thảm cầu kỳ và sơn sửa cũng lâu lâu rồi). Tính đến giờ, tại đây đã có mười hai bữa tiệc sinh nhật, sáu bữa tiệc trà Giáng sinh, hai bữa tiệc ngoài vườn ngẫu hứng vào mùa hè và một bữa tiệc nhỏ đặc biệt được tổ chức chỉ mười phút sau khi thông báo dành cho những anh chị em nhỏ hơn mà không được mời tới sinh nhật lần thứ sáu của một ai đó. Tới cái ngày bọn trẻ nhà tôi bắt đầu rên rỉ bằng cái thái độ sắp-vị-thành-niên rất phức tạp, đòi đi xem phim, đi bar hay đi hàng quán thay vì tổ chức một bữa tiệc thực sự, hẳn tôi sẽ cực kỳ tự ái và có lẽ sẽ khăng khăng bắt chúng phải có một bữa tiệc thực sự ở nhà. Với món thạch.

Tôi cố hợp lý hóa việc này bằng rất nhiều ý tưởng ngông cuồng như bọn trẻ cần phải hiểu đôi chút về những dịp giao lưu xã hội trang trọng càng sớm càng tốt, trong trường hợp một ngày nào đó chúng sẽ được mời đến dự tiệc tại Văn phòng Chủ tịch nước. Nhưng thực tế là, cứ đưa cho tôi tấm khăn trải bàn có hình chú Tàu hỏa Thomas

và một hộp đầy đồ trang trí tiệc, là sẽ chẳng có gì ngăn cản được tôi nữa. Tôi hăng hái tới mức mất kiểm soát và tự quăng mình vào cả quá trình chuẩn bị với một sự say mê thái quá.

Bạn cần có tổ chức: một người mẹ là một nhà tổ chức sự kiện và một bữa tiệc thành công là một màn trình diễn.

Tuy nhiên, tôi cũng có những vết thương đấy nhé. Có những nguyên tắc căn bản để tuân theo và tôi đã từng phá vỡ tất cả. Hãy nhớ rằng chỉ đơn giản đưa nhiều đứa trẻ vào một căn phòng với một vài quả bóng bay thì không tạo ra một bữa tiệc tức thì. Mà sẽ đem lại nước mắt ngay lập tức. Bạn cần có tổ chức: một người mẹ là một nhà tổ chức sự kiện và một bữa tiệc thành công là một màn trình diễn. Đó là một vở kịch gồm ba phân cảnh, liên quan nhiều tới việc ứng biến xung quanh một kịch bản căn bản. Dưới đây là kịch bản căn bản:

Cảnh I: Trò chơi

Thiệp mời nên luôn luôn đưa ra thời gian bắt đầu và thời gian kết thúc, 3:30 tới 5:30 chiều, ví dụ vậy. Lý tưởng ra thì tất cả các khách mời sẽ đến đúng giờ và trò chơi được bắt đầu ngay khi mọi người vừa cởi áo khoác. Điều này đặc biệt đúng với những bữa tiệc cho đám bốn đến năm tuổi: trẻ lớn hơn thường có thểđứng loanh quanh nói chuyện và mở quà mà không bị ngứa ngáy chân tay hoặc bắt đầu đánh nhau. Các bà mẹ rề rà đến muộn sẽ gây khó chịu cho những người khác. Mà nếu các bà mẹ phải ở lại dự cùng con (nhiều đứa bé khăng khăng muốn vậy) thì họ nên tránh việc nói chuyện, can thiệp vào, hoặc nhìn chung là phá hỏng bầu không khí. Tuy nhiên, bạn cần giữ một trong số họ lại làm trợ lý đưa lũ trẻ đi nhà vệ sinh, buộc lại tóc cho những cô bé om sòm và dán miếng băng y tế lên các vết thương.

IMG_1520

Trò chơi đầu tiên nên có hoạt động nhảy lên nhảy xuống. Hoạt động này giải tỏa căng thẳng và giúp đảm bảo rằng nếu bé nào có nhu cầu đi vệ sinh thì bé sẽ sớm thấy đúng các dấu hiệu mình đang "buồn", trước bữa trà. Trò di chuyển theo nhạc quanh những cái ghế và giả làm tượng là phù hợp. Tiếp theo, đối với trẻ trên bốn tuổi, tôi thích một trò chơi có cấu trúc, một thứ gì đó phù hợp với chủ đề bữa tiệc – cướp biển hoặc rạp xiếc hoặc múa ba-lê hoặc bất cứ thứ gì (mà này, nếu bạn tổ chức một bữa tiệc mặc đồ lộng lẫy, hãy đảm bảo rằng bạn có dự phòng sẵn vài cái khăn mùi soa cướp biển, mũ hề hay bất cứ thứ gì, bởi thể nào cũng có một bà mẹ không đọc thư mời, hoặc mới sinh em bé và quên tất cả mọi thứ.)

Những trò này dễ hơn một khi bọn trẻ đã đi học: thật kỳ diệu khi một đám 16 đứa trẻ hỗn độn đáng sợ và rời rạc lại có thể hình thành nên một lớp học. Một khi chúng đã đi học, bạn có thể cho chơi những trò chơi phức tạp cần phải giải thích: chỉ cần vỗ tay thật quyết đoán và nói "NÀO! Mỗi người là một tên cướp biển. Có hai đội cướp biển. Hãy chia thành hai đội – màu đỏ và màu xanh, đây là huy hiệu của các con – giờ thì nhiệm vụ là đi tìm kho báu…", kiểu như thế. Còn với trẻ chưa đến tuổi đi học, hãy chọn những trò đơn giản. Chúng tôi từng thành công vang dội khi chăng những dải cờ dài vòng vèo trong nhà, dẫn lũ trẻ trèo lên các khung tập vận động và trượt xuống cầu trượt, chui qua một đường hầm tạm thời, đi vào một cái cửa và ra ở một cái cửa khác, tới một hòn đảo cướp biển toàn các đồng xu sô-cô-la.

Gần đây hơn, tôi đã thiết kế một trò chơi không cạnh tranh, không có người chiến thắng. Trong đó bọn trẻ là các phi hành gia vũ trụ đi trợ giúp rất nhiều quái vật không gian bị thương. Mỗi đứa trẻ có một miếng ghép thể hiện một phần của cái xúc tu bạch tuộc: mỗi bộ gợi ý và dấu chân màu xanh đều dẫn tới một con bạch tuộc bằng các-tông đã được cắt sẵn đặt ở một căn phòng khác, chúng phải ghép những miếng hình vào cho đến khi bức tranh hoàn thiện. Nếu không đủ miếng ghép của tất cả thì bức hình không được hoàn thiện, do đó những đứa lớn canh chừng những đứa bé hơn đang bị bối rối và dọa liên tục có nguy cơ đánh mất miếng ghép của nó.

Trò chơi đã rất thành công. Tôi thích nghĩ vậy bởi nó giúp khơi dậy phẩm chất của sự không cạnh tranh và hợp tác; nhưng cũng phải miễn cưỡng thừa nhận rằng thành công đó cũng phần nào là nhờ một yếu tố ít lý tưởng hơn, đó là tại một trong các phòng, chúng sẽ bị tấn công bất ngờ bởi chồng tôi, lúc ấy mặc một bộ đồ con vẹt kêu quang quác, lông lá, màu xanh và cao mét tám. Quả là luôn đángđể chuẩn bị sẵn một vài bất ngờ.

Cảnh II: Tiệc Trà

Ai cũng có thể sắp xếp một bữa tiệc trà cho trẻ con. Tôi sẽ không xúc phạm tới trí thông minh của bạn bằng cách gợi ý thực đơn, ngoại trừ việc chỉ ra rằng có những đứa trẻ ghét mọi thứ ngọt và cần xúc xích, những đồ giòn giòn và những que phô mai. Hoặc vài đứa thích bánh xăng-uých không bơ. Nếu không, hãy làm thứ bạn muốn: hoặc là dành tám tiếng làm những chiếc mũ phù thủy từ vỏ kem ốc quế và những chiếc bánh với hình các khuôn mặt bé nhỏ trên đó, hoặc đi ra siêu thị và mua thật nhiều.

Vấn đề nghiêm trọng hơn là chuyện một vài đứa trẻ chưa bao giờ có trải nghiệm ngồi ăn với những đứa khác, vì chúng thường được cho ăn trước màn hình ti-vi hoặc ăn vội vàng qua quýt. Nhưng đứa trẻ đó có thể thích thú mà cư xử ngoan ngoãn khi thấy một chiếc bàn đẹp đẽ với nến và bánh quy giòn; hoặc phá hỏng bữa tiệc trà đường hoàng của những người khác bằng cách trườn xuống và chạy vòng quanh. Hãy cứng rắn một chút. Tôi có thể xác nhận rằng một con vẹt lông lá màu xanh cao mét tám là một lực lượng kỷ luật vô giá: chỉ cần một tiếng “quác” là chúng sẽ ngồi hết xuống.

Hãy cho con chọn kiểu bánh sinh nhật nằm trong khả năng của bạn, hoặc khả năng của các hiệu đặt bánh theo yêu cầu.

Bánh sinh nhật dĩ nhiên là phần thiết yếu. Mặc dù, thẳng thắn mà nói, trẻ nhỏ thường bị hưng phấn tại bữa tiệc đến mức hầu như không ăn bánh, cho nên bạn cứ trang trí một cái hộp đựng giày thôi cũng được. Cứ thử hỏi đứa trẻ bất kỳ rằng nó muốn cái bánh có

hình gì, câu trả lời chắc chắn sẽ là “xe rác đang nghiền rác” hoặc “nữ diễn viên ba-lê đang nhón chân múa”. Khi ấy, bạn chắc chắn sẽ thua to, trừ khi bạn là nghệ nhân làm bánh Jane Asher hoặc biết các cửa hàng làm bánh cực khéo tay. Mẹo ở đây là giữ cuộc trò chuyện xung quanh thứ gì đó bạn có thể làm được, hoặc không quá “đánh đố” các hiệu đặt bánh theo yêu cầu, như một chiếc vòng xiếc (tròn và phẳng) hoặc một chiếc tàu lửa có bánh xe tròn kiểu bánh cuộn bông lan. Một điều nữa: hãy lưu ý trẻ rằng không phải mọi chi tiết trên bánh đều ăn được. Bạn sẽ phải trông chừng việc ăn cái bánh đó cẩn thận hơn tất cả những cái bánh khác trong năm để kịp thời lấy những thứ không ăn được ra. Cũng đừng quên chuẩn bị sẵn kha khá nến cùng nụ cười hồ hởi để thắp chúng lên cho lần-lượt-từng-đứa được thổi nhé.

Cảnh III: Bạo động

Tiệc trà là sự kiện vui vẻ và nó làm “tan băng” giữa bọn trẻ. Tuy nhiên, băng có thể là một thứ hữu ích giúp kiểm soát những đứa trẻ giận dữ. Nếu bạn vội vàng bắt đầu buổi tiệc mà để trò chơi rồng rắn lại sau bữa tiệc trà, cái vòng nối đuôi có thứ tự của bạn sẽ chuyển sang một đống hỗn độn lộn xộn la hét của đám trẻ lít nhít và những mẩu giấy báo bị xé vụn. Dù sao thì cũng sẽ đến lúc chúng chán trò này, kể cả khi bạn thêm thắt các hình phạt ngớ ngẩn kiểu “nhảy lộn nhào”, hoặc “hát một bài”. Dù bạn có chơi nhiều trò chơi hơn sau bữa tiệc trà hay không, thì Cuộc Bạo Động cũng không thể tránh khỏi.

Giải pháp cho vấn đề sau bữa tiệc trà là hướng cơn bạo động theo hướng mới mà bạn chọn. Năm nọ, chồng tôi từng hóa trang thành một con gấu và chúng tôi chơi trò đuổi-theo-con-gấu-và-trói-nó-lại bằng đống dây ruy-băng của bữa tiệc. Nó diễn ra rất tốt đẹp, với những tiếng hét vừa kinh hãi vừa vui sướng. Tại bữa tiệc của một gia đình khác thì lại có một con sói phi nước đại vòng quanh và lũ trẻ được phát súng bắn nước ngắn để săn nó (bữa tiệc ấy diễn ra trong vườn). Anh bạn tôi từng mặc như một chú hề và lũ trẻ được phép ném những miếng bánh trứng cực xốp vào mặt chú. Những sự kiện này đều rất hỗn loạn và sau đó phải dọn dẹp tẩy rửa nhiều,

mà tất cả các bữa tiệc vui vẻ đều vậy. Nhưng nhìn chung, tôi không khuyên bạn bắt đầu những trò này sớm hơn 20 phút trước giờ chính thức kết thúc bữa tiệc. Khi các bà mẹ xuất hiện và thấy tình yêu bé nhỏ của họ bị quấn trong đống ruy-băng, bánh xốp và kem bơ, họ có thể đón chúng về để tắm một trận đã đời.

Phần kết: Túi quà Tiệc

Đây là cả một nghệ thuật. Mẹo ở đây là cho vào túi quà những thứ sẽ đem lại niềm vui và bất ngờ cho lũ trẻ, giúp chúng hạnh phúc thêm một lúc, mà không phải tốn quá nhiều tiền (ngay cả khi bạn có tiền. Hãy cứ đưa kỳ vọng lên quá cao mà xem, những bà mẹ khác hẳn sẽ bực bội với bạn). Túi quà cơ bản của tôi thường là một túi nhỏ đựng kẹo hoặc những miếng sô-cô-la, một quả bóng bay, một món đồ trang trí trong buổi tiệc nếu vẫn còn, một đồ vật gì đó cực kỳ rẻ (như một chiếc bút chì nhỏ, hoặc cái vòng tay bằng nhựa giá năm nghìn) và một món đồ chơi rẻ nhưng thú vị nào đó. Tôi thu thập những thứ này (xem phần ĐỒ CHƠI) quanh năm. Gác mái nhà tôi luôn đầy những cây đuốc nhỏ làm bằng sợi phát quang độc đáo, chiếc răng đi lại được, kính vạn hoa và những chiếc hộp ảo thuật siêu kỳ bí.

Hãy cho vào túi quà những thứ sẽ đem lại niềm vui và bất ngờ cho lũ trẻ, giúp chúng hạnh phúc thêm một lúc, mà không phải tốn quá nhiều tiền.

Cuối cùng, Khách mời Ngôi sao

Trong đám con của bạn bè bạn, hẳn sẽ có một đứa trẻ (thường là con trai) không bao giờ bị hoảng sợ hay bối rối, thích giao du và sẵn sàng chơi bất cứ thứ gì. Dù con bạn có thích hay không, hãy chắc chắn mời thằng bé đó. Tôi sẽ không bao giờ tổ chức một bữa tiệc mà không có một Patrick nào đó, vì tôi biết nếu tôi nói vẻ thật tươi vui rằng: “Nào, giờ thì mình thi đẩy quả bóng bàn bằng mũi nhé” thì Patrick sẽ nhảy tới chơi ngay lập tức, khi tôi còn chưa kịp nói xong. Và những đứa khác sẽ làm theo. Nếu tôi nói: “Ai có thể nhảy cao

nhất?”, Patrick sẽ nhảy qua cả trần nhà! Nếu một đứa bé nhỏ hơn không biết cách chơi trò di chuyển theo nhạc, nó chỉ cần xem Patrick rơi cái rầm như một hòn đá xuống nền nhà là biết cách chơi ngay lập tức. Hãy cũng nâng ly chúc mừng Patrick và tất cả những Patrick khác ở khắp mọi nơi. Nhiều năm tới chúng sẽ được ngưỡng mộ tại những buổi tiệc và là thiên thần của những lần tụ họp bạn bè: và ai có thể không thích sự nổi tiếng của chúng chứ?

17Và đến chuyện Trường lớp: Cái gì cơ, bị thần kinh á? tôi á?

Q

uãng thời gian nhen nhóm ý định cho đứa con lớn đi học, tôi đọc mọi thứ về chủ đề này. Giống như nhiều ông bố bà mẹ của những đứa trẻ nhạy cảm, độc đáo, hạnh phúc, đầy đam mê và sáng láng (ồ, không phải tất cả chúng đều như thế sao?), tôi kinh hãi trước ý nghĩ giao con cho những người mà tôi chưa từng quen.

Lúc ấy, tôi đã nghĩ thật là xấu hổ nếu cho thằng bé vào một nhóm lớn hơn bốn lần so với bất cứ thứ gì thằng bé biết và ném thằng bé vào một sân chơi với lũ trẻ đáng sợ đang đá bóng, nhảy đè vào nhau và hét lên: "Bắt được rồi!" Giờ thì tôi biết điều này thật ngớ ngẩn, biết rằng mỗi đứa trẻ trong đó đều là đứa con bé bỏng nhạy cảm của một ai đó và rằng hầu hết những cuộc nô đùa kia đều diễn ra giữa những đứa con trai hăng hái đồng thuận với nhau (nên rõ là chỉ để vui thôi); nhưng lúc đẩy xe nôi đưađứa con quý báu đi ngang qua một sân chơi trường mẫu giáo hay cấp một vẫn là một trải nghiệm cực kỳ đau khổ.

Nghiêm trọng hơn, tôi cứ thương con mãi: tại sao con trai tôi lại nên từ bỏ thời gian ở nhà với mỗi mình mẹ, cái gì cũng được ưu tiên, để tới trường san sẻ sự quan tâm của cô giáo với 20 đứa khác?

Tôi cứ thương con mãi: tại sao con trai tôi lại nên từ bỏ thời gian ở nhà với mỗi mình mẹ, cái gì cũng được ưu tiên, để tới trường san sẻ sự quan tâm của cô giáo với 20 đứa khác?

Nhiều người trong chúng ta có những kỷ niệm đau thương về trường học: đám bạn thì thầm đáng sợ nơi góc sân trường, những lời nói lăng mạ, lũ "đầu gấu" lớp trên hay sự bất công quá đáng khi

giáo viên mắng nhầm thủ phạm vì họ không thực sự biết chuyện gì đã xảy ra. Những bản năng vốn có từ đời tổ tiên khiến chúng ta thay đổi: chúng ta đi tới trường trong tâm thế của những người lớn tự tin, quả quyết, với phong thái điềm tĩnh để "mắng mỏ" giáo viên chủ nhiệm của con, nhưng chỉ một chút ký ức về mùi phấn bảng, bữa ăn trưa bán trú hay tiếng trống trường lại biến chúng ta trở lại là những đứa trẻ lo lắng như trước đây. Và chúng ta tưởng tượng con trai và con gái mình cũng trải qua những cảm xúc như thế: Freddie bé bỏng trước nay chỉ ở trong những ngôi nhà ấm cúng của gia đình, giờ làm sao thằng bé có thể chịu được phòng học xa lạ toàn những người chưa quen? Chúng ta sụt sùi thương con, ngay cả khi cố gắng nói với con những lời khen ngợi ngọt ngào khi đi thăm trường: về cô giáo đáng yêu, về đồ vẽ đồ chơi cực thú vị, về sân chơi rộng ơi là rộng. Ôi khổ chưa, tội chưa, làm sao đứa con bé bỏng của mình có thể chịu được đây?

Tất nhiên, để những băn khoăn lo lắng của bạn lây cả sang con là điều không tốt.

Hãy vui lên đi. Nếu đó đúng là những lo lắng của bạn thì bé con chắc chắn sẽ thích nghi tốt hơn bạn đó. Nhưng bạn có thể không như vậy. Tôi chủ ý bắt đầu chương này bằng các cảm xúc tiêu cực, bởi chính tôi đã bắt đầu sự nghiệp người-mẹ-có-con-đi-học theo cách tiêu cực và sau đó đã được thay đổi chính kiến. Hãy thứ lỗi cho tôi nếu bạn là một ông bố bà mẹ tích cực của một đứa trẻ tự tin cảm thấy, hoặc đã từng cảm thấy, không lo âu gì, vì chúng tôi – những người từng chịu đựng những cảm giác đó – có nhu cầu được bày tỏ chúng. Bên cạnh đó, tại sao lại không bắt đầu từ một quan điểm nghi ngờ? Bất cứ thứ gì cũng là tốt nếu nó giúp bạn nâng cao ý thức về trách nhiệm trong việc lựa chọn, về sự thận trọng đối với trường học và sự cảm thông có tính xây dựng với đứa con đang hoang mang khi mới bắt đầu đi học. Tất nhiên, để những băn khoăn lo lắng của bạn lây cả sang con là điều không tốt. Nhưng đó chỉ là một lý do thêm vào để vượt qua những nỗi sợ theo cách có hệ thống và loại bỏ chúng trước khi những ngày đầu tiên thực sự

bắt đầu. Nếu bạn vẽ ra một viễn cảnh tươi sáng rồi giả vờ với bản thân và vợ hoặc chồng bạn rằng mình đang “ngóng chờ để quay trở lại những ngày xưa” hay “háo hức xem con đi học vui thế nào”, trong khi thực sự đang âm thầm khóc thương một tuổi thơ đã qua, thì rất có khả năng bạn sẽ không nhìn ra được vấn đề cần quan tâm, từ đó không chọn được ngôi trường phù hợp, hoặc không đồng hành được cùng con trong những ngày đầu đi học còn bỡ ngỡ (cho cả con, cả bạn).

Do đó, hãy đương đầu với những mối bận tâm của bạn. Hãy lựa chọn tốt, khởi đầu tốt, quản lý tốt sự thay đổi. Hãy cứ tự tin. Nhìn chung, sự nghiệp giáo dục các mầm non ở trường học vẫn luôn có nhiều mặt tích cực.

IMG_1521

Chọn trường

Ngay cả nếu ngôi trường gần nhà mà bạn đang định gửi con tới học là nơi có tiếng nhất nhì thành phố, hãy cứ tới thăm trường (mà không có con đi cùng). Sau đó, tới thăm một trường “trong tầm ngắm” khác. Đó là cách tốt nhất để có được cảm nhận về các ngôi trường. Nếu không sẽ có một rủi ro là bạn bị lóa mắt trước vẻ dễ chịu, yên bình (mà không biết rằng tất cả các lớp mẫu giáo/tiểu học vốn đều là những nơi dễ chịu, yên bình – chính lũ trẻ góp phần làm nên vẻ đẹp đó); hoặc bị hoảng sợ bởi những khía cạnh mà các ngôi trường đều có (như sự huyên náo). Bạn nên cân nhắc một nơi cho con dựa trên vài khía cạnh:

- *Tính giáo dục*

Đối với các em bé dưới 18 tháng, có lẽ đây chưa phải điểm quan trọng hàng đầu khi cân nhắc. Tôi chỉ cần lưu ý một điểm: vâng, lại là vấn đề chiếc ti-vi, hay điện thoại, hay máy tính bảng. Hãy đến thăm trường vài lần, ở các thời điểm khác nhau, rồi quan sát. Nếu thấy giáo viên dùng các thiết bị kia để trẻ chịu ngồi yên một chỗ hoặc để dụ trẻ ăn – tôi khuyên bạn từ bỏ luôn ngôi trường đó. Nghiên cứu đã chỉ rõ: trẻ nên được tránh xa khỏi các thiết bị điện tử cho đến ít nhất

hai tuổi. Hơn nữa, nếu người giữ trẻ sử dụng các thiết bị này cho các mục đích trên, cá nhân tôi không thấy tính giáo dục nào nằm trong hoạt động đó cả.

Với lứa tuổi lớn hơn, chúng ta sẽ cần quan tâm đến tính giáo dục hơn. Nếu quyết định lựa chọn trường công lập, bạn có thể không phải suy nghĩ nhiều vì đa số trường đều theo chương trình giảng dạy quốc gia, mô hình lớp học khá tương đồng, phong cách giáo viên đều có nét “truyền thống”. Tuy nhiên, hãy cứ hỏi xem trường có các hoạt động ngoại khóa hay phương pháp giảng dạy mới không. Giữa các trường ngang nhau thì một điểm khác biệt hoặc độc đáo hơn đôi khi cũng “mở lối” cho chúng ta. Còn khi cân nhắc giữa các trường tư có nhiều lựa chọn hơn, bạn hãy hỏi về định hướng giảng dạy và phương pháp giảng dạy chủ đạo của trường; trường hợp tốt nhất và nếu có cơ hội được đến trải nghiệm trực tiếp tại lớp thì hãy tận dụng. Hãy khéo léo hỏi hiệu trưởng hoặc giáo viên phụ trách lớp về những điều bạn cần biết rõ và đánh giá câu trả lời. Hãy xem những bảng bài tập, thông tin hay bích họa ở trên tường: chúng có khích lệ không, có được chuẩn bị kỹ lưỡng không và có được cắt dán lên bởi bàn tay thương yêu của những học sinh và thầy cô cảm thấy tự hào về chúng không? Rồi mười ngày sau hãy quay lại một lần nữa và xem những phần trưng bày đó có thay đổi không. Nếu không, có thể đó chỉ là trưng bày.

Hãy cố gắng trao đổi về những vấn đề cơ bản với người phụ trách trường/lớp tiếp chuyện bạn.

Hãy thận trọng với các trường mẫu giáo cam kết dạy trẻ học viết từbốn tuổi, cũng như những trường tiểu học không nói gì khác ngoài mục tiêu đứng nhất thành phố về hạng mục này, đứng nhì quận về hạng mục kia. Mặt khác, cũng hãy thận trọng tương tự với những trường nói với bạn rằng các môn “chính khóa” không quan trọng chút nào và các bài kiểm tra là vô nghĩa. Nguyên tắc vàng của giáo dục nằm ở đâu đó giữa hai thái cực này. Thực tế là có hai thảm họa có thể xảy ra, nhưng trái ngược nhau. Nếu bạn ép con quá nhiều ở tuổi nhỏ, điều đó có thể đem lại tác dụng – chúng có thể học

vẹt mọi thứ và viết đẹp – nhưng cũng có thể trở thành thảm họa với chúng sau này, khi chúng kiệt sức và trở thành những học sinh cấp hai mờ nhạt chẳng đạt thành tích gì. Tuy nhiên, nếu ngôi trường quá dễ dãi hoặc thiếu giáo viên có khả năng sư phạm thực sự, khiến trẻ hết lớp Năm vẫn chưa đọc thông viết thạo (mà vẫn lên được tới tận lớp Năm) thì cũng thật tai hại và buồn nản. Hãy cố gắng trao đổi về những vấn đề cơ bản với người phụ trách trường/lớp tiếp chuyện bạn. Nếu bạn không thích câu trả lời của họ, hãy suy nghĩ thật kỹ.

- *Bầu không khí trong trường/lớp*

Cũng quan trọng không kém. Đó có phải là một ngôi trường dễ chịu không? Nó có khiến bạn thấy tự tin, thân thiện và hứng thú không? Mọi người có vui cười không? Lũ trẻ trông có vẻ thư giãn không? Đây là lúc bỏ sang một bên tất cả những băn khăn về khía cạnh giáo dục và tin hoàn toàn vào bản năng của bạn. Vài ngôi trường có vẻ xám xịt, u ám và bí bách; trường khác lại “loạn xì ngầu”, vô tổ chức và hung dữ. Những ngôi trường dễ chịu có một thứ cảm giác mà ta không thể định nghĩa nhưng nếu thiếu nó thì ta sẽ cảm nhận được ngay. Tôi chưa bao giờ bước qua những cánh cửa kính xấu xí của ngôi trường gần nhà tôi mà không ngay lập tức cảm thấy tốt hơn, thư giãn hơn, vui tươi và rộng lượng hơn với thế giới. Bầu không khí này có được từ các thầy cô giáo, thể hiện thông qua những nhân viên không giảng dạy, những người cấp dưỡng và trên hết là bản thân lũ trẻ. Khi bạn tới tìm hiểu một ngôi trường, hãy cố gắng đừng mất thời gian tuôn ra một tràng lý thuyết và mong mỏi của bản thân, hãy lắng nghe thầy cô, hy vọng rằng các nhân viên khác cùng bọn trẻ sẽ thi thoảng đến ngắt ngang cuộc trò chuyện để xem họ nói với nhau như thế nào: họ có tôn trọng, yêu thương, hỗ trợ và quan tâm lẫn nhau hay không? Nếu con của người bạn nào đó đang học trường này, hãy cố gắng nói chuyện với chúng, thật tự nhiên và bình thường thôi, để xem chúng thấy trường thế nào.

- *Độ thuận tiện*

Nó quan trọng hơn bạn nghĩ. Bạn có thể thấy hai ngôi trường đều lý tưởng, ngoại trừ một trường khiến con bạn mất thêm một giờ mỗi ngày – hoặc hơn – để đi học bằng ô tô hoặc xe buýt, rồi chịu cảnh

kẹt xe thường nhật. Trường ở xa hơn thì con có thể phải đi học bằng xe đưa đón của trường, dẫn đến khả năng là bản thân bạn sẽ không bao giờ tới đón con được. Trừ khi thực sự không thể chấp nhận được trường học nào ở gần nhà, hãy suy nghĩ kỹ trước khi bạn quyết định cho con đi học trường xa. Hãy nghĩ tới việc được đưa bạn của con về nhà chơi; hãy nghĩ về những buổi sáng mùa đông con phải dậy từ tinh mơ lạnh căm hay những buổi chiều mùa hè nóng bức con phải ngồi trên ô tô mà không được đi bơi. Chỉ khi đó bạn mới có thể đánh giá liệu những lợi thế không đáng kể mà ngôi trường ở xa đem lại có đáng hay không.

Vào học

Những trường tốt thường cho trẻ đến lớp trải nghiệm vài buổi trước khi vào học. Tuy nhiên, hãy để tôi cho bạn biết rằng ngay cả khi trẻ rất thích những buổi học này và có vẻ như hoàn toàn ổn định thì ngày đầu tiên đi học thực sự vẫn có thể hoàn toàn khác. Khi con trai tôi bắt đầu vào tiểu học, nó được quan tâm ngay từ ngày đầu tiên: những đứa trẻ khác đều rất tử tế và chào đón nó, các giáo viên ấm áp, lịch trình sinh hoạt thì không đáng sợ và thằng bé thích những chuyến thăm trải nghiệm trường. Tuy vậy, khi tháng Chín tới, thằng bé khóc tức tưởi mỗi ngày suốt hai tuần liền: ngày nào những ngón tay bé nhỏ của thằng bé cũng bấu lấy ống quần tôi và ngày nào tôi cũng phải cương quyết tạm biệt nó (cũng gần như muốn khóc) để rồi tâm trí ở trên mây, bắt nhầm tàu hay cho đồ giặt vào lò nướng. Rất, rất khó khăn để không bỏ cuộc trước sự van nài khẩn khoản của thằng bé. Tôi vẫn quyết tâm để giữ con ở trường, thậm chí viện dẫn đến cả luật pháp, giải thích rằng con không có lựa chọn nào khác và mẹ cũng không. Điều duy nhất khiến thằng bé vui lên là một lời hứa rằng chúng tôi sẽ để cho thằng bé rời khỏi trường lúc 16 tuổi thay vì 18 tuổi.

À, đó không hẳn là điều duy nhất. Còn một điều rõ ràng khác – chính là điều giúp chúng tôi đứng vững được trong suốt hai tuần tra tấn đó, là thực tế rằng tư duy của thằng bé đang được luyện tập theo cách mà thằng bé chưa bao giờ trải qua trước đó. Mỗi tối trong phòng tắm, giữa những tràng rền rĩ: “Con không muốn đến

trườngggg ngày mai", thằng bé sẽ nói những thứ như: "Nhưng nếu Mặt trăng toàn cát và khô cằn như vậy thì làm sao trăng lại sáng được hả mẹ?", hoặc "Mẹ ơi, mẹ có biết là nước có trọng lượng không?" Trường học và cách học ở trường đã mở rộng đầu óc thằng bé. Những con người mới đang có cơ hội để vun trồng trong đầu nó những mẩu thông tin, những ý tưởng và các góc nhìn khác nhau về thế giới. Tôi cảm thấy rằng trường học sẽ có tác dụng, đang có tác dụng, rồi thằng bé sẽ sớm nhận ra điều đó.

Và thằng bé đã hiểu. Tôi không chắc là tôi phải tiếp tục tỏ ra kiên định và chịu cảm giác đau khổ khi giao con ở cổng trường trong bao lâu, nhưng dần dần các giáo viên bắt đầu báo cho tôi là con đã ít khóc hơn khi vào lớp. Một buổi sáng, tôi đã nói với con: "Đừng khóc, như thế khiến các bạn khác buồn đấy." (Kỳ lạ thay, điều đó không hề khiến những đứa trẻ khác buồn. Chúng có vẻ chấp nhận rằng khóc là phong cách riêng của con và vẫn đi ra đưa đồ chơi cho thằng bé ngay cả lúc thằng bé đang kích động nhất). Thằng bé nhìn lên và nói một điều đáng kinh ngạc: "Ơ! Thế các bạn nghĩ đó là khóc thật hả mẹ?" Tôi suýt thì phết cho thằng bé một cái. Vậy là khóc lóc đã biến thành – à thì, chẳng là gì cả, chỉ là một phong cách riêng thôi. Thằng bé thôi khóc và yêu thích trường học kể từ đó.

Tất nhiên, điều này có thể không xảy ra với bạn và nó đã không xảy ra với đứa thứ hai nhà tôi. Nhưng nếu nó xảy ra, hãy kiên quyết và cho mọi việc thêm thời gian. Hãy thảo luận với giáo viên, tin tưởng họ và bình tĩnh. Rất nhiều nỗi hoảng sợ có thể không phải bắt nguồn từ sự không thích trường học, mà do không thích sự thay đổi. Suy cho cùng, đây là một sự kiện quan trọng trong cuộc đời và một vài người sẽ chào đón những sự kiện kiểu này – ngay cả đám cưới – trong nước mắt.

Những cách để làm dịu bớt khởi đầu, dành cho bất kỳ đứa trẻ nào, là:

- Tìm hiểu các thông tin cơ bản về ngày đầu tiên của con. Cố gắng hình dung ngày hôm đó đã diễn ra như thế nào: giải thích cho con về việc tập hợp, về giờ chơi, về bữa chính, nhưng chỉ dùng các từ ngữ đơn giản. Hãy nói với con rằng hỏi không vấn

đề gì cả, bất kể là con hỏi đi hỏi lại cùng một câu hỏi bao nhiêu lần; nói với con rằng không ai thấy phiền vì điều đó.

- Hãy thảo luận trước những điều như cách hỏi đi nhà vệ sinh ở trường. Để chắc chắn rằng con có thể tự đi một mình, bạn có thể cho con thực hành vài lần ở các nhà vệ sinh công cộng lạ, giúp tăng sự bình tĩnh cho trẻ.
- Hãy đảm bảo rằng con có thể tự xoay xở được với quần áo của mình. Rất may mắn là những thứ ngớ ngẩn và mệt mỏi như cà-vạt hay nơ cổ thường chỉ để diện vào những dịp quan trọng ở trường. Hãy giúp trẻ thành thục các thao tác cơ bản như: tháo cúc/khóa áo, cởi áo, kéo quần lên/xuống. Về giày dép, hãy bỏ qua những đôi giày buộc dây vừa phức tạp vừa dễ tuột dây làm con ngã, hãy cho con đi dép có quai hậu hoặc giày có quai dính là được rồi.
- Hãy kể cho con nghe về những ngày đi học của bạn với vẻ háo hức. Nhớ là chỉ kể về những niềm vui vô hại thôi nhé. Chúng tôi đã khiến những ngày đầu của Nicholas "dễ thở" hơn nhờ câu chuyện nhạt nhẽo nhưng rất an lòng là bố thằng bé đã dành nguyên ngày đầu tiên ở trường để ngồi trên một con ngỗng bập bênh bằng gỗ. Chúng tôi không kể về những ngày đầu tiên của tôi. Vâng, đúng, bạn đoán được rồi đấy: tôi cũng la hét khi đi học.

Hãy thảo luận với giáo viên về các vấn đề của con, tin tưởng họ và bình tĩnh.

- Nếu bạn có thể tìm cho thằng bé một người bạn bằng tuổi đi học cùng thì thật tuyệt. Một người bạn lớn tuổi hơn và đang học ở trường đó rồi thì còn tốt hơn nữa: giờ tôi mới được nói lời cảm ơn chính thức tới Matthew vì tất cả những gì mà thằng bé đã làm trong những tuần đầu tiên đó. Anh chị em là tuyệt nhất trong tất cả: tới đây thì phải cảm ơn Nicholas, vì những gì cậu nhóc đã làm cho em gái Rose hai năm sau đó.
- Hãy lưu ý cả phần việc của mình. ĐỪNG BAO GIỜ ĐƯA CON ĐẾN LỚP MUỘN, nếu không con sẽ cảm thấy kỳ cục và tội lỗi; cũng ĐỪNG BAO GIỜ ĐẾN ĐÓN CON MUỘN. Hãy nhớ rằng,

vào lúc đó, đối với con, bạn là ngôi sao duy nhất cố định trên bầu trời đầy sao liên tục thay đổi.
- Đừng hành hạ đứa con tội nghiệp mỗi ngày về những câu hỏi như chuyện gì đã xảy ra và con đã làm gì khi đó. Thằng bé có thể chỉ muốn bình yên và quên tất cả đi. Nhưng nếu thằng bé nói với bạn, hãy lắng nghe.

Quản lý

Giống như phần lớn những công việc khác khi làm cha mẹ, trở thành mẹ của một đứa trẻ đi học cũng là một loại kỹ năng quản lý. Có những thứ cần phải học:

- Bạn không chỉ cần tập thói quen mỗi tối xếp bỉm vào ba-lô cho đứa 18 tháng, chuẩn bị bộ đồ thể dục cho đứa lớn vào các thứ Ba, xếp sách trả thư viện vào các thứ Sáu và các thứ tương tự; bạn còn phải có thói quen "lục" đồ của con mỗi ngày, cả cặp và các túi áo túi quần, để tìm những mẩu ghi chú của trường gửi về khá thường xuyên. Đó có thể đơn thuần là những thông tin quan trọng về việc hết học kỳ, những buổi họp phụ huynh, những buổi biểu diễn ở trường hoặc những thứ khác mà bạn không được bỏ lỡ. Đó cũng có thể là lưu ý về quần áo, dụng cụ khoa học, hoặc thông báo về việc tìm trứng chấy trên tóc con… Bất kể đó là gì thì bạn cũng cần đọc chúng. Tuy nhiên, vài đứa trẻ vẫn quên đưa những thông báo này cho bố mẹ, đến tận khi chúng bảy hoặc tám tuổi. Hãy nhớ lục tìm nhé.
- Hãy cố thích ứng với giai đoạn mới này. Những bà mẹ đi làm, dù là bán thời gian, sẽ thấy mất tinh thần khi nhận ra tổ chức cuộc sống xung quanh một đứa con đi học thực tình khó hơn một đứa mới chập chững biết đi. Ví dụ, nếu bạn có chuyến đi xa một hoặc dài ngày vàđể đứa con mới chập chững ở nhà với vú nuôi hay người giữ trẻ, bạn có thể trở về đầy háo hức và hứa hẹn một chương trình trọn vẹn đầy niềm vui như cùng nhau đi bể bơi hoặc tới bất kể nơi đâu vào ngày hôm sau. Nhưng với đứa con đang đi học thì sẽ chỉ có thức dậy và đến trường. Với một đứa con nhỏ, bạn có thể linh hoạt trong việc đi mua sắm hoặc ăn uống với bạn bè, nói "đồng ý" cả khi bị rủ rê

bất thình lình. Còn có con đi học thì nghĩa là bạn phải ở nhà cho con ăn ngủ đúng giờ, học cùng con hay đơn giản là ngồi ôm con xoa dịu căng thẳng về một bạn Bụp béo ở lớp mà con thấy sợ.

- Hai học kỳ đầu của con không phải là khoảng thời gian để bạn nhận thêm việc trừ khi buộc phải làm vậy. Hãy nhớ rằng thời gian này sẽ có những lúc con ốm: con không đi học. Có những dịp nghỉ giữa kỳ và nghỉ lễ: con không đi học. Có những ngày ngẫu nhiên kỳ lạ mà thầy cô phải tham gia các buổi đào tạo về những sáng kiến mới trong chương trình giảng dạy của Bộ Giáo dục: con không đi học. Hãy phát triển một mạng lưới bạn bè cùng những bà mẹ khác để phòng trường hợp khẩn cấp.
- Những buổi tối của bố mẹ hoặc những thứ như thế cũng đòi hỏi những kỹ năng mới. Sẽ có một ranh giới mỏng manh giữa việc thúc ép rồi hung hăng rằng "tại sao Sarah Jane chỉ mới đọc đến Quyển 3? Con bé ít nhất phải đang đọc Quyển 5 rồi chứ?" và việc trở nên quá nghe lời thầy cô. Bạn hiểu con mình nhất, nhưng họ biết các kỹ thuật học tập tốt nhất. Việc bạn phối hợp cùng giáo viên là thiết yếu. Hãy hỏi giáo viên bạn có thể làm gì để hỗ trợ ở nhà, như là cho con ôn bài theo một hệ thống đọc cụ thể nào đó giống với giáo viên, hoặc chơi những trò chơi giúp con học toán. Nếu bạn không hiểu một hệ thống giảng dạy nào đó (chương trình giáo dục trong những năm gần đây liên tục được cải cách), thì hãy nhờ giáo viên giải thích. Nếu không có thời gian, hãy hỏi xem liệu bạn có thể mượn giáo trình của thầy cô, hoặc ít nhất là xin tên của một số tài liệu giảng dạy có thể giải thích rõ là các thầy cô đang dạy điều gì. Đừng cố gắng giấu nếu bạn cảm thấy khó khăn về một môn học, cũng đừng loại bỏ ngay những phương pháp khác chỉ vì bạn chưa bao giờ biết đến chúng. Hãy cố tìm hiểu xem con của bạn bè bạn đang học gì ở các ngôi trường khác nhau, nhưng không phải trên tinh thần hung hăng và cạnh tranh.

Giống như phần lớn những công việc khác khi làm cha mẹ, trở thành mẹ của một đứa trẻ đi học cũng là một loại kỹ năng quản lý.

- Việc bản thân bạn tham gia vào các hoạt động ở trường cũng rất đáng làm: đó có thể là cách tốt nhất để học về thực tế ở trường và lấy lại được cảm giác cân bằng thông qua gặp gỡ những đứa trẻ khác ngoài con mình, ở những độ tuổi khác nhau. Nhiều trường thích phụ huynh cùng tham gia vào lớp học – các hoạt động như cùng tổ chức những buổi ngoại khóa hoặc cùng làm đồ thủ công trong các hội thảo. Nếu bạn muốn dành thời gian cho trường, hãy cố gắng tham gia định kỳ nếu có thể, với một tinh thần khiêm tốn và hữu ích. Đừng bao giờ quên rằng bạn là người bán chuyên. Bạn nên nhớ, từ kinh nghiệm tham gia mỗi tuần một lần trong năm vừa rồi của tôi, một giờ với một nhóm những đứa con bảy tuổi của những người khác sẽ đảm bảo rằng bạn sẽ không bao giờ, một giây phút nào, quên vai trò bán chuyên của mình.

Trong năm đầu tiên, hãy cố đừng tham gia trực tiếp vào lớp của con ở trường nếu bạn có thể. Việc đó sẽ khiến con bối rối. Sau đó chúng sẽ nghĩ việc đó khá vui và gọi bạn là “Cô” như những đứa trẻ khác.

- Với trẻ bắt đầu vào tiểu học, hãy coi học là một công việc nghiêm túc, nhưng đừng quá nghiêm trọng. Bạn có thể giúp trẻ bằng cách học cùng con thật vui vẻ vào những buổi tối và khen ngợi con nếu con cố gắng đánh vần một cái vỏ hộp ngũ cốc cho bạn nghe, nhưng thúc ép thì không giúp ích gì cả. Mỗi đứa trẻ học với một tốc độ khác nhau; những học thuyết độc hại như “tuổi biết đọc” chỉ gây hoang mang cho phụ huynh của những trẻ đọc chậm hơn. Không có bất kỳ bằng chứng nào về việc trẻ biết đọc thông thạo lúc ba tuổi rưỡi thì lên bảy tuổi sẽ tốt hơn hay đam mê hơn so với một đứa mới chỉ bắt đầu đọc một năm trước đó. Đừng để bản thân bạn, hoặc con bạn, rơi vào một tình trạng không cần thiết chỉ vì thằng nhóc hàng xóm “thấy bảo là” đã biết tự đọc sách rồi. Nếu các thầy cô nói với bạn rằng không có vấn đề gì cả, hãy tin họ. Còn nếu bạn không tin, hãy tìm một nhà tâm lý giáo dục đáng kính – nếu bạn buộc phải làm thế – để nói chuyện thân mật với con bạn. Cố gắng đừng gắn con bạn vào bất cứ loại kiểm tra nào trong khoảng thời gian con đang học đọc-viết theo tốc độ của mình: các bài kiểm tra là

không hề khoan nhượng và ít khi cho phép sự khác biệt giữa các cá nhân.

Trên hết là – dù điều này thực sự khó khăn khi bạn lo lắng – đừng rầy la trẻ. Đọc là một niềm vui riêng tư, đôi khi lại có tính phá vỡ. Nó nên là thứ mà bạn làm để tránh việc bố mẹ la rầy bạn. Sự bứt phá thực sự sẽ chỉ đến, không phải khi con bạn đọc đều đều một trang sách học trên trường mà không hề mắc lỗi cho bạn nghe, mà là khi thằng bé chuồn vào phòng riêng để được yên tĩnh đọc sách một mình. Hai phụ huynh thúc ép con nhiều nhất và dễ bị kích thích thần kinh về mặt học thuật nhất mà tôi biết quả là có đứa con đọc sách rất giỏi, nhưng không phải đọc vì niềm vui: thằng bé bị nghiện máy vi tính. Đừng làm vậy.

Anh chị em

Sự phân chia giữa tuổi trước đi học và tuổi đi học là sự thay đổi có tính quyết định nhất trong cuộc đời kể từ khi sinh ra: nó không thể so sánh với bất cứ bước thay đổi lớn nào khác – đi, nói, thậm chí là đi chơi nhóm – bởi nó quá toàn diện. Từ giây phút đầu tiên ở trường, ngày này qua ngày khác, tuần này qua tuần khác, trong nhiều năm liền, trẻ gắn phần lớn thời gian thức với trường học và bạn bè ở đó. Con sẽ phải tuân theo những nguyên tắc mới: xếp hàng, chờ tới lượt, treo áo lên đúng chỗ, hoàn thành một dự án từ đầu tới cuối mà không bị mất tập trung. Sau cái tự do tuyệt đối của một đứa bé mới biết đi thơ thẩn xung quanh bếp hoặc sân nhà, trường học là một cú sốc – ngay cả khi đó là một ngôi trường dễ chịu. Những người bạn cũ và anh chị em ở nhà không hề biết chuyện gì đang xảy ra trong cuộc sống của một đứa trẻ mới đi học: nó có thể tạo ra những căng thẳng trong thế giới xã hội nhỏ bé của chúng.

Sự phân chia giữa tuổi trước đi học và tuổi đi học là sự thay đổi có tính quyết định nhất trong cuộc đời kể từ khi sinh ra, bởi nó quá toàn diện.

Hãy xử lý việc này thật cẩn thận. Những đứa con sinh gần nhau (khoảng cách hai năm hoặc ít hơn) rất khó để hòa giải ở tuổi này. Cứ 7 giờ 30 phút tối hằng ngày là bạn lại có một đứa con lớn nghe như thể kiệt sức đến nơi và muốn sự chú ý hoàn toàn của bạn, còn đứa bé hơn thì ghen tị và không thể hiểu nổi sự om sòm này là về điều gì. Hai đứa có thể vì thế mà ghét nhau thực sự. Để giúp hòa giải chúng, hãy khuyến khích đứa lớn "chơi trò trường học" với đứa bé, nhờ đó làm dịu bớt sự tò mò của đứa bé và cho đứa lớn cơ hội được chỉ huy một chút (đứa lớn cần chỉ huy, bởi lúc đó con hẳn đang cảm thấy mình nhỏ bé và chẳng quan trọng ở trường).

Cũng sẽ có những lúc khó chịu khi đứa lớn nhất đưa về nhà một người bạn ở trường và cư xử như một kẻ độc tài xấu xa, tạo ra những cái bẫy cho đứa bé và gây chiến tranh – một lần nữa, chỉ để loại bỏ cái cảm giác kinh khủng rằng mình tầm thường. Hãy kiềm chế: cuối cùng rồi mọi chuyện cũng sẽ được giải quyết ổn thỏa thôi.

Những người bạn hàng xóm nhỏ hơn cũng là một vấn đề. Nếu Rosamund và Chloe đã chơi với nhau từ nhỏ nhưng Rosamund lớn hơn chín tháng, thì rất có thể con bé sẽ đi học trước Chloe cả năm. Chloe sẽ bị buồn chán và không yên cả ngày nếu không có đủ những người bạn khác. Và, còn đau khổ hơn nữa, con bé sẽ quá mong mỏi chờ đến năm giờ chiều để được sang nhà Rosamund chơi. Tuy nhiên, Rosamund tội nghiệp thì không mong như vậy. Một đứa trẻ đã bị cô độc cả một ngày dài sẽ trở thành kẻ đòi hỏi quá nhiều đối với đứa đã phải đấu tranh dũng cảm với đám đông từ lúc bảy giờ sáng. Chloe muốn niềm vui, những trò chơi, muốn được chạy vòng quanh và chia sẻ các bí mật. Rosamund lại chỉ muốn ngồi trong lòng mẹ và lặng yên. Kết quả là, tất cả đều thấy tồi tệ.

Thời gian là phương thuốc duy nhất. Sau những tuần đầu tiên, Rosamund sẽ thư giãn và có thể lại thích người bạn nhỏ kia sau giờ học. Nhưng bạn phải chuẩn bị tinh thần rằng tình bạn giữa những đứa từng khăng khít với nhau có thể bỗng dưng đứt hẳn. Từ giờ trở đi, bọn trẻ sẽ đưa ra đủ loại quyết định và kết bạn mà không cần sự giúp đỡ của bạn. Nhưng đừng bao giờ đóng cửa kín lại hoàn toàn: vài tình bạn thời bé tí vẫn sẽ hồi sinh bất kể đã xảy ra chuyện gì.

Các vấn đề

Sẽ có những lúc con bạn gặp vấn đề ở trường. Có thể là một đứa trẻ khác làm con thấy không thoải mái, dù là không cố ý ("Con cực ghét Joanna"). Có thể con bị bắt nạt thực sự. Khả năng cao hơn, có thể con có những khó khăn trong việc kết bạn (xem chương về "Những người bạn Đầu tiên"), cô đơn khi giữa một mớ những băng đảng và liên minh. Có thể con có những sự hiểu lầm với các thầy cô giáo, thấy bất công, hoặc có những nỗi khiếp sợ vô hình về một giáo viên nào đó. Nhà tôi từng loạn cả lên mỗi sáng thứ Năm suốt cả tháng trời vì một giáo viên mà Nicholas sợ, nhưng tôi lại chưa từng gặp giáo viên nào hòa nhã, bao dung hơn cô ấy. Chúng tôi nghĩ kiểu tóc của cô ấy đã khiến thằng bé nhớ tới một ai đó nó không thích.

Bạn cần trao đổi tất cả những vấn đề này với con, tỏ ra hứng thú và quan tâm (nhưng không phải là kiểu cảm thông quá mức, cũng không phải kiểu "Thật là xấu hổ! Chà! Làm sao mà cô ấy dám!"). Và trao đổi với thầy cô giáo ở trường. Nếu bạn đã chọn trường kỹ lưỡng và ngôi trường đó có bầu không khí vui vẻ cũng như thực sự quan tâm tới con bạn, họ sẽ muốn giúp bạn giải quyết vấn đề. Hãy cố gắng thật bình tĩnh: nếu bạn phải thức cả đêm với đứa con khóc rấm rứt, bạn sẽ thấy mình bị rút kiệt khả năng tự kiểm soát, óc hài hước và sự vô tư, nhưng bạn phải lắng nghe quan điểm của giáo viên cũng như tự đưa ra quan điểm của mình. Chuyện đến tai bạn rằng một đứa lớn hơn đánh con bạn và giẫm nát mũ của thằng bé nhưng có thể đến tai thầy cô giáo với nội dung khác hẳn, rằng con bạn đá vào ống đồng thằng bé kia và xé cái thiệp sinh nhật của nó. Nếu con bạn nói là bị cô giáo mắng mỏ vì điều gì đó mà con bé không làm – chuyện như vậy lại càng cần sự tế nhị và khả năng ngoại giao để giải quyết. Nhưng nó có thể giải quyết được: nếu không thể, có lẽ đó không phải là ngôi trường phù hợp. Hãy nhớ rằng, nếu con không vui vì một lý do nào đó thì các thầy cô cũng nên lo lắng giống như bạn: đặc điểm của một ngôi trường tốt là nó luôn luôn hướng vào học sinh. Nhưng trước hết thì chúng vẫn là con của bạn và đánh giá cuối cùng thuộc về bạn.

Bạn cần trao đổi tất cả những vấn đề này với con, cùng thái độ hứng thú và quan tâm.

18Nói chuyện đúng mực: Nuốt gần hết nguyên âm

N

ếu bạn thấy đề tài này kỳ lạ, vì bạn thấy ngôn ngữ của trẻ con khá tự nhiên và không có gì đáng để lo lắng hay rao giảng, thì chúc mừng bạn. Bạn tự tin và đến từ một xã hội không có giai tầng. Còn đối với hầu hết cha mẹ, cuộc sống có con nhỏ thường chứa đầy những khoảnh khắc báo động về cách chúng nói năng: diễn đạt, âm giọng, lời tục tĩu, chơi chữ…

Một vài bố mẹ tự làm việc đó trở nên kịch tích và nực cười. Trong một bộ phim truyền hình dài tập về cuộc sống trung lưu ở Anh có cảnh nhân vật nữ chính thuê một cô gái từ vùng khác tới làm vú em cho đứa con bé bỏng. Sau đó cô nằm trên giường ngủ trăn trở xem liệu chất giọng vùng miền của cô bảo mẫu có đáng ngại không và liệu cô con gái họ ba tháng tuổi của họ có học nói theo chất giọng đó không. Rất buồn cười, vì chính cô này cũng nói với cái kiểu uốn éo, nguyên âm bẹt và kiểu cười điệu của giới thượng lưu giả tạo. Tuy nhiên, chồng cô thì ngủ say rồi. Anh không quan tâm. Anh biết chính xác rằng đến lúc đi học là con bé sẽ được rèn giũa tử tế về cách nói, nên kể cả nếu những tiếng nói đầu đời của con bị trẹo kiểu “Mie ơi” hoặc “Ô kê, bẹn” thì cũng chẳng có vấn đề gì.

Nhưng nếu bạn vẫn trăn trở về lời ăn tiếng nói của con? Có đáng để cố dạy chúng nói “đúng chuẩn” ? Mà liệu có cách nói nào là “đúng chuẩn”, khi mà trong cùng một thị trấn đôi khi cũng có tới hai kiểu giọng khác nhau, hay trong một gia đình cũng có ông bà nói giọng miền Trung còn bố mẹ nói giọng miền Bắc?

Trẻ có khả năng học nhiều ngôn ngữ hoặc học các cách sử dụng của cùng một ngôn ngữ.

Điều đáng nói đầu tiên là tất cả trẻ con đều là những người bắt chước bẩm sinh. Chúng thử nói mọi thứ mà chúng nghe được. Con trai tôi hồi mới khoảng hai tuổi đã có thể bắt chước tài tình kiểu mẹ nó hay nói mỗi khi không nổ được chiếc Land-rover. Trong cuốn sách xuất sắc Listen to your Child (Lắng nghe con bạn), chuyên gia ngôn ngữ David Crystal đã trích dẫn lời một cậu bé liên tục nói "Chúa ơi!" và khi được hỏi điều đó có nghĩa gì, cậu bé đã nói: "Nó có nghĩa là không còn chỗ trong bãi đậu xe." Trẻ con sẽ bắt chước cách nói và âm thanh thông thường của bất kỳ ai mà chúng nghe thấy.

Thứ hai, trẻ có khả năng học nhiều ngôn ngữ: không chỉ giữa hai ngôn ngữ khác nhau như con cái trong những gia đình có bố mẹ mang hai quốc tịch, mà còn giữa cách sử dụng của cùng một ngôn ngữ. Rất nhiều đứa trẻ nói chuyện bằng một chất giọng rất rõ ràng đúng chuẩn ở trên lớp nhưng lại dùng phương ngữ khi ở nhà, hoặc khi chơi với bạn thì nói thô lỗ nhưng nói với bố mẹ thì vẫn hết sức lễ phép. Thỉnh thoảng chúng làm lộn xộn các ngôn ngữ lên và khiến bố mẹ hoảng sợ, nhưng nếu nhận thấy nỗi hoảng sợ của bố mẹ khi nghe chúng nói "Cút đi, đồ ngớ ngẩn" hoặc một người bạn ở trường đã nghe thấy chúng nói "Beo bé bỏng của mẹ đây", chúng sẽ biết thay đổi rất nhanh. Vậy nên, điều duy nhất mà những ông bố bà mẹ lo ngại con mình nói thứ ngôn ngữ không như họ mong đợi cần để tâm là liệu họ có dành được nhiều thời gian với con để nhận ra và uốn nắn khi cần hay không. Làm gương là điểm mấu chốt.

IMG_1522

Điểm thứ ba, và tính đến giờ là điểm quan trọng nhất, đó là trẻ con yêu thích ngôn ngữ. Tất cả chúng, không hề định kiến gì. Từ ngữ là một mảnh đất mới đối với một đứa bé đang lớn và thằng bé ham mê nó: hãy thử dạy một đứa bé nói từ "mèo" quá lâu, thằng bé có thể mất hứng thú: hãy thử những cụm từ khó nhằn như "Nồi đồng nấu đất – nồi đất nấu ếch" hoặc "Giặt khăn xanh vắt cành chanh", trẻ sẽ dũng cảm nói thử và cười ngặt nghẽo. Trẻ hai tuổi thường thích vần điệu và những cách chơi chữ dễ, trẻ ba tuổi lại như bị bỏ bùa khi học một vài từ ngoại ngữ. Chúng chơi đùa với từ ngữ: một bé trai

bốn tuổi (không phải con tôi) đã từng bắt mẹ gọi đàn Ukulele là đàn Uku-lăn-lê suốt mấy tuần, lần nào nghe xong cũng từ cười sằng sặc. Con gái tôi thì nói: “Bà đã khỏi bệnh viêm phổi, giờ thì bà cứ nói mãi không thôi!” Đó là một phần của niềm vui tự nhiên khi học ngôn ngữ, thành tựu cao nhất của loài người. Khi một đứa trẻ năm hoặc sáu tuổi từ trường về đến nhà và cười ngặt nghẽo thì ấy là lúc nó đang chuẩn bị kể cho bạn một trò đùa kinh khủng, cực kỳ kinh khủng mà khả năng cao là dựa trên sự không rõ nghĩa của từ hoặc sử dụng lối chơi chữ:

“Con vật nào có thể nhảy cao hơn một ngôi nhà? – Bất cứ con vật nào, vì ngôi nhà không thể nhảy.”

“Cái gì đánh cha, đánh má, đánh anh, đánh chị, đánh em? – Cái bàn chải đánh răng!”

“Hai con vịt đi trước hai con vịt, hai con vịt đi sau hai con vịt, hai con vịt đi giữa hai con vịt. Hỏi có mấy con vịt? – Bốn con vịt!”

“Vua gọi Hoàng hậu bằng gì? – Bằng miệng!”

Ồ, bạn biết đúng không? Đó là dấu hiệu của sự tiến bộ. Bạn nên mừng cho chúng.

Những từ duy nhất đáng để bạn chiến đấu bảo vệ là “Vui lòng” và “Cảm ơn”, hãy để những từ còn lại được tự do.

Trẻ con cũng cần được tiếp xúc với những thứ ngôn từ đẹp đẽ, trang trọng, mang tính nghi lễ. Thật đáng tiếc nếu chúng ta chỉ nói chuyện bằng ngôn ngữ đơn giản với chúng, trong các cuốn sách, những lời cầu nguyện và thơ cho trẻ em. Một đứa trẻ sáu tuổi cũng có khả năng bị cuốn hút bởi thứ ngôn từ trong một tác phẩm văn học kinh điển, thậm chí là trích thơ. Tác giả C. S. Lewis từng viết rằng dòng trích trong Kinh thánh từng khiến ông vui vẻ – một niềm vui tuổi thơ – trong một tuần liền. Không nhất thiết phải là ngôn ngữ kiểu xưa cũ, nhưng nó nên phong phú. Hãy đọc cho chúng những

cuốn sách có phong cách riêng và đừng sợ những đoạn văn mô tả dài trừ khi bọn trẻ tỏ ra mệt mỏi với kiểu ngôn từ đó. Hãy thử thỉnh thoảng đọc những cuốn sách xưa cũ, hoặc những câu chuyện cổ tích được kể theo kiểu huy hoàng thời xưa. Cách diễn đạt và các từ ngữ tinh tế sẽ len lỏi vào vốn từ vựng của lũ trẻ thật tự nhiên và được đem ra sử dụng đúng lúc. Tôi chưa bao giờ quên cái đêm con gái tôi, khi ấy vẫn còn là một đứa bé, cảm thấy sợ hãi và con trai năm tuổi của tôi đứng lên, đặt tay lên vai em, nhìn vào mắt em và nói nghiêm túc: “Em Rose ơi, này em đừng sợ sệt. Kẻ lạ ư – không ai tới đây hết.” Thằng bé học được lối nói thành thơ ấy từ một câu chuyện hoặc một bài thơ nào, tôi không biết. Nhưng thằng bé cần lối nói đó, sự đặc biệt và tính thơ của nó, để hợp với cảm xúc của khoảnh khắc ấy. Vào một dịp khác, Rose lại hát cho chúng tôi nghe một bài hát trên tàu, pha trộn mọi yếu tố huy hoàng mà con bé tìm thấy từ các bài hát, thánh ca hoặc các câu chuyện mà nó được nghe kể.

Trẻ con cũng cần được tiếp xúc với những thứ ngôn từ đẹp đẽ, trang trọng, mang tính nghi lễ.

Không phải tôi đang khoe khoang. Mỗi đứa trẻ, mọi đứa trẻ, đều có những khoảnh khắc của trí tưởng tượng thăng hoa như vậy và chúng túm lấy những từ ngữ trong trải nghiệm của mình để diễn tả những khoảnh khắc đó. Nếu chúng đã nghe thấy những từ như “huy hoàng” hoặc “huyền diệu”, “oai nghiêm”, “cổ kính”, “nỗi tuyệt vọng”, “sự hoan hỉ”… chúng sẽ sử dụng những từ đó. Thỉnh thoảng chúng cũng dùng sai, nhưng với sự thích thú lớn. Nếu tất cả những gì chúng đã từng nghe đều là “tốt”, “siêu”, “xuất sắc”, “hết sức”, “bé ngoan”, “ừ”, “nghịch ngợm”, “hư đốn”, “ăn tối đi”, ngôn từ của chúng sẽ bị nghèo nàn đi. Ngôn ngữ là giao tiếp, nhưng nó cũng là âm nhạc. Hãy tìm cho chúng những cuốn sách tươm tất, không phải những truyện giả tưởng vô nghĩa hay nhạt nhẽo, truyện thần tiên câu khách và những chú ngựa con có ngôi nhà tinh thần ở trong những cái chăn lông vịt chứ không phải trên những giá sách. Hãy mua hoặc mượn những tác phẩm kinh điển, cũ và mới. Đọc các tác

phẩm nổi tiếng cho trẻ em, truyện cổ tích, truyện ngụ ngôn… Hãy để chúng xem những bộ phim thiếu nhi kinh điển cùng (hoặc thay cho) những phim thô lỗ và ít tính giáo dục. Hoặc bình thơ từ một cuốn thơ cũ. Ngay cả nếu bạn không phải là người cực yêu thích sách, bạn vẫn có thể cho con bạn một vốn từ ngữ tuyệt đẹp vàđược sử dụng theo cách tuyệt vời. Và – tới đây, bạn có thể nghĩ tôi đang bước vào vương quốc của sự lạc quan đáng ngợi ca – việc đó giúp giảm tần suất của nhu cầu cần tới những từ chửi thề. Một đứa trẻ được nghe từ đâu đó để rồi gọi bạn (như có lần tôi gọi em trai tôi) là một “quái vật nhỏ tinh nghịch” thì ít có khả năng gọi bạn là một “mụ phù thủy”.

Và liệu bạn có thực sự định phá hỏng niềm thích thú sơ khởi của con đối với ngôn ngữ bằng cách rầy la con về cách phát âm, hay ngữ pháp, hoặc những cách diễn đạt “thông thường”? Đừng làm thế. Cũng đừng để Bố hay Bà làm thế. Hoặc ít nhất, đừng làm thế cho tới khi chúng sang tuổi vị thành niên. Những từ duy nhất đáng để bạn chiến đấu bảo vệ là “Vui lòng” và “Cảm ơn”, hãy để những từ còn lại được tự do.

Chỉ có một cách chắc chắn duy nhất để giúp con bạn nói tròn vành rõ chữ ở mức độ chấp nhận được, đó là bản thân bạn phải nói chuyện thật thoải mái và thường xuyên. Đừng chỉnh sửa, kín đáo chỉ cho con cách nói. Cũng giống như nguyên tắc mà bạn sử dụng trong những bài học nói đầu tiên: nếu thằng bé nói “Con nhìn thấy một cái máy trộn măng xi”, bạn hãy nói “Ồ, cái máy trộn xi-măng ở đâu thế? Có phải ở trên đường không con?” và qua đó hiểu được thông điệp mà không cần khiển trách trẻ. Trẻ con có thể bắt được các gợi ý. Nguyên tắc tương tự cũng áp dụng đối với giai đoạn lớn tuổi hơn, thậm chí càng cần phải như vậy vì cảm xúc của chúng rất dễ bị tổn thương. Nếu bạn nhảy vào chỉnh sửa mọi lỗi sai hoặc cách diễn đạt không phù hợp, chúng sẽ không muốn thử nói từ mới với bạn nữa. Nếu bạn quan tâm tới ngữ điệu và phát âm, thì hãy xem ngữ pháp và nguyên âm của chính bạn trước (hãy chắc chắn rằng bạn nói những thứ thú vị bằng giọng “tử tế” và kể những câu chuyện hay). Hãy giảm dùng tiếng lóng nếu bạn buộc phải thế, nhưng quan trọng hơn hãy bỏ những cụm từ vô nghĩa, nhàm chán như “Con

hiểu mẹ nói gì không” và “Chỉ thế thôi”. Nếu bạn nghe thấy con bạn suốt ngày nói “Ồ, chỉ thế thôi”, bạn biết là nó bắt nguồn từ ai rồi đấy. Cũng giống như bạn cũng biết chắc tại sao thằng bé hét lên “Chết tiệt!” khi hình xếp Lego của nó bị đổ.

Nhưng tới một ngày, vốn từ, giao tiếp và sự thích thú đều sẽ quan trọng hơn ngữ giọng và sự chính xác. Nếu bạn thực sự lo rằng con bạn sáu hay bảy tuổi rồi mà vẫn không diễn đạt được thật rõ ràng, thì bạn có thể chơi một số trò chơi mà không có áp lực. Một là kể chuyện, trong đó mỗi thành viên dừng ở một đoạn nào đó của câu chuyện và người khác sẽ kể tiếp. Một cách rất hay khác là ngồi xuống sàn, cùng con chơi xếp hình Lego: cho con một bộ những miếng hình giống mình, đặt một vật chắn ở giữa bạn và con (như chiếc ghế bành chẳng hạn), sau đó yêu cầu con xây một tòa nhà và nói cho bạn chính xác cách con xây nhà để bạn có thể xây một tòa nhà giống hệt. Nó giúp trẻ sử dụng những từ ngữ mô tả vị trí, màu sắc và hình khối, hiểu được những khái niệm như “đối diện” và “bên cạnh”. Và lợi thế lớn của việc này là nếu bé chưa giỏi mô tả lắm thì bạn mới là người thất bại – tòa nhà bạn xây là một tòa nhà không vững. Nó còn có thể tạo ra một từ mới cho ngôn ngữ: sau một lần chơi như vậy, một bé gái bị khuyết tật nhẹ của bạn tôi đã đứng lên ngó qua ghế bành, nhìn vào đống hỗn độn mà người mẹ làm ra dưới sự hướng dẫn của con bé, liền nói: “Chẳng giống với ngôi nhà của con ạ. Đó là một đống hỗn độn như trứng vịt lộn.” Thật không tồi chút nào.

Cách chắc chắn nhất để giúp con nói tròn vành rõ chữ ở mức độ chấp nhận được là bản thân bạn phải nói chuyện thật thoải mái và thường xuyên.

19Hoan hô: Những buổi chiêu đãi và những chuyến đi

Khi trẻ qua mốc bốn tuổi, đưa trẻ tới những không gian có phần trang trọng bỗng trở thành một việc hay, thậm chí một niềm vui mà bạn mong mỏi.

Trước đó, chúng ít kiên nhẫn và bạn thấy mình khổ sở hàng tiếng đồng hồ ở một hội chợ nào đó mà cả con và bạn đều không thích, hoặc xếp hàng chờ dưới mưa vì một thứ mà con chẳng mấy lại mất hứng thú. Những buổi chiêu đãi trước giai đoạn trẻ bốn tuổi cũng phải ở gần nhà, hoặc nhanh gọn, nếu không thì phải là một hoạt động đáng mong đợi đến nỗi một chút mè nheo trẻ con cũng chấp nhận được.

Tuy nhiên, trẻ từ bốn tới tám tuổi đã khác nhiều. Trẻ đã học được cách chờ, biết kiên nhẫn hơn trong xe trên đường đi và biết tận hưởng niềm vui của việc nhận được những món quà lưu niệm nho nhỏ. Ở các sự kiện nhỏ, chúng có thể đủ tin tưởng để tự đi mua kem (tất nhiên là vẫn cần bạn theo dõi sát sao mọi lúc) và thể hiện những dấu hiệu nhỏ khác của sự độc lập.

Hãy chuẩn bị những thứ cơ bản, cân nhắc kỹ xem tính chất của buổi tiệc là gì.

Những nguyên tắc tương tự áp dụng như trước: hãy quan sát những tín hiệu về việc ĐI VỆ SINH ngay cả khi chưa ai muốn đi cả; mang theo một bộ đồ để thay trong trường hợp dính bùn, mưa, hoặc tai nạn; mang những bịch nước hoa quả và bánh quy của riêng bạn đề phòng trường hợp không có gì khiến bọn trẻ vui vẻ. Hãy chuẩn bị những thứ cơ bản, cân nhắc kỹ xem tính chất của buổi

tiệc, rồi nghe lời khuyên của những ông bố bà mẹ khác hơn là từ những tờ bướm của các đại lý du lịch. Một mẹo là: ở giai đoạn này, bọn trẻ đã đủ khỏe và không còn có thể kiểm soát bằng dây giữ trẻ – ngay cả nắm tay cũng không được – nên nếu bạn đi tới những nơi đông đúc, hãy mặc cho chúng một thứ đồ nào đó giống hệt nhau như áo len vàng, áo ngoài có mũ trùm đầu giống nhau, quần len, bất cứ thứ gì. Theo cách đó, nếu lạc mất một đứa, bạn có thể đưa đứa còn lại ra và hỏi những người đi ngang qua: “Ông/bà có nhìn thấy đứa trẻ nào mặc như thế này không?” Cách này vô cùng hữu hiệu. Nếu lạc mất cả hai đứa, bạn sẽ thực sự không tập trung được và hy vọng duy nhất lúc này là đưa bà đi cùng bạn trong lần tới. Các bà thường rất cẩn trọng. Ấy là trừ phi họ cũng là những người đi vẩn vơ rồi bị lạc luôn.

Dưới đây là một vài kiểu sự kiện hay:

Đi xem phim rạp

Xem phim ở rạp thường mang lại nhiều cảm xúc hơn ti-vi. Nếu lựa chọn và chuẩn bị kỹ, đây sẽ là những phút giải lao rất đáng mong chờ. Hai điểm cần lưu ý với hình thức này gồm:

Chọn phim tốt

Sẽ là thiếu khôn ngoan nếu dẫn con tới rạp phim mà không tìm hiểu trước xem nên xem phim nào, có phải phim dành cho thiếu nhi không, dài bao lâu, cốt truyện có tính giáo dục? Bạn có thể tìm đọc trước những lời bình luận trên mạng hoặc đánh giá của người đã xem phim. Lưu ý rằng một số bộ phim được đặt mác sản xuất cho “trẻ em” – một hạng mục tùy tiện và quá rộng – nên không bị hạn chế đối tượng người xem nhưng lại thực sự không phù hợp với trẻ dưới 13 tuổi. Những bộ phim hoạt hình như của hãng Disney luôn đáng mong đợi; phim về các siêu nhân hay siêu anh hùng thì phù hợp từ bảy tuổi, theo quan điểm của tôi, giống như những phim bom tấn của Spielberg.

Chuẩn bị tinh thần cho các con

Chúng phải được dặn trước một vài điều. Đầu tiên, người ta sẽ tắt đèn phòng chiếu. Thứ hai, con phải ngồi yên tĩnh để xem, hoặc thì thầm thật khẽ, hoặc đi ra ngoài. Tôi đã bỏ qua những điều này, để rồi nhận được "phần thưởng" là nỗi sợ bóng tối của con gái tôi khi ánh sáng vừa vụt tắt: nó la hét inh tai, đấm đá, kích động, thật xấu hổ hết sức. Và vì tôi cũng đã bỏ qua nguyên tắc một người lớn đi kèm một trẻ nhỏ trong lần đi rạp đầu tiên, nên tôi còn khổ sở hơn khi phải cố gắng bế một đứa đang la hét, hoảng loạn, dọc theo các dãy ghế trong khi đứa còn lại bị kích động cũng đang la hét đằng sau, nài nỉ được ở lại xem tiếp và đòi tôi phải ở lại cùng. Không biết phải xin lỗi những người khác trong rạp thế nào mới đủ. Tất cả các sự cố ấy đáng lẽ đều có thể tránh được, nếu tôi biết cân nhắc trước một chút.

Lần tiếp theo, tôi lại thử đưa cô nàng bị chứng sợ bóng tối này đi xem phim, theo yêu cầu của con bé (Đành để bố nó ở nhà trông đứa lớn và bạn bè nó). Cô nàng cười và phát biểu đầy tự tin rằng con sẽ không sợ đâu. Vậy mà đến màn BÙM! Vua Quỷ xuất hiện cười vang HAAHAHAAHAHAHAHAHA! tôi vẫn phải bế con bé ra ngoài ngay lập tức (đã đề phòng trước nên chúng tôi đặt chỗ ở hàng ghế cuối). Mười phút sau, nghe thấy bên trong rộ lên tiếng cười của đám khán giả lít nhít, con bé lại năn nỉ mẹ quay trở lại. Vậy là chúng tôi về chỗ ngồi, chấp nhận cho con bé ngồi lên lòng mẹ: nó bám chặt lấy tôi đến khi cảm thấy tự tin trở lại. Thật không may, sự tự tin trở lại ngoạn mục tới nỗi đến chừng nửa sau của bộ phim thì con bé đứng cả lên trên ghế để la hét inh ỏi: "CÚT ĐI, CON QUỶ KIA!" Ôi, thật đáng xấu hổ.

Sẽ là thiếu khôn ngoan nếu dẫn con tới rạp phim mà không tìm hiểu trước xem nên xem phim nào, có phải phim dành cho thiếu nhi không, dài bao lâu, cốt truyện có tính giáo dục?

Đi xem kịch

Trẻ con vốn là những diễn viên bẩm sinh. Hãy xem một đứa bé đứng trước gương và tự tạo các thứ thời trang với mũ, khăn, giày

của bố mẹ, vỏ gối, khăn trải bàn, rồi mặt nạ… mà xem (Điều bí ẩn ở đây là tại sao chúng siêu lề mề khi phải tự mặc quần áo đi học, nhưng lại phản ứng rất nhanh khi cần quyết định “diễn một vở diễn ra trò” với đống trang phục kia).

Nhìn chung, đưa trẻ đi xem hài kịch cho trẻ con là một lựa chọn tốt. Hai đứa con tôi sau mỗi lần đi xem về vẫn diễn lại từng vở kịch trong hàng tháng trời, học được những bài học thiết yếu: rằng mọi thứ không phải lúc nào cũng như chúng ta tưởng, rằng đôi khi cần phải la hét và thể hiện cảm xúc, rằng những vai diễn có thể thay đổi, có những sự giả bộ và những mâu thuẫn cuối cùng dẫn tới một kết cục hài lòng. Và rằng tất cả chúng ta đều có quyền trở thành những anh hùng và người đẹp đóng vai chính trong những câu chuyện tuyệt vời của chính mình.

Hãy áp dụng các nguyên tắc như khi đi xem phim ở rạp. Đặc biệt lưu ý phần “trấn an tinh thần” trước cho trẻ, vì các nhân vật trên sân khấu kịch còn là người thật nữa kìa.

Bảo tàng

Vài năm gần đây, các bảo tàng có xu hướng hoạt động tích cực hơn và thu hút nhiều khách tham quan hơn. Ở đó không còn toàn những hàng hộp kính buồn tẻ và bầu không khí học thuật yên tĩnh đến tẻ nhạt: người ta đang tìm cách đưa các vật trưng bày trực quan hơn, tiếp cận dễ hiểu hơn, như tạo những mô hình khủng long chuyển động, những chiếc hộp và máy móc mà người xem có thể tự vận hành thử.

Tùy theo sở thích thường xuyên, hoặc nguyện vọng đặc biệt, hoặc chủ đề sắp nghiên cứu ở trường của con… mà bạn có thể chọn một bảo tàng thích hợp. Đừng bao giờ giả định rằng trẻ con sẽ bị buồn chán với một bảo tàng trông không có gì đặc biệt (với bạn). Một lần tôi đưa các con tới Bảo Tàng Lâu Đài Norwich chẳng nhân dịp gì ngoài việc tránh cơn mưa xối xả của Norwich. Và chúng tôi đã dành hai tiếng nói chuyện với những con thú nhồi bông và đánh vần biển hiệu trên các vỏ bọc xác ướp. Thêm hiệu ứng ớn lạnh của máy quạt

sưởi dưới sàn khiến con bé đứng trên đó có thể bị tốc váy tới tận eo như kiểu Marilyn Monroe nữa – chà chà chà.

Bảo tàng có thể đem đến cho lũ trẻ ý niệm rõ ràng hơn về các mốc lịch sử. Ở Portsmouth, có lần chúng tôi tới xem những con tàu Mary Rose (thế kỷ 16), *HMS Victory* (thế kỷ 18) và *HMS Warrior* (thời Victoria). Sau đó, chúng tôi được xem bản tái tạo lại của con tàu cướp biển Viking vào thế kỷ 11. Từ đó tới nay, khi Nicholas muốn so sánh hay diễn đạt điều gì đó, thằng bé thường nói: "Đó có phải là thời con tàu Mary Rose còn đang chạy không ạ? Hay là sau đó ạ? Nhưng trước thời Victoria chứ ạ?" Thật thuận tiện khi chia toàn bộ lịch sử mà chỉ cần dựa vào hình dạng thay đổi của những con tàu. Bạn có thể làm điều tương tự với các tòa nhà, công trình kiến trúc, trang phục qua các thời, hay bất cứ thứ gì.

Đừng bao giờ giả định rằng trẻ con sẽ bị buồn chán với một bảo tàng trông không có gì đặc biệt (với bạn).

Triển lãm nghệ thuật

Cũng có thể đem lại thành công ngoài sức tưởng tượng. Hãy cứ để bọn trẻ đi lang thang trong triển lãm, đừng kéo chúng đi ngắm các họa sĩ theo hệ thống hoặc ép chúng nhớ tên của họ, trừ khi chúng hỏi. Khi trẻ lên bảy tuổi, bạn có thể chơi trò chơi mà nhà văn Christina Hardyment mô tả trong chuyến du lịch vĩ đại vòng quanh châu Âu cùng các con: cô ấy đặt trên bàn những tấm bưu thiếp in tranh cho mỗi đứa chọn, sau đó chúng sẽ phải lao đi và tìm bức tranh gốc rồi dẫn cô ấy tới đó. Lũ trẻ phải được căn dặn là không chạy trong triển lãm, không nói chuyện về bất cứ thứ gì khác ngoại trừ những thứ được trưng bày; ngoài ra thì bất cứ nỗ lực nào nhằm kiềm chế sự háo hức của chúng hoặc khiến chúng im lặng đều không được phép. Hãy cười thật nhiều với những hướng dẫn viên. Mọi người đều khá thông cảm, đặc biệt là nếu bọn trẻ thực sự có xem tranh.

Công viên lớn

Như là công viên nước, công viên trò chơi với những vòng quay tuyệt vời, các chú gấu lông xù thân thiện đi lại vẫy tay chào vu vơ tất cả mọi người, những đường sắt nhỏ dễ thương, nhà ma, tượng sáp các nhân vật nổi tiếng… Thêm vào đó, thường chỉ cần mua vé vào cổng là bạn có thể chơi mọi trò, giúp giảm căng thẳng tài chính cho phụ huynh. Để có một ngày đi chơi đã đời, chúng là vô địch. Nhưng các công viên như vậy thường nhanh chán. Mỗi mùa hè đi chơi một lần là đủ.

Du lịch vào ngày lễ

Sau khi con lên bốn tuổi, đi du lịch vào dịp lễ bỗng dễ dàng hơn nhiều. Bọn trẻ khi đã có thể vẽ, đọc sách hoặc nghe nhạc thì dễ quản lý hơn trên ô tô, tàu hỏa và máy bay. Trò giải trí nào là tốt nhất thì hoàn toàn phụ thuộc vào con bạn, tôi sẽ không nói quá kỹ ở đây: những đồ chơi nhỏ thường khá hữu ích, các trò chơi trên bàn thì phù hợp với đứa này, chiếc kính vạn hoa nho nhỏ lại phù hợp với đứa khác, còn riêng bút chì và giấy thì phù hợp với mọi đứa trẻ. Món đồ chơi tuyệt nhất cho một đứa trẻ khi đi du lịch là một đứa cùng tuổi, bởi vậy mà đi chơi các gia đình với nhau có thể khiến mọi việc dễ chịu hơn nhiều. Một lời khuyên nhỏ nữa mà tôi mạo muội dành cho bạn là đừng mang quá nhiều đồ. Vốn là một người đóng gói đồ nhẹ nhàng, ấy vậy mà tôi cũng chưa bao giờ dùng hết số quần áo mang theo cho bọn trẻ. Chưa một lần nào. Hãy mang theo tối thiểu đồ, sau đó lấy bớt hai món của mỗi đứa ra. Miễn là trong hai món đó không phải là gấu Teddy.

Điều đáng suy nghĩ là: nghỉ lễ kiểu nào? Nếu bạn là người nhất thiết muốn tới các nơi thật xa, thì vấn đề của bạn là làm sao để đưa lũ trẻ vào kế hoạch đó hoặc để chúng ở nhà trong một tuần và đền bù cho chúng sau khi trở về. Trẻ con từ năm tuổi có thể tham gia khá tốt vào những kỳ nghỉ của người lớn. Nhưng để làm được vậy thì bạn cần chuẩn bị rất nhiều. Hơn nữa, đối với trẻ con, lợi ích của kỳ nghỉ có thể không rõ ràng và chẳng đáng chi phí đi lại. Những bãi biển tuyệt đẹp có thể đông đến nghẹt thở, chẳng chừa chỗ nào cho trẻ chơi, hay những khách sạn với ban công lãng mạn có thể là cái bẫy

chết người đối với những đứa thích leo trèo đang không có trò gì giải trí.

Một lời khuyên nhỏ: đừng mang quá nhiều đồ. Hãy mang theo tối thiểu đồ, sau đó lấy bớt hai món của mỗi đứa ra.

Thêm vào đó, hãy nghĩ xem lũ trẻ thực sự nói gì về những kỳ nghỉ mà chúng từng đi. Chúng tôi hỏi: “Các con thích điều gì nhất?” Và chúng trả lời: “Ồ, hay nhất là khi Bố thay lốp xe trên đường ra sân bay và chúng con đã giúp lúc dùng đến cái kích vít ạ.” Sau khi thử rất nhiều kiểu kỳ nghỉ khác nhau và thảo luận với bạn bè, tôi đã đi đến một kết luận là trẻ nhỏ thực sự thích những kỳ nghỉ đơn giản. “Đơn giản”, nhưng đừng giao phó hết cho các đại lý du lịch trọn gói. Chưa xét đến việc chi phí có rẻ hơn hay không, nhưng du lịch theo “tua” rõ ràng là thuận tiện hơn: chỉ cần đăng ký với một công ty du lịch, vậy là mọi thứ sẽ diễn ra theo lịch trình có sẵn. Sẽ có xe chở bạn ra sân bay, một người hướng dẫn viên lo cho chúng ta mọi thứ từ đi lại đến ăn uống đến chơi cái gì hay xem chỗ nào. Và nếu có thứ gì đó không như mong đợi, bạn có thể phàn nàn với đại lý du lịch. Việc đi nghỉ vì vậy mà biến thành một ngành công nghiệp khá thụ động, trong đó người ta không còn phải chuẩn bị cho những kỳ nghỉ cũng như chẳng nhận được gì từ chúng.

Thật khác với những kỳ nghỉ do gia đình tự sắp xếp! Gia đình chúng tôi cực yêu thích cảm giác được miệt mài nghiên cứu bảng giờ tàu, tranh luận về phương án đi lại, đọc những bài nhận xét hoặc hướng dẫn của những người đi trước, rồi vẽ ra lịch trình cho chuyến đi. Nhưng nếu bạn thấy như vậy thì mệt mỏi quá, tất cả những gì bạn muốn chỉ là một chút nắng, một chút bơi lội và ai đó nấu đồ ăn cho bạn; bạn không muốn có thử thách, hay học hỏi gì thêm nữa – tốt thôi. Nhưng còn bọn trẻ thì sao? Đúng, chúng cần có những thử thách và những chân trời rộng lớn hơn. Nhưng không nhất thiết là phải đi tới các công viên hoành tráng nhất hay bay tới nơi đâu thật xa. Chúng thích những thứ đơn giản, như kiểu nhảy vào vũng nước hay ngồi xem sóng xô vào bờ cát trong làn gió nhẹ. Chúng thường thích những con sóng xô ào ào (“Mẹ ơi, có phải Chúa tạo ra điều đó

không ạ?” Con trai tôi hỏi đã hỏi vậy khi lần đầu thấy một con sóng lấp đầy cái hào của nó) hơn là những bãi biển phẳng lặng mà đầy rác, nơi chúng chạy đâu cũng va phải người.

Và trong bất cứ trường hợp nào, đối với một đứa trẻ, ba phần tư niềm vui của kỳ nghỉ là nhờ sự đồng hành của cả bố và mẹ. Trong cuộc sống hiện đại, trẻ con ngày càng ít cơ hội gần gũi với cha mẹ. Thế giới người lớn cũng như suy nghĩ của người lớn là điều huyền bí đối với chúng. Các ông bố bà mẹ dường như bị đóng kín trong những văn phòng và nhà máy bí hiểm, làm những thứ mà trẻ con không thể nào hiểu nổi.

Do đó những kỳ nghỉ càng trở nên quan trọng hơn, là cơ hội không chỉ gắn kết mà còn để trẻ được xem cha mẹ chúng vượt qua những vấn đề thực sự như những cái lều không dựng lên được khi đi cắm trại, hay chiếc xe đạp bị xịt lốp trên đường đi dã ngoại về vùng quê. Nó cho bạn và con cơ hội để đóng vai đối tác cùng giải quyết “khủng hoảng”. Một người mẹ được Gwenda Cornell phỏng vấn, trong cuốn Cruising with Children (Du ngoạn cùng Con), nói:

“Ở biển, con trai tôi nhìn thấy bố Bruce thực sự làm việc, giải quyết vấn đề trong tình trạng căng thẳng, như khi bánh lái bị hỏng trong thời tiết khắc nghiệt. Trước chuyến đi, mỗi ngày thằng bé thường chỉ thấy bố trong khoảng thời gian ngắn, mệt mỏi sau một ngày làm việc. Giờ Jeff tôn trọng bố hơn rất nhiều và có mối quan hệ khăng khít với bố.”

Không phải ai cũng sẽ tổ chức một chuyến đi sống-hoặc-chết như đi thuyền xuyên Đại Tây Dương với con cái, nhưng nguyên tắc đó vẫn đúng. Hai đứa con tôi vẫn nhắc tới lần chúng tôi lê bước qua một bãi biển Ireland hoang vắng, mang theo một ấm nước cắm trại nhỏ để pha trà; hay lần chúng tôi thuê một chiếc xe ngựa kéo với trang bị chỉ ở mức căn bản, nếu không nói là thô sơ, cùng giường ván rồi đi dọc Norfolk trong ba ngày, cột ngựa ở bên ngoài mỗi đêm; hay lần chúng tôi cùng nhau trèo lên đồi, tới một tòa lâu đài, trú nhờ trong đám đổ nát để tránh cơn mưa tầm tã; hoặc khi chúng tôi di chuyển qua những nhánh sông bằng nhà thuyền và bị những cơn gió mạnh thổi mắc vào bụi cây bấc. Chúng cũng có một vài kỷ niệm

về những chuyến du lịch trọn gói: ký ức lờ mờ về việc mẹ và bố chờ đợi xe buýt ra máy bay trong bực tức và bất lực, cùng 50 hành khách khác ở một sân bay nước ngoài vào lúc nửa đêm. Bố mẹ thụ động, bố mẹ phụ thuộc vào người hướng dẫn hách dịch, bố mẹ bị buộc ngồi thành hàng cho đến khi xe buýt tới và đưa hộ chiếu của họ ra: đó là một kỷ niệm để làm phong phú thêm cho cả năm đó hay sao?

Trẻ cần có những thử thách và những chân trời rộng lớn hơn. Nhưng không nhất thiết là phải đi tới các công viên hoành tráng nhất hay bay tới nơi đâu thật xa.

Bạn có thể cho trẻ tham gia những kỳ nghỉ đắt đỏ một chút, điều đó không sao cả, vì suy cho cùng chúng ta đâu có thể đi du lịch cả năm được. Nhưng nếu ngân sách của bạn bị giới hạn nên chỉ có thể đưa con đi cắm trại gần nhà hay tham quan bảo tàng, hãy cứ vui lên. Trẻ cũng học được nhiều tương đương những chuyến đi đắt đỏ, thậm chí là hơn: khám phá những cái cây, khám phá bảo tàng địa phương, tìm hiểu làng nghề, đi bộ cả ngày trong rừng, ngắm sao trời ban đêm mà ở thành phố chẳng mấy khi được thấy… Và gia đình bạn sẽ có những kỷ niệm thực để chia sẻ, về một kỳ nghỉ dẫu có những lúc không thoải mái nhưng sẽ không giống ai cả: cuộc phiêu lưu của riêng gia đình bạn.

Vấn đề duy nhất là sau những kỳ nghỉ với bọn trẻ, các bậc phụ huynh lại thường cảm thấy cần một kỳ nghỉ khác để lại sức. Hãy kết thúc nó với một kỳ nghỉ cuối tuần dài chỉ dành cho hai người ở vùng ngoại ô chăng? Hãy để lũ nhỏ ở nhà với ông bà, được trở lại háo hức với những đồ chơi mà chúng sắp sửa quên, trong khi những bức ảnh đợi được in ra, chiếc lều sũng nước và những chiếc túi ngủ khô dần đi trong ga-ra, còn Mẹ và Bố nằm ườn uống cà phê nghe chim hót ở đâu đó? Ồ, dù sao thì đó là những gì chúng tôi mơ ước. Nó vẫn chưa hề xảy ra.

IMG_1523

20Phục hồi sức khỏe: Bệnh viện và những trận ho dữ dội

N

ếu bạn muốn tin rằng cơ thể con người rất mong manh, hãy thử ngồi một giờ trong phòng Tai nạn thông thường ở khoa Nhi của bệnh viện vào một buổi tối Chủ nhật đẹp trời.

Lũ trẻ tập tễnh trên nạng, vẫn mặc quần đùi phát quang cùng những miếng dán khuỷu tay thể hiện rằng nửa giờ trước chúng đã là những ông hoàng của thế giới trên ván trượt pa-tanh. Những đứa bé mới biết đi với bộ mặt nhăn nhó ngồi trong lòng mẹ, một bên cổ tay sưng to. Người lớn ngồi giữ chặt lấy những vết thương do dao, chó và đủ thứ khác trên đời. Một đứa trẻ vị thành niên mặc chiếc váy bóng rổ vừa nhảy lò cò xung quanh vừa giải thích cho bố làm sao mà cô bé bị mất thăng bằng; và ít nhất một đứa trẻ đang bị kẹp ngón tay trong một thứ đồ dùng gia đình phản trắc nào đó, hoặc được bọc tay vội vã và đẫm máu trong một thứ trông có vẻ như áo vét của đứa em trai. Tất cả đều ngồi đó, ngoan ngoãn và mệt mỏi, chờ lấy số bệnh viện và được chuyển thành bệnh nhân với những vết băng bó tử tế; những người lớn thỉnh thoảng tha thẩn trong vô vọng tìm kiếm thứ gì để giết thời gian ngoài số tạp chí của bệnh viện đã suýt soát mười năm tuổi. Đôi khi – không thường xuyên lắm – một y tá nhanh nhẹn vẫy tay và gọi tên một ai đó.

Phòng chờ Tai nạn là một nơi độc nhất, ngay cả trong phạm vi bệnh viện. Những phòng khám sức khỏe thường mang tới một cảm giác hoàn toàn khác vì hầu hết người khám đã đặt lịch hẹn hàng tuần trước đó và cũng đã biết về vấn đề của họ. Họ đã có chuẩn bị. Họ mua tạp chí để đọc, hoặc đan; lũ trẻ được chuẩn bị cẩn thận trước về trải nghiệm đó bằng những cuốn sách nhỏ xinh. Mọi người đều có thời gian để thực hành thái độ vui vẻ và hiểu chuyện với việc đi khám. Đã có những buổi “tư vấn” và những buổi họp gia đình.

Trong những tình huống thực sự khẩn cấp khisự sống và cái chết có thể được quyết định trong tích tắc, mọi thứ cũng khác: ở đó có cảm xúc mạnh mẽ và tuyệt vọng, với những chiếc xe đẩy, sự vội vã và nỗi sợ hãi tột độ. Khi sợ điều tồi tệ nhất, bạn không cảm thấy nhàm chán hoặc xấu hổ. Chỉ có trong phòng chờ Tai nạn thì cả người lớn và trẻ con mới đều có cái vẻ khổ sở kỳ lạ ấy, giống như một đàn cá tuyết vừa bị giật lên bờ và còn đang ngơ ngác bàng hoàng. Mới vài phút trước chúng còn đang vui đùa dưới ánh mặt trời, giờ thì chúng đang ở đây, cảm thấy buồn phiền và ngớ ngẩn, đối diện với khả năng bị bó bột khó chịu trong hàng tuần liền. Trên hết, bố mẹ của những đứa trẻ bị chấn thương hoặc là tự dằn vặt bản thân, hoặc vừa khóc vừa cố giải thích với mọi người trong phòng chờ rằng thực ra đó là một ngôi nhà cây chắc chắn, chỉ có điều ai mà ngờ được là thằng bé lại thử chồng chuối trên lan can an toàn…

Và đó là nơi chúng tôi bước vào. Chính xác là nơi đứa con gái bốn tuổi của tôi và tôi bước vào, qua cái cửa đôi của Phòng Cấp Cứu và Tai Nạn Bệnh viện Health Road ở Ipswich. Sau hai ngày cuối tuần tới khám vài lần ở chỗ ông bác sĩ gần nhà ("Chắc là bong gân, khó xác định đấy"), chúng tôi được khuyên đi chụp X-quang cổ tay con bé vì nó không đỡ và có thể, chỉ có thể thôi, bị gãy. Chúng tôi cảm thấy cực ngớ ngẩn: năm trước đó nó đã cùng chúng tôi đi thuyền hết ngót 2.700 km và trèo 45 cái thang ở bờ biển ọp ẹp hư hỏng, mà không bị một vết xước nào trên người, để rồi cuối cùng bị trượt ngã trên cái bề mặt rõ ràng là không thể trượt được ở bể bơi gần nhà. Tuy vậy, điều đó có thể xảy ra với bất kỳ ai: một lần, nó xảy ra với một người bạn của tôi hai lần trong vòng mười phút, khi hai đứa con cô ấy mỗi đứa bị gãy một chân.

Bạn có thể là nạn nhân tiếp theo. Nhằm giúp bạn đối diện với việc này bình tĩnh và hiệu quả hơn tôi, dưới đây là một số thực tế mà tôi gạn lọc từ những kinh nghiệm đau thương của chính mình và qua thủ thỉ hỏi han những ông bố bà mẹ khác.

Nguyên tắc Thứ nhất

Đừng bao giờ tới bệnh viện mà không mang theo một chiếc túi đựng đồ dùng cá nhân. Nếu tình huống không tới mức tuyệt vọng và cấp

bách như trẻ bất tỉnh hay chảy máu trầm trọng, hãy cho mình năm phút để suy nghĩ và xếp lấy vài món đồ. Đừng ngớ ngẩn như tôi lao ngay ra xe đi 45 phút trong khi con không có giày không có áo còn tôi thì không túi xách, không tiền, không giấy lau, không nước uống và một vài cuốn sách để đọc. Bạn sẽ có rất nhiều thời gian để suy nghĩ về những thiếu sót của mình khi ngồi trên cái ghế nhựa cứng ở phòng chờ Tai nạn. May mắn thay, ô tô của tôi vốn là một căn nhà hổ lốn di động, nên tôi đã tìm thấy một bản cũ của cuốn *Alice through the Looking-Glass* (Alice ở xứ sở Trong Gương) sau ghế. Nếu không có nó, mọi việc hẳn đã có thể trở nên cực kỳ khó chịu đối với Rose (và tôi) trong suốt cả tiếng đồng hồ đợi đến lượt khám, 15 phút đợi ngoài phòng chụp X-quang, thêm 20 phút chờ bác sĩ đọc phim chụp X-quang và những lần chờ đợi lặt vặt khác. Rồi cuối cùng chúng tôi cũng tìm ra tay con bé bị làm sao.

Tôi thực sự ngưỡng mộ một người phụ nữ đến đó với đứa con chín tuổi đi khập khiễng, mặt dính đầy máu và mắt thì tím ngắt nhưng thế nào mà vẫn xoay xở để mang theo được một chai nước táo, một chồng sách truyện, đồ đan lát của cô ấy và cái máy nghe nhạc của thằng bé. "À, đây là lần thứ ba chúng tôi vào phòng Tai nạn này." Cô nói. "Hay lần thứ tư nhỉ? Thằng bé luôn rất dũng cảm trên chiếc xe đạp đua của nó. Giống hệt bố nó. Bố nó đã từng gãy cả hai chân, trên đường cao tốc. Chúng tôi thích bệnh viện này, họ luôn rất tử tế." Đúng là người có kinh nghiệm có khác.

Đừng bao giờ tới bệnh viện mà không mang theo một chiếc túi đựng đồ dùng cá nhân.

Nguyên tắc Thứ hai

Liên quan tới cách bạn nói với con. Khi đang ở trong bệnh viện, đừng hứa bất cứ điều gì trừ những câu như "bác sĩ sẽ cố gắng giúp con thấy khá hơn" và "Mẹ/Bố sẽ ở bên cạnh con". Lời hứa thứ hai có phần khó giữ hơn: một số quy trình trong bệnh viện yêu cầu nếu trẻ còn tỉnh táo thì không cho bố mẹ vào cùng. Dù sao thì cũng đừng đưa ra những lời hứa bừa bãi kiểu "Tất nhiên, bác sĩ sẽ không

làm đau vết thương của con đâu, ông ấy sẽ chỉ nhìn nó thôi" (bác sĩ có thể làm đau chỗ đó do bắt buộc phải làm vậy), hoặc "Không, mẹ chắc chắn là con sẽ không phải bó bột". Trên hết, đừng nói: "Mẹ chắc chắn là chúng ta sẽ về nhà vừa kịp phim Người Kiến." Bạn sẽ không về kịp đâu.

Tiếp tục câu chuyện của chúng tôi. Chúng tôi được một nữ bác sĩ duyên dáng khám và sau khi chụp X-quang thì Rose nhận được một phù hiệu hình bộ xương có ghi "TỚ LÀ MỘT NGÔI SAO ĐIỆN ẢNH X-QUANG". Vậy là tôi bắt đầu tự tin thái quá và phá vỡ Nguyên tắc thứ hai. "Chúng ta sẽ về nhà sớm thôi. Bố sẽ rất vui khi nhìn thấy phù hiệu của con đấy!" Thế rồi một vị bác sĩ khác xuất hiện từ sau tấm rèm. "Tôi sợ rằng con bé bị gãy xương cành tươi kép." Phải rồi, không vấn đề gì, lúc ở trên ô tô tôi đã giải thích với Rose mọi thứ về bó bột. Con bé rất mong chờ được băng bó. "Ồ phải, tôi biết về cành tươi. Phòng bó bột ở đằng kia đúng không ạ? Bác sĩ nghĩ mất bao lâu..." Và ông ấy nói: "Chúng tôi nhận con bé vào đó, ngay bây giờ."

Tôi sụp đổ, cố che giấu nỗi lo lắng đằng sau nụ cười gượng. Lúc ấy, tôi nhận ra bất cứ chuyện gì cũng có thể xảy ra, từ đó dẫn tới:

Nguyên tắc Thứ ba

Đừng bao giờ giả định rằng bạn chỉ là bệnh nhân ngoại trú. Lúc ấy bác sĩ đã nhanh chóng giải thích tình hình cho tôi: vì khi đó đã là buổi tối và họ có thể phải gây tê rồi mới nắn chỉnh cánh tay Rose nên họ nghĩ con bé ở nội trú thì sẽ tốt hơn. Giống như một nghi phạm được cảnh sát cho phép gọi một cuộc điện thoại, tôi gọi về nhà triệu tập quần áo, tiền bạc, một chiếc lược và bàn chải đánh răng cho cả hai, cùng chú gấu Jungle tối quan trọng. Lúc ấy chồng tôi đang ở nhà với đứa còn lại và một người hàng xóm sẽ sang trông giúp khi anh ấy tới bệnh viện. Tôi rùng mình khi nghĩ nếu Paul đi vắng thì chắc tôi đã cứ thế mà gửi Nicholas sang nhà hàng xóm mà không kịp đưa cho cô ấy những thứ đơn giản như chìa khóa vào nhà để lấy đồ ngủ và gấu bông. Do đó:

Đừng bao giờ giả định rằng bạn chỉ là bệnh nhân ngoại trú.

Nguyên tắc Thứ tư

Trong lúc chờ đợi, hãy nghĩ về trường hợp bạn phải ở bệnh viện một đêm và những việc phải chuẩn bị. Đó là một bài tập trí tuệ hữu ích, dù ít khi cần dùng tới (Tuy nhiên, đừng bao giờ học tập cô bạn Victoria của tôi – người lập kế hoạch chi tiết cho việc hỗ trợ cả cuộc đời trong trường hợp bị tàn phế vĩnh viễn mỗi khi ai đó trong nhà hắt xì hơi. Cô ấy đọc nhiều các trang Sức khỏe quá, tôi cho là thế).

Vậy là tôi và Rose ngồi xuống một lát, đầy hoang mang trong cái hành lang giữa hai thế giới ấy. Chúng tôi không phải là bệnh nhân nội trú cũng không phải ngoại trú, không được tự ý rời đi nhưng cũng chưa có nơi nào dành cho mình trong bệnh viện. "Chúng ta gần như bị lạc, phải không Mẹ?" Con bé hỏi và tôi đồng ý, nhưng ít nhất mẹ con mình bị lạc cùng nhau con ạ. Sau đó họ dẫn chúng tôi tới phòng nội trú và nơi đó, may thay, là một nơi thú vị. Các cô y tá thân thiện, trong phòng có đồ chơi và những bức vẽ của trẻ em – tất cả khiến chúng tôi đỡ thấy lạc lõng hơn. Điều duy nhất làm Rose hơi hoảng là khi một y tá tới giải thích quy trình khám chữa, tay cầm cuốn sách kể về chú nhím Herbie bị mất xương sống và bôi một chút Dầu Thần Kỳ được bà tiên ban cho. Rose liếc nhìn cuốn sách và bắt đầu khóc. "Con không thích những con nhím xa lạ." Con bé nói, cũng dễ hiểu thôi. Do đó:

Nguyên tắc Thứ năm

Hãy tìm hiểu tất cả những gì có thể về mỗi bước và tự giải thích cho con. Đặc biệt là đối với một đứa bé bốn tuổi đang kiệt sức. Những đứa bé lớn hơn có thể muốn thảo luận trường hợp của chúng với bác sĩ và hoàn toàn có quyền làm thế. Nhưng cứ nghĩ lại cảm giác trong phòng sinh nở và bạn đã vui mừng thế nào khi có chồng hoặc người giúp đỡ bên cạnh để mô tả cho bạn về những người áo trắng quyền năng kia, bạn sẽ có thể hiểu được con bạn cảm thấy thế nào.

May mắn cho tôi là bệnh viện Health Road có giường cho bố mẹ. Khi con gái được chở vào phòng mổ trong trạng thái gần như đã ngủ và được chở ra khi đang ngủ li bì, tôi có sáu giờ yên tĩnh trong phòng nghỉ và trở lại phòng bệnh đúng lúc Rose tỉnh dậy, ngáp và lăn thoải mái khỏi giường để nằm gọn vào lòng tôi. Nhờ phúc lớn, hai giờ sau chúng tôi được cho về nhà và ba tuần sau chỗ bó bột được tháo ra. Nó vẫn được lưu giữ trong một cái túi nhựa với những chữ ký loằng ngoằng của cả lớp con bé trên đó. Con bé bảo: "Nhìn chung thì gãy một cánh tay cũng không quá tệ, phải không ạ?" Theo một nghịch lý kỳ lạ nào đó, trẻ con mong manh hơn chúng ta, nhưng cũng mạnh mẽ hơn rất nhiều. Người vẫn có những ác mộng về chuyện này không phải là con bé. Mà là tôi.

Kể từ đó tôi đã nói chuyện với nhiều bố mẹ khác về những trải nghiệm dài hơn, ít vô vị hơn ở bệnh viện, khi lũ trẻ ốm đau hoặc tai nạn. Họ đều đồng ý rằng những nguyên tắc đảm bảo sức khỏe cho con là rõ ràng: hãy bình tĩnh, có hiểu biết và khả năng cơ bản đối với tình huống, trao đổi riêng tư với bác sĩ về trường hợp của con (dù họ thích việc đó hay không), giải thích cho con theo cách riêng của bạn và – nếu có thể – hãy ở đó với con. Tuy nhiên, nếu bạn không thể làm được như vậy, hãy cứ hài lòng với nỗ lực tốt nhất của bạn. Tôi đã có lần ở trong phòng khám trẻ con 24 tiếng đồng hồ để viết một bài báo và thấy bất bình thay cho thằng bé khoảng bảy tuổi phải nẹp chân cứ liên tục khóc đòi Mẹ và buồn rầu nhìn ra mỗi lần có người đến mà không phải mẹ. Từ 7 giờ tới 11 giờ sáng. Tôi nguyền rủa người phụ nữ không có trái tim này vì đã không thèm ở đó với con cô ta. Rồi lúc 11 giờ thì cô tới và tôi đã dành bốn tiếng tiếp theo âm thầm nguyền rủa chính mình. Cô kể với tôi rất vội trong phòng vệ sinh rằng phải bắt ba chuyến xe buýt để tới đây, để mấy đứa một tuổi, hai tuổi và bốn tuổi ở nhà với hàng xóm; chồng cô đã bỏ cô một năm trước và vụ tai nạn trên đường của thằng bé đã buộc cô phải bỏ việc và hưởng trợ cấp xã hội mà gần như không đủ trả tiền ăn uống. Nhưng cô đã tới với một bữa ăn nhẹ rất ngon, đồ chơi tự làm và những bức vẽ của những đứa em thằng bé, rồi ngồi nói chuyện và hát cho thằng bé nghe suốt vài tiếng đồng hồ, như thể cô chẳng phải lo lắng gì trên thế giới này cả. Cô đã dạy cho tôi

một nguyên tắc nữa: chỉ cần bạn cố gắng hết sức là đủ, khóc lóc tội lỗi vì chuyện xảy ra với con cũng chẳng giúp ích gì.

Hãy tìm hiểu tất cả những gì có thể về mỗi bước khám chữa bệnh và tự giải thích cho con.

Nhưng vẫn còn một nguyên tắc bệnh viện nữa: ngay cả khi bạn phải ở lại bệnh viện cả ngày và đêm, thi thoảng hãy cứ tranh thủ đi ra ngoài. Có những lúc trẻ sẽ ngủ, và nếu chúng tỉnh dậy thì vẫn còn các y tá đáng tin cậy trông nom chúng một lúc hộ bạn. Không khí trong bệnh viện thường ngột ngạt và uể oải, lại được chiếu sáng quá mức và không có cảm giác quen thuộc. Nó khiến bạn cảm thấy không thực, tù túng và bất lực trong việc kiểm soát cuộc sống của chính mình. Để mang được một nguồn sinh khí trong lành thường ngày vào cho con, bạn cần đi ra ngoài tòa nhà bệnh viện mỗi ngày một lần, cho dù chỉ là đi bộ vòng quanh dãy nhà trong mưa, mua một tờ tạp chí từ sạp báo ở góc đường và thảo luận thứ gì đó nhạt nhẽo với thằng bé, như là thời tiết chẳng hạn.

Tất nhiên, hầu hết bệnh "xoàng xoàng" của trẻ nhỏ đều không cần phải tới bệnh viện mà chỉ cần một hộp khăn giấy và rất nhiều sức chịu đựng. Bạn có thể đưa con đến các cơ sở y tế để được lời khuyên (và một hoặc hai lần sợ hãi không cần thiết), nhưng hãy tin lời tôi rằng các căn bệnh trẻ nhỏ hay mắc phải thường diễn biến theo trình tự các cảnh như sau:

Chỉ cần bạn cố gắng hết sức là đủ, khóc lóc tội lỗi vì chuyện xảy ra với con cũng chẳng giúp ích gì.

Cảnh 1: Hành vi kinh khủng

Bỗng nhiên trẻ nhỏ đi cả hai tuổi, mè nheo gấp sáu lần và không dễ chịu một chút nào. Bạn thấy bực mình, dọa sẽ cắt bớt tiền tiêu vặt và bắt con đi ngủ. Bỗng nhiên con bạn nói đi ngủ cũng chẳng sao

cả. Rồi thằng bé bắt đầu thể hiện triệu chứng ốm: dưới sáu hoặc bảy tuổi thì gần như không thể tránh khỏi việc nôn mửa khắp mọi nơi, lớn hơn thì sẽ biểu hiện là "đau đầu". Do đó, trong trạng thái lo lắng và đầy yêu thương, bạn nhanh chóng chuyển sang…

Cảnh 2: Chăm sóc bệnh nhân

Khác hẳn với cảm giác tội lỗi kinh khủng vì đã nổi trận lôi đình với thằng bé trước đó, cảnh này dễ chịu hơn. Bạn mời bác sĩ tới nhà hoặc đưa con tới phòng khám, rồi bác sĩ kiểm tra những triệu chứng của bệnh viêm màng não hoặc viêm tai, sau đó nhìn có vẻ yên tâm và nói với bạn đó là "một loại vi rút đang trong giai đoạn phát triển mạnh". Họ sẽ cho bạn một loại si-rô kháng sinh, hoặc không. Con bạn uống một liều giảm đau nhẹ và đi ngủ, thức dậy khoảng bốn tới năm lần và đầm đìa mồ hôi nhưng sẽ dần khỏi. Đôi khi cách đúng đắn nhất là ngủ cùng con, với xô và khăn luôn sẵn sàng. Có thể trên người trẻ sẽ nổi lên một vài nốt và đó là thủy đậu; có thể có những chỗ sưng, đó là quai bị. Sau đó là đến phần tệ nhất:

Cảnh 3: Dưỡng bệnh

Nghỉ học hoặc không được đi chơi là điều không cần phải bàn cãi, nhưng trẻ cũng sẽ không chịu nghỉ ngơi trên giường. Chúng không ở yên nơi nào quá năm phút. Ti-vi hoặc máy vi tính giúp ích vô cùng, đặc biệt là đối với một đứa trẻ thường bị hạn chế xem những thứ này; nhưng sự kiên nhẫn của bạn bị thử thách hơn bất kỳ lúc nào. Đặc biệt là nếu lúc này bạn cũng bị lây bệnh và thấy mệt chết đi được.

Thảm họa cuối cùng này rất đáng để xem xét. Chủ đề chăm sóc sức khỏe cho trẻ được bàn trong rất nhiều cuốn sách, nhưng không ai suy nghĩ nhiều tới vấn đề là chính xác điều gì sẽ diễn ra trong ngôi nhà được quản lý tốt khi Mẹ-bị-Quai-Bị. Nhưng thực sự thì việc trông nom lũ nhỏ, đặc biệt là khi chúng được tự do chơi chung với những đứa trẻ khác, giống như lê bước đi qua một cái đầm lầy đầy bệnh sốt vậy. Những chứng cảm cúm ốm sốt bọn trẻ mang theo về nhà hóa ra là khá nhẹ nhàng với chúng, nhưng lại vô cùng khó chịu đối với người lớn. Trẻ sổ mũi và hồi phục; chúng ta bị cuốn vào

bệnh cúm nhiều ngày liền. Mặt chúng sưng lên trong một thời gian ngắn, chúng ngồi ăn kem và xem "Thủy thủ Popeye"; chúng ta bị quai bị và đi loanh quanh thấy mình như thể bị nhồi cát rồi bị bỏ rơi cho tới chết. Chúng bị thủy đậu nhẹ; chúng ta bị bệnh zona kinh khủng. Và những thứ như thế. Suy cho cùng, chúng trẻ và khỏe mạnh. Chúng ta già và te tua cả rồi. À, ít nhất thì tôi đã già và te tua cả rồi.

Những bà mẹ làm việc – bán thời gian hoặc toàn thời gian – có một thỏa thuận đặc biệt đơn giản, đó là cái vòng bệnh tật gia đình quá quen thuộc: đầu tiên là lũ trẻ bị ốm (từng đứa một, hoàn toàn tự nhiên thôi), rồi làm đảo lộn cả gia đình; sau đó Mẹ bị ốm, rồi tới khi người mẹ hồi phục thì người giúp việc hoặc người trông trẻ nhiễm bệnh. Mọi người ngồi quanh trong buồn thảm, dưỡng bệnh và ngẫm nghĩ về một thực tế không thể tránh khỏi là bằng giờ này tuần tới đến lượt Bố sẽ bị sưng vều lên và dành vài ngày sống với hết liều Panadol này đến liều khác, tránh né mọi trách nhiệm.

Rất chính đáng thôi, lũ trẻ được chăm sóc khi ốm. Nếu chúng muốn ngủ cả ngày, chúng có thể ngủ. Nước uống luôn có sẵn cả ngày và đêm, chỉ cần khóc khẽ một câu là có. Chế độ ăn được kiểm soát kỹ lưỡng. Chúng được tắm mát nhẹ nhàng. Bảo sao chúng khỏi nhanh thế. Nhưng không có ai trông nom bố mẹ, đặc biệt là những người mẹ ở nhà. Bệnh tình của cô ấy tiến triển chậm hơn lũ con nhiều. Vào khoảng sáu giờ, cảm thấy run hơn và kiệt sức hơn cả thông thường, cô ấy tới gặp bác sĩ và rền rĩ: "Tôi nghĩ là tôi đã bị… không, con yêu, đừng làm hỏng ống nghe của bác sĩ – loại vi rút mà lũ trẻ bị nhiễm khiến… đầu tôi sắp vỡ tung – tôi nghĩ là tôi bị sốt, chỉ tại con chó tha đi đâu mất cái nhiệt kế rồi – không, con yêu, chúng ta sẽ ăn kem khi chúng ta về nhà… đừng đánh em…" Bác sĩ trả lời: "À, hừm, đúng, không có gì quá nghiêm trọng ở đây Bà A ạ… nghỉ ngơi vài ngày là bà sẽ khỏi. Hãy chỉ ở trong nhà và thư giãn."

Chìa khóa nằm ở việc biết nhờ giúp đỡ và nó chẳng có gì là xấu hổ. Hãy cứ nhờ, đừng ngại.

Thư giãn á? Rõ ràng là vị bác sĩ này nghi ngờ rằng nếu được ở một mình thì người phụ nữ đáng thương này hẳn sẽ làm một đống bánh mứt cho hội chợ từ thiện của địa phương và bơi 40 vòng bể bơi. Ông ấy nghĩ cô ấy có thể giãn thời gian biểu rất nhẹ nhàng bằng cách bỏ bớt những công việc như giặt rèm cửa sổ và lau bốn tầng nhà. Ông ấy không nhận ra rằng với một ngôi nhà toàn trẻ con, trong đó một vài đứa có lẽ đang chuẩn bị vào lớp Một, thì thời gian không phải là thứ mà bạn có nhiều lựa chọn lắm. Rất ít công việc thường nhật là không quan trọng. Người mẹ ấy có lẽ đã phải dành tới 18 tháng vừa qua để cố gắng hoàn thành chỉ đúng một cuốn tiểu thuyết.

Ngay cả nếu cô ấy cố gắng “thư giãn” ở mức độ cao nhất thì lũ trẻ vẫn cần mặc quần áo, giặt giũ, cho ăn, giải trí, đưa tới trường hoặc giám sát và ngăn không cho chúng trèo ra ngoài cửa sổ. Chúng muốn câu trả lời cho các câu hỏi. Chúng muốn biết tên lửa vũ trụ bay như thế nào. Chúng cần được đi dạo trong không khí trong lành, nếu không chúng sẽ trở nên cau có – nhưng bác sĩ nói “ở trong nhà” thì ý là sao? Giả sử bạn sống trong một căn hộ và không thể cho chúng ra ngoài vườn chơi an toàn?

Rồi chúng cần tắm và có đồ sạch sẽ để mặc đi ngủ. Và đồ khác để mặc vào buổi sáng. Còn bạn thì đầu đau như búa bổ và ánh sáng le lói duy nhất nơi đường chân trời là khả năng có nửa giờ nằm trên ghế sô-pha trong khi lũ nhỏ xem một tập về con rối Sooty trên ti-vi đặc biệt hấp dẫn. Mà như vậy đâu có thể gọi chính xác là nghỉ ngơi hoàn toàn?

Vậy bạn làm gì, nếu bạn không quá ốm để khởi phát một cuộc khủng hoảng mà gọi chồng từ chỗ làm về, hoặc thuê người giúp việc tạm thời? Hồi bạn chưa có con, những loại bệnh nho nhỏ này đồng nghĩa với một hoặc hai ngày nghỉ ngơi, tẩm bổ trên giường với sữa hay chanh nóng dễ chịu; giờ thì chúng đã biến thành một cơn ác mộng. Không ai quan tâm tới bạn: nếu một người mẹ chấp nhận hy sinh mà cố tỏ ra mình đủ khỏe mạnh để xoay xở qua những ngày ốm đau ấy, sẽ không ai giúp đỡ cô cả.

Trừ khi bạn yêu cầu giúp đỡ. Chìa khóa nằm ở việc biết nhờ giúp đỡ và nó chẳng có gì là xấu hổ. Tôi nhớ một buổi sáng khi tôi ở một mình, nôn ọe lần thứ tư trong một tiếng vào lúc tám giờ sáng do bị ngộ độc thức ăn và nhận ra rằng lũ trẻ bắt đầu thấy lo lắng. Tôi ra dấu qua cửa nhà tắm: "Mẹ ra ngay – đừng lo – bạn gấu Teddy đã ăn sáng chưa vậy?" – nhưng không thuyết phục được lũ trẻ. Vậy là tôi lảo đảo ra ngoài, bấm chuông cửa nhà hàng xóm và nói: "Tôi mệt quá không thể chịu nổi nữa. Bà có thể giúp nói chuyện với lũ trẻ trong khi chúng ăn sáng không?" và lập tức đi ngủ. Tôi đã rất may mắn khi có người hàng xóm ấy: không người mẹ nào nên để cho mình có mối quan hệ không tốt với những người sống gần nhất với mình về mặt địa lý. Bạn bè thân thiết và đáng tin cậy nhưng sống cách năm cây số là chưa đủ. Ngoài hàng xóm thì bạn bè, gia đình, ông bà sẽ luôn có vai trò của họ. Nếu bạn may mắn. Hãy cứ nhờ, đừng ngại.

Một vài trẻ nhỏ có khả năng cảm thông thực sự và biết giúp đỡ khi bố mẹ ốm. Một lần nữa, hãy chỉ cần nhớ là bạn phải giải thích cho con biết bạn đang bị ốm. Tôi biết một người mẹ đơn thân trải qua một trận ốm kinh khủng mà không thừa nhận với cậu con trai bốn tuổi rằng cô bị ốm. Cô không muốn làm thằng bé sợ. Kết quả duy nhất là thằng bé thấy mẹ dễ nóng giận, kỳ lạ, không sẵn lòng ôm thằng bé và nó không hiểu tại sao lại vậy. Đến ngày thứ ba, thằng bé òa khóc và nói: "Mẹ ơi, mẹ không còn yêu con nữa ạ?" và khi cô ấy nói có, cô ấy yêu thằng bé, chỉ là cô ấy bị ốm quá thôi, thằng bé lập tức thấy nhẹ nhõm và hăng hái, cần mẫn chăm sóc mẹ, cho mẹ uống nước cả buổi chiều. Các cô con gái thì còn hơn thế: chúng có vẻ "thích" ý tưởng mẹ nằm thu mình trên sô-pha và được chăm sóc, ngay cả nếu thỉnh thoảng bạn vẫn phải nhảy xuống để ngăn chặn một vài thảm họa. Rõ ràng là cũng đáng để thể hiện sự yếu đuối. Một chút.

IMG_1524

Chiến lược duy nhất nữa là hãy để dành thứ gì đó thú vị, mới mẻ và im lặng để làm trong khi bị ốm. Tôi luôn có sẵn những thứ như vậy, nhưng khởi phát từ ý tưởng là để dành cho khi lũ trẻ bị ốm. Tôi giữ

một chiếc hộp gồm những mô hình giấy đặc biệt và dễ làm, bộ lắp ghép, bộ xếp hình, những chiếc bút dạ màu và những thứ như thế. Trên thực tế, trẻ nhỏ khi bị ốm như vậy thường không hề muốn những thứ đó. Chúng muốn bạn thỏ bông già nua để ôm, những cái khăn lau cũ mèm để nhai và video về chú gấu Paddington để xem, dù đã thuộc hết cả lời thoại vì xem quá nhiều. Chỉ khi bạn bị ốm thì chiếc hộp đầy bất ngờ đó mới có tác dụng. Bạn có thể ngồi trên ghế sô-pha hơi ngây ngấy sốt, trông chừng lũ nhỏ qua khóe mắt và hy vọng sẽ nhanh khỏi bệnh. Suy cho cùng, giờ đây cả con, cả chồng, cả người giúp việc đều đã bị nhiễm vi rút rồi thì chẳng còn ai có thể phá hỏng cuộc sống của bạn bằng cái con vi rút ấy nữa. Đúng không nào? Và phải có một khoảng thời gian đủ dài trước khi xuất hiện con vi rút mới chứ, phải không?

Hãy để dành thứ gì đó thú vị, mới mẻ và im lặng để làm trong khi bị ốm.

Hãy tiếp tục uống vitamin. Tình trạng đó rất phổ biến đấy.

21Chạy trốn: Mẹ biến mất

Đ

ây là một chương có tính cách mạng. Nó đi ngược lại với truyền thống. Nó không phù hợp với những kiểu mẫu gia đình hạnh phúc vốn được cho phép và coi là đúng đắn.

Nếu dự định đọc chương này ở nơi công cộng, có lẽ bạn cần cẩn thận chèn thay vào bằng một tiêu đề khác dễ chấp nhận hơn, thứ gì đó mà một người mẹ nên đọc như kiểu "Bỉm của Terry Cũng Có thể Thú vị!" hoặc "Giúp Hài Nhi Chưa Ra Đời Của Bạn Giỏi Toán!". Như thế, mọi người sẽ nghĩ bạn là một người vợ và một người mẹ nghiêm chỉnh, làm tròn bổn phận của mình và không bao giờ mơ tới việc rời khỏi gia đình để tìm kiếm những cuộc phiêu lưu. Vì chương này nói về các kỳ nghỉ: những dịp nghỉ ngắn, nghỉ cuối tuần hoặc kéo dài hàng tuần. Nhưng không phải đi nghỉ với xô, xẻng đồ chơi và công viên theo chủ đề, ồ không, không; cũng không phải đi nghỉ với người đàn ông của bạn để "giải quyết vấn đề hôn nhân", hoặc hưởng "tuần trăng mật thứ hai" dành cho hai người trong khi Bà ở nhà trông lũ trẻ. Những thứ ấy có vai trò nhất định, nhưng theo quan sát của tôi thì bất kể cặp bố mẹ nào đi xa cùng nhau cũng sẽ luôn có một người liên tục gọi về nhà và sụt sùi, trong khi người kia mua sắm đầy những váy vóc và tàu vũ trụ để khỏi thấy tội lỗi.

Những kỳ nghỉ dành riêng là rất tốt cho các bà mẹ và do đó tốt cho cả gia đình.

Cả hai hạng mục trên được xã hội chấp nhận. Những kỳ nghỉ với con cái ư? Aaaa! Thật đáng yêu! Cuối tuần với chồng ư? Aaaa! Thật đáng yêu! Việc giữ hôn nhân luôn tươi mới là rất quan trọng, vì lợi ích của cả gia đình, không phải vậy sao? Mọi người đều chấp nhận. Tuy nhiên, điều mà tôi đang nói đến thì có vẻ là chớ-mà-nói-

ra: những *kỳ nghỉ dành riêng cho các bà mẹ.* Tôi đang nói về những người phụ nữ mặc cho lời xì xào của hàng xóm và những cái nhướn lông mày của chính mẹ họ vẫn dõng dạc tuyên bố rằng họ sẽ đi nghỉ một vài ngày, chỉ mình họ mà thôi. Lũ trẻ có thể ở với Bố, Dì, hoặc Bà, hoặc ngủ một vài đêm ở nhà một người bạn, nhưng Mẹ thì nghỉ. Cái thứ ở sảnh kia là ba-lô của Mẹ. Tạm biệt. Gặp mọi người vào thứ Hai nhé.

Trước khi ai đó bắt đầu than vãn rằng điều này sẽ khó khăn đối với bọn trẻ như thế nào, hãy dừng lại và suy nghĩ. Các bà mẹ tới bệnh viện để sinh em bé thứ hai hay thứ ba: có khi sau cả tuần trời họ mới được về nhà. Họ tới chăm bố mẹ già của họ, hoặc giúp các chị em dâu chăm sóc em bé: không ai chỉ trích họ cả. Mọi người đều nhận ra rằng trẻ con – một khi đã cai sữa mẹ – đều có thể hoàn toàn chấp nhận được những lần xa cách ngắn nếu mối quan hệ giữa hai mẹ con là tốt và chúng phục hồi rất nhanh sau bất cứ sự tức giận hay lo sợ nào. Không ai trách cứ nếu bạn đi chăm sóc một ai đó hoặc sinh em bé mới (hoặc kể cả khi đi nghỉ một mình với chồng để cải thiện quan hệ hôn nhân), bởi mọi người chấp nhận đây là những Lý do Chính đáng. Có vẻ như chừng nào phụ nữ có con nhỏ còn hy sinh bản thân mình cho người khác – bất kỳ người nào – thì họ còn thoát được sự chỉ trích.

Đàn ông dẫu sao vẫn thường thoát được chỉ trích. Mọi người thường mặc định rằng đàn ông cần có thú vui riêng. Anh ta cần thời gian riêng không có vợ con bên cạnh. Nhìn chung, xã hội cảm thấy ngay cả nếu anh ta đi làm hằng ngày thì việc anh ta đi chơi vào dịp cuối tuần với bạn bè vẫn là hoàn toàn không sao cả. Nhưng đối với các bà mẹ thì không có cơ hội đó đâu. Người ta vẫn dị nghị về những người mẹ trốn đi một mình để tìm niềm vui trong khi đáng ra phải đang cắt dưa chuột thành hình những chú thỏ và nghe lũ nhỏ đọc những câu chuyện tẻ ngắt về Roger Mũ Đỏ, Bà Mũ Đỏ và tất cả những nhân vật Mũ Đỏ nào đó. Kể cả bạn có làm tròn những việc này trong 360 ngày còn lại trong năm thì cũng chẳng ích gì, nếu bạn trốn việc để đi chơi riêng thì bạn sẽ vẫn cảm thấy, hoặc bị người khác làm cho cảm thấy, mình như một bà mẹ ích kỷ. Vì thế, hãy để chúng tôi đánh bay cái điều vô lý này và nói thật lớn, rõ ràng và tự

tin rằng: những kỳ nghỉ dành riêng là rất tốt cho các bà mẹ và do đó tốt cho cả gia đình.

Xét cho cùng, chúng ta chỉ là con người. Phía dưới bề ngoài vẻ rất trấn an, luôn biết khích lệ con cái, tươi cười và nhu mì dịu dàng ấy, chúng ta đều là những cô gái ưa mạo hiểm, đầy hy vọng và bất định như thời trẻ. Không phải chúng ta đang bất mãn, định rời bỏ tổ ấm mãi mãi hay (vớ vẩn thay) tìm kiếm một người đàn ông trẻ để chinh phục. Chỉ là đôi khi, trong vài ngày, được rời khỏi cuộc sống mà bạn đã xây dựng quá cẩn thận dường như là một điều tuyệt vời. Tạm biệt ngôi nhà, tạm biệt vườn tược, tạm biệt nồi cơm; tạm biệt những đồ chơi giáo dục rải khắp nhà thành những đống rác vô dụng, tạm biệt những cái cốc Thỏ Peter, tạm biệt điện thoại và những buổi đưa đón con đi học; tạm biệt tất cả sự huyên náo và ồn ào của cuộc sống đời thường. Và bởi lũ trẻ còn nhỏ chính là nguồn cơn của hầu hết sự huyên náo và ồn ào kia, nên thôi, cũng tạm biệt chúng luôn. Trong vài ngày. Và tạm biệt chồng: một phần vì phải có ai đó phải chịu trách nhiệm khi người kia đi vắng và anh ấy rõ ràng là lựa chọn an toàn nhất; nhưng một phần còn bởi tất cả những người phụ nữ kết hôn cần thỉnh thoảng được nghỉ giải lao để nhớ mình từng là ai trước khi trở thành vợ và trước khi trở thành Mẹ.

Chỉ là đôi khi, trong vài ngày, được rời khỏi cuộc sống mà bạn đã xây dựng quá cẩn thận dường như là một điều tuyệt vời.

Vậy cô sẽ đi đâu? Điều đó phụ thuộc vào gu và ngân sách của cô. Kể từ khi đứa bé nhất nhà tôi bước sang ba tuổi, tôi đã thử ba cuộc đào thoát khác nhau. Lần đầu tiên là khởi hành hai ngày trước kỳ nghỉ gia đình hằng năm ở Ireland, đem theo lều cắm trại và ba-lô. Hai đêm liền tôi ngủ trên sàn đất cứng lạnh, một mình ở một hòn đảo phía Tây xa xôi với những đám mây bay ngang qua Mặt trăng tròn. Cả ngày tôi đọc The Pilgrim’s Progress (Hành trình của Người hành hương), đi bộ, mua sữa dê từ trang trại và nướng xúc xích trên chiếc bếp ga du lịch nhỏ xíu dưới mưa. Tôi vốn không bơi lội nhiều, nhưng cả hai ngày tôi đều nhảy từ một hòn đá ấm phẳng xuống biển lạnh cóng rồi chạy vòng vòng để hong khô trong gió.

Không có gương. Đôi khi tôi gặp những người cắm trại hoặc những người leo núi khác và trò chuyện huyên thuyên cùng họ; nhưng trong hai ngày ấy tôi không có lịch trình nào phải theo cả, không phải làm vừa lòng ai cả và không phải chịu trách nhiệm với bất kỳ ai ngoài chính mình.

Tôi thề là chuyến đi ấy đã giúp tôi trở thành một bà mẹ tốt hơn trong 18 tháng sau đó. Tôi nhớ lại những sự vật, những cách nghĩ, những lối đi tự do mà tôi đã quên kể từ khi tôi mười mấy tuổi. Tôi trở nên giống với một người chị lớn và đỡ cáu kỉnh hơn hẳn về đống lộn xộn khủng khiếp trên sàn chơi. Tôi sẵn sàng tham gia hoặc sáng tạo những trò chơi lộn xộn, điên rồ hơn và ít cứng nhắc hơn trong việc bắt mọi người đi ngủ đúng giờ.

Khi cảm giác đó dần hết, tôi lại dành một kỳ nghỉ cuối tuần thú vị ở Scotland, cố gắng học trượt tuyết xuyên quốc gia với một người bạn học cũ. Chúng tôi đã ngủ trong một ngôi nhà gỗ với nhiều bạn trẻ tuổi vị thành niên khá nghiêm túc và quên cả xấu hổ mà đi ra ngoài uống bia với đội trượt tuyết xuyên quốc gia Royal Pioneer Corps. Chúng tôi được chở tới những đoạn đường dốc đầy băng trên một chiếc xe tải đỏ cũ kinh khủng, vừa đi vừa hát những bài hát nhố nhăng. Chúng tôi lại thấy mình 16 tuổi.

Khi chuyến đi đó chỉ còn là kỷ niệm vàng, một năm sau, tôi dành cả một tuần và vung tiền tiết kiệm để trải nghiệm trên một con tàu đánh cá Brixham. Điều kỳ lạ là tôi vẫn sống sót sau khoảng một nửa chai Scotch mỗi đêm, luyện tập huýt sáo bằng đồng xu rất tệ và hát thê lương với chiếc đàn hạc tới một giờ sáng, rồi vẫn về nhà với đôi mắt tỉnh táo và cơ thể khỏe khoắn. Thực vậy, trở về sau mỗi cuộc du ngoạn không cần lo tới trách nhiệm này, tôi cảm thấy tuyệt vời và vui vẻ nhận lại cuộc sống chỉnh tề với việc ngủ trên giường, uống một ly rượu hai tuần một lần, cắt móng tay và móng chân cho hai đứa nhỏ để thư giãn vào tối thứ Bảy. Tôi tử tế hơn nhiều đối với gia đình và ít nổi cơn thịnh nộ hơn. Lần tới, tôi dự định thử một hành trình dài.

Tất nhiên, bạn không nhất thiết phải có những sở thích nồng nhiệt đến thế. Nhưng tôi cũng sẽ không khuyến khích bạn nằm dài trên

bãi biển. Nếu làm vậy, bạn sẽ thường xuyên nghĩ rằng bọn trẻ sẽ thích được ở trên bãi biển như thế nào. Ngay cả một nông trại sức khỏe cũng có thể cho bạn quá nhiều thời gian để suy nghĩ và cảm thấy tội lỗi. Kỳ nghỉ lý tưởng là khi bạn làm gì đó, học thứ gì đó người lớn, thách thức một chút và không liên quan tới phần còn lại trong cuộc sống của bạn. Ví dụ như học chơi tennis, thậm chí học cưỡi ngựa. Tham gia các giải chạy nếu chạy là sở thích của bạn. Nếu không thể đi xa, hãy thử đăng ký lớp học vẽ, lớp may vá, lớp trang điểm cá nhân… Nếu không có nhiều tiền cho những khóa học như thế, bạn vẫn có thể tới chơi nhà cô bạn độc thân, ngủ, buôn chuyện qua đêm hay rủ nhau đi hát một chầu karaoke đã đời.

IMG_1525

Bất kể bạn làm gì, hoạt động ấy sẽ có tác dụng nhiều hơn nếu nó giúp bạn hòa vào với những người lớn khác được lựa chọn ngẫu nhiên. Chúng ta có thể bị giới hạn khủng khiếp nếu chỉ tham gia chung với phụ huynh của những đứa trẻ khác, với người cùng lứa tuổi và hoàn cảnh xã hội, hay những người sống trong cùng khu nhà. Một trong những niềm vui lớn nhất trong tuần tôi ở trên chiếc tàu đánh cá Brixham là kéo dây thừng cùng những cô bé cậu bé vị thành niên và những người về hưu, những công nhân xưởng bông bị sa thải và những y tá, những người độc thân và những người yếu đuối. Bỗng nhiên, tôi nhớ rằng vẫn có những kiểu người khác trên thế giới, bên cạnh những ông bố, bà mẹ, những người cậu người dì, người bà và giáo viên.

Và hãy đừng cảm thấy tội lỗi. Suy cho cùng, khi trở về nhà từ những chuyến du ngoạn này, chúng ta cảm thấy tươi mới, hứng thú với cuộc sống và vui vẻ khi gặp lại con cái. Sau chỉ vài ngày đi xa, chúng ta kinh ngạc khi thấy chúng dễ thương thế nào, sáng láng, xinh đẹp, độc đáo và đầy yêu thương ra sao. Như lời một nhà thơ: “Khi ta ở chỉ là nơi đất ở – Khi ta đi đất bỗng hóa tâm hồn”. Làm sao bạn có thể trân trọng hết được niềm vui làm cha mẹ nếu bạn phải khổ sở vì nó mỗi ngày?

Khi trở về nhà từ những chuyến du ngoạn này, chúng ta cảm thấy tươi mới, hứng thú với cuộc sống và vui vẻ khi gặp lại con cái.

22Có phải đó là tất cả? Đứa con cuối cùng

H

ãy tưởng tượng một nhóm các chị em gái chơi cùng nhau và sống cùng một khu vực. Hẳn bạn cũng đoán được viễn cảnh trong những năm đầu khi họ mới lấy chồng.

Họ sinh con đầu vào cùng một khoảng thời gian, cùng uống cà phê và chia sẻ về những dấu hiệu mọc răng ở con. Sau đó, từng người một, họ tuyên bố có đứa thứ hai và sinh thêm em cho con. Một cộng đồng những đứa trẻ lớn lên cùng nhau, tới tham dự tiệc sinh nhật của nhau rồi bắt đầu chơi và đi học cùng nhau. Tất cả đều rất gọn gàng, kiểu gia đình hai con cổ điển. Mỗi người đều có đủ chỗ trên xe, đủ dây thắt an toàn, đủ giường hay đệm cho trẻ con ngủ qua đêm ở mỗi nhà. Những bà mẹ dần dần lấy lại vóc dáng.

Sau đó, vào một ngày định mệnh nọ, một bà mẹ liên tục ngáp dài, bắt đầu từ chối cà phê và các thể loại thức uống, rồi liên tiếp rời các bữa tiệc tối sớm. “Ồ, đúng rồi, chắc cậu cũng biết rồi đấy… Có lẽ, thực ra…” Vậy là họ sửng sốt, bàn tán và ghen tị. Những kích thích kỳ lạ lan truyền trong nhóm và các ông chồng dè dặt hơn, với những cái liếc về một bên. Những bà mẹ không mang bầu bắt đầu thấy không hài lòng khi nhìn những đứa nhỏ nhất của họ đang cao lên nhanh và gầy đi, không cần dùng bỉm và cũi nữa. Họ bắt đầu đi vòng ngang qua bệnh viện phụ sản, nhìn lên cửa sổ, nghĩ xem mọi chuyện sẽ thế nào nếu họ quay trở lại đó, to béo kềnh càng, lo lắng, háo hức và vài ngày sau đi ra với một con người mới trên tay mình. Những người thích sự sinh đẻ và háo hức tìm hiểu về nó ngay từ lần đầu tiên mang bầu sẽ cảm thấy buồn phiền rằng tất cả những điều tuyệt vời bên trong họ như trứng, dạ con… sẽ không được sử dụng lại nữa, sẽ tàn héo và hao mòn thành chứng mãn kinh vô dụng. Cái dạ con ấm áp mới chỉ có hai người chủ trước đây sẽ

không bao giờ có người khác ở nữa ư? Hai bầu ngực này sẽ không bao giờ cho bú nữa ư? Thế còn chỗ quần áo trẻ con, những cái trống lắc, những cái cũi, những chiếc xe nôi… chẳng phải ta nên đưa ra một quyết định nào đó ư?

Câu chuyện này có thể đi tới nhiều kết cục khác nhau. Có thể hầu hết những chị em bạn dì đó sẽ rút ra khỏi tâm trạng ủ rũ và tự thấy hài lòng với việc tới thăm và ôm ấp em bé mới ra đời. Có thể một vài người được khích lệ bởi bước đi tiên phong của người kia nên sẽ đi tiếp con đường ấy, lên một kế hoạch bí mật và nung nấu để có thêm con. Họ khám phá ra rằng hiện nay xã hội thường có cái nhìn không ủng hộ đối với những gia đình lớn, rằng có bốn hay năm đứa con không còn có nghĩa là một “gia đình ổn” nữa mà được xem là một sự buông thả thái quá. Họ khám phá ra những người trước đây vẫn vui mừng mời hai người lớn và hai đứa trẻ qua ăn trưa hoặc ở chơi dịp cuối tuần giờ sẽ ngần ngại trước ý nghĩ về đám đông quá áp đảo này. Và họ cũng khám phá ra niềm vui của những gia đình lớn: sự thân thiết giữa mọi người và sẽ luôn có một ai đó rảnh rỗi để chơi với em bé mới ra đời.

Cuộc sống với những đứa con mới chào đời và những đứa mới biết đi là một hành trình thú vị và mệt mỏi, đôi khi khá buồn tẻ, đôi khi thật đáng sợ, nhưng luôn luôn tuyệt vời.

Vấn đề ở đây là: vì ở thời hiện đại chúng ta có nhiều phương pháp kiểm soát sinh sản nên những cặp đôi luôn phải tự hỏi bản thân một câu hỏi mà bà chúng ta ít khi hỏi: “Mình đã thôi không đẻ nữa chưa?” Đây là một câu hỏi đau lòng đến bất ngờ. Bên cạnh sự thôi thúc của cơ thể – cảm giác mong muốn có một mái đầu đầy tóc tơ mềm mại, cái miệng nhỏ xinh ti sữa, nụ cười tinh khôi và đôi chân nhỏ quẫy đạp vui vẻ – nhiều người trong chúng ta vẫn che giấu cảm giác không thoải mái trong sâu thẳm khi nghĩ về việc giới hạn quy mô gia đình mình. Cảm giác không thoải mái ấy thực sự càng tồi tệ hơn khi bạn có càng nhiều em bé. Vì tuy việc dừng sinh con do yêu cầu của tình hình tài chính và phong cách sống là điều thực tế có thể hiểu được và hoàn toàn hợp lý, nhưng sự hợp lý không phải là

tất cả. Một khi đã trải qua cảm giác được chứng kiến sự sống lớn dần lên từ hình hài bé nhỏ lúc sinh con, thì những “lý lẽ” thông thường cũng sẽ mất đi vẻ hấp dẫn đối với bạn. Chúng ta đã cảm thấy sự sống mới đang đạp trong bụng mình, lo sợ cho nó, bảo vệ nó, trông mong nó và cuối cùng đưa nó ra đời sau cơn đau đẻ quặn người mà vui sướng, rồi nuôi dưỡng nó bằng bầu sữa của mình. Chúng ta đã yêu thương nó mà không cần đến lý do nào cả. Nhìn cảnh bất cứ người mẹ và người cha nhợt nhạt nào đang đứng trước lồng ấp trẻ sinh non ở bệnh viện và mong mỏi nó sống sót dù có bị tật nguyền, hẳn bạn cũng sẽ chấp nhận sự “vô lý” đầy vinh quang của việc làm cha mẹ. Dù chúng ta có đùa cợt thế nào về phòng sinh nở, có thừa nhận là mình ghét những chiếc bỉm bẩn và những đêm mất ngủ đến đâu, thì chúng ta vẫn không bao giờ đánh mất sự sùng kính bí mật dành cho việc sinh nở. Không điều gì quan trọng đến thế từng xảy ra với chúng ta, dù là trước đó hay sau này.

Vì vậy, nói “Không” với một em bé nữa, ở một mức độ nào đó, là điều khá hợp lý. Nhưng ở một mức độ khác, thì nó như một sự xúc phạm đối với tự nhiên vậy.

Trong mỗi chúng ta dường như cũng có một đặc điểm nổi bật của Peter Pan đứa-trẻ-không-bao-giờ-lớn. Suy cho cùng, khi chúng ta không còn là những người mẹ trẻ nữa và để con của chúng ta lớn lên rồi đi học, khi chúng ta cho đi cái bô, cái nôi và cái áo bầu, chúng ta đóng lại một chương trong cuộc đời của chính mình. Cuộc sống với những đứa con mới chào đời và những đứa mới biết đi phát triển nhanh chóng là một hành trình thú vị và mệt mỏi, đôi khi khá buồn tẻ, đôi khi thật đáng sợ, nhưng luôn luôn tuyệt vời. Nó khá giống như đi thuyền vượt Đại Tây Dương hay đi xuyên qua một khu rừng nhiệt đới chưa được khám phá. Và bất cứ hành trình tuyệt vời nào cũng đến lúc kết thúc, bạn sẽ thấy buồn và mất mát, rồi nhận ra rằng bạn bỗng nhiên đã già hơn. Còn cuộc sống với những đứa trẻ đang lớn lên có nhiều mặt đòi hỏi hơn và khó khăn hơn, cả về cảm xúc và trí lực: toàn bộ cuốn sách này là về những đòi hỏi đó và tôi thấy nó khó viết hơn, ít sự chắc chắn hơn so với cuốn mà tôi viết về lứa tuổi bé xíu. Khi con lớn lên, bạn cũng phải lớn lên. Đôi khi cái cám dỗ của việc có thêm một em bé vốn chỉ cần sữa, tình yêu

thương và ôm ấp có thể chỉ là một niềm mong muốn trốn thoát: không phải tất cả các bà mẹ của những gia đình lớn đều như vậy, nhưng quả thực có một vài người vẫn bỏ lơ những đứa con lớn hơn để dành hết tình yêu thương cho đứa mới đẻ. Họ giống như những người lúc nào cũng đang bắt đầu viết tiểu thuyết nhưng chưa bao giờ viết xong Chương Một. Một vài phụ nữ thích các lý do mà họ lấy ra biện hộ cho việc có những đứa con nhỏ, như một người nhận thấy khi đứa bé nhất của cô ấy lên hai: “Đây là một quyết định khó khăn. Tôi hoặc là sinh đứa nữa hoặc lấy lại vóc dáng của mình.” Một vài người sợ chết khiếp ý tưởng trở lại đi làm trong một văn phòng buồn tẻ sau khi đã điều hành một gia đình với thành công rực rỡ, nhưng lại không có đủ tự tin để ở nhà nếu không có “con nhỏ” làm lý do biện hộ.

Và một vài người thì đơn thuần là không thích việc kiểm soát sinh đẻ, như bà Victoria Gillick mà tôi đã từng có một cuộc phỏng vấn và không bao giờ có thể quên được. Nói về 12 đứa con của mình, bà cho rằng có một gia đình giống như tổ chức một bữa tiệc. Bạn có thể tổ chức một bữa tiệc tối có quy củ trong đó mỗi người có một chỗ dành sẵn cho họ và chỉ có những khách được mời mới được tới dự mà thôi, hoặc bạn có thể cứ thế mở rộng cánh cửa ngôi nhà và xem ai sẽ đến, rồi chào đón tất cả họ và tận hưởng bất kể chuyện gì xảy ra.

Hãy gọi đó là vô tránh nhiệm nếu bạn muốn, hoặc gọi đó là công thức cho sự nghèo đói và việc nuôi dưỡng không cẩn thận; nhưng dù sao nó cũng có chân giá trị của nó. Ý tưởng coi gia đình giống như một bữa tiệc tuyệt vời và tự do mà khách khứa hoàn toàn là do Chúa hoặc định mệnh gửi tới nghe thật hấp dẫn. Nếu gia đình bạn vốn khá lớn, vui vẻ và hơi thiếu trách nhiệm một chút thì lại càng hấp dẫn hơn. Như tôi biết thì ít nhất hai trong số các em trai của tôi ra đời không có kế hoạch trước, nhưng ý nghĩ về một thế giới không có một trong hai đứa với tôi thật kinh khủng. Những cơ hội nào sẽ bị bỏ lỡ, những trò vui nào sẽ không được tạo ra, những giai điệu violin nào sẽ không có người chơi? Hay những đứa cháu trai cháu gái nào sẽ không bao giờ được ra đời? Nếu bây giờ tôi đóng lại khả năng có thêm em bé – nhờ phẫu thuật, hóa chất, hoặc bất cứ cách

nào – thì những con người tuyệt diệu nào sẽ có thể không được ra đời và bỏ lỡ mất cơ hội định mệnh của họ?

Thật là những lời vô nghĩa, lãng xẹt và đáng chán! Bạn có thể nói vậy. Thế còn tình trạng dân số quá tải thì sao? Thế còn chi phí cho giáo dục thì sao? Có hàng tá lý do để giới hạn độ lớn của gia đình và chỉ một cảm giác không thoải mái mơ hồ cùng sở thích cá nhân là có thể dừng bạn lại. Nhưng liệu bạn có thể chối bỏ hoàn toàn rằng bạn chưa từng cảm thấy những khao khát này không? Và nếu đã từng có thì bạn có ngay lập tức đè nén cảm giác đó xuống, giả vờ như nó chưa bao giờ xảy ra rồi tuyên bố rành rọt và mạnh mẽ rằng mình “đang trông mong để trở lại cuộc sống của chính mình” không? Và nếu quả bạn đã nói thế thật thì có đúng là nó không đem đến cho bạn một nỗi buồn thầm kín và dai dẳng trong một khoảng thời gian không? Và không phải giờ bạn cảm thấy buồn một chút mỗi lần gặp một em bé mới sinh, hít hà mùi sữa và niềm tin tưởng, trong khi tất cả những gì bạn có là một đôi chính trị gia nhỏ hay tranh luận?

IMG_1526

Nếu câu trả lời là “Không, tôi chưa bao giờ cảm thấy vậy” thì chúc bạn may mắn. Khả năng cân bằng của bạn tốt hơn đa số mọi người, tốt hơn tôi. Nhưng nếu bạn cũng phải trải qua nỗi buồn phổ biến, kỳ lạ ấy – thứ nỗi buồn vẫn gây đau khổ cho những người phụ nữ muốn sinh thêm con nhưng vì hoàn cảnh hoặc vì nhận thức chung mà phải dừng việc sinh đẻ lại – thì tại sao phải chối bỏ? Đừng chịu đựng một mình. Đừng ép mình phải nói dối. Hãy nói về cảm giác đó, thích thú nó. Và nếu chồng bạn sợ hãi về gánh nặng tài chính thì hãy gắng làm anh ấy hiểu rằng bạn đang không cố đe dọa gì anh ấy mà chỉ là đang thương tiếc cho một điều sẽ không bao giờ xảy ra. Chúng ta vẫn được khuyến khích để nói ra mọi ước muốn tình dục kỳ dị nhất, nhưng lại bị bắt im lặng khi nói về mong muốn có một em bé nữa – điều này thật điên rồ. Vì vậy, hãy chia sẻ cảm xúc ngọt bùi lẫn lộn của những kỷ niệm và những mong mỏi, cho phép bản thân đôi khi băn khoăn xem liệu đứa con tiếp theo – đứa con không được phôi thai thành người – có thể sẽ như thế nào. Kể cả là đau buồn

cho nó, nếu bạn muốn. Chẳng có gì là yếu đuối, hay sai trái, hoặc không tự nhiên khi bạn muốn có em bé, ngay cả đối với một người phụ nữ có sáu đứa con rồi. Đó chỉ là cuộc sống cố gắng thành hình. Bạn có thể dừng nó lại, nhưng đừng chối bỏ sức mạnh của nó.

Nhìn cảnh bất cứ người mẹ người cha nhợt nhạt nào đang đứng trước lồng ấp trẻ sinh non ở bệnh viện và mong mỏi nó sống sót dù có bị tật nguyền, hẳn bạn cũng sẽ chấp nhận sự "vô lý" đầy vinh quang của việc làm cha mẹ.

Cách khác để thoát khỏi thế lưỡng nan này, tất nhiên, là quăng những lời cảnh báo, những cái bao cao su và thuốc tránh thai đi, rồi có một em bé nữa. Hoặc hai, hoặc ba. Nhưng đó lại là một câu chuyện hoàn toàn khác.

23Hồi kết: Mọi điều có thể không như bạn tưởng

M

ozart có thể soạn nhạc thành thạo khi năm tuổi. Dolly Parton cũng vậy.

Nhà sử học Thomas Macaulay, người có thể đọc thông thạo lúc ba tuổi, dành nhiều tháng trước khi bước sang bảy tuổi để viết luận văn sẽ biến những người bản xứ Malabar thành người theo đạo Thiên chúa. Không có ghi chép về việc điều này có thành hiện thực không.

John Stuart Mill nói được tiếng Hy Lạp trước khi lên bốn và viết về lịch sử của Rome lúc sáu tuổi rưỡi, nhưng sau này hối tiếc về tuổi thơ mà ông đánh mất.

Một đứa trẻ bốn tuổi trung bình biết 1.500 từ. Đến khi lên năm tuổi nó biết 2.072 từ, tăng lên thành 2.562 từ khi sáu tuổi rưỡi. Cũng không có ghi chép nào về việc có bao nhiêu từ trong số đó là hỗn láo.

Vua Mặt trời Louis XIV lên ngôi bốn tháng trước khi tròn năm tuổi và trở thành nhà lãnh đạo (và về mặt pháp lý, là chủ nhân) của 19 triệu người. Tuy nhiên, ít lâu sau, ông suýt chết đuối ở một cái ao bởi vì không có người trông nom.

Paul Klee, họa sĩ người Thụy Sĩ, hồi bốn tuổi đã vẽ sinh động đến mức tự làm mình hoảng sợ. Ông đã nghĩ rằng những con quỷ mà ông vẽ đang hóa thành thật.

Ngài Dalai Lama hiện thời được tấn phong tước vị khi năm tuổi. Thánh Bede vào tu viện của ngài khi bảy tuổi.

Busby Berkeley biểu diễn chuyên nghiệp từ lúc năm tuổi. Cũng như diễn viên nhào lộn Blondin và Vesta Tilley, người đã biểu diễn chuyên nghiệp từ khi còn rất nhỏ trong bộ đồ của nam giới kèm một bộ ria mép đỏm dáng. Shirley Temple nhận giải Oscar đầu tiên lúc sáu tuổi. Fred Astaire đi biểu diễn khắp nơi từ năm bảy tuổi.

Ngài Maréchal Foch của Pháp lúc sáu tuổi bắt đầu học nghiêm túc về lịch sử quân đội.

Sigmund Freud vào tuổi đó đã từng cố tình tè vào phòng ngủ bố mẹ mình. Bố ông nói: “Thằng này sẽ không bao giờ làm nên trò trống gì.”

Federico Fellini trốn đi với một đoàn xiếc hồi bảy tuổi.

IMG_1527

Vua Henry VI chủ trì Mở màn của phiên làm việc Nghị viện Anh lúc ba tuổi và theo những người chép sử thì đã “la hét, khóc và nhảy nhót” suốt cả buổi lễ.

Hồi bảy tuổi, Churchill đứng cuối lớp, được cho là tối dạ và không hợp tác. Chỉ còn tính không hợp tác ấy là vẫn tồn tại trong quãng đời sau này của ngài Thủ tướng.

Lúc bốn tuổi, vua James VI có tám gia sư và lúc tám tuổi được mô tả là “từ điển sống” về ngôn ngữ.

Hoàng tử Albert dạy con trai Bertie sớm và khắc nghiệt đến nỗi khi Bertie trở thành vua Edward VII, ông không thể chịu nổi việc dạy chính các con trai mình mà đẩy hết vào Hải quân.

Ở Nhật, học sinh chơi violin theo giáo trình Suzuki sẽ chơi nhạc Mendelssohn lúc năm tuổi.

Ở Bombay, người ta tuyển trẻ nhỏ làm các nhân viên sức khỏe công cộng đầy kỹ năng và hiệu quả, chẩn đoán bệnh ghẻ và thực hiện trị liệu thủy hóa trong các chương trình Trẻ con chữa cho Trẻ con.

Cách này có tác dụng vì theo như các nhà tổ chức cho biết, trẻ con "sắc sảo, hiểu biết về cộng đồng của chính chúng và không đe dọa hay làm cho người khác sợ hãi như các bác sĩ".

Thánh Francis Xavier từng nói: "Đưa lũ trẻ cho tôi cho tới khi chúng bảy tuổi và ai cũng có thể nuôi dạy chúng sau đó."